

Universitätsbibliothek Wuppertal

Codicis Dn. Ivstiniani Sacratissimi Principis P.P. Avg. Repetitæ prælectionis Libri XII

Justinian <I., Byzantinisches Reich, Kaiser>

Francofurti ad Moenum, M D LXXXVII.

Liber quintus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1733](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1733)

CODICIS DOMINI IVSTINIANI SACRATISSIMI PRINCIPIS, REPETITÆ PRÆLECTIONIS,

LIBER QUINTVS.

DE SPONSALIBVS, ET ARRIS SPONSALITIIS, ET proxeneticis,

TITVLVS PRIMVS.

Tractat de sponsalibus ante Nuptias: ut quas præcedant sponsalia, arrarum dationes, & proxenetica. De Antenuptialibus quædam dicenda sunt obiter ad quarundam etiam legum faciliore intellectu. Nuptiarum dies legitimi tres erant l. 66. §. 1. ibi, ante diem tertium. ff. de donat. inter vir.

1. Imp. Dioclet. & Maximian. Augusti & CC. Annoriarie.

LI desponsata renuñciare conditioni, & nubere alij, non prohibentur.

LI desponsata renuñciare conditioni, & nubere alij, non prohibentur. eaque fiebant auspiciatõ: optimè à turture & cornice, si par integer apparuisset. quia vtrumque animal adeo sui coniugis studiosum, vt eo morte affecto superstes nullius appetat præterea coniunctionem. Post auspicia sacra faciebant. Secundus à παύσια, decubatio, eoque deducebatur sponsus in domum foceri à Paranymphe, quem nonnulli νυμφόδότης, alij παρόχοι vocabant, si futura vxor virgo fuisset, si vidua, mulier ad sponsum deducebatur à Nymphagogo seu αρμυνησία, id est pronuba. In limine ignis & aqua ponebatur, vtrumque sponsus & sponsa manu tangebatur: ipsa nupta eiusdem aspergione lustrabatur. quo pertinet lex 66. in ff. de donationib. inter vir. Interdum recta via virgo in domum mariti (si fortè per nuncium nubebat) deducebatur l. 5. l. 6. l. 7. ff. de ritu. Sub vesperam aut noctu celebrabantur nuptiæ, faces accendebantur, virginis facies operiebatur (hinc nuptiæ) velo, quod Græcis εανθ, & ὑλινθρα, seu flamen: lutei coloris erat, ne pudor virginis proderetur. ferreus annulus ei à viro dabatur. sponsa verò, tres asses: quorum primus in manu, alterum in pede, tertium in sacripio ferebat. Primum sponso dabat, quasi cum sibi illo precio coemptum esset habitura: alterum in foco dijs laribus deponebat. Tertium in vicino compito fodiebat. Inde conuiuium apparabatur, mox Hymeneus dicebatur cum choreis. Post hæc, pronuba sponsam ad genialem lectum deducebat. hanc antecedeabant δαδρόφοι, id est, faciferi, duoque colum cum lana & fufis ferentes, alij mundum muliebrem, & alia quæ ob id παράφερνα. Sponsa ita deducta à sponso detegebatur, quo nomine dona accipiebat quæ ob id ἀνακλινθία, & quod ab eo primum videretur ἰπθία, & quod eam alloqueretur αρφδεληθία, adde Cuiac. 9. Feud. 9. His ita peractis, pronuba vnam ex facibus accendebat, perungilem futuram: cæteras extinguebat. mox sponsa duobus digitis cingulum soluebat, quod Dianæ ob eam causam λυσίζωνη: à Latinis, Cinxia cognomento dicebatur Festus in Voce Cinxia, dixi libro 1. ad leges XII. Tabular. Cingulum illud erat ex ouilla lana contextum nodo qui Hercules vocabatur, propterea quod Hercules foecundissimus creditus sit. Vbi omnes discessissent, sponsus clausa ianua disponebat custodias foris, quarum opera muliercularum importuna vel pietas, vel simulatio à foribus arceretur, si qua commoueretur virginis clamore. Interea iuuentus nuces cum strepitu spargebat, & hæc de secundo Nuptiarum die. Tertius dies nuptiarum ἐπαύσια, quasi nuptiarum appendix: Latini Repotia. In eo sponsi affines conuiuium instaurabant: eoque vxor in domum mariti deducebatur. Egrediens domo paterna, nupta pedem tollebat, ne limen attingeret, idque ne pharmanis magicis lædi posset, quæ sub limine ad destruendum coniugium, vel concordiam vel vim genitalem solent à veneficis poni. Clauis mox ei dabatur, vel ut illa intelligeret quod ius in familia mariti esset habitura, vel ad significandam partus facilitatem. Festus in Voce Clauium. adde quæ scripta ad l. 2. ff. de diuortijs. Plura vide apud Costanum Titulo de matrimonio de ritu nuptiarum. Iul. Scaliger 3 Poetices 101. l. 1. l. 2. j. eodem: dixi ad 23. ff. 1: 3. Cod. Theodos. 5. §. l. 3. l. 4. l. 5. j. eodem. §. de l. 6. j. Desponsata renuñciare sponsalibus potest, & alij nubere. 28. Eclor. 1. cap. 15: l. 2. in fine. j. de repudijs: l. 2. §. 2. ff. de diuortijs. Quid si sponsalia degenerent, sintque contracta per verba de presenti? aliud dicendum adde l. 15. ff. de condit. & demon. l. 30. ff. de regul. iur. adde vnum ser. 1. practic. 35. obs. 1.

2. Imp. Constantinus A. & Constantinus C. ad Patricianum præfectum prætor.

SI is, qui puellam suis nuptijs pactus est, intra biennium exequi nuptias in eadem prouincia degens superferiderit: eiusque spatij sine decurso in alterius postea coniunctionem puella peruenerit: nihil fraudis ei sit, quæ nuptias maturado, vota sua diutius eludi nõ passa est. D. prid. Id. Apr. Martiano Pacatiano & Hilariano Cõs. l. 332.

3. Imp. Gratianus, Valentinus & Theodosius. AAA. Eutropio P. P.

ARRIS sponsaliorum nomine datis: si interea sponsus vel sponsa decesserit: quæ data sunt, iubemus restitui: nisi causam, vt nuptiæ non celebrarentur, defuncta persona iam præbuit. Dat. 15. Kal. Iul. Theod. Gratiano A. V. & Theodosio A. I. Cõs. 380.

Tutor vel curator non potest dissoluere sponsalia contracta per patrem puellæ. Sabyc.

4. Imp. Honor. & Theodosius Augusti, ad Martianum præfectum prætorio.

SI pater pactum de filie nuptijs inierit, & humana sortè cõsumptus, ad vota non potuerit peruenire: id interdum & sponsam firmi ratuque permaneat, quod vterius l. 17. à patre docebitur destinatu: nihilque permittatur habere. ff. de sponsal. mometi, quod cũ defensore, ad quem minoris commoda pertinebant, docebitur fuisse transactum. Periniquum est enim, vt contra paternam voluntatem, redempti forsitumque etiam ipsius foeminae aduersus commoda antecedere

sponsalia & hic: vt & emptionem & conductionem l. 17. in fin. 5. de fide instrument.

Sponsus (dic idem in sponsa) moriens ante nuptias & hic, arras non amittit, licet eo moriente dimidia pars donationis ante nuptias ab eo factæ, ad eius sponsam (si tamen osculum ei datum est) pertineat l. 16. j. de donationib. ante nupt. Idem dicendum est in donatione sponso à sponsa facta ante nuptias d. l. 16. in fin. Quid si dos marito ante nuptias data? si nuda præcesserunt sponsalia, statutum aut pactum de lucranda dote non pertinet ad maritum. Sin per verba de presenti contractum sit, pertinebit: etiam si mulier, neque cognita, neque in domum mariti deducta argum. l. 7. ff. de ritu. sin minus, hæredes vxoris datam condicent l. 10. ff. de condit. causa data, eamque distinctionem, vt veriore & communiter receptam Gayllus probat 2. obser. 80. numer. 3. Statutum scilicet, de lucro dotis locum habere in sponsa adde que dixi ad l. 1. ff. eod. idque etiam vsurpari in dote dicta seu promissa. Nihil enim interest inter dotem datam & promissam. Nam ex sola promissione dos constituitur §. l. 4. j. de collationibus. De doario quid dicendum? Cuiacius negat doarium seu ὑποβολὴν deberi vxori, nisi in marito concubitus venerit. & hoc esse quod dicitur Au couché gaigne la femme son douaire. 2. feud. 9. fol. 515. in fine. Post sponsalia mora iniicitur nuptijs: vel expressè l. 1. §. vel tacitè l. 2. §. vel neutro modo, puta morte vel sponsi vel sponsæ l. 3. §. eodem. eorumve parentis §. hic & l. 17. ff. eodem. definitum l. 7. Cod. Theodos. eodem. Solebant enim parentes destinare vxores liberis & qua dixi ad l. 66. ff. de ritu. & ita patris destinatio post mortem eius effectum sortitur. Quid si eidem filiam pater destinauerit? potest utique eam ducere l. 36. ff. de ritu. In elocanda filia patris defuncti arbitrium iudices sequi debent. familiae d. l. 7. Cod. Theodos. eodem. & male. Hoc innuit, foeminas plerumque laborare aduersus proprium commodum.

Constantinus ad Patricianum P. V. l. 4. Cod. Theodos. eod.

Si sponsus præsens est, & in eadem prouincia, nec intra biennium exequitur nuptias, potest puella impune alij nubere §. hic: l. 4. Cod. Theodos. de sponsalib: Dion 54. Sueton. in August. 28. Eclor. c. 16. absens expectatur p triennium l. 2. j. de repu-

dijs: olim quadriennium & ter sponsum & sponsam firmi ratuque permaneat, quod vterius l. 17. à patre docebitur destinatu: nihilque permittatur habere. ff. de sponsal. mometi, quod cũ defensore, ad quem minoris commoda pertinebant, docebitur fuisse transactum. Periniquum est enim, vt contra paternam voluntatem, redempti forsitumque etiam ipsius foeminae aduersus commoda antecedere

sponsalia & hic: vt & emptionem & conductionem l. 17. in fin. 5. de fide instrument.

Sponsus (dic idem in sponsa) moriens ante nuptias & hic, arras non amittit, licet eo moriente dimidia pars donationis ante nuptias ab eo factæ, ad eius sponsam (si tamen osculum ei datum est) pertineat l. 16. j. de donationib. ante nupt. Idem dicendum est in donatione sponso à sponsa facta ante nuptias d. l. 16. in fin. Quid si dos marito ante nuptias data? si nuda præcesserunt sponsalia, statutum aut pactum de lucranda dote non pertinet ad maritum. Sin per verba de presenti contractum sit, pertinebit: etiam si mulier, neque cognita, neque in domum mariti deducta argum. l. 7. ff. de ritu. sin minus, hæredes vxoris datam condicent l. 10. ff. de condit. causa data, eamque distinctionem, vt veriore & communiter receptam Gayllus probat 2. obser. 80. numer. 3. Statutum scilicet, de lucro dotis locum habere in sponsa adde que dixi ad l. 1. ff. eod. idque etiam vsurpari in dote dicta seu promissa. Nihil enim interest inter dotem datam & promissam. Nam ex sola promissione dos constituitur §. l. 4. j. de collationibus. De doario quid dicendum? Cuiacius negat doarium seu ὑποβολὴν deberi vxori, nisi in marito concubitus venerit. & hoc esse quod dicitur Au couché gaigne la femme son douaire. 2. feud. 9. fol. 515. in fine. Post sponsalia mora iniicitur nuptijs: vel expressè l. 1. §. vel tacitè l. 2. §. vel neutro modo, puta morte vel sponsi vel sponsæ l. 3. §. eodem. eorumve parentis §. hic & l. 17. ff. eodem. definitum l. 7. Cod. Theodos. eodem. Solebant enim parentes destinare vxores liberis & qua dixi ad l. 66. ff. de ritu. & ita patris destinatio post mortem eius effectum sortitur. Quid si eidem filiam pater destinauerit? potest utique eam ducere l. 36. ff. de ritu. In elocanda filia patris defuncti arbitrium iudices sequi debent. familiae d. l. 7. Cod. Theodos. eodem. & male. Hoc innuit, foeminas plerumque laborare aduersus proprium commodum.

propria

propria inueniatur laborare consiliū Dat.3.Nouemb. Honor.XIII.& Theodof.X. Augustis Confl.422.

5. Inpp. Leo & Anthemius AA. Erythrio præfect. præet.

iam datarū sc. non promissarū tantum. Trauellus de re- tractu conuentionum ad si- tit. num. 56. ut hæc cōstitio nō per tinea ad ar- ras promissas tantum Vide Rolan- dum à Valle 1. consil. 17. num. 4.

Nota pœbetur. Tunc.n. quasi nullo facto, vt pote sine causa casdē nam sponsæ arras pœstittas, tantummodo reddi consequens esse prædetrectantis sponsum. 1. His illud quoque adijcimus: vt etiam si le- nuptias sine sponalibus sponfa coniugium sponsi propter turpem, sui iuris con- vel prodigam, vel impudicam conuersationem, aut restitutaminor religionis vel sectæ diuersitatem recusauerit, vel eo quod 25. annis ar- quasi vir coitum (ex quo spes sobolis oritur) facere nō potuerit, vel ob aliam iustā excusationis causam: si quid tantum restitutum fuerit, ante datas easdem arras sponaliti- tias hoc idem mulierem vel parentes eius cognouisse: in simplum sibi debeant imputare. Sin verò horum ignari sponaliti- autem. Ma- tias arras susceperint, vel post arras datas aliqua iusta cau- ior 25. aut mi- sa pœnitentiæ intercesserit: iisdem tantummodo redditis, nor 25. post super alterius simpli pœna liberi custodiantur. Quæ om- impetratam- nia simili modo etiam de sponis super recipiendis nec- tamen ætatis- ne arras pœstittas custodiri censemus: quadrupli videli- ueniam, ar- cet pœna, quæ in anterioribus legibus definita erat, in qua- ras & tātun- & arrarum quantitas imputabatur, cessante: nisi specia- dem præter- liter aliud ex communi consensu inter contrahentes de ea restituitur eadem quadrupli ratione placuerit. Extra definitionem hic quemad- autem huius legis si cautio pœnam stipulationis con- modum, si- tinens fuerit interposita, ex vtraque parte nullas vires ha-

seu in parentis potestate posita sit. eo. Serf. Patrem, ibi, duplam tātum- modo. & ita hanc legem intellige quantumuis diuersa sit Græcorum in- terpretatio 28. Eclog. 2. c. 1. Quæ lege iubente dirimuntur sponsalia, pœnam non merentur. Hæc verba extant in lege 16. s. de epis. aud. nota repudij causas: adde Nouell. 22. c. 15. & ita, corporis, bonorum & animi ratione repudio locus est. Corporis, vt quia turpis sponfus & hic: l. 22. in ff. eod. Bonorum, quia prodigus. Animi, quia impudicus, & sectæ improbatæ. d. l. 16. Vide l. 15. 8. de Induis. Nouell. Leonis 93. adde l. 14. §. 7. ff. de adilitio: Nouell. 117. c. 12. putā absentiam biennij, vel trien- nij l. 2. §. eod. lepram, nisi sponsalia sint de presenti, extra de coniugio le- profor. & v. surmiser. 1. pract. 35. obs. 2. vel quia virgo putabatur, quæ mul- tier despondit arg. l. 11. in ff. de alt. emptio. hic locus videtur innuere, arras etiam dari à sponfa sponso. quod & Accursius notauit. Vers. qua omnia. Id tamen Cuiacius 4. obs. 26. negat: aitque in sponalibus spon- sum, non sponsam, arras dare. Quæ scienter cum turpi, cum prodigo, cum impudico, cum heretico, cum impotente vel simili, sponsalia contrahit, eiq; arras dat, etiam si iustam repudij causam habeat, arras tamen non repetit & hic §. d. l. 16. Eodem modo creditores, qui scienter inopem hæredem passi sunt in hereditate morari, ab eo satisfatio- nem non exigunt l. 31. §. 2. ff. de reb. auctor. iud. & in emptionibus scienti vitium, non succurritur, l. 1. in ff. de act. empt. Prudens emisti vitiosum, dicta tibi est lex. Huic vicinum est quod Iason ad l. 24. ff. soluto: negat, constante matrimonio, vxorem dotem repetere posse, quæ scienter cum viro inope vel prodigo aut operato cōtraxit, aut mox idoneo non futuro: eamque opinionem Gayllus probat 2. obseru. 84. arg. l. 145. ff. de regul. iur. c. Scienti de regul. in sexto; l. 34. Cod. de transfationibus Idem accidere creditoribus minus idoneos fideiussores probantibus. & l. 10. in ff. qui satisfar. l. 3. in ff. de in possess. sed & ei qui sciens lumi- nibus effolis emit l. 43. §. 1. ff. de contrab. empt. quod ad vxorem attinet, superiora vix probare possum, Bartolum & Ripenssem in eo secutus, qua de re. quæ dixi ad d. l. 24. Quæ de sponso dicta sunt, ad spon- sam accommodantur. l. 6. Cod. Theodos. eodem: l. 5. Cod. Theodos. si prouincia rector: l. 5. Cod. Theodos. si nuptia. atqui pœnis legum contenti esse debemus l. 19. ff. de verb. oblig. solue, Quadruplum hic licet stipulari, quia iure veteri, etiam in hanc rem legitima fuit pœna quadrupli d. l. 6. d. l. 5. Cod. Theodos. si prouincia d. l. 5. Cod. Theod. si nuptia. Quadrupli pœna hodie tantum ex conuentione valet & Cuiac. 16. obs. 34. & 4. obs. 22. & 11. obs. 17.

bebit: cum in contrahendis nuptijs libera potestas esse debeat. Dat. Kal. Iul. Martiano & Zenone Confl. 469.

Huius legis epitomen retulerat ex Harmenopulo Contius, sed eam integram & Basilicis edidit Cuiacius lib. II. Obser. cap. 18. b.

VI.

Constitutio vult ne proxeneta seu conciliator nuptiarum quidquam capiat. Si tamen omnino sustineat aliquid accipere, si quidem nihil de ea re conuenierit, nihil omnino consequatur: sin pactum interceserit, non ultra vicelesimam partem dotis & ante nuptias donationis exigat, si dos ad ducentas vsq; libras auri pertingit. minus autem, si quidem volet, vt accipiat, liberum ei facit. Sin verò cuiuscumque maioris quantitatis dos fuerit, ultra decem libras auri proxeneta accipere nō permittit, neque si perfecta est dos, vel ante nuptias donatio. Quod si præter hæc aliquis pactus sit, ne exigatur, sed & solum reddatur, siue pecuniam accipit, siue res, datæ est ei confessio debiti, aut omnino accipit aliquid mobile, vel immobile vel se mouens: intentantis actionibus non solum contra accipientem, sed etiam contra eius hæredes, nec solum ab eo qui dedit, sed etiam ab eius hæredibus: pœna decem librarū auri definita aduersus eos, qui præter hæc aliquid agere tentauerint.

SIRECTOR PROVINCIÆ, VEL ad eum pertinentes sponsalitia dederint, Tit. II. 1. Inpp. Gratian. Valent. & Theod. AAA. Eutropio P. P.

I quis in potestate publica positus, atque titatem monore administrandarū prouinciarum, & amorē qui parentibus aut tutoribus, aut curato- cōiugum in- ribus, aut ipsis quæ matrimonium con- ter se confi- tracturæ sunt, potest esse terribilis, arras derare cadit sponsalities dederit, iubemus, vt deinceps siue parentes siue eadem mutauerint voluntatem: salubiter c. dis- non modo iuris laqueis liberentur, pœnæque statuta: cretionem de expertes sint: sed extrinsecus data pignora lucrativa ha- coning. cōsan. beant si ea non putent esse reddenda. quod ita latè pate- Huiusmodi revolumus, vt non solum circa administrantes, sed etiam subsequente circa administrantium filios, nepotes ac propinquos, copula nouū & participes, id est cōsiliarios, domesticosque, locū cōsensū indu habeat: quibus tamen administrator operam dederit. Im- ci, metū tolli pleri autem id postea matrimonium non vetamus, quod l. 2. C. de his que s. i. m. r. f. mus, arris fuerat obligatum, si sponfarum consensus ac- ve. Idque ma cedat. Dat. 15. Kal. Iul. Theffalonice, DD. NN. Gratiano ximē in eo p- spici, qui à pa- retibus puell- læ deprensus, coactus est puella cum matrimonio contrahere Gayllus d. loco. Extat hæc constitutio 54. Eclog. 15. πρεὶ πρεξεντων c. 4. interpretatio Leunclaij. quid proxeneta & l. 3. ff. de proxenet. aureos. & ita certus hic modus proxenetice nuptialibus datur. vt & aduocato plerumque centum aurei l. 1. §. 12. ff. de extraord. Prohi- bentur omnino proxenetica prapofitis ecclesiasticis Nouel. 123. c. 16. sponsalia Cod. Theodos. eod. lib. 3. tit. 6. sponsalities dederint arras Hal. Sponsalia & hic: §. d. l. 7. de ingenuis manumis: pignora l. 6. Cod. Theod. de nuptijs arrarum nomine data l. 5. in ff. si nuptia ex rescripto Græci vnus qd. Hieronymus in Virginitatis laude, Humanorum sponsaliorū pignorum subarrantur. Arræ in sponalibus non erant nummi, sed vel annulus pronubus, vel monilia, vt in Maximo iuniore apud Capitoli- num & apud Hefychium. Inde ἡ δόση, ἡ ἑνογα, πρεξεντων ἀρ- ραλοντα & Cuiac. 11. obs. 17. l. 38. l. 63. ff. de ritu. l. 5. in ca. §. si quacunq; præd. potest. ἡ ἑνογα ἀνειντος ἀρραλοντας 28. Eclog. 1. c. 20. Imo, non lucratur l. 38. ff. de ritu: Quidam abrogari putant dictam legem 38. Cyrillus Græcus interpret ad legem 38. refert ad nuptias contractas ab officiali præsidum, qui vt præsidibus lege inferior, ita eius factum leuius. Hanc verò legem refert ad ipsos præsides, corum filios, nepotes, propinquos, domesticos, participes eius, seu adfessores, quibus ipse præses constituendis nuptijs operam nauauerit. Alia hic etiam adferunt emplatra, quæ refutantur à Cuiacio hic §. 4. obseruat. 21. Nouella Leonis 23. addit filias συνηδέδους. Græci Eclog. dicto loco, id est, adfessoris pertinentes Cuiacius hic, qui Græcis πρεξεν- τοντες adde l. vnic. §. 3. de contradib. indicum l. 3. §. de obligationib.

1. 12. 14. j. de nupt. Quid, metus sum- mo pudore patri exhibi- tus, reueren- tialtem metū quidam ap- pellant, viti- atnenuptias? non vitiat. Talis enim metus non cadit in virū constantem, nisi causa cognita constet ob nimiam reuerentiam parentum li- beros tacuisse & Gaylluz. obs. 39. Quid, huiusmodi matrimonii potestne con ualescere? Vvurmserus 1. pract. 36. ob- ser. 1. ait, spō- tanea cohabi- tatione & co- pula matri- monium cō- ualescere. eo que casu iu- dicem quan- 361 DE DON

§.3. *Instit. de donationib. 3. Cod. Theod. 5.*

ἡ εἰ μὴνεῖας δωρεῶν

28. *Eclog. 4.*
 Donatio ante nuptias vel propter nuptias, idē. Fit. n. propter nuptias: plerumque, ante nuptias: interdum, post nuptias §. 1. *Instit. de donationib.* Quod ita donatur à marito uxori in vicē dotis *ἀντιφέρων* l. 5. *l. 7. eod.* Eiusdem iuris est hæc donatio, cuius & dos, eadem pacta recipit, eandem quantitatem *Non.* 97. Eandem,

quoniam supra dotem, mortuo marito uxori redditur *ὑπερβολον*, id est dotis incrementum *Demetrius Chorthophylax quest. 55. 4. Harmenop. 10.* Est. n. Græcis *ὑπερβάλλειν*, adijcere. Dotalitium dicitur *e. plerumque, extra de donationib. int. Sir. c. si autem 36. quest. 2. & à Roberto in Chronicis,*

Vilhelmus, inquit, Rex Siciliae fecit chartam Iohanni reginae de dotalitio suo. In constitutionibus Neapolitanis dotalitium, à Langobardis Morgangheba §. *Cuius. 2. Feud. 9.* à Gallis *Douaire.* quod tamen Cuiaci⁴⁰ plene non probat §. *obf. 4. in f.* Ex Græcis alij reddidere dimidia, alij tertiam, nisi aliud contractū fuisset §. *Harmen. 10. Morib.* Tholoanensis redditur dimidia: more Langobardorū, quarta pars bonorum mariti l. 11. *Cod. Langobard. de his qua à viro.* Romano iure, tertia dotis 2. *Feud. 8. §. 2.* Constitutionibus Neapolitanis tertia bonorum mariti *lib. 3. tit. 13. 15. 16.* & de consuetudine Nortmaniae Gothorum iure, decima bonorum mariti. Porro, *ὑπερβολον*, nō debebatur uxori, nisi in cubiculū mariti venisset. & hoc est quod dicitur, *Au coucher gaigne la femme son douaire.* Virgini, vt Harmenopus 4. *tit. 10.* docet, non dicitur *ὑπερβολον*, quod erat tertia pars dotis: sed *δωρετρον*, quod erat duodecima. Idem dixere *ἀνακαλυπτικῶν. Cuius. 2. Feud. 9.* Apud Gallos Doarium aliud est cōsuetudinariū, siue statutarium, aliud cōventionale, seu præfixum. Hoc, legem accipit à contrahentibus: illud, à lege vel statuto. vtrumque plerumque cōiungitur, datūq; alterutrius uxori electio. *Hic adde Clar. 3. sent. §. donatio quest. 11.* hæc donatio est contractus specialis *Non.* 119. idq; etiam ita colligo, donatio propter nuptias comparatur doti §. *8. l. Instit. de donationib.* Dos autem est contractus l. 65. *ff. de iudicij: l. 23. ff. de regul. iur.* Res tantum promissas à suo sponso, sponsa in suam dotem redigere non potest. *Pap. 1. Notar. 4. c. de contract. de marriage.* Cur ita? l. 4. *j. eod.* sibi donatas & traditas, potest l. 5. *j. de secund. nupt.* ad se missas citra donationis animum (qui in dubio præsumitur) non potest, cum eas accepisse præsumatur, vt ornatio ad virum accederet: non vt ijs dotem suam augetur *Clar. 3. sent. §. donatio quest. 10.* Constante vero matrimonio, quæ ornamenta à marito vsus sui necessarii causa accepert, marito mortuo, in dubio, ea lucrat *Clar. ibid. Anton. Gayll. 2. obf. 91.* nisi contraria sit consuetudo *Roland. à Valle l. consil. 10. num. 12.* Datum ob causam matrimonij futuri, causa non secuta condicitor. *l. Sponsalia l. 8. j. de pred. et alijs reb. minor. Nouell. Valentiniiani de epif. iud. seu ἀντιφέρων,* seu sponsalitia largitas l. 4. *j. de secund. nupt.* dotis est *ἀντισήκωσις* amissis, leuamentum atque sacoma. *§.* Stipulatio iustam pollicitationem firmat, non dolosam. *§.* Sponsalitia largitas, amplæ dotis contemplatione facta condicitor, si dos est minor quam promissa. *1. Do li exceptio, actorem repellit l. 36. ff. de verb. oblig. k.* i. in tempus matrimonij l. 32. *§. 2. ff. eo. l. 97. §. 2. ff. de verb. oblig.* Donator aliqd uxori futuri, dominij translationē in temp^o nuptiarū reijcere nō debet. & ita, nō inspicitur initij pmmissionis, sed tēpus effect^o & executionis *Bal. hic. 1.* Paria sunt, aliqd fieri tēpore prohibito, vel cōferre in tēpus prohibitu^m. Cur ita? Ante matrimonij nō transijt dominiū, quia nō fuit res tradita *l. l. 3. eo.* Post matrimonij, etiā nō trāsijt, qā, licet tradēdo, trāsferre etiā non potuit *l. l. 3. j. de donat. inter vir.* Quoties autē trāsferri dominiū nō potest, ex eo nō oritur obligatio. *Qui* vxorē habens fingit se cōlibem, atque ita aliam despondens quid promissit, ex ea promissione conueniri non potest, si quid tamen dederit, non poterit repetere 28. *Eclog. 4. c. 5.*

DE DONATIONIBVS ANTE NVPTI-
 as, vel propter nuptias, & spon-
 salitijs,
 Tit. III.

1. Imp. *Senec. et Anton. AA. Metrodoro.*

MVLTVM interest: si ea, quæ donat vir futurus, tradiderit uxori, & postea in dotem accepert: an verò donandi animo dotem auxerit, vt videatur accepisse, quod non accepit. prior enim casu donatio non impeditur: & res, quæ in ea cau-
 10 sa sunt dotis effectæ, iudicio de dote peti possunt. posteriori autem casu nihil actum est donatione: & quod in dotem datum non est, repeti non potest.

2. Imp. *Alexan. A. Attalo.*

SI præfidi prouincia probaueris, vt Eutychem vxorem duceres, munera te parentibus eius dedisse: nisi Euty-
 20 chia tibi nupsert, || tibi restitui, quod dedisti, iubebit.

3. Idem *A. Marcella.*

POLLICITATIONE à fratre quondam tuo sponsaliti-
 ca facta, etsi in stipulationem deducta sit, idē præsta-
 da non fuit, quoniam in dote vxor maritum fecellit:
 20 exceptionem || itaque doli || aduersus actionem ex stipu-
 laratu rectē obijcies.

4. Imp. *Gordian. A. Marcello.*

QUOD sponsæ ea lege donatur, vt || tunc || dominium
 eius adipiscatur, cum nuptiæ fuerint secutæ, sine
 effectū est.

5. Imp. *Valentinianus et Gallio. Augusti, Theodora.*

EA, quæ tibi vt sponsæ daturum se promissit is, qui te
 ficto cœlibatu, cum aliam matrem familias domi-
 30 97. Eandem,

reliquisset, sollicitauit ad nuptias, petere cum effectu non
 potes: cum tu sponsa, vxore domi posita, non fuisti.

6. Imp. *Aurelianus A. Donatæ.*

CVM in te simplicem donationem dicas factam esse
 die nuptiarum: & in ambiguū possit venire, vtrum
 à sponso, an à marito donatum sit: sic distinguendū
 est: vt, si in tua domo donum acceptum est, ante nuptias
 videatur facta esse donatio: quòd si penes se dedit spon-
 sus, retrahi possit: vxor enim fuisti.

7. Imp. *Carus, Carinus et Numerianus Au- gusti, Lucianæ.*

SI, cum ante nuptias munera datentur, ita conuentum
 est, atque huiusmodi conscripta est pactio, vt: si qua
 fors extitisset contra voluntatem eius, & matrimo-
 nium distraxisset: tunc quæ data erant, apud eum, qui de-
 disset, hæredemve eius remanent: potest, qui hæredi-
 tatem eius accepit, cui pacta puella munera lege prædictâ
 suscepit, eadem iure postulare.

8. Imp. *Dioclet. et Maxim. AA. et CC. Euphrosynæ.*

SI ante matrimonium maior quinque & viginti annis
 constitutus, sponsæ suæ, licet ante sponsalia, fundum
 donauit, eamque in vacuam induxit possessionem:
 postea nullo titulo superstitem, vel testamento eundem
 relinquente, alienare potuisse certi ac manifesti iuris est.

9. Idem *Augusti et CC. Iuliano.*

CVM te sponsæ filij tui quædam donasse confitearis,
 perfectam donationē rescindi nec nostro oportet
 rescripto, quam tua voluntas iurisque auctoritas fecit
 ratam.

10. Idem *AA. et CC. Dionysio.*

SI filia tuæ sponsus, ei mancipium donauit, ac tu in eu-
 sumenta liberalitatis ratione contulisti: nec nuptijs
 secutis, cōtra iuris rationem, quod dederat, abstulisti:
 non iniucem datorum restitutio, sed eius, quod illicite
 rapuit, repetitio competit.

11. Idem *AA. et CC. Neæ.*

SI tibi res proprias liberalitatis causa sponsus tuus tra-
 didit: eo quòd ab hostibus postea interfectus est, irri-
 ta donatio fieri non potest.

12. Idem *AA. et CC. Timotheæ et Cleotimæ.*

SI mater vestra filia suæ sponso vel marito prædia sine
 vlla repetendi lege donauit, & eum in vacuam pos-
 sessionem induxit: nuptijs diuortio solutis, perfecta
 non dissoluitur donatio.

13. Idem *AA. et CC. Alexandro.*

DE rebus in sponsam donationis gratia collatis, cre-
 ditores mariti facti, si non prius obligatas eis sibi
 probent, eam conuenire minimè possunt.
 14. Idem *Augusti et CC. Aureliæ.*

SI consentiente matre sua sponsus filia tuæ mancipia
 donauit: & his acceptis in dotem non æstimatis, in ba
 spectam^o matrimonio post decessit: mater eademq; hæres eius
 præcium offerēs, restitutionem eorum improbè recusat.
 natio reuoca
 ri nō potest,
 etiam testamento *Non. 61.* Quod quis nurui dedit, rescripto principis
 reuocare non potest, vt hic: 28. *Ecl. 4. c. 9.* & ita, donatio cedit in vtilitatē
 nurus, nisi conster ipsam focerum vel consanguineos mariti alio animo
 donasse, q̄ vt nurui acquireretur l. 2. *j. eod.* Alias, in dubio res donata v-
 xori à consanguineis mariti, sunt mariti, cum eius contemplatione do-
 nata sint *Barr. arg. l. 10. §. 6. ff. de vulgari. §. Rolandū à Valle l. consil. 10. nu.
 10. 11. et passim eod. consil. nu. 8. 9. Clar. 4. sent. §. donatio quest. 10. Verfi. sed
 nunquid. q̄ Alciatus nō pbat i. præsumpt. 18.* Mouetur, quòd donata per
 auū nepoti, patri nō acquiruntur, licet patris contemplatione donentur
 Doctores in leg. 91. *ff. de legat. 1.* Mouetur etiā, quòd donata reipublice leg-
 gatis, donatur occasione reipublicæ, nec tamen acquiruntur reipublicæ
 Doctores in l. 64. §. 5. *ff. soluto:* Mouetur quoq; quòd donatio facta uxori à
 consanguineis mariti, marito nō quærat, vt cui nulla facta sit promissio,
 nulla traditio l. 20. *Cod. de pactis.* Mouetur etiam lege 7. 5. *de condict.
 ob causam,* in qua q̄ simpliciter donatur alicuius uxori, simpliciter do-
 natū valet, neq; præsumitur datū occasione mariti. alias septē obiection-
 nes vide apud Rolandū à Valle *l. consil. 10. nu. 89.* de facto 28. *Ecl. 4. c. 10.*
 Imò non competit l. 15. *j. eod.* Morie sponi donatio propter nuptias nō
 fit irrita. l. 23. *j. de donat. inter vir.* Quod simpliciter donatur, simplici-
 ter valet l. 7. 5. *de cond. ob causam.* Ideoq; Donata vxori à consanguineis
 mariti, vxoris fient. *dixi ad l. 9. 3. eod.* Creditores viri hypothecarij anti-
 quiores, res sponsæ donatas auocare possunt *Eclog. d. loco c. 13.* E contra-
 rio, res donatas sponsæ, maritus alteri obligare non potest *Bal. hic.* Fi-
 lius res matris donare propter nuptias potest: ea consentiente, res ita do-
 natas, mater reuocare non potest: etiam si precium rei donatæ offerat,
fasci. l. 4. ff. de rei vindicac. Potest. n. quædam in re donata esse vtilitas
 quæ precio desit. vt eo pacto, precium non semper rerum ipsarum vicem
 sustineat. l. 1. §. 1. *ff. de except. rei vendit.*

50
 60
 70
 80

40
 50
 60
 70
 80

Potest enim nemo simul & vxorē domi habere, & alibi spōsam §. *que dixi ad l. 7. in f. 3. de Indais.*

Valet donatio facta vxori die nuptiarum, cum in sua domo esset: secus, si cum esset in mariti domo. Quod mulieri in eius domo die nuptiarū donatur, non dū vxori donatur, sed sponsæ, vt hic: 28. *Eclog. 4. c. 6.* Domus viri, domiciliū est matrimonij *l. 5. in ff. de rit. In ea, absentis mulier nubere potest, per nunciū se. in sua non potest §. Paul. 2. sent. 19. §. 5.*

Vxor censetur, quæ in domum viri deducta, & hic: licet virgo *l. 7. ff. de rit. l. 8. j. de incestis.*

Verbum remaneret, hic sumitur pro restituitur. & ita, mentem magis q̄ verum spectam^o in matrimonio post decessit: mater eademq; hæres eius præcium offerēs, restitutionem eorum improbè recusat. natio reuocari nō potest, etiam testamento *Non. 61.*

40
 50
 60
 70
 80

15. Imp. Constantinus A. ad Maximum præfectum urbi.

Vm veterum sententia displiceat, qua donationes in sponsam nuptijs quoque non secutus decreuit valere: ea, quæ largiendi animo inter sponfos & sponfas iure celebrantur, redigi ad huiusmodi conditiones iubemus: vt siue ad finitatis coeundæ causa, sine non ita, vel in potestate patris degentes, vel illo modo proprii iuris constituti, tanquam futuri causa matrimonij aliquid sibi ipsi, vel consensu parentum mutuo largiantur: si quid sponsum, vel parentes eius fortiter filium noluerint vxor: id, quod ab eo donatum fuerit, nec repetatur traditum: & si quid apud donatorem relictum, ad sponfam & hæredes eius summotis ambagibus transferatur. Quod si sponsa, vel is, in cuius agit potestate, causam non contrahendi matrimonij præbuerit: tunc sponso eiusque hæredibus sine aliqua deminutione per conditionem aut per vtilem actionem in rem reddi debeant. Quæ similiter obseruari oportet, & si ex parte sponsæ in sponsum donatio facta sit. Dat. 16. Kal. Nouemb. PP. 16. Kal. Septemb. Romæ, Constantino A. V. & Licinio Coll. 319.

16. Idem A. ad Tiberianum vicarium Hispaniarum.

Si sponso rebus sponsæ donatis interueniente osculo, ante nuptias hunc vel illam mori contigerit, dimidia partem rerum donatarum ad superstitem pertinere præcipimus, dimidiam ad defuncti vel defunctæ hæredes, cuiuslibet gradus sint, & quocumque iure successerint: vt donatio stare pro parte dimidia, & resolui pro parte dimidia videatur. Osculo vero non interueniente, siue sponsum siue sponsa obierit, totam infirmari donationem, & donatori sponso vel hæredibus eius restitui. Quod si sponsa, interueniente vel non interueniente osculo, donationis titulo (quod raro accidit) fuerit aliquid sponso largita, & ante nuptias hunc vel illam mori contigerit: omni donatione infirmata, ad donatricem sponfam, siue eius successores, donatarum rerum dominium transferatur. Acc. 13. Kal. Maij, Hispali, Nepotiano & Pacato Coll. 336.

Donatio ante nuptias facta mulieri in minori aetate, non eget insinuacione. Salye.

17. Imp. Theod. & Valent. AA. Hierio P.P.

In nobilibus aetate feminis, etiam actorum testificatione, in ante nuptias donatione ad eas facta, ommissa, si patris auxilio destituta sint, iuste consulitur, vt firma donatio sit. Dat. 10. Kal. Mart. Constantino Tauro & Felice Coll. 428.

18. Imp. Zeno A. Sebastiano, præfecto prætorio.

Libetis ex priorie matrimonij procreatis pater ad secundas migrauerit nuptias, vel non migrauerit: nihil omnino filijs prioris coniugij ex donatione ante nuptias, quam ipse, vel alius pro ipso vxori quondam eius matri communiu liberorum donauerit, seruari cogitur, quonia & mater liberis ex priorie matrimonij extantibus, post secundas nuptias, multo que amplius si non fuerit alteri marito sociata, nihil iisdem filijs ex dote, quam patris, quam in sponsalibus per verba de presenti contractis locu habe re non puto. Anton. Guberniu in tractatu de sponsalib. c. de effectu sponsal. in f. Boslius in tit. de extraord. criminib. nu. 3. refert, quendam capite ple xū fuisse, quod osculū per vim nuptæ mulieri rapuisset. Benignius est tamen pœnā huiusmodi casibus arbitrio iudicis relinqui, q̃ præcisē tam seueram sententiam imitari. Clar. 5. sent. §. & l. quæst. 83. Verfosculum in ferens. De osculo alienę mulieri dato vindicato, vide etiam Valerium 6. c. 2. & vindicando. Augustinum 21. de ciuitate 11. de eo præsertim quod Græci πύξιν ἄλλοτρησισμα, quoties vir ἐν καίρω τῆς συνουσίας τὴν γλύφην ἀντὶ τοῦ τῆς γυναίκος ἐκβάλλει ἑόματι. hoc est osculum columbarum. De alijs ad osculū pertinentibus, vide Petrum Gregorium 8. syntagm. 8. Et 36. syntag. 12. inf. Petrum Costanum in Polyhistoro c. 4. Mulieres raro donant, sunt enim auaræ: accidit tamē l. 10. ff. de condi. causa data. 3. C. Theo. 5. l. 8. inf. olim dōtio ppter nuptias erat insinuada, nisi colata fuisset in matrē familias minorē, vt hic Et l. §. 1. j. de iu. dotiu l. 34. §. 2. j. de donationi. aliud in dote fuit l. 31. §. 1. j. de iure dot. Constitutioib. Gallicis, etiā dos insinuari debet, vt falsitatis nulla sit occasio: quod est iogē diuersum à Nouella Leonis 50. quæ remittit insinuacionē cuius donationi scriptæ. & quæ dixi ad Nou. 127. c. 2. Tēpus insinuandi nō currit minori, nec filio familias qui patris auxilio caret Bal. Mater donationē ppter nuptias seruari cogitur liberis primi matrimonij. Mater dotē liberis primi matrimonij seruari nō cogitur: ideōque potest ea dote fūgi in secūdo matrimonio, vt hic: nisi ex alijs bonis suis tantū præstiterit aut pstitura sit liberis quantū dotis pstitit secūdo marito. sed si præter eam dotē nihil habet in bonis, virilē tantū ex ea conferre in secundum maritum potest, & ita accipienda est lex 6. in pr. j. de secund. nupt.

tri eorum ipsa, vel alius pro ea obtulerit, seruari compellitur.

19. Imp. Iustinus A. Archelao P.P. Si constante matrimonio consilium augendæ dotis inierit vel vxor fortē, vel eius nomine quilibet alius: nihilo minus marito quoque liceat, seu pro marito cuiuslibet alij, tanto donationem ante nuptias additamē to maiorem facere, quanto dotis augetur titulus. Nec oblit in huiusmodi munificentijs interdictas esse liberalitates tempore nuptiarum. Indulgendum est namque consensui communi partium: ne, cum negetur augendæ potestas donationis, dotis etiā pigrius constituatur augmentum. Idemque licere præcipimus etiam in his matrimonijs, in quibus interdum accidit ante nuptias quidē donationem nullam esse, solam verō dotem marito mulierem obtulisse: vt etiam tunc muliere dotem augente liceat marito quoque donationem in vxorem suam eisdem quantitatē facere, quantum aucta dos continere dignoscitur: pactis videlicet de redhibitione vel retentione auctæ dotis, vel donationis (prout partes consenserint) pro iam statuto modo ineundis, siue iniungendis verbis, pactis, quę initio nuptiarum de ante nuptias donatione, & dote principaliter constituenda inita sunt. Iura etiam hypothecarum, quæ in augenda dote vel donatione fuerint, ex eo tempore initium accipiant, ex quo eadem hypothecæ contractæ sunt, & non ad prioris dotis vel ante nuptias donationis tempora referantur. Sed & si e contrario maritus & vxor ad deminuendam dotem & ante nuptias donationem consenserint: licere eis ad similitudinē deminutionis, quæ in dote fit, etiam ante nuptias minuere donationem: vt pacta de amborum deminutionibus ineunda, firma & legitima esse intelligatur: exceptis videlicet his casibus, in quibus aut maritus ex priorie matrimonij liberis habens, ad secundas migrauerit nuptias: aut vxor similiter ex anteriore matrimonio liberis extantibus, secundo marito se iunxerit. in hoc enim secundo matrimonio, vel à parte mariti, vel à parte mulieris, vel ab vtraque (si hoc etiam acciderit) interdicitur esse deminutionem dotis, vel ante nuptias donationis, ne aliquid aduersus filios prioris matrimonij machinari videatur, censemus.

Authent. ex Nouell. 97. c. 2.

Si iam necesse est, si alia pars augmentum præstat, alteram quoque partem incrementum celebrare. Et si quidem vir alieno are non impediatur, in rebus quibuslibet procedat augmentum. At si debitor sit, ne fraudis erga creditores suspicō subesse possit, omnino res immobiles incrementi dōtis præstent. Si enim mulier immobilis substantiæ domina, res mobiles in augmentum dederit: in hac parte dotis nulla eretur aduersus alios creditores privilegio.

Donatio ante nuptias, seu potius propter nuptias, potest fieri constante etiam matrimonio.

20. Imp. Iustinianus A. Ioanni præfecto prætorio.

Vm multæ nobis interpellationes factæ sint aduersus maritos, qui decipiendo suas vxores faciebant donationes, quas ante nuptias antiquitas nominauit, insinuare autem eas actis interuenientibus super sedebant, vt infectæ maneat, & ipsi quidem dotis commoda lucrentur, vxores autem sine nuptiali remedio relinquantur: sancimus, nomine prioris emendato, ita rem necesse est corrigi, & nō ante nuptias donationem eandem vocari, ibi, sed vtrumque celebrare omnino augmentum: adde Authenticam proximam, non maioris, minoris fecus. Cur autem maior dote donatio propter nuptias fieri possit, ea ratio est, Ne fraus fiat legibus prohibentibus donationes inter virum & vxorem. l. 5. n. §. 6. j. de rei vxor. Pacta dotis vetera prōrogari possunt. Mulier potest renunciare iuri hypothecæ. Pacta in augmento dotis vel donationibus adposita valent: sed ab eo tantum tempore quo fuerint interposita, nō à prima dotis aut donationis propter nuptias constitutione. Nota argumentum à dote ad donationes propter nuptias. Dos & donatio propter nuptias constante primo matrimonio deminui mutuo consensu potest: in secundo matrimonio liberis existentibus ex primo deminui non potest, ne fraus fiat legibus j. de secund. nupt. l. 6. l. 6. & ita abrogatur pars legis superioris, ibi, liceat marito. Viri facile decipiunt vxores. hodie propter nuptias dicuntur j. eod. Nomine emendato, emendatur vitium quod ex qualitate nominis nascebatur. Quod olim donatio ante nuptias dicebatur, hodie propter nuptias donatio appellatur Nouell. 97. c. 1. §. 1. Verfosculum non dicitur de donationibus.

Paria sunt, fieri pro me & per me Bal. Iustinianus tamen hanc legē se fecisse profitetur l. §. 1. j. sed iam imperantem eum patre, quo viuo nobilissimus Cæsar & Imperator appellatus est. Constante matrimonio mulier, vel alius eius nomine dotem augere & ampliare potest Nouell. 92. c. 2. Quamto autem fuerit constanti matrimonio titulus dotis, tanto donatio propter nuptias augeri potest l. 20. Verfosculum sancimus j. eod. Nouell. 97. c. 2. Remota ratio dubitandi sumpta ex lege 1. ff. de matrimonib. inti. §. 1. & similibus. Id est donationes. Indulgendum est communitati consensui l. 2. ff. de donationibus. Valere contractus dotis sine donatione ante nuptias. Muliere dote sua augente, nō est necesse marito donationē propter nuptias augere, vt hic: Et Nouell. 22. Hodie linquantur: sancimus, nomine prioris emendato, ita rem necesse est corrigi, & nō ante nuptias donationem eandem vocari, ibi, sed vtrumque celebrare omnino augmentum: adde Authenticam proximam, non maioris, minoris fecus. Cur autem maior dote donatio propter nuptias fieri possit, ea ratio est, Ne fraus fiat legibus prohibentibus donationes inter virum & vxorem. l. 5. n. §. 6. j. de rei vxor. Pacta dotis vetera prōrogari possunt. Mulier potest renunciare iuri hypothecæ. Pacta in augmento dotis vel donationibus adposita valent: sed ab eo tantum tempore quo fuerint interposita, nō à prima dotis aut donationis propter nuptias constitutione. Nota argumentum à dote ad donationes propter nuptias. Dos & donatio propter nuptias constante primo matrimonio deminui mutuo consensu potest: in secundo matrimonio liberis existentibus ex primo deminui non potest, ne fraus fiat legibus j. de secund. nupt. l. 6. l. 6. & ita abrogatur pars legis superioris, ibi, liceat marito. Viri facile decipiunt vxores. hodie propter nuptias dicuntur j. eod. Nomine emendato, emendatur vitium quod ex qualitate nominis nascebatur. Quod olim donatio ante nuptias dicebatur, hodie propter nuptias donatio appellatur Nouell. 97. c. 1. §. 1. Verfosculum non dicitur de donationibus.

sed propter nuptias donationem. Quare enim dotem quidem etiam constante matrimonio mulieri marito dare conceditur: donationem autem marito, nisi ante nuptias, facere non permittatur: & quæ huius rei differentia rationabilis potest inueniri: cum melius erat mulieribus propter fragilitatem sexus, quam maribus subueniri: si autem dos propter nuptias fit, & sine nuptijs quidem nulla dos intelligitur, sine dote autem nuptiæ possunt celebrari: ita & in donationibus, quas mariti faciunt, vel pro his alij, debet esse aperta licentia, & constante matrimonio talem donationem facere: quia quasi antiphras hæc possunt intelligi, & non simplex donatio. Idem enim & antiqui iuris conditores inter donationes etiam dotes connumerant. Si igitur & nomine & substantia nihil distat à dote ante nuptias donatio: quare non etiam ea simili modo & matrimonio contracto dabitur? Sancimus itaque omnes licentiam habere, siue prius quam matrimonia contraxerint, siue postea, donationes mulieribus dare propter dotis donationem: vt non simplices donationes intelligantur, sed propter dotem & propter nuptias facta.

Authent. ex Nouel. 61. c. 1.

Permissa est & in rem actio pro tali donatione mulieri aduersus omnes possessores.

Finis Authentica.

Sequitur textus Codicis.

Mulieribus magis indulgetur propter fragilitatem sexus, & viris. Dos fit propter nuptias. Dos non potest esse sine matrimonio. Matrimonium potest esse sine dote lege 11. j. de re iudicis: & merito. Consensus enim nuptias facit non dos dicta lege 11. Nouel. 22. Maiorianus tamen omnimodo dotem exigit. Constante matrimonio maritus donare propter nuptias potest. Quod si post nuptias licet, impropria erit appellatio donationis ante nuptias.

Simplices etenim donationes non propter nuptias fiunt, sed propter nuptias vitæ sunt: & propter alias causas, & libidines forsitan, vel vnius partis egestatem, non propter ipsarum nuptiarum affectionem efficiuntur. Si igitur dote iam præstita, maritus nulla ante nuptias donatione facta donare mulieri res maluerit, ita tamen, vt dotis quantitatem non excedant, & hoc ipsum significauerit, quod non simplicem faciat donationem, sed propter dotem iam conscriptam, & ipse ad donationem venerit: licebit hoc ei facere: & supponatur pactis dotalibus huiusmodi donatio. & si quidem hoc specialiter fuerit expressum, pacta conuenta seruari oportet. Sin autem donatio quidem talis facta sit, vt pote dotali instrumento antecedente, nulla autem pacta tali donationi post nuptias inferantur: re ipsa videatur hoc esse pactum, vt secundum dotalia conuentiones intelligantur, & in tali donatione pacta fuisse conuenta, vt æquis passibus vtraque ambulet, tam dos, quam donatio: ita tamen, vt Leoniana constitutio (quæ super exæquatione pactioum loquitur, non in quantitate, sed in partibus) maneat in his casibus intacta: & non solum ea immutata custodiatur, sed etiam nostra, quam de interpretatione eius fecimus, ambiguitatem eius tollentes. disparibus enim pactioibus factis, maiorem lucri partem ad minorem deducendam esse censemus, vt eodem modo vterque minorem partem lucretur.

dotis compensatio, quasi contraria dos ex parte mariti. dixi initio huius tituli. Quæ sit remunerandi causa donatio, non est simplex donatio. Dos ab antiquis inter donationes numeratur. Non est tamen simplex donatio, sed contractus & quidem specialis Nouella 119. Cuius distinctionis utilitas summa est. Contractus non insinuatur, donationes insinuantur. Donatio propter nuptias, ante & post nuptias celebrari potest. id est, constante matrimonio l. 19. s. eodem. vt hinc etiam tacite intelligas, donationem propter nuptias non esse simplicem donationem: quia si esset simpliciter donatio, prohiberetur constante matrimonio. Donatio propter nuptias non est simpliciter donatio, sed propter dotem & nuptias facta. Donatio propter nuptias, propter dotem datio. ergo mulieris propria l. i. ff. de rei vindicat. & tamen res donata propter nuptias, dicuntur hypothecata mulieri l. 19. Verficul. iura s. eodem. Sux verò rei nullum pignus consistit l. 45. ff. de regul. iur. Solue, fauore dotis actiones contrariæ admittuntur. Cur donationes simplices vitæ sunt inter maritum & vxorem. vide l. i. ff. de donat. int. vir. l. 11. j. de naturalibus liber. Donatio propter nuptias constante matrimonio facta dotis quantitatem excedere non debet vide l. 10. j. de pactis conuentis. alij præsumeretur simplex donatio. adijciatur. lege 7. §. 7. ff. de pactis. id est, tacite ex natura contractus. Pacta dotalia tacite repetita intelliguntur in donatione propter nuptias, nisi aliqua fuerint expressa in ipsa donatione. Expressum remouetur præsentia taciti: tacitum venit suppletiuè: expressum verò suppletionem non recipit. Receptum in vno correlatiuorum extenditur ad aliud. l. 9. j. de pactis conuent. l. 10. j. de pact. conuent.

Auth. ex Nouel. 91. c. 2.

Os data donationem propter nuptias meretur, prætere a si pars mulieris dotem soluere sit parata, cum ex diuerso recusetur, & mulier hoc contestetur, cumque sit res mobilis, signaculo imposto recondat, aut ingrediens iudicium hoc petat fieri, & parti viri denunciatur: & sic nequaquam declinanda est donationis exactio. At si per dilationem dos viro non detur: etiam donatio proficia denegetur.

Finis Authentica.

Sequitur textus Codicis.

Similique modo si facta quidem fuerit talis donatio, quæ antea quidem ante nuptias vocabatur, nunc autem propter nuptias, non autem fuerit actis interuenientibus insinuata: licebit etiam constante matrimonio eam insinuare, nullo penitus obstaculo ex nuptiarum interuentu faciendò. si enim fieri eas post nuptias concedatur: multo magis insinuari. Similique modo & ea constitutio, quam pro augendis tam dotibus, quam ante nuptias donationibus fecimus, intacta illibataque conseruetur: omnibus videlicet, quæ de simplicibus donationibus inter maritum & vxorem constante matrimonio, vel à veteribus, vel à nobis statuta sunt, in suo robore duraturis.

Auth. ex Nouel. 127. c. 1.

Decursus est, & sponsalicia largitas specialis sit contractus, nec insinuationem desideret, etiam si ab alio detur, licet in viri personam donatio fiat, quantum ipse in hunc contractum conscribat. hoc quantum ad mulierem. At si vir, vel alius, qui dederit eam, non insinuet: cum ea sit quantitas, & pacta dotalium concedant parti viri: nullam super eis habeat vir actionem.

Pater donationem propter nuptias, quam contulit in vxorem, non cogitur seruare liberis prioris matrimonij, nisi ad secundas nuptias migrauerit. aliud est, si apud maritum aliquid ex dote, vel apud mulierem ex donatione resedit. Illud enim seruare liberis prioris matrimonij debet.

Auth. ex d. Nouel. 127. c. 2.

Vincitur inhibetur deminutio, ne fructus fiat liberis prioris matrimonij, quorum vniciuique, etiam cui minus datum est, dare tantum cogitur, quantum secunda vxori, ita etiam à parte vxoris.

DE NVPTIIS,

Tit. III.

1. Imp. Severus & Antoninus Augusti, Porcio.

vm de nuptijs puellæ quaeritur, nec inter tutorem & matrem & propinquos de eligendo futuro marito conuenit: arbitrium præsidis prouinciæ necessarium est.

2. Iidem AA. Trophimæ.

SI nuptijs pater tuus consensit: nihil oberit tibi, quod instrumento ad matrimonium pertinenti non subscripsit.

retro factum trahatur ad præsens. & Horom. 11. Conf. in f. Si post nuptias donatio potest perfici, multo magis insinuari poterit. l. 19. s. eod. dicta lex 19. ex Iustini. de eare dixi ibidem. id est, donatio propter nuptias. & ita abrogatur lex 19. in f. s. eod. dixi ad l. 23. ff. 1. Tutoris arbitrium quaeritur in nuptijs puellæ. Matris arbitrium quaeritur in eligendo filia marito l. 20. j. eodem. Augustinus epist. 133. Rogatus vt confirmarem nuptias puellæ, facerem, inquam, sed mater puellæ non adest. & tu scis ad nuptias contrahendas voluntatem eius necessariam. adde Cusacium 3. obs. 5. dixi ad l. 29. ff. de viru. l. 18. l. 20. j. eo. facit lex 3. in f. ff. de administ. tutor. Potestne parens committere alicuius arbitrio potestatem elocandæ filia: potest l. 14. ff. de dote prælegata. Cōsensus patris requiritur in nuptijs liberorum: at non eius subscriptio ad tabulas nuptiales. patris subscriptio non est de substantia nuptiarum.

Aequale in quantitate, qualitate & pactis.

Si mulier dotem non dederit, sed tantum promiserit, eamque postea velit dare, maritus verò recuset: mulier dotem, si ea consistit in rebus mobilibus, deponet ac consignabit: sin minus, offeret tantum.

si res sit immobilis. i. offerat. Nam immobilis oblatio habetur pro datione. Res mobilis vt offeratur.

Mulier differens dotis præstationem non meretur propter nuptias donationis præstationem Bald. §. de Inst. de donationib.

Donatio ex interuallo in sinuatur. va-

let à tempore donationis non insinuata, quasi retro factum trahatur ad præsens. & Horom. 11. Conf. in f. Si post nuptias donatio potest perfici, multo magis insinuari poterit. l. 19. s. eod. dicta lex 19. ex Iustini. de eare dixi ibidem. id est, donatio propter nuptias. & ita abrogatur lex 19. in f. s. eod. dixi ad l. 23. ff. 1. Tutoris arbitrium quaeritur in nuptijs puellæ. Matris arbitrium quaeritur in eligendo filia marito l. 20. j. eodem. Augustinus epist. 133. Rogatus vt confirmarem nuptias puellæ, facerem, inquam, sed mater puellæ non adest. & tu scis ad nuptias contrahendas voluntatem eius necessariam. adde Cusacium 3. obs. 5. dixi ad l. 29. ff. de viru. l. 18. l. 20. j. eo. facit lex 3. in f. ff. de administ. tutor. Potestne parens committere alicuius arbitrio potestatem elocandæ filia: potest l. 14. ff. de dote prælegata. Cōsensus patris requiritur in nuptijs liberorum: at non eius subscriptio ad tabulas nuptiales. patris subscriptio non est de substantia nuptiarum.

3. Iidem AA. Valeria.

Libertum^a: qui patronam, seu patroni filiam, vel cōiugem, vel neptem, vel proneptem vxorem ducere ausus est: apud competentem iudicem accusare poteris, moribus temporum meorum congruentem sententiam daturum, quae huiusmodi coniunctiones odiosas esse merito dixerunt.

4. Imp. *Alexand. A. Perpetuo.*

Liberi concubinas^b parentum suorum^c vxores ducere non possunt: quia minus religiosam & probabilem rem facere videntur. Qui si contra hoc fecerint, crimen stupri committunt.

5. Idem A. Maxima.

Si (vt proponis) pater quondam mariti tui, in cuius fuit potestate, cognitis nuptiis vestris, non^d contradixit: vereri non debes, ne nepotem suum non agnoscat.

6. Imp. *Gordianus. A. Valeria.*

Et si contra^e mandata principum contractum sit in prouincia consentiente muliere matrimonium: tamen post depositum officium, si in eadem voluntate perseuerauerit, iusta nuptia efficiuntur: & idem postea liberos susceptos^f, natosq; ex iusto matrimonio, legitimos esse, responsum viri prudentissimi Pauli declarat.

7. Idem A. Apro.

Si (vt proponis) post querelam de marito à filia sua ad te delatam dissolutum est matrimonium, nec te consentiente ad eundem regressus^g est: minus legitima coniunctio est, cessante patris voluntate, in cuius est potestate, atque idem non petente^h filia, petitionem dotis repetere non prohiberis.

8. Idem A. Romano.

In copulandis nuptiis, nec curatorisⁱ, qui solam rei familiaris sustinet administrationem, nec cognatorum vel adfinium vlla auctoritas potest interuenire: sed spectanda est eius voluntas, de cuius coniunctione tractatur.

Quidam aiunt se hanc constitutionem in quibusdam exemplaribus reperisse. Quam tamen si in nullis libris reperit, nec Graeci eam habuerint, ne quid desideretur, adscripsi.

Idem A. Rationalibus.

Manifestum est, nuptiis contra mandata contractis, dotem, quae data illo tempore, cum traducta est, fuerat, iuxta sententiam D. Seueri fieri caducam. nec, si consensu postea cepisse videatur matrimonium, in praeteritum commissio vitio potuit mederi. Dat. Kal. April. Antiochia, Gordiano A. & Auiola Consl. 240.

9. Imp. *Probus Augustus, Fortunato.*

Si vicinis^m vel alijs scientibus, vxorem liberorum procreandorum causa domi habuisti, & ex eo matrimonio filia suscepta est: quamuis neq; nuptiales tabulaeⁿ, neque ad natam filiam pertinentes^o factae sunt: non ideo minus veritas matrimonij, aut susceptae filiae, suam habet potestatem.

10. Imp. *Dioclesia. & Maximia. AA. & CC. Paulina.*

Cum te non ex senatore patre procreata, sed ob^p matrimonium cum senatore contractum, clarissima feminae nomen adeptam dicas: claritas, quae beneficio mariti tibi parata est, si secundi^q ordinis virum postea sortita es: redacta ad prioris dignitatis statum deponente^r tua est.

11. Iidem AA. & CC. Alexandro.

Si inuita detinetur^s vxor tua à parentibus suis: interpellatus rector prouinciae amicus noster, exhibita muliere, voluntatem eius secutus, desiderio tuo medebitur.

12. Iidem AA. & CC. Sabino.

Nec filium quidem familias inuitum^t ad vxorem ducendam cogi, legum disciplina permittit. igitur, si quis desideras, obleruatis iuris praecipis sociare conuenit. *Imò potest l. 20. inf. j. eo. Nati ex ea que praesumuntur legitimi. his adde l. 6. ff. de his qui sunt sui l. 11. §. 9. ff. de adulter. Gayl. 2. obser. 79. l. 13. l. 20. j. eod. l. 7. ff. de sponsalib. l. 11. j. de repud. Nouel. 22. Nouel. 74. Nouel. 117. Natiuitatis scripturae *παῖδες ἐξ ἑσθίας. de quibus l. 2. §. 1. ff. de excusationib. tutor. Vxor senatoris clarissima. Senatores igitur clarissimi l. 13. Cod. de dignitatib. Nouel. 22. c. 36. id est inferioris d. c. 36. l. 8. inf. ff. de senatorib. Quae iterum nubit, non vitio priuilegijs prioris mariti d. c. 36. l. 22. §. 1. ff. ad municipalem. De vxore exhibenda & ducenda agi potest aduersus focerum l. 2. ff. de liber. exhib. Matrimonium in metu contractum non subsistit, & impunè dissoluitur l. 14. j. eod. nisi nouo consensu confirmetur v. V. urmsrum l. 1. praec. 36. c. l. Gayl. 2. pract. 93.**

^a *Pauka. sent. 19. §. 8. l. hoc abrogatur lege 15. j. eod. adde l. 14. §. 2. ff. de ritu. l. 1. §. 2. ff. de concubin. & honestam l. 1. §. 3. ff. de concubin. Nouel. 115. c. 3. §. 6. d. l. 7. inf. ff. de sponsalib. l. 38. l. 63. l. 65. inf. ff. de ritu nupt. 28. Eclo. §. c. 3. Conceptos. Contius ita restituit l. 1. l. 7. ex Thelaeo & Vlpiani fragmento v. lege 11. ff. de statu. Graeci legunt *συλλαγηθῆναι*. Possum^o itaq; non minus interpretari susceptos, quam *Conceptos. l. 17. ff. ad Trebel. §. Cuiac. 13. obs. 25. d. l. 65. l. 18. ff. de ritu.* non poenitente. *Cotius l. 1. l. 7. non ea sortita es: redacta ad prioris dignitatis statum deponente l. 1. c. 13. obs. 25. non parente *Auredanus. l. 20. ff. de ritu.***

iugio tuo, quam volueris, non impediēris: ita tamen, vt contrahendis nuptijs patris tui^u consensus accedat.

13. Iidem AA. & CC. Onesimo.

Neque sine^v nuptijs instrumenta facta ad probationem matrimonij sunt idonea, diuersum veritate continente: neque non^w interpositis instrumentis, iure contractum matrimonium, irritum est: cum ommissa^x quoq; scriptura, caetera nuptiarū iudicia^y non sint irrita.

14. Iidem AA. & CC. Titio.

Neque ab initio^z matrimonium contrahere, neque dissociatum reconciliare^{aa} quisquam cogi^{ab} potest: vt in intelligis liberam facultatem contrahendi atque distrahendi^{ac} matrimonij transferri ad necessitatem non oportere.

15. Iidem AA. & CC. Tatiano.

Vxorem libertam suam manumissori, si non sit ex his personis, quae specialiter prohibentur, ducere non est interdictum: & ex eo matrimonio iustus patri filios nasci, certissimum est.

Authent. ex Nouell. 78. c. 3.

Sed nouo iure nulla dignitas prohibet cum liberta nuptias contrahi dot alibus instrumentis confectis.

16. Iidem AA. & CC. Rhodoni.

Patrem, qui filiam exposuit^{ad}, hanc nunc adultam sumptibus & labore suo factam, matrimonio coniungi^{ae} filio tuo desiderantis fauere voto conuenit: qui si renitatur, alimentorum^{af} solutioni in hoc solummodo casu parere debet.

17. Iidem AA. & CC.

Nemini liceat contrahere matrimonium cum filia^{ag} nepte, vel proneptemque cum matre^{ah}, auia, vel proauia: & ex latere^{ai} amita^{aj}, ac matertera^{ak}, sorore^{al}, sororis filia^{am}, & ex ea nepte^{an}. praeterea^{ao} fratris^{ap} tui filia^{aq}, & ex ea nepte. itemque ex affinibus^{ar} priuignas^{as}, nouerca^{at}, nuru^{au}, socru^{av}, caeterisq; quae iure antiquo prohibentur, à quibus cunctos volumus^{ax} se abstinere.

18. Imp. *Valens. Valens & Grat. Augusti, ad Senatum.*

Vidua^{ay} intra^{az} quintum & vicimum annum degentes, etiam si emancipationis libertate gaudent, tamen in secundas nuptias sine patris sententia non conueniant. Quod si in conuentionis delectu mulieris voluntas patris^{ba} repugnat sententiae, & propinquorum^{bb} placet admodum (vt in virginum^{bc} coniunctionibus sanctum est) habendo examini auctoritatem quoque iudicialiae cognitionis adiungi: vt, si pares^{bd} sint genere ac moribus competitores, is potior existimetur, quem sibi consulens mulier approbauerit. Sed ne forte hi, qui gradus^{be} ad viduarum successiōnem vocantur, etiam honestas nuptias impediāt: si huius rei suspicio praesens^{bf} ferit, eorum volumus auctoritatem iudicijque succedere, ad quos etiam si fatalis fors intercesserit, tamen haereditatis commodum peruenire non possit. Dat. 17. Kal. Aug. Gratiano A. II. & Probo Coll. 371.

⁴⁰ **V**idua intra^{ay} quintum & vicimum annum degentes, etiam si emancipationis libertate gaudent, tamen in secundas nuptias sine patris sententia non conueniant. Quod si in conuentionis delectu mulieris voluntas patris^{ba} repugnat sententiae, & propinquorum^{bb} placet admodum (vt in virginum^{bc} coniunctionibus sanctum est) habendo examini auctoritatem quoque iudicialiae cognitionis adiungi: vt, si pares^{bd} sint genere ac moribus competitores, is potior existimetur, quem sibi consulens mulier approbauerit. Sed ne forte hi, qui gradus^{be} ad viduarum successiōnem vocantur, etiam honestas nuptias impediāt: si huius rei suspicio praesens^{bf} ferit, eorum volumus auctoritatem iudicijque succedere, ad quos etiam si fatalis fors intercesserit, tamen haereditatis commodum peruenire non possit. Dat. 17. Kal. Aug. Gratiano A. II. & Probo Coll. 371.

⁵⁰ **H**onestas nuptias impediāt: si huius rei suspicio praesens^{bf} ferit, eorum volumus auctoritatem iudicijque succedere, ad quos etiam si fatalis fors intercesserit, tamen haereditatis commodum peruenire non possit. Dat. 17. Kal. Aug. Gratiano A. II. & Probo Coll. 371.

⁶⁰ **C**ausa expositam educavit: Cuius requiritur consensus in exposita elocanda naturalis patris. Educator patri filiam suam vindicanti imputat alimenta: Seneca *controuers. 6.* Pete quantumuis pro disciplinis, imputa quantumuis pro alimentis. & educator apud Quintilianum *declamat. 278.* Recipere illud nisi solutis alimentis non potuisti. & post, alimenta soluisti, computasti mecum vt expositam reciperes. *adde l. 1. j. de infantib. exposit. Ergo, quae misericordiae causa datur, interdum reperuntur l. 7. ff. de calumniatorib. Cuiac. 16. obs. 36. §. l. 53. l. 69. ff. de ritu. §. Vlp. §. §. 5. & 6. Harmenopol. 4. §. 1. Inst. de nuptijs. l. 69. ff. de ritu. l. 17. §. 2. ff. de ritu. §. 5. de nupt. d. 2. §. 2. Inst. de nupt. l. 35. §. 1. ff. de verb. obligat. l. 56. ff. de ritu. l. 2. j. si nuptia ex rescripto. l. 1. j. de incestis: l. Cuius 4. §. 4. vel pronepte l. 39. ff. de ritu. quae sequuntur à Triboniano addita sunt ex Constantini & Constantis lege §. 3. Inst. de nupt. l. 2. j. si nuptia ex rescripto. Nuptiae prohibita certis casib. inter affines §. 6. Inst. de nupt. d. 6. l. 14. in ff. de ritu. l. 1. §. 1. ff. de cond. sine causa: l. 38. ff. de adulterijs. §. 7. Inst. de nupt. l. 14. §. 4. Ver. quada nouerca ff. de ritu. Nov. 115. c. 3. §. 6. & c. 4. §. 3. l. 5. ff. ad l. Pomp. de parricid. d. §. 4. Ver. nurus. §. 6. Inst. de nupt. §. 7. Inst. de nupt. d. §. 4. Ver. itaq; socrus. l. 4. §. 7. ff. de gradib. §. 3. Cod. Theod. 7. lege 1. Olim idem primum obtrinit in pupillis, deinde in virginibus. l. 20. j. eo. aliud erit, si maiores 25. annis. aliud in filio emancipato l. 25. ff. de ritu nup. matris. ita emēdat Cuiacius 3. obserua. §. l. 1. §. eo. pupillarium Cuiac. d. loco ita legit. Inter pares corruales mulier vnum eligere potest. Personae interdu proximiores in ordine succedendi, pximo nocentiores, magisq; reformidandae, facit l. 1. j. §. bi pupil.*

19. Imp.

Causa expositam educavit: Cuius requiritur consensus in exposita elocanda naturalis patris. Educator patri filiam suam vindicanti imputat alimenta: Seneca *controuers. 6.* Pete quantumuis pro disciplinis, imputa quantumuis pro alimentis. & educator apud Quintilianum *declamat. 278.* Recipere illud nisi solutis alimentis non potuisti. & post, alimenta soluisti, computasti mecum vt expositam reciperes. *adde l. 1. j. de infantib. exposit. Ergo, quae misericordiae causa datur, interdum reperuntur l. 7. ff. de calumniatorib. Cuiac. 16. obs. 36. §. l. 53. l. 69. ff. de ritu. §. Vlp. §. §. 5. & 6. Harmenopol. 4. §. 1. Inst. de nuptijs. l. 69. ff. de ritu. l. 17. §. 2. ff. de ritu. §. 5. de nupt. d. 2. §. 2. Inst. de nupt. l. 35. §. 1. ff. de verb. obligat. l. 56. ff. de ritu. l. 2. j. si nuptia ex rescripto. l. 1. j. de incestis: l. Cuius 4. §. 4. vel pronepte l. 39. ff. de ritu. quae sequuntur à Triboniano addita sunt ex Constantini & Constantis lege §. 3. Inst. de nupt. l. 2. j. si nuptia ex rescripto. Nuptiae prohibita certis casib. inter affines §. 6. Inst. de nupt. d. 6. l. 14. in ff. de ritu. l. 1. §. 1. ff. de cond. sine causa: l. 38. ff. de adulterijs. §. 7. Inst. de nupt. l. 14. §. 4. Ver. quada nouerca ff. de ritu. Nov. 115. c. 3. §. 6. & c. 4. §. 3. l. 5. ff. ad l. Pomp. de parricid. d. §. 4. Ver. nurus. §. 6. Inst. de nupt. §. 7. Inst. de nupt. d. §. 4. Ver. itaq; socrus. l. 4. §. 7. ff. de gradib. §. 3. Cod. Theod. 7. lege 1. Olim idem primum obtrinit in pupillis, deinde in virginibus. l. 20. j. eo. aliud erit, si maiores 25. annis. aliud in filio emancipato l. 25. ff. de ritu nup. matris. ita emēdat Cuiacius 3. obserua. §. l. 1. §. eo. pupillarium Cuiac. d. loco ita legit. Inter pares corruales mulier vnum eligere potest. Personae interdu proximiores in ordine succedendi, pximo nocentiores, magisq; reformidandae, facit l. 1. j. §. bi pupil. Effectus reliquus*

19. Imp. Arcad. & Honorius Augusti. Euty-
chiano præfecto præ-
torio.

Celebrandis inter consobrinos^a matrimonij licen-
tia legis huius salubritate indulta est, vt reuocata
prisci^b iuris auctoritate, restinctisq; calumniarum
fomentis, matrimonium inter^c consobrinos habeatur le-
gitimum, siue ex duobus fratribus, siue ex duobus sorori-
bus, siue ex fratre & sorore nati sunt. & ex eo matrimonio
editi, legitimi, & suis patribus successores habeantur. Da-
tum Stilicone 2. & Anthemio Cons. 405.

20. Imp. Honorius & Theodo. Augusti, ad Theodorum
præfectum prætorio.

In coniunctione filiarum^d in sacris^e positarum, patris
expectetur arbitrium. Sed si sui iuris puella sit intra
quintum & vicesimum annum constituta: ipsius quo-
que adfensus exploretur. Si patris auxilio destituta: ma-
tris^f & propinquorum^g, & ipsius^h quoque requiratur ad-
ulta iudicium. Si veroⁱ vtroque orbata parente, sub cu-
ratoris^j defensione constituta sit, & inter honestos com-
petitores matrimonij oriatur fortè certamen, vt quæra-
tur, cui potissimū puella iungenda sit: si puella cultu ve-
recundia^k propriam noluerit voluntatem de promere
coram^l positis propinquis, iudici^m deliberare permissum,
cui melius adulta societur.

21. Imp. Theod. & Valent. Augusti, Basso præ-
fecto prætorio.

Acaligatoⁿ milite vsque ad protectoris^o personam
sine aliqua solemnitate matrimoniorum liberam
cum ingenuis dumtaxat mulieribus contrahendi
coniugij permittimus facultatem.

22. Iidem Augusti Hierio præfecto.

Si donationum^p ante nuptias, vel dotis^q instrumenta
defuerint, pompa^r etiam, aliæque nuptiarum celebra-
ras omittatur: nullus existimet ob id deesse rectè alias
inito matrimonio firmitatem, vel ex eo natis liberis iu-
ra posse legitimorum auferri, inter^s pares honestate per-
sonas nulla lege impediende, consortium, quod ipsorum
consensu, atque amicorum fide firmatur. Datum 10. Kal.
Mart. Constantinop. Felice & Tauro Consil. 428.

Inter pares etiam sine dotalib. instrumentis consiit ma-
trimonium. Bald.

23. Imp. Iustinianus A. Demostheni præfecto
prætorio.

Imperialis benevolentia^t proprium^u hoc esse iudican-
tes, vt omni tempore subiectorū commoda tam inue-
stigare, quam eis mederi procuremus: lapsus quoque
mulierum, per quos indignam honore conuersationem
imbecillitate sexus elegerint, competenti moderatione
subleuandos esse censemus, minimèque eis spem melio-
ris conditionis adimere: vt ad eam respicientes, impro-
bitus 1. lect. 9. dam & minùs honestam electionē faciliùs detelinquant.
Nam ita credimus Dei benevolentiam, & circa genus hu-
manum nimiam clementiam (quantum nostræ naturæ
possibile est) imitari, qui quotidianis hominum peccatis
ruptam. Vt vt semper ignoscere dignatur, & poenitentiam suscipere no-
sit, constat in stram, & ad meliorem eam statum deducere. Quod si cir-
ter consobri- ca nostros subiectos imperio nos etiam facere differam?
nos nuptias nulla venia digni esse videbimur. 1. Itaq; cum iniustum
modo permis sit, seruos quidem libertate donatos posse per diuinam
fas, modo p- indulgentiam natalibus^v suis restitui, postq; huiusmodi
hibitas fuisse principale beneficium ita^w degere, quasi nunquam ser-
his adde Ca- uissent, sed ingenui^x nati^y essent, mulieres autem, quæ
non. 18. apo- scenicis^z quidem^{aa} ludis sese^{ab} antè^{ac} immiscuerunt, postea
stolor. Augu- verò sprete mala conditione ad meliorem migrare sen-
stin. 15. de ci- tentiam, & inhonestam professionem effugerunt, nullam
uirate 16.

^a d. l. 3. ^b Non sui iuris. ^c Nouel. 115. c. 3. §. 11. ^d l. 18. §. eod. ^e l. 1. §. eod. ^f d. l. 1. ^g d. l. 18. §. eod. ^h vide l. 8. §. eod. ⁱ d. l. 8. in fi. ^j propter verecundiam naturale est mulierem tacere. ^k d. l. 1. in fi. §. eod. ^l id est vili l. 9. in fi. ff. de custod. ^m Præfecti cohortalis. ita legit Præcius in voce Caligatus. De protectoribus dicam ad titulum de domesticis & protectorib. j. eod. ⁿ Donatio propter nuptias, non est de substantia matrimonij. dicam plenius ad Authentic. Maximis j. eod. ^o Pompa huiusmodi, & nuptiarum celebratio non est de substantia matrimonij: adde que dixi ad Nouel. Leon 89. ^p Matrimonium consistere potest sine donatione propter nuptias, sine dotis instrumento, sine pompa. ^q hoc innuit, Inter impares honestate personas (veluti si seuator Scenicam ducat permissu principis) exigi tabulas nuptiales. ^r Proprium principis, subditorum commodis prospicere. ^s Deum imitatur, qui ignoscit. ^t Serui natalibus restitui possunt à principe. ^u Effectus restitutionis natalium.

spem principalis habere beneficij, quod eas ad illum sta-
tum reduceret, in quo si nihil inhonesti peccatum esset,
commorari potuerūt: Præfenti sanctione clementissima
principale beneficium eis sub ea lege condonamus, vt, si
derelicta mala & inhonesta conuersatione commodio-
rem vitam amplexæ fuerint, honestatque sese dederint,
liceat eis nostro supplicare numini, vt diuinos affatus si-
ne dubio mereantur, ad matrimonium eas venire permi-
tentes legitimum: his, qui eis coniungendi sunt, nullo
timore tenendis, ne scitis præteritarum legum infirmum
esse videatur || tale^{aa} coniugium, sed ita validum huiusmo-
di permanere matrimonium confidentibus, quasi nulla
præcedente inhonesta vita vxores eas duxerint: siue di-
gnitate præditi sint, siue alio modo scenicas in matrimo-
nium ducere prohibeantur: dum tamen dotalibus^{bb} om-
nimodo instrumentis non sine scriptis tale probetur con-
iugium. Nam omni^{cc} macula penitus direpta, & quasi sus-
natis natalibus huiusmodi mulieribus redditis, neque voca-
bulum inhonestum eis inhære de cætero volumus, ne-
que differentiam aliquam eas habere cum his, quæ nihil
simile peccauerunt. 2. ¶ Sed & liberos ex tali matrimo-
nio procreandos, suos & legitimos patri esse: licet^{dd} alios
ex priore matrimonio legitimos habeat: vt bona eius tã
ab intestato quam ex testamento isti quoque sine vllò im-
pedimento percipere possint. 3. ¶ Sed & si tales mulie-
res post diuinum rescriptum ad preces earum datum ad
matrimonium venire distulerint, saluam eis nihilominùs
existimationem seruare præcipimus tam in alijs omni-
bus, quam ad transmittendam, quibus voluerint, suam
substantiam, & suscipiendam competentem sibi legibus
ab alijs relictam, vel ab intestato delatam hæreditatem.

Authent. ex Nouel. §1.

Quod eis permittitur, etiam si iurauerint in tali pro-
fessione se perseveraturas: quia legibus expressum est
illicite vci iusurandum seruari non oportere: & poe-
na per iurij si qua est, in eum conuertenda est, qui exigit.

Finis authentica. Sequitur textus
Codices.

4. ¶ Similes verò tale merentibus ab imperatore be-
neficium mulieribus, illas etiam esse volumus, quæ digni-
tatem^{ee} aliquam^{ff} habent, || et si non serenissimo principi
supplicauerint, vtroneam^{gg} tamen donationem ante^{hh}
matrimonium meruerint, ex qua dignitate & aliam et-
iam omnem maculam, per quam certis hominibus legi-
timè coniungi mulieres prohibentur, aboleri penitus o-
portet. 5. ¶ His illud adiungimus, vt & filiaⁱⁱ huiusmodi
mulierum, si quidem post^{kk} expurgationem prioris vi-
tæ matris suæ natae sint, non videantur scenicarum esse fi-
lia, nec subiacere legibus, quæ prohibuerunt filias sce-
nicarum certos homines in matrimonium ducere. Sin
verò antè procreatae sint, liceat eis preces offerentibus
inuitissimo principi, sacrum sine obstaculo vllò mereri
rescriptum: per quod eis ita nubere permittatur, quasi
non sint scenicæ matris filia: nec iam prohibeantur illis
copulari, quibus scenicæ filias vel dignitatis vel alterius
causæ gratia vxores ducere interdicitur: vt tamen omni-
modo dotalia inter eos etiam instrumenta conficiantur. 6. ¶
Sed & si à scenica matre procreata, quæ vsque ad
mortem suam in eadem professione durauerit, post^{ll} eius
obitum preces imperatoris clementiæ obtulerit, & di-
uinam indulgentiam meruerit, liberationem maternæ
iniuriæ, & nubendi licentiam sibi condonantem: itam
quoque posse sine metu priorum legum in matrimonio
illis copulari, qui dudum scenicæ filiam vxorem ducere
prohibebantur 7. ¶ Immo etiam illud remouendum es-
se censemus, quod in priscis legibus (licet obscurius) con-
stitutū est, vt matrimonia inter^{mm} impares honestate || per-
sonas || contrahenda, non aliter quidem valeant, nisi do-
talibusⁿⁿ instrumentis. ^{oo} Id est etiam si cesset causa finalis priuilegij impetrati. ^{pp} Dignitatis nuda adeptio, famam interdum restituit, Ratio ea esse potest, qd cõcessa dignitate nobili, omne impedimentū famæ sublatū videatur. Inde putat Baldus, Tacite famæ restitui, què imperator inter suos cõsiliarios retulerit Principis, n. comitat^{qq}, illustis l. 1. j. de præpositis laborū. ^{rr} de pprio motu c. si motu proprio de præbendis in §. j. Bal. hic. ^{ss} ergo illicitū matrimoniū famæ restitutiõ nō cõfirmatur. ^{tt} Priuilegiū matris nō pdest filia ante priuilegiū natæ. hinc cõcludit Baldus, nō dici filiū regis q nat^{uu} sit ante eius coronatiõem arg. l. 25. ff. de testam. milit. l. 2. §. 2. ff. de decurionib. ^{vv} Interdū liberi post mortem parentum possunt legitimari. ^{ww} l. 22. §. eod.

Q 3

talia instrumenta cofecta fuerint. his vero [etiam non] in-
tercedentibus, omnimodo firma sint sine aliqua distin-
ctione personarum: si modò liberae sint & ingenuae mu-
lieres, nullaque nefariorum vel incestuarum coniunctio-
num suberit suspicio. Nam nefarios & incestos coitus om-
nibus modis amputamus, sicut & illos, qui prateritarum
legum sanctione specialiter vetiti sunt: exceptis videlicet
his, quos praesenti lege permittimus: legitimique mati-
monij iure muniri praecipimus.

Authent. ex Nouel. 117. c. 4.

Maximis decorati dignitatibus, ad illustres, non nisi
dotibus instrumentis conscriptis, rite contrahunt
nuptias: licet ante contractas retineant, exceptis Barba-
ris. reliqui omnes affectu solo recte contrahunt matrimonium.

* nefarii coi-
tus, damnati
v. Nouel. 12.
* Olim tabu-
lae nuptiales
requireban-
tur, vt per nu-
ptias liberi
sui fierent &
legitimi No-
uell. 12. 18. &
inter impares
honestate p-
sonas l. 22. s.
eo. Hodie no-
exiguntur, ni-
si illustris v-
xorem ducat
no illustrem:
nisi sint bar-
bari. Mitius
enim cu illis
agitur ppter
eorum simpli-
citatem. No-
uell. 117. c. 4.
In reliquis
nuptijs, non
exiguntur in-
strumenta do-
talia, sufficiunt
que vt testa-
tio fiat apud
defensorem
ecclesiae. quae
tamen obser-
uatio remitti-
tur tenuiori-
bus & grega-
rijs militibus
& his qui nu-
ptias iureiu-
rando confir-
marunt pal-
lam in ade
sacra, vel ta-
ctis diuinis
scripturis No-
ucl. 74.

Finis Auth. Sequitur textus Cod.

8 His itaque per hanc generalem legem ita constitu-
tis, & decetero conseruandis, praeteritas etiam huiusmo-
di coniunctiones ex subiecto tempore factas secundum
praedictam dispositionem iudicari praecipimus: vt si quis
talem vxorem ab initio nostri imperij (prout dictum est)
iam duxerit, & liberos ab ea procreauerit: iustos eos & le-
gitimos, & tam ab intestato quam ex testamento patris
successores habeat, & legitima in posterum nihilominus
ea vxore permanente, procreati quoque liberi legitimi
sint.

Vbi sit mentio nuptiarum, non sufficit nubilus atas: sed oportet matrimonium re ipsa contrahi.

24. Idem A. ad Senatium.

S Ancimus, si quis nuptiarum fecerit mentionem in
qualicumque pacto, quod ad dandum vel ad facien-
dum, vel non dandum vel no faciendum concipitur,
& siue nuptiarum tempus dixerit, siue nuptias nominauerit:
non aliter intelligi condicionem esse adimplendam,
vel non extenuandam, nisi ipsa nuptiarum accedat festi-
uitas: & non esse tempus inspiciendum, in quo nuptia
rum atas vel foeminis post duodecimum annum acce-
serit, vel maribus post quartumdecimum annum com-
pletum: sed ex quo vota nuptiarum re ipsa processerint.
sic enim & antiqui iuris contentio dirimetur, & immen-
sa librorum volumina ad mediocrem modum tandem
peruenient.

25. Idem A. Iuliano praefecto praetorio.

S I furiosi parentis liberi, in cuius potestate constituti
sunt, nuptias possint contrahere, apud veteres agita-
batur. & quidem filiam furiosi marito posse copulari,
omnes pene iuris antiqui conditores admisserunt. suffi-
cere enim putauerunt, si pater non contradicat. In filio
autem familias dubitabatur. & Vlpianus quidem retulit
constitutionem Imperatoris Marci, quae de furioso non
loquitur, sed generaliter de filijs mente capti: siue mascu-
li, siue foeminae sint, qui nuptias contrahunt: vt hoc face-
re possint etiam non adito principe. Et aliam dubitatio-
nem ex hoc emergentem, si hoc, quod mente capto con-
stitutio induxit, etiam in furiosis obtinendum sit, quasi
exemplo mente capti & furiosi filios adiuuantes. His ita-
que dubitatis, tales ambiguitates decedentes, sancimus
hic repleti, quod diui Marci constitutioni deesse videtur,
vt non solum dementis, sed etiam furiosi liberi cuius-
cumque sexus possint legitimas contrahere nuptias,
tam dote, quam ante nuptias donatione a curatore eo-
rum praestanda, aestimatione tamen in hac regia vrbe
excellensissimi praefecti vrbs, in prouincijs autem viro-
rum clarissimorum earum praesidum, vel locorum anti-
berorum, no stitum, tam opinione personae, quam moderatione do-
tis & ante nuptias donationis constituenda, praesentibus
tam curatoribus dementis vel furiosi, quam his qui ex
genere eorum nobiles sunt: ita tamen, vt nulla ex hac
causa oriatur vel in hac regia vrbe vel in prouincijs ia-
bis vel facies ctura substantiae furiosi, vel mente capti, sed gratis
si nuptierit.

* Confirmatio
matrimo-
nii confirmatio
status li-
berorum, no
contra.
* vt si ita pa-
ctum sit, Da-
causa oriatur
vel in hac regia
vrbe vel in prouincijs
ibus vel facies
ctura substantiae
furiosi, vel mente
capti, sed gratis
si nuptierit.
* adde l. 39. §. 1. ff. de statu liberis. l. putat
sacra benedictio dixi ad Nou. Leon. 89.
adde quae scripta ad legem 66. §. 1. ff. de
donationib. int. vir. Hoto. 23. Illust. 2.
* Conditio nuptiarum impletur per actum & re ipsa,
non per habitum & potentiam Sabycet. b. dementis & furiosi
filij, cuiuscumque sexus sint, nuptias
contrahere possunt, dotem constituere, &
donare ppter nuptias, curatore & iudice
adhibitis l. 28. s. de episcop. aud. l. Instr. de
nupt. in pr. l. 43. ff. de legat. 1. Quo quisque
dignioris est familiae, maiorem dotem
meretur l. 28. s. de episc. aud. l. 60. ff. de iure
dor. Presumitur pro nobilibus d. l. 28. l. 1. j. de
condit. in horr.

omnia procedant: ne tale hominum infortunium et-
iam expensarum detrimento praegravetur.

26. Idem Augustus, Iuliano praefecto praetorio.

10

S I quis alumnam suam libertate donauerit, & in ma-
trimonio suo collocauerit: dubitabatur apud anti-
quos, vtrumne huiusmodi nuptiae legitima esse vi-
deantur, an non. Nos itaque vetustam ambiguitatem de-
cidentes, non esse veritum matrimonium censemus. si e-
nim ex affectu omnes intruduntur nuptiae, & nihil im-
pium, nec legibus contrarium in tali copula expectamus:
quare praedictas nuptias in hibendas existimemus: nec e-
nim homo sic impius inuenitur, vt quam ab initio loco
filiae habuit, eam postea in suo collocet matrimonio: sed
ei credendum est, quia eam & ab initio non vt filiam edu-
cauit, & libertate donauit, & dignam esse postea suo pu-
tauit matrimonio. Ea videlicet persona omnimodo ad
nuptias venire prohibenda, quam aliquis, siue alumna
sit, siue non, a sacrosancto suscepit baptismate: cum ni-
hil aliud sic inducere potest paternam affectionem, & ius-
tam nuptiarum prohibitionem, quam huiusmodi ne-
xus, per quem Deo mediante animae eorum copulatae sunt.

10

10

27. Idem A. Iohanni praefecto praetorio.

30

S Ancimus nuptias, quae inter masculos & foeminas
maiores vel minores sexagenarijs vel quinquagenarijs
lege Iulia vel Papia prohibitae sunt, homines vo-
lentes contrahere, & ex nullo modo vel ex nulla parte ta-
les nuptias impediri.

28. Idem A. Iohanni praefecto praetorio.

40

S I libertam quis vxorem habeat, deinde inter senato-
res scribarum dignitate illustratus: an soluatur mati-
rimonium apud Vlpianum querebatur: quia lex Papia
inter senatores & libertas stare connubia non patitur.
Nos igitur Dei sequentes iudicium, non patimur in vno
eodemque connubio, mariti felicitatem vxori fieri infor-
tunium: vt quantum vir in altum tollatur, tantum & co-
iunx eius decreseat, immo magis penitus deperat. absit
itaque a nostro tempore huiusmodi asperitas, & firmum
maneat matrimonium, & vxor marito conerescat, & sen-
tiat eius fulgorem: stabileque maneat matrimonium ex
huiusmodi superuentu minime deminutum. Simili mo-
do si priuati hominis filia ad liberti veniat connubium,
& postea pater mulieris ad senatoris dignitatem fuerit
elatus: taceat Papiae legis crudelissima sanctio: & neque
per hunc modum dissoluatur matrimonium inter facti
senatoris filiam, & libertum, ne foeceri prosperitas sine ge-
nero inueniatur. Melius enim est, legis Papiae seueritatem
in vtroque casu compescere, quam, eam sequendo, ho-
minum matrimonia dispergere, non ex vitio mulieris &
mariti, sed ex prospera alterutrius partis fortuna, cum e-
nim ex vna radice vitium nascitur: conseqens est, vt vna
lege tollatur.

29. Idem A. vbi que terrarum constitutis episcopis.

60

S Acram fecimus constitutionem, nemini permitten-
tes, neque inuitam mulierem ancillam aut liberam, in p-
secutas no di-
scenam aut orchestra pertrahere, neque conuerti volente,
rimit, quae a-
prohibere eam eius fideiussores, quasi sup hoc ipso certum
liquin, si an
auri modum promissum repetendo, sed si quid tale factum
tearum
fuerit, prohiberi hac & a clariss. prouinciarum praesidibus
senator fuis-
& a ciuitatum religiosissimis episcopis constituimus, dan-
set, non pos-
sent licentia religiosissimis episcopis vna cum clariss. pro-
sent cōtrahi-
Res enim ia
rint, aut qui mutari seu conuerti ab ea actione prohibue-
perfecta non
rit, & publicam quidem fieri eorum substantiam, ipsos vero
vitiatur, licet
ciuitate expelli. Si vero qui prouinciam regit, ipse sit qui
veniat ad eu-
eas compulerit, aut a praedicta actione conuersione seu casum a quo
respicentia prohibuerit, damus licentiam & solos reli-
non possit in-
giosos episcopos adire eam quae talia patitur, aut eius fi-
cipere Sali-
deiussores, hunc vero episcopum aduersari magistratum ha-
cer.
benti, & no permittere iniuste agere, aut si minus fuerint
Lege Papia,
ad id consequendum potentes, indicare id nostro imperio, senator liber-
vt a nobis competens exerceatur poena, fideiussionibus si
ta ducere no
mul liberandis, & fideiussoribus indemnibus conseruandis,
potest adde l.

Quaestita patri dignitas, liberorum quidem statum auget: non
tamen eorum nuptias dissoluit. l. 14. l. 33. s. de episcop. aud. l. Nou. 51. Male-
fiscij fideiussores accipi non potest l. 70. §. 5. ff. de fideiussores. Nouel. 51.
licen-

hinc con-
cludunt, Pa-
perum aduo-
catis nullum
deberi hono-
rarium.

Alumnarum
ducere possu-
mus.

Nemo eam
ducere potest
quam ex sa-
cro baptismate
suscepit &
hic: 28. Ecl.
5. c. 17. 4. Har-
menop. 6.
wsei τών εν
τῷ ἀγίῳ

sa... hic lo-
cus etiam o-
stendit, pue-
ros ad sacra-
mentum bap-
tismatis obla-
tos fuisse
ab extraneis.
An & a paren-
tibus? vtique
v. Augustin.
epistol. ad Bo-
nisfacium.

dixi ad Vl-
pian. 16. §. 3-
adde l. 21. ff. de
act. empti. ad-
de Cuiac. c. 33.
de praescriptio-
nibus. Anton.
Mercatoris 1.
Notat. 1. in f.
Anton. Gul-
berti in tract.
de sponsalibus.
& matrim.

Superueniens
marito sena-
toria digni-
tas nuptias
in psecutas no di-
scenam aut orchestra pertrahere, neque conuerti volente, rimit, quae a-

Lege Papia,
ad id consequendum potentes, indicare id nostro imperio, senator liber-
vt a nobis competens exerceatur poena, fideiussionibus si
ta ducere no
mul liberandis, & fideiussoribus indemnibus conseruandis,
potest adde l. 27. 28. 29. 30.

373
licentiam
nisi & ingu-
ritum,
quod illas d-
imperialis
brantibus,
do inter ip-
confusionem
nem &
salicet
gistratus
bat per
positus reli-
petera con-
ne latere
recuerentia
magi Dei
quid horu-
Noembre.
D
N
C
V
N
Q
Omnis po-
na regit sen-
tiam iudicis l. i. ff.
vbi lra est. l. i.
pente, quam ipse
de aduerberis d. l. i. ad
ucl. l. i. cap. 2. Co-
non tamen praecipit
soluitur. l. i. ff. de
prim. ff. de his qui
d. de episcop. lege 26.
monia iun primo.

tamen pro tali conamine multa librarum auri decem obnoxium statuimus: & cum honore abierit, peractam dignitatem usurpare prohibemus: tali scilicet poena, vt si circa honorem eum quo male vsus est, vindicandum, & nostris statutis parere noluerit: eam prouinciam in qua sibi vsurpauerit, habitare per iuge biennium non sinatur. Illo videlicet adijciendo, vt & in potestate adhuc constituto, liceat personae quam huiusmodi ambitu circumuenire tentauerit, confestim contestatione proposita, cum sua suorumque domo iurisdictionem eius euitare: curaturis hoc vnusquisque; ciuitatis defensoribus, & eiusdem iudicis apparitoribus. Et quidem si haec prauitas ordinarij iudicis erit: vniuersa domus eius ratio, atque omnia vel ciuilia vel criminalia negotia, quamdiu idem in administratione fuerit, vicario competant. Sin autem vicarius vel similis potestatis, vim in huiusmodi matrimonio contrahendo molietur: vicissim ordinarius iudex intercessor existat. Sin autem erunt vtrique suspecti: ad illustrem praefecturam specialiter talium domorum, quamdiu ibidem administrauerint, tuitio pertineat. Datum 15. Kalend. Iul. Theffalonicae, Gratiano A. V. & Theod. A. I. Coll. 380.

Conatus puniatur, vide l. 20. j. de magistr. adde C. 15. obseru. 25. S. 11. de interd. Iudex ordinarius recitari potest ratione suspicionis. Non si ordinarius iudex suspectus est, ideo vicarius eius suspectus postulat.

Ordinario suspecto, itur ad eius vicarium & e contra. S. hic: si vterque, ad maius tribunal vers. Sin autem j.

3. Cod. Theod. 10. 28. Ecloga 5. c. 40.

Non valet rescriptum obreptionem, vel illicitum impetratum, l. 5. l. 1. eodem. lege 5. de diuers. rescript. adde l. 29. ff. de falsi.

Subreptionem hic vocat, quam superius obreptionem confunduntur sepe illa duo in ter se, l. 29. ff. de falsi.

l. 6. in fin. s. de interd. matrim.

lege 5. de rector. prouin. vel ad eum pertinet.

dixi ad leg. 17. supra de nupt. l. 5. de incest. lege 39. ff. de ritu. 3. Inst. de nupt.

vide leg. 1. 3. eodem.

3. Cod. Theod. 8. 28. Ecloga 12. c. 3. de τὸν δευτερογαμύτων, &c. adde 4. Armenop. 7. de penis secundarum nuptiarum. Vide Nouel. 22. cap. 22. 23. & sequent. Gayll. 2. obseru. 98. Vsurpser. 1. pract. 36. cap. 5. c. 6. de tertijs & quartis & Nou. Leon. 90. Constantini Porphyrogeneta c. 1. & qua ibid. dixi. His illud Hieronymi ad Pammachium, adiungatur. Non damno, inquit, bigamos, imò nec trigamos, & si dici potest, octigamos. Idem ego, inquit, nunc voce proclamo libera, non damari in ecclesia bigamiam, imò nec trigamiam, & ita licere quinto & septimo & vltra. Hec ille. adde 31. q. 1. c. aperiam. 12. Idem alibi videtur nonnunquam laudare (quod à Tertulliano praestatur lib. de Monogamia) ad exhortationem potius continentiae, quam ad damnationem secundarum nuptiarum. Gratian. 27. quæst. 2. c. additur. S. l. 4. j. de bon. qua liber. 1. secundæ dicuntur post priores, & Roland. à Valle 1. confi. 72. num. 30. & sequent.

SI NVPTIÆ EX RESCRIPTO PETANTUR,

Tit. VIII.

1. Imp. Honor. & Theodosius AA. Theodoro praefecto pratorio.

VIDAM vetusti iuris ordine praetermissio, obreptione precum nuptias, quas se intelligunt non mereri, à nobis existimant postulandas, sepe habere puellam consensum constringentes. Quapropter tale sponsalium genus praesentis legis definitione prohibemus. Si quis igitur contra hanc definitionem nuptias precum subreptione meruerit: amissionem bonorum, & poenam deportationis subiturum se esse non ambigat: & amisso iure matrimonij: quod prohibita vsurpatione meruerit, filios se ex hac coniunctione susceptos, iustos non habiturum, nec vnquam postulatam indulgentiae annotationisve indulto efficacem se veniae effectum meruisse: exceptis his, qui parentum sponsonem de nuptijs filiarum implere desiderant, vel sponsalia, hoc est, arratum data nomine, reddi sibi praescripto legum cum statuta poena deposcunt. Datum Kalend. Februarijs, Honor. VIII. & Theod. IIIA. Conf. 409.

2. Imperator Zeno Augustus, Basilio praefecto pratorio.

NEFANDISSIMUM scelus fratris sororisve nuptiarum, quod sacratissimis constitutionibus sub grauissima poena interminatione damnatum est, iterato praesentis diuinae sanctionis tenore modis omnibus prohibemus. Precandi quoque in posterum super tali coniugio (imò potius coniugio) cunctis licentiam denegamus: vt vnusquisque cognoscat impetrationem quoque rei cuius est denegata petitio, nec si per subreptionem post hanc diem obrinuerit, sibi met profuturam.

DE SECUNDIS NVPTIIS,

Tit. IX.

1. Imperatores Gratianus, Valentianus, & Theodosius Augusti, Eutropio praefecto pratorio.

3. Cod. Theod. 8. 28. Ecloga 12. c. 3. de τὸν δευτερογαμύτων, &c. adde 4. Armenop. 7. de penis secundarum nuptiarum. Vide Nouel. 22. cap. 22. 23. & sequent. Gayll. 2. obseru. 98. Vsurpser. 1. pract. 36. cap. 5. c. 6. de tertijs & quartis & Nou. Leon. 90. Constantini Porphyrogeneta c. 1. & qua ibid. dixi. His illud Hieronymi ad Pammachium, adiungatur. Non damno, inquit, bigamos, imò nec trigamos, & si dici potest, octigamos. Idem ego, inquit, nunc voce proclamo libera, non damari in ecclesia bigamiam, imò nec trigamiam, & ita licere quinto & septimo & vltra. Hec ille. adde 31. q. 1. c. aperiam. 12. Idem alibi videtur nonnunquam laudare (quod à Tertulliano praestatur lib. de Monogamia) ad exhortationem potius continentiae, quam ad damnationem secundarum nuptiarum. Gratian. 27. quæst. 2. c. additur. S. l. 4. j. de bon. qua liber. 1. secundæ dicuntur post priores, & Roland. à Valle 1. confi. 72. num. 30. & sequent.

I qua mulier nequaquam luctus religionem priori viro nuptiarum festinatione praestiterit: ex iure quidem notissimo sit infamis: praeterea secundo viro vltra tertiam partem bonorum in dorem non det: neque ei ex testamento plus quam tertiam partem relinquat. Omnium praeterea hereditatum, legatorum, fideicommissorum, suprema voluntate relictorum, mortis causa donationum sit expers. haec namque omnia ab haeredibus vel coheredibus, aut ab intestato succedentibus vindicari iubemus: ne in his, in quibus correctionem morum induximus, fisci videamur habere rationem. His etiã appetendis, quae prior maritus ei suprema voluntate reliquerit: quaequam haec, quae mulieri à priori viro relinquuntur, & per immaturum matrimonium vacuata esse ceperunt, primo à decem personis edicto praetoris enumeratis, id est, ascendentibus, & descendentibus: ex latere autem vsque ad secundum gradum, scilicet gradibus seruatis, deinde presumo à filio iubemus. Eandem quoque mulierem infamem redditam, haereditates ab intestato, vel legitimas, vel honorarias, non vltra tertium gradum finimus vindicare. PP. 15. Kal. Ianuar. Gratiano V. & Theod. AA. Conf. 380.

Authentic. ex Nouell. 22. cap. 40. & Nouell. 34. cap. 2.

Eisdem penis subijcitur etiam ea, quae parit intra luctus tempus, si modo indubitatum sit sobolem hanc ex defuncto non existere. nam & si fructu antenuptialis donationis priuatur. Item & ea, quae si suscepta liberorum tutela, contra sacramentum, secundo nubuit, non prius tutorem petens, & rationem reddens, & exoluens omnino, quicquid debet. Sed hodie & in reiore iure sacramentum ab ea non exigitur, sed contractis nuptijs à tutela repellitur.

2. Idem Augusti, Eutropio praefecto pratorio.

SI qua ex foemina perditio marito, intra anni spatium alteri festinauerit nubere, (paruum enim tempus post decem menses seruandum adijcimus: tamen idipsum exiguum putemus) probrosis iniusta notis honorioris nobilisque personae decore & iure priuetur: atque omnia quae de prioris mariti bonis, vel iure sponsalium, vel iudicio defuncti coniugis consecuta fuerat, amittat. Datum 3. Kalend. Iunij, Constantinopoli, Eucherio & Syagrio Conf. 381.

3. Idem Augusti, Floro praefecto pratorio.

FOEMINA quae susceptis ex priore matrimonio filijs, ad secundas post tempus luctui statutum transierint nuptias: quicquid ex facultatibus priorum maritorum sponsalium iure, quicquid etiam nuptiarum solennitate perciperint, aut quicquid mortis causa donationibus factis, aut testamento iure directo, aut fidei commissi vel legari titulo, vel cuiuslibet munificae liberalitatis praemio ex bonis (vt dictum est) priorum maritorum fuerint adsecuta: id totum ita vt perciperint, rum immaturum, alterum seruum est.

Quando lex desertus diuersis gradibus, intelligit secundum ordinem graduum. Quinta poena. Baldus idem dicendum putat de ea quae intra annum luctus cum aliquo rem habuit. De ea quae parit vndecimo mense dixi ad Nouellam 39. Negatiua filiationis probatur tempore l. 29. ff. de liber. & posthum. hoc desumptum est ex Nouell. 22. cap. 40. Nouell. 94. c. 2. l. 1. Cod. Theod. eadem. duorum scilicet mensium, & ita duo menses paruum tempus l. 9. 5. de legat. Olim luctui agendo praefiniti erant decem menses, Ouid. 1. Fastor. Per totidem menses à funere coniugis vxor sustinet in vidua tristitia signa domo. Seneca de consolatione. Maiores decem mensium spatium lugentibus viris dederunt. Tempore legis Iuliae Miscellae Nouell. 22. cap. 43. nondum praefinitus erat annus. Primus Theodosius annum praefinituit & hinc quem qui fecuti sunt authores, non de decem mensium, sed de annuo luctu loquuntur: & qui ante, annum accipiunt pro decem mensibus. Sidonius 4. epistol. si decessisset aeger, tribueret haeredibus annui luctus tempus immune. Apuleius 8. Si luctu legitimo miserimae foeminae necessarium concessisset tempus, quoad residuis mensibus spatium reliquum compleatur anni vide Cuiacium capit. 3. de praescriptionibus. id est, donationis propter nuptias. & ita accipitur in Nouella Valentini de episcop. lege secund. Cod. Theod. eodem. Quod si alius pro viro quid mulieri dederit: idem dicendum Authen. in donatione j. eodem.

Eadem verba extant in lege 4. j. ad Tertull.

dixi ad leg. 15. s. ex quib. causis infam. adde 4. Armenop. 6. cap. 2. vbi inter cetera explicatur, qd sit τὸ ἀέθρο & ἀειδίμ & ἀέθρο, adde Nou. 22. c. 40.

Prima poena mulieris nubentis intra tempus luctus.

Secunda poena. hinc constat, infames testamentum facere posse.

Tertia poena.

Quarta poena.

Immaturo dicitur Nouel. 22. Plin. 4. Erist. Nuptias quorum alterum seruum est.

Quinto poena.

Quando lex desertus diuersis gradibus, intelligit secundum ordinem graduum.

Quinta poena.

Baldus idem dicendum putat de ea quae intra annum luctus cum aliquo rem habuit.

De ea quae parit vndecimo mense dixi ad Nouellam 39.

Negatiua filiationis probatur tempore l. 29. ff. de liber. & posthum.

hoc desumptum est ex Nouell. 22. cap. 40. Nouell. 94. c. 2. l. 1. Cod. Theod. eadem.

duorum scilicet mensium, & ita duo menses paruum tempus l. 9. 5. de legat.

Olim luctui agendo praefiniti erant decem menses, Ouid. 1. Fastor.

Per totidem menses à funere coniugis vxor sustinet in vidua tristitia signa domo.

Seneca de consolatione. Maiores decem mensium spatium lugentibus viris dederunt.

Tempore legis Iuliae Miscellae Nouell. 22. cap. 43. nondum praefinitus erat annus. Primus Theodosius annum praefinituit & hinc quem qui fecuti sunt authores, non de decem mensium, sed de annuo luctu loquuntur: & qui ante, annum accipiunt pro decem mensibus. Sidonius 4. epistol. si decessisset aeger, tribueret haeredibus annui luctus tempus immune. Apuleius 8. Si luctu legitimo miserimae foeminae necessarium concessisset tempus, quoad residuis mensibus spatium reliquum compleatur anni vide Cuiacium capit. 3. de praescriptionibus.

* Quaecunq; mulier titulo lucratio co sequitur ex bonis mariti, eoru proprietatem ad secundas nuptias transiens tenetur serua re liberis co munibus. ¹ lucru hoc equaliter distribuitur inter liberos, *Novell. 2. c. 1. Nouell. 22. c. 25. j. eod. l. 6. §. 1. j. co. l. 2. j. de indi. Et viduitate. Nou. 22. c. 23. Paru honeste id dicitur, de secundis nuptijs. ² Quod mater ex filij prioris matrimonij successione lucratur, eius proprietate ceteris defuncti fratrib. tenetur seruare: si nulli sint, potest id alienare deq; eo testari. ³ i. nullos liberos. ⁴ l. 6. §. 2. l. 8. §. 3. j. eod. & ita meritus omnis intelligitur qui non est demeritus, l. 24. l. 77. §. 25. ff. de leg. 2. ⁵ origo bonorum confideratur.*

integrum ad filios, quos ex praecedente coniugio habuerint, transmittant, vel ad quemlibet ex filijs (dummodo ex his tantum sit: quos tali successione dignissimos iudicamus) in quem contemplatione meritorum liberalitatis suae iudicium mater crediderit dirigendum. Nec quicquam eadem feminae ex iisdem facultatibus alienandum in quamlibet extraneam personam, vel successiorem ex alterius matrimonij coniunctione susceptam, presumant: atque habeant potestatem possidendi tantum atque fruendi in diem vitae, non etiam alienandi facultate concessa. Nam si quid ex iisdem rebus in alium quemlibet fuerit ab ea translatum: ex maternis redintegrabitur facultatibus, quo illibata ad eos quos statim liberis bona & incorrupta perueniant. ¹ Illud etiam addimus huic legi, ut si aliquis ex iisdem filijs, quos ex prioris matrimonij susceptos esse constabit, forte decesserit matrem secudis nuptijs funestata, alij etiam ex eodem matrimonio progentis liberis superstitibus id quod per eandem successiorem ab intestato, vel ex testamento suae posteritatis mater videbitur consecuta, in die vitae suae pro sibi debita portione sola tantum possessione delata, omne his, qui supererunt, ex prioris susceptis matrimonio filijs relinquat: nec super istiusmodi facultatibus testandi in quamlibet extraneam personam, vel quicquam alienandi habeat potestatem: Quod si nullam ex prioris matrimonio habuerit successiorem, vel natus native decesserit: omne quod quoquo modo perceperit, pleno proprietatis iure obtineat, atque in his nunciandi dominij, & testandi circa quem voluerit, liberam habeat facultatem. Data 6. Kal. Iun. Constantinop. Antonio & Syagrio Confl. 382.

Auth. ex Nouell. 22. cap. 23.

In donatione propter nuptias, etiamsi alius pro viro dederit, deserit eam proprietatem.

Auth. ex Nou. ead. cap. 25.

Verum hoc equaliter inter liberos lege distribuitur, non arbitrio parentis permittitur.

Authentic. ex Nouell. 22. cap. 46. §. Nouell. 2. cap. 3.

Ex testamento quidem succedit mater liberis suis, quae conuolauit ad secundas nuptias, sicut institutus quilibet. Ab intestato quoque vocatur, siue ante mortem filij, siue postea secundas ineat nuptias, sed ab intestato eorum solum & sum fructum percipit, quae ex paterna substantia ad filium peruenerunt, quantum vero ad antenuptialem donationem pertinet, erit similiter ut in residuis, omnino ingratitudine & hoc contra matrem fratresque in-

Authentic. ex Nouell. 2. cap. 2. §. Nouell. 22. cap. 26.

Si quis ex his praemoriatur absque progenie: redit ad matrem dominum, quantum acquiritur ex pacto non existentium liberorum: residuum autem conceditur quibuslibet defuncti heredibus. Si quid ergo ex his alienauerit: pro superscripta portione confirmatur alienatio, quare si sola haeres exstiterit: in solidum ad ipsam redit, vel alienationem sequitur.

Ex quocunq; coniugio suscepti filij, a suis parentibus collatas sponsalitates largitates sibi vindicant praecipuas. Bald.

4. Imperatores Honor. & Theod. AA. Mariniario praefecto pratorio.

Quae non extant. ¹ Vm alijs sanctionibus iusserimus materna bona integra ad liberos peruenire: quod tamen mulier mariti largitate percepit, id ex eo tantum liberi coniugio procreati sibi speciale tanquam paternum noverint patrimonium vindicandum. Itaque si habens filios ad secundas nuptias fortasse transferit: sponsalitiarum largitatem, quam vir secundus contulit in uxorem, tantummodo filij, qui ex secundo matrimonio suscepti sunt, pro soliditate possideant, nec pro fit liberis ex prioris nuptias, dixi susceptis matrimonio, quod mulier ad tertiam minimè vota migrauerit. Quod si posterior vir sine liberis ex eodem matrimonio susceptis decesserit: quicquid ab eo ex spon-

l. 1. §. de do. nat. ante nup.

salium largitate vxor fuerit consecuta, id sibi iurisque suo sciat esse collatum, etiamsi ex prioris matrimonio donator filios reliquisse doceatur. Ad maternas sane veniens vel ex hoc vel ex quolibet alio titulo facultates omnis posteritas, ex quocunq; suscepta viro, pro debita sibi portione ut a matre, vel spontanea largitate, vel per testamentum eius fuerit collata, possideat. Nos enim hac lege id praecipue custodiendum esse decernimus, ut ex quocunq; coniugio suscepti filij, patrum suorum sponsalitates retineant facultates. Datum 3. Non. Nouemb. Ra-uennae, Hon. XIII. & Theod. X. AA. Confl. 422.

Ut mater transiens ad secunda vota lucra prioris matrimonij tenetur seruare filijs eiusdem matrimonij, ita vir quoq; transiens ad secunda vota, tenetur seruare filijs eiusdem matrimonij lucra dotis.

5. Imp. Theod. & Valentinianus Augusti, Florentio praefecto pratorio.

Generaliter censemus, quocunq; casu constitutiones ante hanc legem mulierem liberis communibus, morte mariti matrimonio dissoluto, quae de bonis mariti ad eam deuoluta sunt, seruare sanxerunt: iisdem casibus maritum quoque quae de bonis mulieris ad eum deuoluta sunt, morte mulieris matrimonio dissoluto, communibus liberis seruare. Nec interest, si alter pro marito donationem ante nuptias, vel pro muliere dotem crediderit offerendam. Hoc obseruare praecipimus, licet res ante nuptias donatae (ut adsolet fieri) in dotem a muliere redigatur. Dominium autem rerum, quae liberis per huius legis, vel praeteritarum constitutionum auctoritatem seruantur, ad liberos pertinere decernimus. Itaque defuncto eo, qui eas liberis seruabat, extrantes ab omni possessore liberi vindicabunt. consumptas vero ab haeredibus eius exigent, qui eas seruare debuerant. Alienandi sane, vel obligandi suo nomine eas res, quae liberis seruari praecipuae sunt, eis qui referuati sunt, adempta licentia est. Negotia vero liberorum patri vtiliter administrare concedimus. Diuidendi quoque res inter eos liberos ipsis parentibus pro suo arbitrio, vel eligendi quem voluerint, licentiam non denegamus. ¹ In his autem casibus, in quibus res ut paternas mater liberis communibus seruare praecipua est: (hoc est, ubi morte mariti matrimonio dissoluto, mulier ad alias nuptias peruenerit) vel ubi ut maternas patrem liberis communibus seruare censuimus: (hoc est, ubi morte mulieris matrimonio dissoluto, vir ad alias nuptias venerit) si hereditatem eius parentis, qui prior mortuus est, non adierint liberi: licebit eis, tanquam eius tantum res fuerint, qui posterior moritur, eas sibi vindicare, scilicet si eius, qui posterior moritur, hereditatem crediderint ad eundem: ne quod fauore liberorum inductum est, quibusdam casibus ad laesione eorum videatur inuentum.

Novel. 2. c. 2. Nou. 22. c. 23. Pater lucra dotalia communibus liberis seruari tenetur.

Novel. 2. c. 2. Nou. 22. c. 23. Quae donatur propter nuptias vxori, plerumque a muliere in dotem rediguntur.

Novel. 2. c. 1. Nou. 22. c. 25. Pater, bonorum filij legitimus administrator.

l. 3. §. eo. l. 8. j. de recep. Ho die adempta licentia est,

Nov. 2. c. 1. Nouel. 22. c. 25. l. 19. in fin. §. de fide inst. c. 61. de reg. in 6.

Auth. ex Nouell. 22. cap. 23. 16.

Haec res lucro cedunt liberis, licet haeredes non sint patris, aut matris, aut viri, nisi fuerint ingrati, et probetur ingratitudo.

Finis Authenticae. Sequitur textus Codicis.

Illud etiam humanis sensibus huic legi credidimus inferendum, ut eo quoque casu, quo lucratur vel mulier res quae ad eam a marito perueniunt, vel maritus eas quae ex bonis mulieris ad eum transeunt: hoc est, ubi primum matrimonium alterius morte dissoluitur, nec superstes ad secundas nuptias peruenit: si res vel maritus, vel vxor, hoc est, qui superstes est, non consumpserit, vel alienauerit, (quod eis ad secundas nuptias non venientibus, quasi rerum dominis concessum esse non dubium est) liberis liceat res a patre profectas, ut paternas: a matre, ut maternas accipere. Dat. 7. Id. Septemb. CP. Theod. A. XVIII. & Festo Confl. 444.

Authentic. ex Nouell. 98. cap. 1.

Vxor mortua, quod vir ex dote lucratur, filijs communibus omnimodo referuatur quantum ad proprietatem, & usufructum patri concesso. Idem est ex parte mulieris, si lucretur ex sponsalitiarum largitate. Item si aliter matrimonium

Novel. 22. c. 1. 29. l. 4. ff. ad se natu. c. Ter-tull.

Novel. 2. c. 2. Nou. 22. c. 23.

Novel. 2. c. 2. Nou. 22. c. 23.

Novel. 2. c. 1. Nou. 22. c. 25.

l. 19. in fin. §. de fide inst. c. 61. de reg. in 6.

Stamm...

Novell. matrimonij...

Novell. rehaucere...

Novell. 2. c. 2. Nou. 22. c. 23.

Novel. 2. c. 1. Nou. 22. c. 25.

Matrimonium soluitur, super iisdem lucris loquitur hac eadem constitutio.

Authent. ex Nouell. 127. c. 3.

Si tamen abstineat mater à secundis nuptijs, habebit & ipsa proprietas portionem pro numero liberorum. Idem in patre obinet, & in omnibus ascendentibus à secundis nuptijs abstinentibus.

6. Imp. Leo & Anthemius Augusti, Erythrio præfecto prætorio.

hanc legem recitavit Iustinianus Nonell. 22. c. 8. v. Nouell. Constantini Porphyrogēnetæ c. 2.

Ac edictali lege in perpetuum valitura sancimus, si ex priore matrimonio procreatis liberis pater matre ad secunda, vel tertia, aut ulterius repetiti matrimonij vota migrauerit: non sit ei licitum noueræ, vel vitrico, testamento, vel sine scriptura, seu codicillis, hæreditatis iure, siue legari, siue fideicommissi titulo plus relinquere, nec dotis, aut ante nuptias donationis nomine, seu mortis causa habita donatione, conferre, nec inter viuos conscribendis donationibus, (quæ etsi constante matrimonio ciuili iure interdicta sunt, morte tamen donatoris ex certis causis confirmari solent) quam filio, vel filia, si vnus, vel vna extiterit. Quod si plures liberi transiens ad fuerint: singulis æquas partes habentibus, minimè plus quam ad vnumquemque eorum peruenierit, ad eorum lineam vitricum noueræve transferri. Sin autem non ælo titulo in quis portionibus ad eosdem liberos memoratæ transierint facultates: tunc quoque non liceat plus eorum noueræ vel vitrico testamento relinquere, vel donare, seu ferre plus q̄ dotis vel ante nuptias donationis titulo conferre, quam filius vel filia habet, cui minor portio vltima voluntate ni ex filijs priore relicta vel data fuerit, aut donata: ita tamen, vt quarta mi matrimonio pars quæ eisdem liberis debetur ex legibus, nullo modo nij, cui minuat, nisi ex his causis quæ de inofficioso excludunt nus reliquerelam. Quam obseruationem in personis etiam auir, & q̄ ultra vel auir, || proauir, || & proauir, || nepotum vel neptium, reliquerit, item pronepotum vel proneptium, siue in potestate, siue non valet, emancipati emancipatæve sint, ex paterna, vel materna sed inter linea venientibus, custodiri cõsemus. Sin verò plus quam ros equaliter statutum est, aliquid noueræ vel vitrico relicto, vel diuiditur, sã donatum, aut datum fuerit: tanquam non scriptum neque derelictum, vel donatum, aut datum sit, ad personas d̄ dixi ad l. 18. de donatio. cum scriptio, si qua per interpositam personam, vel ante nupt. lio quocumque modo fuerit excogitata, cessante.

Liberis prioribus illud adiungimus, vt mulier in his casibus, in quibus ante nuptias donationes, ceteras etiam res à marito ad se deuolutas, secundum priorum legum statuta liberis communibus, vt paternas, seruare compellitur: pter nuptias hoc est, vbi morte mariti matrimonio dissoluto ad alias donante ac nuptias venerit, immobilium rerum & mancipiorum, ceptas mater annonarum quoque ciuiliu v̄ usufructu duntaxat vitæ seruare de sue temporibus potiat, alienatione earu penitus interdicta. Mobilium verò rerum, iustis precijs æstimatione habita per eos quos vtraque pars elegerit arbitros iudicatos, interposito sacramento, simili modo usufructum habeat, si idoneam fideiussionem præbuerit, quod eisdem res mobiles, vel earum precium filijs & filiabus ex eodem matrimonio procreatis, vel post mortem eorum nepotibus & neptibus ex iisdem liberis procreatis, siue omnibus, siue vno vnave superstite mori contigerit: secundum legum modum restituat. vel certè si fideiussiones idoneas præstare distulerit, aut nequiuert: prædictæ res ratur rebus mobiles nondum matri à liberis traditæ, apud eosdem immobilib, manebunt. Solutæ verò eidem matri, vel ab eadem detentæ hic: Idem restituentur liberis, si tamen ab his fideiussio idonea interpretes matri fuerit oblata, qua caueri debet, quod eidem superstatiunt in stiti pro usufructu earundem rerum mobilium, vel prereditibus antio quo taxatæ sunt, vsurarum nomine centesimæ parnuis, nisi ad rem tertiam annuis quibuscunque temporibus præstamodicu rem re non different: ita tamen, vt in eadem fideiussione hoc quoque caueatur, quod à filijs filiabusve, vel ex his ti sint: alias progenitis liberis, si ante eandem matrem omnes eos immobilib obire contigerit, omnes res prædictæ mobiles secundum cõparati vo-

lunt, nec alienari sine decreto, vide Molin. de vsur. questio. 57. num. 273. adde Gayllum 2. obs. 10. Æstimatio facit venditionem, l. 1. ff. de æstimator. act. l. 10. ff. de iure dot. Nonell. 22. cap. 4. secundum legum moderationem, j. eodem. id est, vsuras trientes. id est, satisfabant reddituros res omnes quas ex causis à vtriusque mater lucratur. Cetera transmittuntur ad hæredes suos.

legum moderationem matri, vt ad eandem luctuosum lucrum redeat, restituantur. Erit itaque licitum vtrilibet parti, quæ fideiussionem præbuerit, si sibi commodum esse perpexerit, his rebus mobilibus vti frui, eisdemque dare mutuo, vel obligare, vel vendere, vt ex his maximè liberi acquirentes possint materno affectui sine suo incommodo deseruire. Sin autem vtraque pars prædictam fideiussionem dissimulauerit, aut forte auferre nequiuert: eadem res apud mulierem vsq; in diem vitæ suæ manebunt.

Auth. ex Nouell. 22. c. 4. & c. 45.

Ed si aurum fuerit in donatione propter nuptias scriptum: cautio & vsurarum exponitur, non autem aurum exigatur: nisi forte viri substantia habeat aurum, & cetera que scripta fuerit.

Finis Authentica.

Sequitur textus Codicis.

Omibus videlicet iisdem maritalibus facultatibus, his etiam, quas habet habituræ est tanquam si iure pignoris vel hypothecæ suppositæ sint, super eadem ante nuptias donatione vel rebus alijs ad eam ex mariti substantia deuolutis, ex eo die, quo eadem res ad eam peruenierint, liberis obligatis: vt si quis post traditas matri, vel detentas ab ea res (si ita contigerit) contractum aliquem cum eadem muliere inierit, quæ se repetitis nuptijs copulauerit: in vindicandis iisdem suppositis rebus posteriores habeatur: liberis qui ex eodem matrimonio procreati sunt, & nepotibus neptibusque qui ex iisdem liberis geniti sunt, sine dubio præponendis. Sin verò liberorum suorum affectione seruata, pater matre ad alias nuptias migrare noluerit: neque vir his quæ de bonis vxoris ad se transeunt, neque mulier rebus quæ ex substantia mariti ad se perueniunt, pro suo arbitrio vti, vel eas vendere, aut quocumque iure vel modo alienare, vel pignoris iure seu hypothecæ, si voluerint, obligare, vtpote domini earum, prohibebuntur. Extantes autem prædictas res, si non fuerint alienatæ vel cõsumptæ, vel suppositæ, licebit liberis vindicare, etiam non aduentibus hæreditatem parentum. Dat. 2. Kal. Mart. Martiano & Zenone Consil. 469.

7. Imperator Zeno Augustus Sebastiano præfecto.

In quibus casibus pater dotem, mater ante nuptias donationem, vel alias res ad se ex altera parte deuolutas, filijs vtriusque sexus seruare præcepti sunt: si quem ex filijs vel filiabus ante patris vel matris obitum mori contigerit, (siue ante secundas nuptias, siue postea) filio vel filia, nepote vel nepte, vel pluribus, patre suo adhuc viuo, vel matre superstite, derelictis: portionem quæ defuncto filio vel filia debebatur, vel lucrum ex ea, non ad fratres vel sorores mortui, sed ad filios eius, vel filias, vel nepotes vtriusque sexus, aut pronepotes, auis vel proauis superstites, peruenire decernimus: eligendi videlicet, quos voluerint ex liberis superstites, non adempta licentia. Dat. Kalen. Mart. Ello V. C. Col. 478.

8. Imperator Iustinian. A. Mennæ præfecto prætorio.

Si quis prioris matrimonij filiorum ante secundas nuptias patris vel matris mortuus fuerit, filijs à se, vel nepotibus, vel pronepotibus relicto: partem eius non ad fratres, vel, si nullus alius frater vel soror sit, ad patrem, vel matrem eius peruenire, sed ad filios, vel nepotes, vel pronepotes eiusdem mortuæ personæ, sancimus: vt siue vnus, siue plures sint, eam tantummodò partem vindicare possint, quæ mortuo competit. Illud etiã certa sanctione definire censemus, vt si quis vel si qua filijs, si nepotes existunt, succedunt in luera nuptialia iure hæreditario in stirpes, Nonell. 22. cap. 25. l. 3. j. de bon. qua liber. Datur electio filio, vt partem quam habet in donatione propter nuptias matri facta transferat in quem velit liberorum suorum. sed ad liberos, & l. 6. s. eod. Rerum propter nuptias matri donatarum proprietates spectat ad eius liberos. Vnus liberorum moritur relicta matre & liberis, quid iuris? liberi matrem, id est, suam auiam excludunt in ea parte. l. 3. j. de bon. qua liber.

vt & s. secundum legum modum. Hæc verba videtur adiecta a Triboniano propter constitutionem Iustiniani, quæ vult, deduci id quod ex casu mortis liberorum mater lucratur.

Mater præfertur filiis in administratione rerum donatarum propter nuptias.

Bona matrum liberis sunt obligata pro rebus ab eorum patre ad eam translatis.

l. 3. in fin. s. eod.

Amat liberos, quæ ad secundas nuptias non transit.

Qui non manit ad secundas nuptias, potest pro suo arbitrio disponere de lucris nuptialibus, Nonell. 22. c. 1. n. alienata tamen pertinent ad liberos, etiam si parentum hæredes non existant.

l. 3. in fin. s. eod. l. 8. s. 1. j. eod. Proprietates rerum donatarum propter nuptias a matre ad liberos transferenda. Quid si vnus liberorum moritur? eius liberi patrem repræsentant, & excludunt in ea fratres defuncti, l. 8. j. eod. & ita præmortuis

si vnus liberorum moritur? eius liberi patrem repræsentant, & excludunt in ea fratres defuncti, l. 8. j. eod. & ita præmortuis

Qui non ex alio matrimonio filijs procreatis, minimè ad secundas nuptias venerit: eodem modo liceat quidem genitorum vel genitrici res ex priorè coniugio sibi acquisitas, quomodo voluerit, alienare vel administrare. si quæ verò earum minimè sint alienata, possunt liberi etiam non adentes paternam vel maternam hæreditatem eas vindicare. 2. Certum esse sancimus, quod etiam illa de cætero videbitur earundem fuisse rerum alienatio, quæ in testamento genitoris, vel genitricis, vel specialiter relinquendo, vel generaliter hæredem instituendo, facta sit.

Auth. ex Nouell. 22. c. 20.

Nunc autem, nisi expressim transponat in alios, præsuntur ipsis conseruare et alia lucra.
Finis Authentica.

Sequitur textus Codicis.

3. Talem verò licentiam datam filijs, vt etiam non adentes paternam vel maternam hæreditatem lucra vindicarent, quæ pars eorum ex matrimonio quod secundo toro minimè mutauit, sibi acquisita non alienauit, nullo modo eis concedimus, si paternam vel maternam hæreditatem ab intestato ex parte (si fortè alij etiam ex anteriore matrimonio morienti parenti filij sunt) sibi acquisierint. 4. In illo etiam veterem sanctionem adimplentes, præcipimus exemplo matris cuius res post secundas nuptias filijs ex priorè matrimonio natis in hypotheca suppositæ sunt, ad cõseruanda eis lucra, quæ ex priorè matrimonio ad eam peruenerunt: patris quoque bona, quæ habet habiturusque est, filijs ex priorè matrimonio natis post secundas eius nuptias, ad ea conferenda, quæ ex eorum matre lucratus est, supposita esse. Illius etiam patris, qui in sua potestate talem liberum vel liberos habens, maternam eis substantiam, vel ex materna linea ad eos deuolutam seruare compellitur: bona ipsidem liberis supposita esse ad cõseruandas eadem maternas res decernimus: ita tamen, vt occasione talium hypothecarum, neque patris, neque matris administrationem filij valeant perferuari, vel aliquam eis mouere super hoc questionem: cum perspicui sit iuris, etiam si alienata fuerint eorum bona, quæ extra memorata lucra, vel maternas res sunt, ius hypothecæ integrum ipsidem manere filijs. Datum 3. Id. Decembr. DN. Iustiniano A. II. Col. 528.

Torum quod ultra modum secunde coniugi datur vel relinquitur, tanquam non datum liberis & inuisque matrimonij applicatur. Bald.

9. Idem A. Mennæ præfecto prætorio.

Quoniam præteritæ leges omnia, quæ liberis ex priorè matrimonio procreatis, mulier quidem secundo marito, vir autem secunde uxori dotis vel ante nuptias donationis nomine, vel alio quocumque modo specialiter tã dederit vel reliquerit, his ampliora, quæ vni filio, vel filiarum non per ex anteriore matrimonio progenitis dãda vel relinquenda sunt, reuocata ad solos filios, vel filias ex anteriore matrimonio natos peruenire constituerunt, nullaque in hac parte filiorum ex secundo matrimonio natorum mentio facta est: hoc quoque corrigentes, omnia quæ memorata abrogatur. rato modo reuocantur, nõ solum ad filios prioris matrimonij, sed etiam ad eos qui ex secundis nuptijs nati fuerint, pertinere & in capita inter omnes diuidenda sancimus. 1. Ad hæc lucra quæ marito vel uxori ex dote, alienantes bonis vel ante nuptias donatione occasione repudij accedunt, na generali indistinctè post secundas eorum nuptias liberis ex priorè ter, præsumi coniugio procreatis ad similitudinem matrimonij morreferuasse lute dissoluti seruari, nec de cætero repudij causam requiri, crã matrimo vel aliam in ea requisitionem fieri. Dat. Idib. April. nisi filijs suis: Constantinop. Decio V. C. Col. 486.

2. Liberi adentes pro parte hæreditatem paternam vel maternam, lucra nuptialia alienata reuocare nõ possunt. 3. Vt bona matris secundo nubentis liberis (quibus lucra nuptialia reseruari debent) tacitè obligantur, l. 6. §. 2. eod. ita & patris, si hic. Hoc tamen speciale est, Patrem non cogi ad reddendam liberis rationem superiorum nomine. 4. eodem. 5. l. 1. §. qui potior. Nota casum in quo parens non tenetur ad reddendam rationem. 6. l. 6. supra eodem. 7. abrogatur eo pacto lex 6. §. eod. Verum hæc nostra lex postmodum abrogatur per authenticam. Ad eos 7. eo. reducto vsu d. legis 6. 8. Statuta de lucris nuptialibus, soluto per mortem matrimonio, locum etiam habent matrimonio per diuortium soluto l. 6. l. §. de repud. Nouell. 98. cap. 1.

Auth. ex Nouell. 22. c. 1. 29. §. 27.
Ad eos solos etiam nunc pertinet: Et si quis ex eis præsuntur relicta sobole, portio eius ad eam defertur.

10. Idem A. Demostheni præfecto prætorio.

Cum apertissime legibus caueatur ingratos liberos à maiorum suorum hæreditate merito esse repellendos, si hoc idem in suis elogijs conscripserint, & reuera hoc fuerit reuelatum: reclamare videtur huiusmodi sanctioni dualis constitutio Leonis in clytè recordationis, quam super filijs ex priorè matrimonio procreatis conscripsit. Nam cum necessitas est patri, vel matri, qui ad secundas nuptias migraverit, tantum præstare per quamcumque causam secundo marito, vel noueræ, quantum filio vel filia ex anterioribus nuptijs progenitis, qui partem minimam habiturus est, reliquerit: maxima iniquitas ex hac sanctione contra genitores efficiebatur. liberi etenim: scientes, quod omnimodo aliquid sibi à genitoribus suis etiam nolentibus relinquendum est, & tantum, quantum secundus maritus, vel nouerca acceperit: omnimoda licentia & lasciuia suos genitores iniurijs adficebant. Quapropter sancimus, ingratos reuera liberos neque hoc beneficium, quod dualis constitutio Leonis Augustæ memoriæ eis præstitit, in posterum posse sibi vindicare, sed quasi ingratos ab omni huiusmodi lucro repelli. Quam obseruationem in personis etiam auic & auicæ proauic & proauicæ, vel nepotum, vel neptium, item pronepotum, vel proneptium, siue in potestate, siue emancipati emancipatæ sint, ex paterna vel materna linea venientibus, custodiri censemus. Sed quemadmodum genitoribus prouidemus, ita & innocuam posteritatem nullis affici iniurijs patimur: vt non genitores, qui sese secundis nuptijs deuouerint, irrationabile odium ad priores liberos forsitan habentes, sine iusta ratione eos ingratos vocare concedantur. Eos etenim liberos huiusmodi beneficio defraudari volumus, qui re ipsa ingrati circa suam antiquitatem ab hæredibus genitorum liquidis & indubitatis probationibus conuicti fuerint ex eiusmodi casibus, qui antea priscis legibus enumerati sunt. Dat. 15. Kalend. Octob. Chalcedone, Decio V. C. Col. 486.

In 28. lib. βασιλικῶν fit mentio x. constitutionis huiusmodi tituli, quæ ipsius quidem est Iustiniani, sed ab eo abrogata Nou. 2. in qua etiam illius meminit: illam verò tum ex ipso βασιλ. libro, tum ex Nouel. Iustiniani fuisse constat de hæreditatibus filiorum, quorum matres ad secundas venerant nuptias, si ipsi ante eas intestati decesserint. In eodem βασιλ. libro fit etiam mentio x. constitutionis tituli, quæ ipsius est Iustiniani, eam Cuiacius Latinam edidit in Comment. ad Nouell. Iustiniani: quem secuti, illam sic restitimus. Char.

11. Idem A. 11.

Si filij quorum parentes ad secundas venerant nuptias, ante eos decesserint, proprietates lucrorum nuptialium ad filiorum hæredes etiam extraneos testamento scriptos perueniet: deducto eo, quod in casum orbitatis parentem lucrari conuenit: quod etiam pro rata obseruatur vno ex pluribus filijs ante parentem mortuo. Sed si parens lucra nuptialia alienauerit, & ad secundas nuptias venerit, nec cum liberi hæredem instituerint, valebit alienatio ad finem eius, quod in casum mortis liberorum lucrari parens, qui alienauit, debuit, & reliquum reuocabitur ab hæredibus defunctorum liberorum. Dat. *

Cum recitat primum huius legis caput Cuiacius, hæc adijcit. quæ tamen potius pro interpretatione accipiendæ. 1. eod. quæ videntur: Nam pars quæ ei competebar transit ad hæredes eius, siue fratres sint siue extranei, deducto tantum eo qui minus lepro rata quod apud parentem ex casu orbitatis siue mortis liberorum remanere debet. Verum Graciam huius verò ne minus quam vitrico aut noueræ: vt runcque adimitur ex hæredato. 2. Innocens posteritas nullis afficienda est iniurijs. 3. Persepe id euenit, vt parentes secundi, quam prioris matrimonij liberos magis diligant. 4. Ingratitudo intelligitur cum effectu Nouel. 22. c. 27. 5. Qui ingratum dicit probare tenetur. nec enim statim nudo patris testamento. 6. Iustinianus meminit huius constitutionis Nouel. 22. c. 68. 7. Casus orbitatis siue mortis liberorum, dotis vel donationis propter nuptias lucranda pro parte vel in totum. Casus ij sunt, diuortij, mortis, orbitatis, siue mortis liberorum. Inde casus absolutè pro lucro nuptialium, l. 6. l. §. de iure dot. vt casus dotis, casus militiæ.

qui iniuriâ passi sunt. Res ita habet, Qui ad secundum matrimonium transijt, non potest in secundam coniugem, dotis vel sponsalitiæ donationis, vel quolibet titulo plus transferre, quam in vno ex liberis prioris matrimonij. Quid si plus datum sit: Id quod ultra modum erit, reuocabitur, pertinebitque non ad liberos primi & secundi matrimonij, sed ad eos tantum liberos qui offensi sunt per transitum ad secundas vota, id est, ad priores liberos Bald. Ingrati liberi merito exheredantur. l. 6. §. eod. Liberi ingrati nõ admittuntur ad lucra nuptialia liberis primi matrimonij à lege data. Ideo quæ iuste exhereditati liberi in successu partem non veniunt, neque ex patris bonis tantum, quantum vitrico aut noueræ parens dedit: imò nihil vindicare possunt. Exhereditatio. n. extinguit omnem ius filij, idque adijcitur legi 6. §. eod. quæ videntur: Nam pars quæ ei competebar transit ad hæredes eius, siue fratres sint siue extranei, deducto tantum eo qui minus lepro rata quod apud parentem ex casu orbitatis siue mortis liberorum remanere debet. Verum Graciam huius verò ne minus quam vitrico aut noueræ: vt runcque adimitur ex hæredato. 2. Innocens posteritas nullis afficienda est iniurijs. 3. Persepe id euenit, vt parentes secundi, quam prioris matrimonij liberos magis diligant. 4. Ingratitudo intelligitur cum effectu Nouel. 22. c. 27. 5. Qui ingratum dicit probare tenetur. nec enim statim nudo patris testamento. 6. Iustinianus meminit huius constitutionis Nouel. 22. c. 68. 7. Casus orbitatis siue mortis liberorum, dotis vel donationis propter nuptias lucranda pro parte vel in totum. Casus ij sunt, diuortij, mortis, orbitatis, siue mortis liberorum. Inde casus absolutè pro lucro nuptialium, l. 6. l. §. de iure dot. vt casus dotis, casus militiæ.

constitutionis epitomen ab Ant. Augustino editam relin-
quimus. Cha.

*Græca constitutio. Eius particulam hanc re-
tulit Ant. August.*

3. C. Theo-
dos. 9.
¶ Qui olim
secundas nu-
ptias contra-
hebat, reli-
ctum vel cõ-
cellum sibi a
priori con-
iuge usufru-
ctum bono-
rum omniũ
amittebat, &
liberis prio-
ris matrimo-
nij integrum
restituēbat.
Id quidē ab-
rogatur Au-
thetica pro-
xima.

¶ **SECVNDO NVPSERIT MV-**
lier, cui maritus usufructum reliquit,
Tit. X.

1. Imppp. Valent. Theod. & Arcad. Augusti,
ad Tatianum præfectum præ-
torio.

U usufructum maritus rerum suarum dece-
dens vxori reliquerit, eaque in secundas nu-
ptias consortiumq; conuenerit: usufructum
quem ex priorē marito consecuta fuerit, amit-
tat: atque eum filijs ex eo die quo nupsit, maturē re-
stituatur. Quod si liberos ex priorē matrimonio adhuc im-
becillitas habebit infantia, nec muniat || eos || tutoris
auxilium, ac per huiusmodi occasionem mater, quæ re-
licta fuerit, vsurpauerit: omnia legitimè repetantur,
& || cum competentibus fructibus ad liquidum deduc-
ta ratione restituatur. Hæc de usufructu, quem vir ex-
tremam constituens voluntatem, de rebus proprijs vxori
reliquerit. De usufructu verò rerum ante nuptias do-
natarum, ea obseruari, quæ anteriores constitutiones
decreuerunt, sancimus. Dat. Idibus Martijs, Arcad. A.
II. & Rufino Coll. 392.

Hoc locum habet, si datus vel relictus fuerit ea lege,
ut ex secundis nuptijs interiret: alioquin perseverat,
sive relictus esset, sive donatus, quibus casibus li-
cetur. Sed si usufructus in dote, sive ante nuptias donatione
lege permissus, non potest a testatore derogari.

DE DOTIS PROMISSIO-
ne, & nuda pollicitatione,
Tit. XI.

*Duo specialia circa idem non possunt con-
currere. Salve.*

1. Imp. Alexander A. Claudia.

RVSTRA existimas actionem tibi compe-
tere, quasi promissa dos tibi, nec præstita
sit: cum neque species vlla, neque quan-
titas promissa sit, sed hactenus nuptialis in-
strumento adscriptum, quod ea, quæ nubebat, dotem
etiam pol-
dare promiserit. PP. Kalen. Aug. Pompeiano & Peligno
Coll. 232. *In nuptiis sicut dicitur de dote in l. 2. §. 1. ff. de iure d.*
2. Imp. Gord. A. Herodoto P. P.

3. Idem A. Claudio || P.P. ||

SI quum ea, quæ tibi matrimonio copulata est, nuba-
ret, is, cuius meministi dotem tibi non addita quanti-
tate, sed quocumque arbitratu fuisset, pro ea datu-
m se ritè promisit, & interposita stipulationis fidem
dictum §. 4. non exhibet. competentibus actionibus vsus, ad repre-
ferat ad pa-
missi emolumentum iure iudiciorum peruenies. videtur
trem pro filia enim boni viri arbitrium stipulationi insertum esse.
dotem polli-
PP. Kalend. Janu. Sabino & Venusto Coll. 241.
centem: hæc

legem ad ipsam filiam. quæ sententia Accursio displicet & Forcatulo
Cupidinis num. 8. & 9. putat itaque maritum hac lege indefinitæ dotis
promissionem ad omnium bonorum dotem extendere, cum id nulla
lege prohibeatur leg. 4. infra de iur. dot. voluisse: ac si Imperator dice-
ret, valet promissio dotis: sed frustra nimiam dotem tibi esse præstan-
dam opinaris. Alij putant hac lege id innui, Indefinitam dotis promif-
sionem nullius fore momenti, nisi privilegio aut beneficio principis
adiuuetur promissio. sed Fauius apud Paponem t. Notar. 4. c. du. contract.
de marriage, Harmenopuli distinctionem tuetur, cuius eam esse ratio-
nem putat, Interesse mulieris quoties ea ipsa dotem promisit, dotis
promissionem ad quantitatem minimam redigere, vt reliqua bona
sint illi paraphernalia. Contra esse, quoties aliquis dotem mulieris no-
mine marito promiserit, ne alioquin indotata maneat. Sincerior est
& æquior, meo iudicio, Forcatuli sententia, minus tamen textui re-
spondet. Feliciano, ita legi oportet. Qui promittit vsuras dotis,
is videtur ipsam dotem promittere lege 21. §. 1. ff. de donat. int. Vir.
¶ Sicut l. 1. supra eodem leg. 69. §. 4. ff. de iure dotum. l. 22. in fin. ff. de
regul. iur.

4. Impp. Dioclet. & Maximian. Augusti,
& CC. Rufo.

SI voluntate dotantis in dotali instrumento plura tibi tradita scripseris, quam suscepisti: intelligis, de his, quæ defunctis, petendis, pactum esse consecutum. S. No-
nis Aprilis, AA. Confl.

5. Idem AA. & CC. Dafumiana.

SI pater marito tuo stipulanti promiserit dotem: non tibi, sed marito contra successores soceri competit actio. Datum 8. Kal. Decemb. AA. Confl.

6. Impp. Theod. & Valent. AA. Hierio
P.P. post alia.

Ad exactionem dotis, quam semel præstari placuit, quatiacumque iusticere verba censemus, siue scripta fuerint, siue non, etiam si stipulatio in pollicitatione rerum dotalium minimè fuerit subsecuta. D.
Kal. Martij, Constantinop. Felice & Tauro Coll. 428.

Pater simpliciter dotando filiam, videtur dotasse de proprio patrimonio ex Baldo.

7. Imp. Iustin. A. Ioanni P.P.

SI pater dotem pro filia simpliciter dederit, vel pro filio ante nuptias donationem fecerit, habeat autem filius vel in potestate constitutus, vel fortè emancipatus res maternas, vel ex alio modo tales, quæ acquisitionem effugiunt, quarum usufructus solus apud patrem remanet, vel quocumque modo poterat qualdam actiones contra patrem habere: dubitabatur apud veteres, utrumne videretur pater ex ipso debito, dotis vel ante nuptias donationis fecisse promissionem vel dationem, vt sese ab huiusmodi nexu liberaret: an debitum quidem remaneret in sua natura, liberalitas autem paterna dotem vel ante nuptias donationem dare suggessisset. Et in tali dubitatione multa pars legumlatorum sese diuisit: alio etiam incrementum huiusmodi questione addito, si fortè dixerit in instrumento dotali, ex rebus paternis & maternis dotem vel ante nuptias donationem dare: vttrum pro dimidia parte videatur datio vel promissio facta esse, an pro rata portione vtriusque substantiæ. Vtramq; igitur dubitationem certo fini tradentes, sancimus, si quidem nihil addendum existimauerit, sed simpliciter dotem vel ante nuptias donationem dederit, vel promiserit: ex sua liberalitate hoc fecisse intelligi, debito in sua figura remanente. Neque enim leges incognitæ sunt, quibus cautum est, omnino paternum esse officium, dotem vel ante nuptias donationem pro sua dare progenie. Liberalitas itaque talis remaneat vera & irrevocabilis, vt puro nomine & liberalitas & debitum suam sequantur fortunam. Vbi autem ex rebus tam suis, quam matris, vel alij, quæ non acquiruntur, vel ex suis debitis dixerit se fecisse huiusmodi liberalitates: tunc si quidem penitus inopia tentus est: ex illis videri rebus dotem vel ante nuptias donationem esse datam, quæ ad filios vel filias pertinent. Si vero & ipse substantiam idoneam possiderit: in hoc casu quasi de suo patrimonio dotem vel ante nuptias donationem dedisse intelligatur. Poterat enim secundum suas vires, dotem pro filia, vel ante nuptias donationem pro filio dare, & consentire filijs suis, quædò voluerint partem, vel fortè totam suam substantiam quæ habent, paternæ liberalitati pro dote, vel ante nuptias donationem aggregare: vt reuera appareat quid ipse velit dare, & quid de substantia filiorum, officietur: ne dū effuso sermone sese iactet, in promptum incidat sui periculū. Dat. Kal. Nouemb. Lampadio & Oreste Coll. 530.

SI pater dotem pro filia simpliciter dederit, vel pro filio ante nuptias donationem fecerit, habeat autem filius vel in potestate constitutus, vel fortè emancipatus res maternas, vel ex alio modo tales, quæ acquisitionem effugiunt, quarum usufructus solus apud patrem remanet, vel quocumque modo poterat qualdam actiones contra patrem habere: dubitabatur apud veteres, utrumne videretur pater ex ipso debito, dotis vel ante nuptias donationis fecisse promissionem vel dationem, vt sese ab huiusmodi nexu liberaret: an debitum quidem remaneret in sua natura, liberalitas autem paterna dotem vel ante nuptias donationem dare suggessisset. Et in tali dubitatione multa pars legumlatorum sese diuisit: alio etiam incrementum huiusmodi questione addito, si fortè dixerit in instrumento dotali, ex rebus paternis & maternis dotem vel ante nuptias donationem dare: vttrum pro dimidia parte videatur datio vel promissio facta esse, an pro rata portione vtriusque substantiæ. Vtramq; igitur dubitationem certo fini tradentes, sancimus, si quidem nihil addendum existimauerit, sed simpliciter dotem vel ante nuptias donationem dederit, vel promiserit: ex sua liberalitate hoc fecisse intelligi, debito in sua figura remanente. Neque enim leges incognitæ sunt, quibus cautum est, omnino paternum esse officium, dotem vel ante nuptias donationem pro sua dare progenie. Liberalitas itaque talis remaneat vera & irrevocabilis, vt puro nomine & liberalitas & debitum suam sequantur fortunam. Vbi autem ex rebus tam suis, quam matris, vel alij, quæ non acquiruntur, vel ex suis debitis dixerit se fecisse huiusmodi liberalitates: tunc si quidem penitus inopia tentus est: ex illis videri rebus dotem vel ante nuptias donationem esse datam, quæ ad filios vel filias pertinent. Si vero & ipse substantiam idoneam possiderit: in hoc casu quasi de suo patrimonio dotem vel ante nuptias donationem dedisse intelligatur. Poterat enim secundum suas vires, dotem pro filia, vel ante nuptias donationem pro filio dare, & consentire filijs suis, quædò voluerint partem, vel fortè totam suam substantiam quæ habent, paternæ liberalitati pro dote, vel ante nuptias donationem aggregare: vt reuera appareat quid ipse velit dare, & quid de substantia filiorum, officietur: ne dū effuso sermone sese iactet, in promptum incidat sui periculū. Dat. Kal. Nouemb. Lampadio & Oreste Coll. 530.

SI pater dotem pro filia simpliciter dederit, vel pro filio ante nuptias donationem fecerit, habeat autem filius vel in potestate constitutus, vel fortè emancipatus res maternas, vel ex alio modo tales, quæ acquisitionem effugiunt, quarum usufructus solus apud patrem remanet, vel quocumque modo poterat qualdam actiones contra patrem habere: dubitabatur apud veteres, utrumne videretur pater ex ipso debito, dotis vel ante nuptias donationis fecisse promissionem vel dationem, vt sese ab huiusmodi nexu liberaret: an debitum quidem remaneret in sua natura, liberalitas autem paterna dotem vel ante nuptias donationem dare suggessisset. Et in tali dubitatione multa pars legumlatorum sese diuisit: alio etiam incrementum huiusmodi questione addito, si fortè dixerit in instrumento dotali, ex rebus paternis & maternis dotem vel ante nuptias donationem dare: vttrum pro dimidia parte videatur datio vel promissio facta esse, an pro rata portione vtriusque substantiæ. Vtramq; igitur dubitationem certo fini tradentes, sancimus, si quidem nihil addendum existimauerit, sed simpliciter dotem vel ante nuptias donationem dederit, vel promiserit: ex sua liberalitate hoc fecisse intelligi, debito in sua figura remanente. Neque enim leges incognitæ sunt, quibus cautum est, omnino paternum esse officium, dotem vel ante nuptias donationem pro sua dare progenie. Liberalitas itaque talis remaneat vera & irrevocabilis, vt puro nomine & liberalitas & debitum suam sequantur fortunam. Vbi autem ex rebus tam suis, quam matris, vel alij, quæ non acquiruntur, vel ex suis debitis dixerit se fecisse huiusmodi liberalitates: tunc si quidem penitus inopia tentus est: ex illis videri rebus dotem vel ante nuptias donationem esse datam, quæ ad filios vel filias pertinent. Si vero & ipse substantiam idoneam possiderit: in hoc casu quasi de suo patrimonio dotem vel ante nuptias donationem dedisse intelligatur. Poterat enim secundum suas vires, dotem pro filia, vel ante nuptias donationem pro filio dare, & consentire filijs suis, quædò voluerint partem, vel fortè totam suam substantiam quæ habent, paternæ liberalitati pro dote, vel ante nuptias donationem aggregare: vt reuera appareat quid ipse velit dare, & quid de substantia filiorum, officietur: ne dū effuso sermone sese iactet, in promptum incidat sui periculū. Dat. Kal. Nouemb. Lampadio & Oreste Coll. 530.

¶ Qui ex cau-
sa dotis plus
recepisse con-
fiteretur, quam
recepit, agit
ad supplēme-
tum §. 4. Har-
menop. 8. cap.
¶ *ἄξει τὸν εἶς*
¶ *ἄξει τὸν εἶς*
¶ *ἄξει τὸν εἶς*

¶ *facit lex 12.*
¶ *§. 3. in f. ff. de*
¶ *pactis dotal.*
¶ Ex promif-
sione dotis a-
git maritus
non mulier,
secus in lega-
to l. 69. §. 2. ff.
de legat. 1.

¶ *l. 3. C. Theo-*
¶ *dos. cod. adde*
¶ *Harmenop. d.*
¶ *l. 69. §. 2. ff.*
¶ *de legat. 1.*

¶ *l. 3. Tribonia-*
¶ *nus verbū di-*
¶ *ctio, sustulit*
¶ *propter sub-*
¶ *latam solen-*
¶ *nitatē dotis*
¶ *dicendæ. idē*
¶ *factum in le-*
¶ *ge l. 7. de iure*
¶ *dotalium. Dos*
¶ *autem dice-*
¶ *batur solen-*
¶ *nibus verbis*
¶ *sive stipula-*
¶ *tione §. l. 48.*
¶ *ff. de iure dor-*
¶ *uluti ita, de-*
¶ *cem doti tibi*
¶ *erunt l. 59. ff.*
¶ *de iure dor-*
¶ *aut, q̄ mihi*
¶ *debes doti ti-*
¶ *bierit l. 44. §.*
¶ *l. 46. §. 1. l. 57*
¶ *ff. de iure dor-*
¶ *dixi ad vlp.*
¶ *6. §. 1. §. sequ.*
¶ *l. 35. §. 5. ff.*
¶ *de donat.*

¶ alia distin-
ctionem v. in
Noel. Leo-
nis 21.

¶ Pater do-
tans filiū vel

donans propter nuptias, in dubio ex suis bonis dotare aut donare intelligitur, nō ex bonis filij, filiaque cui donat, quātumuis ipsi liberi sint locupletes l. 5. §. 12. ff. de iur. do. 4. Harmen. 8. c. ἄξει τὸν εἶς ἄξει τὸν εἶς ἄξει τὸν εἶς
f. Imō, non intelligendus est de suo dotare l. 43. §. 1. ff. de admist. sur. sed potius animo compensandi debiti (quod cuius debitori, etiam patri, solet accidere l. 22. §. 3. in f. ff. soluto) & nomine curatorio l. 34. ff. de negot. An id ideo receptum, q̄ præsumitur pater se obligatione naturali voluisse liberare, vt vult Baldus? An potius, quod pater durius obligatur ex officio suo paterno, quod ex lege est, quam ex gestione & administratione bonorum filiarum: vt ita in duriore calum videatur promittere & solvere l. 4. §. ff. de solutio. vt vult Mynsng. 5. obf. 32? An potius q̄ inter coniunctissimas personas donatio facile præsumitur? An quia dans vel promittens, in dubio intelligitur promississe de suo, vt vult Alciatus r. præsumpt. 26? Placet summo opere definitio Leonis Noel. 21. Patrem solum conueniri, quoties solus promiserit: si cum filio, æqualiter teneri, nisi in æqualiter promiserit. Paternum officium est, dotare filias vel donationem propter nuptias dare §. que dixi ad l. 19. in f. ff. de ritu. l. 81. ff. pro socio. Dos semel data reuocari non potest. Pater qui ex suis & maternis filie bonis filiam dotali dotat, dotis causa suo nomine tenetur, nisi sit inops. §. Hotoman. 8. Confl.

Morte con- sua vsum fructum locauit: mortua * conductrice, vsus- ducentis no fructus exingui minime potuit. Datum 14. Kal. Ianua- rij, Sirmij, CC. Confl.

19. Iidem Augusti & Casares, Achilli.

Utm patrem pro filia dotem tibi dantem, si post mor- tem suam in matrimonio constituta rebus huma- nis eadem eximatur, partem dimidiam dotis Amnie stipulari non reddi, pactum proponas: post vero testamento facto, cu potest. Nam alijs etiam Amniam heredem scripsisse, nec Amniam alieno expa- quicquam ex stipulatu petere velle sanxisse: si quidem et non da- hanc sibi reddi secundum fidem pacti stipulatam Amnia tur actio l. 26 non probetur, ex b alieno pacto non profus ei vlla com- j. cod. l. 27. §. peti actio. Si vero ex ea verborum c conceptione sibi A- 4. ff. de pactis: minia quaeruit obligationem, ac tibi testatorem prospel- l. 1. j. res inter xisse probetur: contra eam ex stipulatu post euentum alios: adde conditionis petentem, quatenus accepit ex defuncti vo- qua notari lunate, qua fuit stipulata, exceptione (salua falcidia) ad l. 38. §. 17. ff. vii potes. Data 13. Kal. Febr. Sirmij, CC. Confl.

20. Iidem AA. & Casares, Tiberio.

Stipulatio P Ro oneribus matrimonij, mariti lucro fructus to- tius dotis esse, quos ipse cepit: vel si vxori capere donationis causa permisit, eum, in quantum locu- pletior f facta est, posse agere, manifestissimi iuris est. Dat. V. Kal. Maij, Sirmij, CC. Confl.

Res dotalis aestimata, deteriorationis gratia repetitur soluto matrimonio, & non aestimatio. Sal.

21. Iidem Augusti & Casares, ad Ge- minium.

Inter virum & vxorem pactum sit interpositum, vt, si matrimonium intra quinquennij forte tempora quoquo modo esset dissolutum, species 2 aestimatae doti datae, pretijs b, quibus aestimatae sunt, redderentur: manifestum est non h precia specierum dari, sed ipsas species debere restitui: cum in placitis specierum reddenda- rum idcirco preciorum nomen videatur annexum, ne, si species aliqua deminuta fuisset aut perdit, alio precio, quam quo taxata fuerat, restitueretur. Datum Non. Au- gust. Agrippinae, CC. Confl.

22. Iidem Augusti & Casares, Libyanæ.

Rem, quam pater in dotem genero pro filia dedit, nec recepit, alienare l non potest. Datum V. Kalen. Decemb. ijdem CC. Confl.

23. Iidem AA. & CC. Diogeni.

Prædium vxor tua dotale m venundedit: sponte nec- ne contractum ratum habuerit, nihil interest: cum rei tibi quaerita dominium n auferre nolenti minime potuerit. Datum V. Kal. Octob. Viminacij, CC. Confl.

24. Iidem Augusti & CC. Aurelio & Lyfimacho.

Idotem marito libertæ vestrae dedistis, nec eam red- di soluto matrimonio vobis incontinenti pacto vel stipulatione prospexitis: hanc, culpa l vxoris disso- luto matrimonio, penes maritum remansisse constitit, licet eam ingrattam circa vos fuisse ostenderit. Datum VI. Kal. Nouemb. Antiochia, CC. Confl.

25. Iidem AA. & CC. Eutyichiano.

Imulier dotem a viro dari stipuletur, vt de ea testa- ri possit: cum ordinationis testamenti cogitatio, 60 mortis antecedens t tempus significet, nec c condi- tionem, sed causam contineat: intestata quoque mulie- re defuncta, stipulationem committi proficiet. Dat. III. Id. Nouemb. Antiochia, CC. Confl.

26. Iidem Augusti & CC. Demostheni.

Igenero dotem dando pro filia pater communis l ea reddi tibi extraneo c constituto stipulatus est: nec si- bi cessante voluntate, nec tibi prohibente iure, qua- re licet in pr. retere potuit actionem. Dat. V. I. Kalend. Ianuar. ipfis l. vnica, §. 15. CC. & Confl.

Dos culpa mulieris amissa non reuertitur ad eum qui dedit, nisi id sibi stipulatus sit, adde l. 69. §. 6. ff. de iure dot. P De- dit mulier dotem, vt de ea testari posset, non est testata, committitur stipulatio: quia non fuit conditio apposita superioribus verbis, sed cau- sa efficiens & impulsua. Defectus causae impulsuae, non impedit ius agendi. 9 Testamentum mortem antecedit, neque locum habet nisi mortuo testatore. Do tibi aliquid vt de eo testari possis. Datio non est conditionalis sed causalis. Titijs, nomine Caiæ filia, Sempro- nio genero dotem constituit, eamque reddi Demostheni emancipato stipulatur: non est vtilis stipulatio, cum pater non possit stipulari filio emancipato. Nam emancipatus patri est extraneus. Extraneo non pos- sumus stipulari l. 19. §. cod. adde l. 4. l. 7. j. de pactis conuen. l. 45. ff. soluto. c emancipato.

27. Iidem Augusti & CC. Pompeiano.

Licet dos iure penes maritum remanserit: pro re- bus tamen hereditarijs successores, non maritus quondam, solennibus pensitationibus parere de- bent. S. VI. Kal. Ianuar. Sirmij, CC. Confl.

Maritus do- tem vxoris, pacto lucratus est: mor- tua vxore, hæ reditatis eius nomine pen- sitationes sunt prestan- de. vxoris he- redes conue- niendi, non marit. & ita onera hare- ditaria spe- ctant ad hæ- redes vxoris

28. Imp. Zeno b A. Eliano præfecto prætorio.

Mulier in minori ætate constituta, dotem marito, consentiente generali vel speciali curatore, recte dare & exigere potest: licet ipse tempore creatio- nis fideiussores in minorem, quam dos est, quantita- tem dicitur præstitisse. Hoc idem obseruatur, & si mi- nor ante nuptias donationem consentiente (vt dictum est) curatore fecerit. Dat. Kal. Ianuar. Basilio II. & Arma- tio f Confl. 476.

Viro vergente ad inopiam, etiam constante matrimonio mulier potest dotem exigere, & hypothecaria age- re, sicut possit matrimonio dissoluto. Bal.

29. Imp. Iustinianus A. Menna P P.

Ubi adhuc matrimonio constituto b maritus ad in- opiam b sit deductus, & mulier sibi prospicere v- tum dotem lit, resque sibi suppositas pro dote, & ante nuptias vxoris lucrâ- donatione, rebusque extra b dotem constitutis teneret: tem adde l. 72 non tantum mariti res ei tenenti l, & super his adiudi- ff. cod. cium vocata, exceptionis m præsidium ad expellendum b Hæ consti- ab hypotheca secundum creditorem præstamus: sed etiã tutio Zeno- si ipsa contra detentatores rerum ad maritum suum per- nis ad Ælia- tinentium, super iisdem hypothecis aliquam actionem num scripta, secundum legum distinctionem moueat, non o obesse ei discissa a Tri- matrimonium adhuc constitutum sancimus, sed ita eam boniano fuit posse eandem res vindicare vel a creditoribus postero- in tres par- ribus l, vel ab alijs qui non potiora iura legibus habere res: quatum noscuntur, vt potuisset si matrimonium eo modo disso- vna hic con- lutum esset, quo dotis & ante nuptias donationis exactio tineret, alte- ei competere poterat: ita tamen, vt eadem mulier nulla ra in lege vl- habeat licentiam eas res alienandi viuente marito, & tima s. de in matrimonio inter eos constituto: sed fructibus earum integr. tertia ad sustentationem tam sui, quam mariti l filiorumq; l, in leg. vltima si quos habet, abutatur. creditoribus scilicet mariti con- j. de magistrâ tra eum eiusq; res, si quas postea forte acquisierit, inte- rib. conueni- gra sua iura habentibus: ipsis etiam marito & vxore post endis. Curator do- matrimonij dissolutionem super dote & ante nuptias c Curator do- tis constituen- de causa generalis vel specialis constitui potest l. 61. ff. cod. & exigi. ita legendum esse Cuiacius monet l. 6. obs. 14. c in eo minor mulier legitur: vt cui cautum non sit in integram dotem virum hoc ne dicas accidisse do- lo curatoris, sed scribæ l. vlt. j. de magistrat. conueniendis. Res ergo ita habet, Minor mulier curatore consentiente, centum dedit in dotem cu- ratore adhibito. Curatoris non vitio, sed scribæ (hoc suppleendum ex d. 50 l. vlt.) fideiussores accipitur a minoris marito in 80. & ita in minorem quantitatem. Minor dotem inutiliter data esse contendit, petitiq; resti- tuti. non est audienda cum iure communi vsa sit l. vlt. s. de in integr. l. 51. §. 4. in f. ff. de fideiussores l. 116. §. 1. ff. de reg. iuris: dotem enim constituit adhibito curatore. & tamen subuenitur data ei actione in scribam, cui- us vitio fideiussores in minorem quantitatem acceptus est. Ex his itaq; tribus legibus coactis in vnam, alia ex alia clarissimam lucem accipit: adde Cuiac. 16. obs. 14. malè adiungitur Basilio Armatius, vt qui non cum Basilio, sed cum Basilisco fuerit Consul. cuius memoria damnata l. 16. s. de sacrosanctis: aded vt solum Armatij nomè in subscriptione ponatur non Basilisci. Scribe itaque Dat. Kalen. Ian. C. P. Basilio V. C. Cos. Nam is Basilisius consul fuit solus. adde Cuiac. 16. obs. 14. b id est con- stante, Nouell. 97. cap. 6. h l. 30. in fin. j. cod. l. 24. ff. soluto. l Pericu- lum enim est in mora. k Paraphernalia intelligit. Dos, donatio pro- pter nuptias & res paraphernales, diuersæ. l voluntate etiam mariti Nouell. 12. cap. 39. m Vxor mariti res tenens, exceptione aduersus a- gentes mariti creditores iuuatur. Possidenti, datur exceptio: non pos- sidenti, actio. n Ratio dubitandi videbatur, Mulierem agere non posse dotis suæ nomine constante matrimonio. o Mulier constante matrimonio, viro eius vergente ad inopiam, nedum contra eum, sed etiam contra tertios possessores bonorum mariti, potest agere, vt con- sequatur dotem, donationem propter nuptias & res paraphernales colloct in tuto, vtque ea possit deservire marito, filijs; ac familia & hic: & l. 24. ff. soluto: Vide Rolandum à Valle 1. confil. 9. numero 12. Nec cogitur mulier, antequam agat aduersus creditores possessores, discuti- tere mariti bona. Idem ibidem numero 20. 21. 22. & sequentibus. Quid si creditores mulieri dotis aestimationem offerunt? Idem Rolandus negat (numero 39. 40.) creditorem admitti. quin, legem primam in- fra si anteq. credit. huc non pertinere. p ergo non ab anterioribus expressam saltem habentibus: dixi ad Nouell. 109. cap. primo. q Ob- serua gradus amoris ab vxore præstandi. r Siue dos sit apud virum, siue apud mulierem, oneribus matrimonij debet inseruire. Femme se paree de biens est tenue de nourrir la famille de son mari, si elle a de quoy, & meritò. Nam vtcunque separationem bonorum postulet, non re- nuntiat affectui materno, id est, alendis liberis.

donatione pro dotalium instrumentorum tenore integro suo iure potituris. Dat. III. Idus Decemb. DN. Iustiniano A. II. Conf. 528.

Authent. ex Nouell. 97. c. 6.

Donationem quoque propter nuptias in hoc casu constante matrimonio vindicare potest.

30. Idem Augustus Demostheni P.P.

In rebus dotalibus siue mobilibus siue immobilibus seu se mouentibus, si tamen extant, siue aestimatae siue inaeestimatae sint, mulierem in his vindicandis omnem habere post dissolutum matrimonium prerogatiuam iubemus, & neminem creditorum mariti, qui anteriores sunt, posse sibi potiore causam in his per hypothecam vindicare, cum eadem res & ab initio vxoris fuerint, & naturaliter in eius permanferint dominio. Non enim quod legum subtilitate transitus earum in patrimonium mariti videatur fieri, idcirco rei veritas deleta vel confusa est. Voluimus itaque eam in rem actionem in huiusmodi rebus quasi propriis habere: & hypothecariam omnibus anteriorem possidere: vt siue ex naturali iure eiusdem mulieres res esse intelligantur, siue secundum legum subtilitatem ad mariti substantiam peruenisse videantur per vtramque viam, siue in rem, siue hypothecariam, ei plenissime consulatur. Omnis autem temporalis exceptio, siue per vsucapionem inducta, siue per decem, siue per viginti annorum curricula, siue per triginta vel quadraginta annorum metas, siue ex alio quocumque tempore maiore vel minore sit inducta: ea mulieribus ex eo tempore opponatur, ex quo possint actiones mouere, id est opulentis quidem maritis constitutis, post dissolutum matrimonium: minus autem idoneis, ex quo hoc infortunium eis illatum esse claruerit: cum constante etiam matrimonio posse mulieres contra maritorum parum idoneorum bona hypothecas suas exercere, iam nostra lege humanitatis intuitu definitum sit: ficti diuortij falsa dissimulatione in huiusmodi causa, quam nostra lex amplectitur, stirpitur eruenda. Recitata septies in nouo consistorio palatii Iustiniani. Dat. III. Kalend. Nouembr. Decio V. C. Conf. 529.

Cum extraneus dat dotem pro muliere: ea datio respectu viri dicitur donatio ob causam: respectu mulieris, donatio simplex: nec indiget insinuatione: licet olim fecerit. Salyc.

31. Idem A. Iuliano praefecto praetorio.

Utrum quidam dotes pro mulieribus dabant, siue matres, siue alij cognati, siue extranei: recte quidem eas mariti sine monumentorum obseruatione suscipiebant. Cum autem mulier redhibitionem casus stipulabatur, & huiusmodi fortuitus casus euenisset: ipsa mulier res, vt pote a se non facta donatione, propter hoc suas extantes quod monumenta decrant, necessitatem habebat actionis in huiusmodi casu ad eum qui dotem dedit, per cessionem transferre, vel ipsas res reddere: & ita inueniebatur dotis.

ut dominus. S. l. 93. ff. de verbor. signific. mulier res, vt pote a se non facta donatione, propter hoc suas extantes quod monumenta decrant, necessitatem habebat actionis in huiusmodi casu ad eum qui dotem dedit, per cessionem transferre, vel ipsas res reddere: & ita inueniebatur dotis. dixi ad Nouell. 97. cap. 6. rebus scilicet mulieris extantibus. id est, naturali iure, ead. iure gentium. l. 75. ff. de iur. l. 21. §. 4. ff. ad municip. Res dotalis inaeestimatae manent vxoris: aestimatae, subtili iure sunt mariti: naturali mulieris, si tamen extent & hic. Imo, iure naturali res huiusmodi sunt mariti, dominium earum adepti per traditionem l. 20. §. de pactis. §. 4. Insti. de verum diuis. Si initium traditionis spectemus, ita est: si exitum, puta quod res dotalis plerumque redeant ad mulierem soluto matrimonio morte aut diuortio, falsum v. Cuiac. 10. obseruat. 32. Fictio & subtilitas non mutat rei veritatem. extantibus scilicet. si res huiusmodi sunt mulieris, qui pignori eidem mulieri esse possunt? l. 45. ff. de regul. iur. Faure dotis id receptum dicimus. Nam si iuris subtilitatem spectamus, mulier hypothecaria vtetur in res suas extantes, iuris subtilitate (id est aestimatione earum) mariti factas: si ius natura, quo res eius dotalis extantes eius esse dicuntur, vindicatione. & ita diuerso respectu diuersis plane actionibus vtitur. naturaliter, vt supra. Nulla dotis nomine currit praescriptio, antequam agi possit l. 7. §. 4. in fin. infra de praescript. 30. l. 29. supra eodem: l. 24. ff. soluto. in eum olim finem falsa dissimulatione diuortij vtiebantur. septimo miliario vrbis, vt l. 22. in fin. supra eodem sacrosanct. eccles. l. penult. supra de reb. credit. Vide l. 5. de legitima tutela. l. 19. infra de iure deliber. l. 30. infra de fideicommiss. l. 6. §. de bon. qua. lib. l. 3. §. de bon. libert. l. 19. §. de agricol. §. censit. l. 34. infra de donationib. Eadem forte ratione dicitur qua decimum suburbium Carthaginis, quod authore Procopio ab ea distabat stadijs 70. Vide Cuiac. 20. obs. 3. id est lucrum dotis vel donationis propter nuptias, dixi ad l. 14. §. de secund. nupt.

tur forsitan post proluxa matrimonij annorum curricula, & liberos forte editos, infelix mulier indotata. Sancimus itaque in omnibus huiusmodi casibus nullis monumentis rem indigere, sed in omni persona ratas esse huiusmodi donationes: & mulierem ipsam dotem suam habere, (cum fortuitus casus hoc lucrum ei addiderit) & firmiter hoc apud eam permanere: nisi ipse, qui ab initio dotem dedit, sibi dari in huiusmodi casum stipulatus sit. tunc etenim cum neque ab initio suspicio aliqua liberorum concurret, sed sibi omnem rem ille, qui dotem dedit, pepigerit: huiusmodi tractatus habere locum non potest. atqui in alijs omnibus casibus, in quibus ipse non est stipulatus, tristitia suae mulier hoc proprium habeat solatium per actionem dotis. Simili quoque modo si quis extraneorum, (id est, qui cum, pro quo dat, non in potestate habeat) pro alio ante nuptias donationem nuptiarum mulieri dederit, & necessaria monumenta adhibuerit: cum excedat summam legitimam donatio, vel non minor materfamilias nuptura sit: non solum ad eam, cui ante nuptias donatio datur, monumenta suam adhibeant firmitatem, sed etiam ad illum, pro quo dedit: vt si lucrum ei ex dotalibus pactis accesserit, hoc non cedat donatori, sed in suum lucrum hoc maritus conuertat, firmumque & irreuocabile habeat: nisi donator & hoc sibi reddi huiusmodi casu fuerit stipulatus, ne & in praefato casu simile anteriori virum oriatur. Sin autem minor quantitas sit, vel ita res gesta sit, vt monumentorum ex omni parte nulla sit utilitas: tunc & donatio ad vtranque personam valeat, & maritus causam lucretur: nisi & hic donator eam sibi stipulatus sit. Praterea sancimus, si quis in dotem vel praedia, vel certum redditum, vel aedes, vel panes ciuiles sponderit vel promiserit: si ex tempore matrimonij biennium transactum sit, ilico redditum vel pensionem, necnon panis ciuilis quatuor eum praestare, etiam si non fuerint adhuc res principales traditae. & si tota dos in auro sit, itidem post biennium vsuras vsque ad tertiam partem centesimae praestari. Sin autem aliae res praeter immobiles vel aurum fuerint in dotem datae, siue in argento, siue in muliebribus ornamentis, siue in veste, siue in alijs quibuscumque: si quidem aestimatae fuerint, simili modo post biennium & earum vsuras ex tertia parte centesimae currere: aestimatione earum (quia & hoc apertius declarari oportet) ea intelligenda, quae pro singulis speciebus facta est, vel pro vnoquoque genere dotalium specierum, id est pro argento, vel ornamentis, vel veste, vel alijs speciebus, & non esse expectandam post singulas aestimationes vnquam coadunationem totius calculi: quod satis scrupulosum & per nimiam subtilitatem perniciosum est. Sin autem minimae res mobiles fuerint aestimatae: ea post biennium obseruari, quae leges post litem contestatam pro omnibus huiusmodi rebus definiunt. Sin vero res permixtae fuerint, & partim in auro, partim in alijs rebus mobilibus vel immobilibus: pro iam facta diuisione omnia procedere: licentia minimae deneganda marito, quando voluerit, dotem petere. Nec is qui debet, putet sibi licentiam esse, redditus vel pensiones vel vsuras vel alias accessiones soluenti, dotis solutionem protelare: sed siue ante biennium, siue postea voluerit, dotem pars mariti petere queat, & secundum leges eam exigere. Dat. XII. Kal. April. Lampadio & Oreste VV. CC. Cosl. 530.

DE REI VXORIE ACTIONE in ex stipulatu actionem transfusa, & de natura dotibus praestita, Tit. XIII.

tur sine stipulatione ex nudo pacto, veluti pecuniae traiectione, pecuniae ciuilibus & earum rerum quae mensura constant: interdum sine pacto avropiatas vt hic §. 2. ff. de vsur. & in actione ex testamento quamuis sit stricta dixi ad Nouell. 136. cap. sexto. Coadunatio calculi multarum rerum, facit vt res diuersae separatim aestimatae, sint vna tantum res. Distincta enim precia rerum multarum in vno & eodem instrumento res diuersas non constituunt. Baldus hic. Mora lege inducta ei equiparatur quae inducitur per litem contestationem. id est vt de singulis iudicetur secundum suam naturam. id est promissor dotis. soluendo. Debitor non potest offerendo annum redditum rem retinere in tempus futurum inuito creditore. Baldus. §. vigesimo nono, Instiunt. de actionibus seu de repetitione dotis. vt rei vxoriae actio hodie sit sublata leg. duodecima, §. l. infra qui potior.

Pro dote

ad l. de matr. d. 10. l. de iur. i. p. r. §. de i. p. r. §. de i. p. r. §. de i. p. r.

Rei vxoriae actio hodie sublata. Pro dote res, & in vno & eodem instrumento res diuersas non constituunt. Baldus hic. Mora lege inducta ei equiparatur quae inducitur per litem contestationem. id est vt de singulis iudicetur secundum suam naturam. id est promissor dotis. soluendo. Debitor non potest offerendo annum redditum rem retinere in tempus futurum inuito creditore. Baldus. §. vigesimo nono, Instiunt. de actionibus seu de repetitione dotis. vt rei vxoriae actio hodie sit sublata leg. duodecima, §. l. infra qui potior.

Pro dote bona sunt tacite obligata. Bald. I. Imp. Iustinianus A. ad populum vrbs Constantinopolitane, & ad vniuersos prouinciales.

Rei vxoriae actio hodie subblata. Pro dote a vxoriae ius, quod dignum esse valere censemus, conclusio ex stipulantes. Rei vxoriae itaque actioe subblata, sancimus, omnes dotes per ex stipulatu actionem exigi, siue scripta, id est ipso fuerit stipulatio, siue non: vt intelligatur re ipsa stipulatur. Stipulatio esse subsecuta. Eodemque modo & si inutiliter factio dotibus ita est stipulatio: adiuari enim eam magis, quam euanescente intellignescere oportet. Si enim cum vna in instrumento stipulatur §. 1. l. i. latio valida inueniatur, alijs etiam inutilibus suam notat Inutilis dote scitur prestare fortitudinem: quare non ex nostra legis stipulatio ge huiusmodi stipulationibus robor accedat legitimam? habetur pro est enim consentaneum nobis, qui censemus vbi stipulatio supposita non est, intelligi eam fuisse adhibitam: Inutilis stipulatio per I § Et vt plenius dote subueniatur: quemadmodum ut in stipulatio in administratione pupillarum rerum, & in alijs multationis adiectionem conita & in huiusmodi actione damus ex vtroque latere hypothecam, siue ex parte mariti pro restitutione dotis, Potest aliquid stipulatio dotes dederint vel promiserint, vel susceperint, siue alia lex §. 1. infra eod. Ex inutili re prauiudici: cum nos illis ignorantibus & nescientibus magis fieri in hoc casu nostram induxerimus prouidentiam. Sicur potest quid enim & stipulationes & hypothecae inesse dotebus inuile, quam telliguntur, & inuiles stipulationes emendantur: sic & ex eo ipso qd in posterum causa inuenietur valida & perfecta, quasi ope nitus non mibus dotalibus instrumentis a prudentissimis viris concessa. Entis n. factis. Et nemo putet nos hoc sancire in his tantummodo ad id quod dotebus qua instrumentis recepta sunt. Nihil enim est, transitus prohibet & si sine scriptis dos vel deret, vel promittatur, vel suscipiatur: simili modo intelligi factam stipulatioem & hypothecam ex vtroque parte, quasi fuerit scripta. Et natura quidem ex stipulatu actionis hanc intellegatur, re vxoria in posterum cessante. Sed et si de nouo in non ignoramus ex stipulatu actionem stricto iure esse ducere, qua vallatam, & non ex bona fide descendere, tamen quia reformare in nouam naturam de dote stipulatio sibi inuenit: accomodetur ei natura rei vxoriae, & bonae fidei beneficii: Dotebus & omnes quidem euentus, quos dos ex stipulatu habet, subuenitur. maneat pro sua natura exercens. Si quid autem optimum ex rei vxoriae actione inuenimus, hoc in praesenti specialiter ei addimus: vt sit & noua ista ex stipulatu, quam composuimus, & non propria tantum, sed etiam veteris actionis pulchritudine decorata. Primu itaque quid naturale sit ex stipulatu actionis, exponatur: ligata sunt v- ita si quid ex actione rei vxoriae superuenerit, addatur. xori pro re- Sciendum itaque est edictum pratoris quod de alteru- troduci- ueda do- utro introductum est, in ex stipulatu actione cessare: ita te. vt vxor & a marito relicta recipiat, & dorem consequatur: nisi specialiter pro dote ei maritus ea dereliquit: Vir legans cum manifestissimum sit, testatorem qui non hoc addiderit, voluisse eam vtrumque consequi. Maneat bio non in ex stipulatu actionis ius ad successores & sine mora telligitur le- transmissio in corruptum. Taceat in ea retentione. Quid enim opus est inducere ob motes retentionem, alio auxilio ex constitutionibus introducto: vel ex qua causa ob res donatas retentione introducatur, cum sit donatori facultas per actionem in rem directam, vel per vtilem, vel per conditionem suo iuri mederi? Sed nec retentione ob res amotas necessaria est, si stipulatu age cum pateat omnibus maritis rerum amotarum iudicium. Sileat ob liberos retentione, cum ipse naturalis stimulus parentes ad liberorum suorum educationem hortetur, ne varium genus culpa mariti contra vxores excogitent, vt possint eadem retentione contra eas uti, cum iam imperialibus constitutionibus statutum sit, si culpa mulieris dissolutum matrimonium fuerit, quid fieri oporteat. Sed nec ob impensas in res dote factas retentione nobis satis videtur esse idonea. Cum enim necessariae quid ex pen- sae dotis minuant quantitatem, viles vtrumq; con autem non aliter in rei vxoriae actione detinebantur, nisi ex voluntate mulieris: non abs re est, si quidem mulieris voluntas intercedat, mandati actionem a nostra auctoritate marito contra vxorem indulgeri: quatenus possit quia in du- per hanc, quod vtiliter impensum est, adseruari. vel si non intercedat mulieris voluntas vtiliter tamen res gesta est: negociorum gestorum aduersus eam sufficere actionem. Quod si voluptariae sint, licet ex voluntate eius expensae: deductio operis quod fecit, sine laesione tamen prioris speciei, marito relinquantur: vt sit omnium retentione. Actio ex stipulatu actionis expeditus tractatus, & ex stipulatu actio merito secundum sui naturam nullam accipiat retentionem. Illo proculdubio in ex stipulatu actione seruando, ut si decesserit mulier constante matrimonio, dos non in lucrum mariti cedat, nisi ex quibusdam pactionibus, haredes l. 6. sed ad mulieris haredes ex stipulatu actio secundum sui naturam transmittatur, siue expressa fuerit, siue ex hac lege inesse intelligatur. Cum autem in exactione dotis ex stipulatu quidem actio naturaliter restitutione nem dotis a parte mariti vxori ilico & in solidum fieri iubeat, rei vxoriae autem annua bima trima die in his rebus do- quae pondere, numero, mensura consistunt, exactionem natas reten- pollicebatur. & non in solidum, sed in quantum maritus facere potest, si non dolo malo suam deminuerit substantiam: in hac parte rudem figuram ex stipulatu datum actioni: vt si matrimonium fuerit dissolutum, nullo pacto adhibito, in tantum quidem maritus condemnetur, in quantum facere potest: quia hoc acquissimum est, & reuerentiae debitum maritali, si non dolo malo versatus est: cautione videlicet ab eo exponenda, quod si ad meliorem fortunam peruenerit, etiam quod minus persoluit, hoc restituere procuret. Exactio autem dote celebratur non annua bima trima die, sed omnimodo intra annum in rebus mobili- bus, vel se mouentibus, vel in corporalibus: ceteris videlicet rebus quae solo continentur, ilico restitu- endis: quod commune vtriusque fuerat actionis. Sin autem superfererit res mobiles vel se mouentes vel incorporales post annale tempus restituere, vel ceteras res statim post dissolutum matrimonium: etiam si minus

tur: nisi specialiter pro dote ei maritus ea dereliquit: Vir legans cum manifestissimum sit, testatorem qui non hoc addiderit, voluisse eam vtrumque consequi. Maneat bio non in ex stipulatu actionis ius ad successores & sine mora telligitur le- transmissio in corruptum. Taceat in ea retentione. Quid enim opus est inducere ob motes retentionem, alio auxilio ex constitutionibus introducto: vel ex qua causa ob res donatas retentione introducatur, cum sit donatori facultas per actionem in rem directam, vel per vtilem, vel per conditionem suo iuri mederi? Sed nec retentione ob res amotas necessaria est, si stipulatu age cum pateat omnibus maritis rerum amotarum iudicium. Sileat ob liberos retentione, cum ipse naturalis stimulus parentes ad liberorum suorum educationem hortetur, ne varium genus culpa mariti contra vxores excogitent, vt possint eadem retentione contra eas uti, cum iam imperialibus constitutionibus statutum sit, si culpa mulieris dissolutum matrimonium fuerit, quid fieri oporteat. Sed nec ob impensas in res dote factas retentione nobis satis videtur esse idonea. Cum enim necessariae quid ex pen- sae dotis minuant quantitatem, viles vtrumq; con autem non aliter in rei vxoriae actione detinebantur, nisi ex voluntate mulieris: non abs re est, si quidem mulieris voluntas intercedat, mandati actionem a nostra auctoritate marito contra vxorem indulgeri: quatenus possit quia in du- per hanc, quod vtiliter impensum est, adseruari. vel si non intercedat mulieris voluntas vtiliter tamen res gesta est: negociorum gestorum aduersus eam sufficere actionem. Quod si voluptariae sint, licet ex voluntate eius expensae: deductio operis quod fecit, sine laesione tamen prioris speciei, marito relinquantur: vt sit omnium retentione. Actio ex stipulatu actionis expeditus tractatus, & ex stipulatu actio merito secundum sui naturam nullam accipiat retentionem. Illo proculdubio in ex stipulatu actione seruando, ut si decesserit mulier constante matrimonio, dos non in lucrum mariti cedat, nisi ex quibusdam pactionibus, haredes l. 6. sed ad mulieris haredes ex stipulatu actio secundum sui naturam transmittatur, siue expressa fuerit, siue ex hac lege inesse intelligatur. Cum autem in exactione dotis ex stipulatu quidem actio naturaliter restitutione nem dotis a parte mariti vxori ilico & in solidum fieri iubeat, rei vxoriae autem annua bima trima die in his rebus do- quae pondere, numero, mensura consistunt, exactionem natas reten- pollicebatur. & non in solidum, sed in quantum maritus facere potest, si non dolo malo suam deminuerit substantiam: in hac parte rudem figuram ex stipulatu datum actioni: vt si matrimonium fuerit dissolutum, nullo pacto adhibito, in tantum quidem maritus condemnetur, in quantum facere potest: quia hoc acquissimum est, & reuerentiae debitum maritali, si non dolo malo versatus est: cautione videlicet ab eo exponenda, quod si ad meliorem fortunam peruenerit, etiam quod minus persoluit, hoc restituere procuret. Exactio autem dote celebratur non annua bima trima die, sed omnimodo intra annum in rebus mobili- bus, vel se mouentibus, vel in corporalibus: ceteris videlicet rebus quae solo continentur, ilico restitu- endis: quod commune vtriusque fuerat actionis. Sin autem superfererit res mobiles vel se mouentes vel incorporales post annale tempus restituere, vel ceteras res statim post dissolutum matrimonium: etiam si minus

De usuris ras estimatiouis omnium rerum quae extra immobiles...

De dotis mobilium rerum parti mulieris ex tempore dissoluti ma...

De partibus dotalibus acquiruntur ad mulierem pertinere vtraque...

Specie volumus videri extraneum tacitam stipulationem fecisse...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

Extraneus tam personam non habentem patenti enim tacite videtur...

397... noster pro... rationes... monium... fiana... anur... que bona... batage... mis... quod non... sua mane... licet in... rummodo... hanc legem... scripsi... carere non... Kalend. Nou...

tis vel pro tempore vel pro vsuris, vel pro alia quacumque causa, quæ nec contra leges, nec contra constitutiones sunt, ea obseruentur. Sin autem repudio matrimonium fuerit dissolutum: omnia iura quæ ex Theodosiana vel nostra lege descendunt, immutata custodiantur. Similique modo ea quæ Anastasiana lege pro his quæ bona gratia separantur, enumerata sunt, firma illibataque permaneant. Et generaliter quicquid sacratissimis constitutionibus, vel libris prudentium cautum est, quod non contrarium huic legi inueniatur: & hoc in sua maneat firmitate, & ex stipulatu actioni aggregetur, licet in re vxoria tractatum est. Quæ omnia in his tantummodo dotibus locum habere censemus, quæ post hanc legem data fuerint, vel promissa, vel etiam sine scriptis habitæ. instrumenta enim iam confecta viribus carere non patimur, sed suum expectare euentum. Dat. Kalend. Nouemb. Lampadio & Oreste Coss. 530.

DE PACTIS CONVENTIS TAM
super dote quam super donatione ante
nuptias & paraphernis,

Tit. XIII

1. Imp. Severus & Antoninus Augusti Nica.

LE GEM, quam dixisti, cum dotem pro alumna dares, seruari oportet, nec obesse tibi debet, quod dici solet, ex pacto actionem non nasci. tunc enim hoc dicimus, cum pactum nudum, et alioquin cum pecunia datur, & aliquid de reddenda ea conuenit, utilis est conditio. PP. VII. Kal. Feb. Albino & Emiliano Coss. 207.

2. Imp. Antoninus A. Theodotæ.

FRUCTUS prædiorum in dotem datorum, si secundum pactum sumptibus tuis tuorumque seruerunt, repeti non posse, ambigere non debes. Datum XI. Kalen. April. Antonino A. IIII. & Balbino Coss. 214.

3. Imp. Gord. A. Torquata.

QVAMUIS pater tuus, cum te nuptui collocaret, pactus sit, ut si maritus tuus superstitibus filiis communibus in matrimonio decessisset, pars dotis liberorum nomine retineatur: eiusmodi tamen contestatio, quo minus actionem integre dotis habeas, proficere non potest. Datum VI. Id. Ian. Gordiano A. & Auiobona gratia Coss. 240.

Ex pacto matris filio non queritur actio.

4. Idem A. Agatho.

PACTUM dotale, quo matrem conuenisse eum patre tuo proponis, ut, si in matrimonio decessisset, tibi & fratribus tuis dos restitueretur: si stipulatio ex persona viri. Lex navestra, cum in potestate patris constituti non essetis, Aufonia idve minus legitima intercessit: defuncta ea in matrimonio, tabat. Palladi actionem vobis querere non potuit. Sed si obligatione us 2. Epigram

mat. & δυναματ δ' ἀλόχα τῆς ἀνδρομάχης ἀναχωρεῖν εἰς γειν χαρῆς καὶ νόμου. A. 10. 1. 1. adde Cuiac. ad Nouell. 22. Lex noua non refertur ad instrumenta iam confecta l. 5. de pradijs curial. §. 23. ff. 4. adde Paul. a sent. 22. §. 1. 10. §. de pact. l. 5. de rer. permul. §. in si. §. de rei vxor. act. Ratio dubitandi sumpta ex lege 7. §. ff. de pact. & similibus. Pactum nudum actionem non parit. Nudum esse definit quoties datione sumplit effectum. l. 17. ff. cod. l. 8. §. de rei permul. hoc innuit Rebus certa lege datis, ex ea lege dari actionem. datio, non conuentio, facit hunc contractum, pactumque inesse dationi aut contractui. non igitur nudum pactum, cum sit contractus. Pacisci mulier potest, ut ex dotis fructibus suamque familiam alat. l. 4. in f. l. 12. §. 1. ff. de l. 21. in si. ff. de donationib. int. vir. Id si conuenit, fructus a marito condici non poterunt. de contractio conueniri potest, ut moriente filia pars eius liberis restituatur l. 1. ff. de dote preleg. Pactum patris non valet, ut filia moriendo eius marito, contenta sit certa dotis parte, neve integra ad eam reuertatur, aut ut pars eius cedat liberis ex eo matrimonio natis. & ita fauor mulieris præfertur fauori liberorum, quantumvis pacto interposito l. 30. ff. cod. l. 2. l. 16. ff. cod. l. 1. ff. de dote prelegata. Mater liberis emancipatis stipulari non potest stricto iure. & ita hanc legem accipe: utiliter secus, l. 7. j. Paul. aliter Baldus id exprimit, matrem non posse verbis directis liberis stipulari: obliquis, posse. quoties scilicet sibi stipulatur pro filiis. Curita? vide quæ dixi ad l. 38. §. 17. ff. de verb. obligat.

verborum rite intercedente, dotis petitionem habere rite. ut quæ potuisti, maxime si adhuc vinculis potestatis patriæ non abeo interpō attingeris, petitionem exequi non prohiberis. PP. V. Id. Iun. Sabino & Venusto Coss. 241.

5. Imp. Dioclet. & Maximianus Augusti, Claudio.

HÆREDITAS extraneis testamento datur. Cum igitur adfirmes dotali instrumento pactum interpolatum esse vice testamenti, ut post mortem mulieris bona eius ad te pertinerent, quæ dotis titulo tibi non sunt obligata: intelligis nulla te actione posse conuenite hæredes seu successores eius, ut tibi restituantur, quæ nullo modo debentur. PP. Non. Feb. ipsi AA. & Coss. 6. Idem AA. & CC. Rufo.

SICONUENIT, ut in matrimonio vxore defuncta, dos penes maritum remaneret: profectitiæ dotis repetitio nem huiusmodi pactu inhiuissit, explorati iuris est: cum deteriore causam dotis, in quem casum soli patri repetitio competit, pacto posse fieri, auctoritate iuris scriptissimè sit responsum. Datum V. Non. Maij, ipsi AA. Coss.

Ex stipulatione anipotest queri nepotibus suis. Bal. de pactis.

7. Idem AA. & CC. Phileto.

PATER pro filia dotem datam genero, ea prius in matrimonio defuncta, nepotibus pactus restitui: licet his actionem querere non potuit, tamen utilis eis ex æquitate accommodabitur actio. Dat. XIII. Kal. Ianua. Nicomedia, CC. Coss.

8. Imp. Theod. & Valent. AA. Hormisdæ P. P.

HAC lege decernimus, ut vir in his rebus, quas extra dotem mulier habet, quas Græci parapherna dicunt, nullam vxore prohibente habeat communionem, nec aliquam ei necessitatem imponat. Quamuis enim bonum erat, mulierem, quæ seipsam marito committit, res etiam eiusdem pati arbitrio gubernari: tamen quoniam conditores legum æquitatis conuenit esse fautores, nullo modo (ut dictum est) muliere prohibente virum in paraphernis se volumus immiscere. Dat. Idibus.

Pacta de lucrando super dote & donatione propter nuptias, debent esse equalia in quæto non in quanto. Ex Salye.

9. Imp. Leo & Anthemius Augusti Nicostrato P. P.

EX MORTE cuiuscunque personæ: siue mariti, siue mulieris, eandem partem, non pecuniæ quantitatem, tam virum ex dote, quam mulierem ex ante nuptias donatione lucrari decernimus: veluti si maritus mille solidorum ante nuptias donationem confecerit, licet bit mulieri & minoris & amplioris quantitatis dotem offerre, & marito similiter ante nuptias donationem offerre: & obseruandum est, ut quantâ partem mulier stipuletur sibi lucro cedere ex ante nuptias donatione, si prior marito mori cõigerit, tantâ & maritus ex dote partem, non pe cuniz quantitatem stipuletur sibi, si cõstante matrimonio prior mulier in fata collapsa fuerit. & si pactu contravertitum fuerit subsecutum: infirmum atque inualidum hoc esse, ut nulla ex eo procedere possit exactio, præcipimus. Eadẽ abrogata hac custodiri cõsemus, siue pater pro filio, siue mater, siue ipse ducturus vxorem sui iuris constitutus, siue quilibet alius pro eo ante nuptias donationem nuptiarum dederit: seu promiserit. Similique modo siue pater pro filia, iuri (quod in dote filia profectitia habet) renuntiare. Quibus casibus dotis condicio deteriore fieri possit. Auus maternus nepotibus dotem restitui utiliter pacifici potest l. 45. ff. soluto: non directa, dixi ad l. 4. §. cod. Galli peculium vocant §. l. 9. §. 3. ff. de iure dot. Nihil iuris marito datur in paraphernis, nisi hætenus quatenus patitur mulier l. 5. §. cod. l. 11. §. cod. l. 17. j. de donationib. int. vir. §. l. 2. j. ne fideiussores dotum. Legum conditores, æquitatis fautores esse conuenit. l. 20. vers. Sin autem, ibi, ita tamen & Leonina constitutio §. de donationib. ante nupt. Nou. 117. c. 6. ut quemadmodum vir tertiam, ita vxor tertiam consequatur: l. 10. j. eo. vers. Sin autem. Dotis quantitas amplior aut minor esse potuit donationis propter nuptias quantitate. hodie æquales quantitates esse debent Nouell. 97. c. 1. Iul. ibid. Dos sit 6000. donatio propter nuptias, 2000. aureorum: quantitates inæquales sunt. vir quartam dotis id est 1500. vxor quartam donationis propter nuptias id est 500. sibi stipulatur. Quotas sibi stipulantur & tamen inæquales. quia superius lucrum refertur ad principium inæquale, cuius effectus nisi inæqualis esse potest. Nouella Iustiniani 97. ca. 1. id non probat. Vult ergo, ut quantam vir stipulatus sibi fuerit summam, tantam vxor sibi stipuletur. Tentari potest d. Nouellam 97. abrogari Nouella 117. ca. 6. reducta hac lege: Equidem Baldus negat de consuetudine, hanc legem & d. Nouellam 97. seruari.

Quod quis siue mater, siue ipsa pro se, sui iuris videlicet constituta, siue nostro nomi...

Qui dotem promittit redditionem eius statim sibi stipulari debet, alias non auditur...

Authen. ex Nouell. 97. c.1.

Equalitas omnimodo seruanda est in dote & in donatione antenuptiali, non tantum in lucris exinde pro...

Authen. ex Nouell. 2. cap. 5. l.

Ed qua nihil ex dote conscripta praestitit, nihil omnino viro mortuo percipiet ex donatione. Item qua minus quam professus est, dedit: pro quantitate praestita, & lu...

10. Imp. Iustinianus A. Mennae praefecto pratorio.

Inaequalis lucri portio, ad aequalitatem reducitur. Nomina, id est, fœneratiue cautiones...

Simul et marito suo nomina, id est, fœneratiue cautiones quae extra dotem sunt, dedit, vt loco paraphernorum...

11. Idem A. Ioanni P.P.

Maritus cui vxor tradidit instrumenta, praesumitur procurator vxoris. Maritus potest mouere actiones paraphernalium bonorum...

Yluras paraphernalium bonorum maritus potest in suam & vxoris utilitatem conuertere...

DE DOTE CAUTA NON numerata, Tit. XV.

1. Imp. Seuerus & Anton. AA. & CC. Dionysiae.

Dotem numeratio, non scriptura dotalis instrumenti facit: & ideo non ignoras ita demum te ad petitionem dotis admitti posse, si dotem a te ipsa datam probatura es. Dat. XIII. Kal. Augusti, Chilone & Libone Coss. 205.

Maritus in paraphernalibus eandem diligentiam quam in rebus suis praestare debet. his adde titulum de pecunia non numerata, & si pignoris conuentionem numeratio pecunia secuta non sit.

2. Imp. Alexand. A. Papiniana. Quod de suo maritus constante matrimonio donandi animo in dotem adscripsit: si eandem donationem legitime confectam non reuocauit, qui incrementum doti dedit, & durante matrimonio mortem obijt: ab haeredibus mariti, quatenus liberalitas interposita minuta est, peti potest.

10 Exceptio non numerata dotis debet opponi intra annum a die matrimonij dissoluti. Ex Bald.

3. Imp. Iustinianus A. Mennae praefecto pratorio.

In dotibus, quas datas esse dotalibus instrumentis conscribi moris est, cum adhuc nulla datio, sed pollicitatio tantum subsecuta sit, liceat non numerata pecuniae exceptionem opponere, non solum marito contra vxorem, vel eius haeredes, morte mulieris vel repudio dissoluto matrimonio: fœcero etiam, vel eius haeredibus, si cum filio suo dotem suscepisse dotalibus instrumentis scriptum sit: omnique personae, quam dotem suscepisse vnâ cum marito conscribitur, & eius similitur haeredibus: ita tamen, vt intra annum tantum continuu a morte mariti, vel mulieris, vel missionis repudij computandum, ea licentia detur.

Authen. ex Nouell. 100. cap. 2.

Quod locum habet si intra biennium soluat matrimonium, si autem ultra biennium, sed ad decimum annum extendatur: & ipsi marito, & haeredi eius intra tres menses querela permittitur. Sed si decennium transcurrerit: omnino querela denegatur, permissa restitutione in integrum praestita, & specialiter si minor etas interueniat.

DE DONATIONIBVS INTER virum & vxorem, & a parentibus in liberos factis, & de ratihabitione, Tit. XVI.

1. Imperator Antoninus A. Triphenae.

Bona quondam mariti tui fiscus si nemine eius successore existente vt vacantia occupauerit: donationes ab eo factae, si vsq; ad finem vitae in eadem voluntate permanit, reuocari non possunt.

2. Idem A. Marco militi.

Si ancillam nummis tuis comparatam esse praesidi prouinciae probaueris, donationisq; causa focariae tuae nomine instrumentum emptionis esse conscriptum: eam tibi restitui iubebit. Nam licet cessante iure matrimonij donatio pfici potuerit: milites tamen meos a focarijs suis hac ratione fictisque adulationibus spoliari nolo.

3. Idem A. Epieteto.

Donatio mancipiorum aliarumq; rerum, quas tibi ab vxore tua donatas dicis: si modo suae potestatis, cum donaret, fuit, vel patris sui voluntate id fecit, & in eadem voluntate donationis vsq; ad vltimum diem vitae perseverauit: & ex mea & ex diui Seueri patris mei constitutione confirmata est. Sin autem post mortem filiae facta est donatio a quondam fœcero tuo: etiam inter viuos ea perfici potuit.

4. Idem Augustus Claudiano.

Nec inter eas quidem personas, quarum iuri subiecti sunt vir & vxor, quae in eorum potestate sunt, donationes iure civili fieri possunt.

Donatio facta ab vxore, morte eiusdem aut si ea in potestate erat patris, eius morte confirmatur. Quondam fœcer genero donare potest.

quid si post diuortium?

vide l. 21. ff. de verborum obligationib.

vide Rolan. à Valle 1. consil. 90. nu. 14.

Morte confitentis conualefcit confessio dotis facta donandi animo &c. hic, & l. 59. ff. de donationibus int. vir.

Moris est dotalibus instrumentis conscribi dotes datasse.

Cautioni falsae obijciatur praescriptio, anni numerandi a soluto matrimonio quom Nouell. 100.

valde immutauit. Valet enim vt soluto matrimonio exceptio dotis non numeratae opponatur intra annum, si matrimonium biennium tantum durauit: alioquin, intra tres menses tantum certis casibus: alias, nullo modo.

dixi ad l. 24. ff. de dona. 4. sent. 8. donatio quaest. 9.

Confiscatio bonorum mariti non infirmit vxori factas donationes a marito.

1. 4. j. eod. l. 32. §. 2. ff. eod.

Miles focariae donare non potest.

Focariae, militum amicae.

dixi ad l. 12. §. 6. ff. de instru. 6. §. 37. sent. 6. §. 37.

Ret vxoris emat p... donator. si tradidit subscriptionem die...

le i. consil. 98. id extedit ad clericos, & re...

clericos, & re...

enim clerici.

Donatio facta ab vxore, morte eiusdem aut si ea in potestate erat patris, eius morte confirmatur.

Quondam fœcer genero donare potest l. 26. in ff. eod.

Socer fœcero donare non potest l. 5. §. 2. ff. eod.

l. 2. §. 2. ff. eodem.

5. Imp.

* Morte focer non cofirmatur donatio genero facta ab eodem focero, si filia superuiuat

5. Imp. Alexander Augustus Quintillæ. Sicut proponis patet tuus, in cuius potestate fuisti, marito tuo genero suo instrumentum debitoris donationis causa dedit, isque matrimonio durante vita functus est, ac postea a marito diuertisti: quod gestum est, non valet. P. P. Idib. Febr. Albino & Maximo Conf. 228.

Bartol.

* Vir rem aliquam deponens nomine vxoris, non amittit rei depositæ dominium l. 8. in fin. s. de inoffici. of. donation.

6. Idem Augustus Nepotiano. Etiam si vxoris tuæ nomine res, quæ tui iuris fuerant, depositæ sunt: causa proprietatis ea ratione mutari non potuit, etsi donasse te vxori res tuas ex hoc quis intelligat, cum donatio in matrimonio facta, prius mortua ea quæ liberalitatem excepit, irrita sit. nec est ignotum, quod cum probari non possit, unde vxor matrimonij tempore honestè quæserit, de mariti bonis eam habuisse veteres iuris auctores merito crediderint. PP. Non. Decemb. Alexand. A. III. & Dione Conf. 230.

* Morte donatarij extinguitur donatio, & ad eum res reuertitur qui donauit

7. Idem Augustus Theodotæ. Si ex voluntate patris tui, filio tutoris nupta es: collata in maritum donatio ipso iure irrita est. Sed si matrimonium iure non valuit: licet, ipso iure donatio tenetur: quia tamen indigna persona eius fuit, qui nec maritus potest dici: viles actiones super reuocandis his tibi cõpetunt. PP. Kal. Octob. Lupo & Maximo Conf. 233.

l. 18. l. 20. in fin. j. eod. leg. 32. §. 1. ff. eod. l. 8. ff. de reb. dub.

* quidquid vxor adquisiuit constante matrimonio, præsumitur de bonis mariti adqui fuisse, turpis questus euitadi causa v. h. l. 5. ff. eod. c. significatiu. de donation.

8. Idem Augustus Leoni. Si fructus eorum prædiorum, quæ in dotem accepisti, matrimonij tempore vxorem tuam percipere passus es, eorumque vxor tua consumpsit: restitui tibi post diuortium oportere, nulla ratione contendis. Sin autem ex his locupletior facta est: in tantum potest conueniri. PP. V. Kal. Octob. Maximo & Paterno Conf. 234.

9. Imp. Gordian Augustus Origeni.

Et si de tua pecunia mancipia vxori tuæ comparata sunt: tamen si ei tradita sunt, eorum dominium non ad te, sed ad eam pertinet: pecuniæ autem tantummodo repetitionem habes, siue negotium eius gerens numerationem fecisti, siue in eam donationem conferens quantitatem pretij largitus es. Etenim vel in solidum, vel quatenus locupletior facta est, actione cum ea competenti experiri poteris. PP. VII. Kal. Octob. Pio & Pontiano Conf. 239.

10. Idem A. Valeriano.

Si maritus quondam vxoris tuæ, cum sui iuris esset, in eam prædia vel donationis titulo contulit, & in ea voluntate usque ad mortem suam durauit: ex oratione diuini Seueri confirmata est donatio. At si eas res pater defuncti iniuriôsè abstulit: per præsidem prouinciæ eas restitue re cogetur. Nec enim quasi maleficijs eius sit maritus notem debet extinctus, crimen intendens, sub prætextu accusatio vincere. aliud nis, quæ donata sunt, auferte debuit: eum causa liberalitatis a criminatione separata sit. PP. VII. Kal. Feb. Arias. Corras. 3. no & Pappo Conf. 244.

Miscell. s. aliud quoque si vxori bona paraphernalia multa fuerint, aut si negotiatrix erat, alias, quæ in domo mariti reperiuntur, eius esse præsumuntur non vxoris.

Cætera que ad hanc regulam pertinent vide apud Alciatum 3. Præsumpt. 26. Zaf. x. conf. 3. nu. 21. Mynfinger. 2. obs. 92. & ita iuste. §. l. 6. in f. l. 7. §. de interdicto marim. l. 66. l. 67. ff. de ritu. quia donatio constante matrimonio facta, non valet etiam inter viuos coniuges, vt hoc casu. Donatio inter coniuges putatiuos, licet teneat ipso iure, non tenet tamen in effectu, potestque reuocari. Vxor illicita, viro non donat. adde l. §. 12. in fin. de caducis. Etiam fructuum donatio non valet inter coniuges, nisi sint consumpti. Fructus vxori donati & consumpti non repetuntur, nisi facta sit locupletior l. 28. ff. eod. Eatenus reuocatur donatio inter coniuges facta, quatenus recipiens locupletior efficitur leg. 28. §. 3. l. 32. §. 9. l. 50. in fin. ff. eod. maritus ex sua pecunia, rem vxoris potest emere. Traditio transfert dominium l. 20. §. de pactis. licet maritus rem vxoris emat propria pecunia, res tamen vxoris est si ei tradita sit. Rei vxori traditæ pretium maritus condicere potest, vel vt gestor vel vt donator. si tradidisti vt gestor. si tradidisti vt donator l. 8. in fin. §. eodem. alias hæc lex est XI. apud Haloandrum: idque recte vt ex subscriptionis die apparet. l. 32. §. 1. ff. eod. Spoliatus ante omnia restituendus est. veneficijs. Etiam si reus qui spoliatus crimen actori obijcere sit paratus, non per id tamen impeditur quominus actor spoliatus ante omnia restituatur. Causa spoliationis est priuilegiata, neque debet protelari prætextu criminis obiecti. Separata est causa donationis ab actione criminis. Separatum separata debet esse ratio l. 5. ff. de calumniatorib. l. 20. ff. de minorib. l. 18. §. 1. in fin. ff. familia eriscunda.

11. Idem A. Maximo.

Sicut cessat petitio quantitatæ, quam de suo maritus vxori in mensibus singulos, vel annos singulos proprijs vsus eius gratia promittit: & ex ea causa numeri soluti erogatique non dari repetitionem manifestum est. PP. V. Kal. Jul. Gordian. A. II. & Pompeiano Conf. 242.

Specialis obligatio reuocat donationem inter virum & vxorem. Bald.

12. Idem Augustus, secundinæ.

Si maritus tuus creditores fortitus, post factam in te donationem, fundum, quem ex donatione iuri tuo vindicæ, isdem specialiter obligauit: eandem obligationem defensionis tuæ firmitatè interruptere, intelligere debes: cum sit manifestum non solum huiusmodi obligationem, sed etiam donationem vel venditionem, vel alio quolibet modo rebus alienatis, reuocatam esse a viro in muliere factam donationem. PP. III. Kal. Februarij, Ariano & Pappo Conf. 244.

Donatio valida facta vxori non præiudicat creditori anteriori, sed sequenti. Sal.

13. Imp. Dioclet. & Maximian Augusti, Rufinæ.

Si quidem ante donationem possessionis in te iure iudicis à marito collatam, prædium ab eodem creditori obligatum fuerit: alienationem eius saluo iure debiti, si tamen iuris ratio actionem eius creditoris non excludit, factam esse non dubium est. Quod si donatione iure celebrata, eo quod vel ante nuptias facta est, vel in isdem casibus, in quibus etiam constante matrimonio donatio procedere potest, obligatio insecuta est: factum mariti, quem diem suum obiisse memorasti, iuri tuo officere non posse, certum est. PP. XII. Kalend. Jul. Maximo II. & Aquilino Conf. 286.

14. Idem Augusti Octauianæ.

Ex verbis, quæ in postremis iudicijs inferuntur, licet ad fideicommissum vel legatum vtilia sint, non tamen omnino legati vel fideicommissi persecutio datur: sed ita demum, si relinquendi studio huiusmodi verba fuerint adscripta. vnde te voluntatis, non iuris questionem in preces tuas contulisse, palam est. Cum igitur testamento lecto animaduertimus maritum tuum ex præcedente donatione dominium tibi reseruasse, securitatisque: tuæ ad obtinendam proprietatem cauisse: inditorum verborum conceptio non fideicommissum relictum ostendit, sed ex senatusconsulti auctoritate liberalitatem mariti tui, cui custodiendæ etiam moriens prospexerit, id est in quatenus firmare potuit dominium, mortis tempore tibi esse additam. PP. III. Non. Octob. ipsi & AA. Conf.

15. Idem Augusti, Iusti. & alij.

Si non verum contractum pater vester gessit, sed sub specie venditionis donationem possessionis in tuam vxorem collatam contulit, nec ex bonis quæ in persona patris vestri permansisse videbantur, ob primipilum indemnitati fiscali satisfieri potuit: licet in eadem donandi voluntate perseverauerit: ex eadem tamen possessione ad supplendam pecuniam, quæ ex bonis ab eo relictis colligi nequiebat, conferendum est. Quod si liberalitatis tenorem mutata voluntate pater tuus interrupit: in hæreditate eius dominium relictum nulli dubium est. PP. 4. Kal. Feb. Tyberiano & Dione Conf. 291.

16. Idem Augusti, Theodoro.

Si filij tui emancipati matris hæreditatem sibi adquisierunt: proba apud præsidem prouinciæ non donandi animo te nomine vxoris tuæ prædia comparasse, sed nominis duntaxat eius titulo vsu per possessionem retum a venditoribus tibi traditarum dominum esse effectum, vt comprehensa filiorum tuorum

se noua dispositio: sed veteris corroboratio, & retrotrahitur. Ideo si donator legat quod donauit, id confirmationis iure capietur, non legati. vt hinc constat, verbum Lego, non semper facere legatum, vti nec verbum Dono, donationem l. 15. §. 4. ff. locati. Voluntas & iuris questiones diuerse. l. 32. ff. eod. l. 20. §. eod. l. 32. §. 5. ff. eod. maritus in eadem fisci, cui est obligatus, donate vxori non potest, aut donationem venditione simulata adumbrare. id est, reuocauit. Reuocata donatione, res donatæ reuocari in hæreditatem donatoris intelliguntur. præsumitur enim pro instrumento l. 18. de probationibus. Si maritus honoris gratia nomen vxoris adscribi curauit in instrumento emptionis quod fecit, ipsum fundum potest vindicare Salycet. Præsumitur emptio simulata, si est appositus titulus in persona vxoris & traditio facta est ipsi marito Bald. Maritus rem emptam sibi traditam ait, vxor suo nomine rem emptam adfirmat, quis potior in dominio? mulier. etiam si maritus ex traditione sibi facta se vsu duntaxat titulo ac nomine vxoris probare velit.

* De mēstrui vel annui donatione in ter coniuges non agitur: nec soluti repetitio datur. l. 28. in fin. h. 37. ff. eod.

l. 31. §. 8. §. 9. ff. eod. §. l. 32. §. ff. eod.

† id hodie mutatum est. Nouella 162. ca. 1. §. 1. quæ negat maritum rem donatam vxori pignori obligando videri

mutasse voluntatem. Præcedens obligatio non impedit sectionem dole vel in isdem casibus, in quibus etiam constante matrimonio donatio procedere potest, obligatio insecuta est: factum mariti, quem diem suum obiisse memorasti, iuri tuo officere non posse, certum est. PP. XII. Kalend. Jul. Maximo II. & Aquilino Conf. 286.

Res obligata alienari solent. Donatio valida non præiudicat creditori anteriori sed sequenti.

Curia? §. l. 2. §. si aliena res pignori.

id est in tenentis: hoc innuit, Donatione inter viuos per maritum collata & in eius testamento confirmata, non deberi rem, eiusque estimatione, sed rem tantum: ex donatione morte confirmata.

vt confirmatio donationis inter virum & vxorem facta in testamento non intelligatur esse noua dispositio: sed veteris corroboratio, & retrotrahitur. Ideo si donator legat quod donauit, id confirmationis iure capietur, non legati.

Quod vir uxoris nomine comparavit, ei q; tradidit, non repetit: sed pretium tantum. Nam quoties ritulus & traditio in persona uxoris concurret, adquiratur uxori dominiu. parapherna intelligit. Si maritus consumit paraphernalia uxoris ea sentiente, praesumitur donatio: & repetitur vxor quatenus maritus est locupletior.

17. Idem Augusti & CC. Capitolina. De his, quae extra dotem in domum illata, a marito erogata commemoras, si quidem te donante consumpta sunt, intelligis aduersus heredes non nisi in quantum locupletior fuit, habere te actionem: Si vero contra voluntatem tuam: omnia tibi restitui oportere. PP. VII. Kal. Mart. Heracliz. AA. Confl.

18. Idem Augusti & CC. Materna. Marito in vxorem donatione collata matrimonij tempore, nec initio dominium transferri potest: nec post diuortium intercesserit, vel prior persona, quae liberalitatem accepit, rebus humanis fuerit exempta, vel ab eo, qui donauit, fuerit reuocata, potest conualescere. Dat. III. Kal. Sept. AA. Confl.

19. Idem Augusti & CC. Dionysia. Si constante matrimonio tibi mater domum tradidit: hanc in tuis bonis fecit. Dat. Idib. Iul. Philippopolis, CC. Confl.

20. Idem Augusti & CC. Claudia. Creditor debito soluto, de pignore liberato nihil ad vxorem debitoris quondam transferre potuit. Sed nec consensus eiusdem debitoris accedens per eum, qui creditor fuit, imaginaria facta venditione ad dominium transferendum prodesse quicquam potuit: cum tam ea, quae simulata aguntur, quam quae in vxorem a marito donationis causa tempore matrimonij procedunt, propter iuris ciuilibus interdictum (cum proponas vxorem superstiti marito rebus humanis exemptam) pro infectis habeantur. Datum V. Id. August. Viminacij, CC. Confl.

21. Idem Augusti & CC. Maucalia. Si proprijs habitis contractibus, quam acceperas mutuum pecuniam, pro marito donationis causa erogasti: cum haec ad dignitatem profuerit, nec locupletior sit factus: intelligis nullam tibi contra eum competere actionem. Dat. III. Idus August. Viminacij, CC. Confl.

22. Idem Augusti & CC. Archinoa. Maritus manumissionis causa seruum mulieri constante matrimonio donare potest. S. Kal. August. Sirmij, CC. Confl.

23. Idem Augusti & CC. Caecilianae. Si te in vacuam possessionem praedij socrus tua titulo donationis ante matrimonium vel post induxit: ad rescindendam donationem poenitentia nihil proficit. S. Kal. Nou. Brundisij, CC. Confl.

24. Imp. Constantini Augustus Petronio Probino. Donatio facta constante matrimonio ab eius consanguineis, sit vxoris, non mariti. non mariti. l. 1. ff. de eo. l. 15. §. eo. Res ita habet. Lvo reuera pignus a meo creditore. Postmodum clam ad simul meo pignus creditori vendidisse, vt deinde creditor vxori pignus donet. donatur pignus mea vxori. talis donatio in fraudem legis excogitata non valet. Nam sicuti non possum donare vxori, ita nec alij rem meam donanti, colludendo, consentire. l. 6. §. eo. dixi ad l. 40. §. ff. de eo. §. 1. ff. de i. l. 109. ff. de legat. l. 1. l. 12. §. de don. ante nupt. Donatio valet inter socrum & nurum l. 3. §. 7. ff. de eo. In legitima donatione poenitere non licet. l. 2. §. ne vxor pro marito. l. 13. §. 2. ff. de eo. Alieni criminis infortunio nemo adstringitur l. 22. §. de panis. Religiosum est, permitti quemque suis bonis frui leg. §. ff. de iudaicis. Post contractum crimen capitale, vir vxori donare non potest, ante potest: adeo vt si vir donationem non reuocauit ante supplicium, vxor donationem consequatur adde l. 15. ff. de donationib. l. 48. in ff. de iure ff. c. Donatio viri in vxorem, pudicitiae praemium.

De his, quae extra dotem in domum illata, a marito erogata commemoras, si quidem te donante consumpta sunt, intelligis aduersus heredes non nisi in quantum locupletior fuit, habere te actionem: Si vero contra voluntatem tuam: omnia tibi restitui oportere. PP. VII. Kal. Mart. Heracliz. AA. Confl.

pœna subduxerit. Sin autem aqua & igni ei interdictum erit, vel deportatio illata, non tamen mors ex pœna subsecuta: donationes a viro in vxore collate, adhuc in pendenti manent: quia nec matrimonium in huiusmodi casibus dissoluitur, ita vt si vsq; ad vitæ suæ tempus maritus eas non reuocauerit, ex morte eius confirmantur: si de nostro ad eadem res nullam in posterum communionem habituro. Dat. III. Kal. Mart. Sardinia, Crispo & Constantio Confl. 321.

Authen. ex Nouell. 22. c. 8. Sed hodie nemo bene natus a principio, ex supplicio sit servus: Et ideo matrimonium non dissoluitur.

Si donationes sunt inualide ratione potestatis vel matrimonij, confirmantur morte: & confirmatio retro trahitur. Sal.

25. Imp. Iustinian. Augustus, Mennæ præfecto prætorio.

Donationes, quas parentes in liberos cuiuscumque sexus in potestate sua constitutos conferunt, vel vxor in suum maritum, vel maritus in suam vxorem, vel alteruter eorum in aliam personam cui constantem manam alteruter donare non licet, vel alie personæ in eam cui uxorem vel uxorem non poterant: ita firmas esse per silentium donatoris vel donatricis sancimus, si vsq; ad quantitatem legitimam, vel eam excedentes, actis fuerint intimata. Nam amplioris quantitate donationem minime intimatam, nec per silentium eius qui donauit, confirmari conuenimus. Sin vero specialiter eas in suprema voluntate donator vel donatrix confirmauerit, sine vlla distinctione ratæ habeantur: ita tamen, vt liquidem ultra legitimum quantum exposita, minime in actis insinuatæ fuerint: specialis earum confirmatio ex eo tempore vim habeat, ex quo eadem donationes confirmatae sunt. Si vero vel non amplior sit donatio, vel cum amplior esset, in actis insinuata sit: tunc & silentium donatoris vel donatricis, & specialis confirmatio ad illud tempus referatur, quo donatio conscripta sit: sicut & alias in habitatione negotiorum gestorum ad illa reduci temporam portet, in quibus contracta sunt. Nec in ceterum subtilem diuisionem facti vel iuris introduci posse. Dat. Id. Decemb. DN. Iustiniano A. II. Confl. §. 18.

Contractus qui celebrantur cum Imperatore vel Augusta, habent vim legis. Bald. 26. Idem Augustus, Mennæ præfecto prætorio. Donationes, quas diuus Imperator in piissimam reginam suam coniugem, vel illa in serenissimum maritum contulerit, ulico valere sancimus, & plenissimam habere firmitatem: vt pote imperialibus contractibus legis vicem obtinentibus, minimeq; opitulatione quadam extrinsecus egentibus. Dat. VIII. Idus April. Decio V. C. Confl. §. 29. si sine silentio adhibitis valere. 27. Idem A. Iohanni P. P. Si vnus ex his, qui matrimonio fuerant copulati, in alium donatione facta, ab hostibus captus esset, & in seruitum deductus, & postea ibi morte peremptus: conuigens non querebatur, an huiusmodi liberalitas, quam ante fecit, valet: sed tam ex hoc roborari videretur, an vacillare: & iterum si donator quidem in ciuitate Romana constitutus decelisset, Clarus a. fen. §. donatio qu. set, in captiuitate degeret, & post reuersus esset: an videre liceti opinionem communiter reprobari, contrariamque opinionem æquiuorem esse. Sustinetur huiusmodi donationes in vim relicti potius, quam contractus. & ideo de illis detrahitur Falcidia sicut de legatibus: additur etiam id verum esse, quoties ante mortem mariti interuenit traditio vera vel ficta, aut aliquid vice traditionis, vt constitutum & confessio recepti. alia, si interuenit sola promissio, morte non confirmatur. Clarus id ita communiter intelligi ab omnibus interpretibus notat. 4. senten. §. donatio quæst. 9. Ver. sciet autem. l. 20. ff. de eo. l. 20. ff. de pignorat. l. 40. ff. de mori. causa donat. Idem Clarus ibid. communi opinione refert, huiusmodi donationem morte mariti confirmantis, respectu dominij, non retrahi ad tempus factæ donationis: sed respectu fructuum perceptorum. Idem sentit Baldus hic. Si de leg. 7. in fin. prin. supr. de Sc. Maced. Ea que sunt iuris retro trahuntur, non que sunt facti argum. l. 7. ff. de iure codicillor. Princeps constante matrimonio vxori suæ donare potest. ita vt mors principis non expectetur, quod in ceteris non est. Contractus initi cum Imperatore & Augusta vicem legis obtinent facit lex 7. de bon. que liber. l. 8. ff. de quadri. en. præscript. l. 32. §. 14. ff. de eo. l. 1. ff. de eo. l. 15. §. eo.

Deportatio vxori facta ipso iure ac tacite non censetur reuocata, pendet tamen ius donationis ex matiti voluntate. Matrimonium non dissoluiturque & ignis interdictione & deportatio non censetur reuocata. Nona. 22. c. 8. & 13. l. 17. de diuor. l. modif. soluitur l. 56. ff. soluto. Soluuntur in aliam personam cui constantem manam alteruter donare non licet, vel alie personæ in eam cui uxorem vel uxorem non poterant: ita firmas esse per silentium donatoris vel donatricis sancimus, si vsq; ad quantitatem legitimam, vel eam excedentes, actis fuerint intimata. Nam amplioris quantitate donationem minime intimatam, nec per silentium eius qui donauit, confirmari conuenimus. Sin vero specialiter eas in suprema voluntate donator vel donatrix confirmauerit, sine vlla distinctione ratæ habeantur: ita tamen, vt liquidem ultra legitimum quantum exposita, minime in actis insinuatæ fuerint: specialis earum confirmatio ex eo tempore vim habeat, ex quo eadem donationes confirmatae sunt. Si vero vel non amplior sit donatio, vel cum amplior esset, in actis insinuata sit: tunc & silentium donatoris vel donatricis, & specialis confirmatio ad illud tempus referatur, quo donatio conscripta sit: sicut & alias in habitatione negotiorum gestorum ad illa reduci temporam portet, in quibus contracta sunt. Nec in ceterum subtilem diuisionem facti vel iuris introduci posse. Dat. Id. Decemb. DN. Iustiniano A. II. Confl. §. 18.

Notanda regula. Quid huiusmodi donatio profusa corrumpit: An potius sustinebitur ad summam 500. solidorum ex leg. 34. §. de don. Salyceus negat. pbat enim in huiusmodi donatione defectu esse in re, quia non fuit insinuata: & in persona, quia inter coniuges non querebatur, an huiusmodi liberalitas, quam ante fecit, valet: sed tam ex hoc roborari videretur, an vacillare: & iterum si donator quidem in ciuitate Romana constitutus decelisset, Clarus a. fen. §. donatio qu. set, in captiuitate degeret, & post reuersus esset: an videre liceti opinionem communiter reprobari, contrariamque opinionem æquiuorem esse. Sustinetur huiusmodi donationes in vim relicti potius, quam contractus. & ideo de illis detrahitur Falcidia sicut de legatibus: additur etiam id verum esse, quoties ante mortem mariti interuenit traditio vera vel ficta, aut aliquid vice traditionis, vt constitutum & confessio recepti. alia, si interuenit sola promissio, morte non confirmatur. Clarus id ita communiter intelligi ab omnibus interpretibus notat. 4. senten. §. donatio quæst. 9. Ver. sciet autem. l. 20. ff. de eo. l. 20. ff. de pignorat. l. 40. ff. de mori. causa donat. Idem Clarus ibid. communi opinione refert, huiusmodi donationem morte mariti confirmantis, respectu dominij, non retrahi ad tempus factæ donationis: sed respectu fructuum perceptorum. Idem sentit Baldus hic. Si de leg. 7. in fin. prin. supr. de Sc. Maced. Ea que sunt iuris retro trahuntur, non que sunt facti argum. l. 7. ff. de iure codicillor. Princeps constante matrimonio vxori suæ donare potest. ita vt mors principis non expectetur, quod in ceteris non est. Contractus initi cum Imperatore & Augusta vicem legis obtinent facit lex 7. de bon. que liber. l. 8. ff. de quadri. en. præscript. l. 32. §. 14. ff. de eo. l. 1. ff. de eo. l. 15. §. eo.

De insinuatione donationis inter virum & vxorem. De insinuatione donationis inter virum & vxorem. De insinuatione donationis inter virum & vxorem. De insinuatione donationis inter virum & vxorem.

De insinuatione donationis inter virum & vxorem. De insinuatione donationis inter virum & vxorem. De insinuatione donationis inter virum & vxorem.

De insinuatione donationis inter virum & vxorem. De insinuatione donationis inter virum & vxorem. De insinuatione donationis inter virum & vxorem.

De insinuatione donationis inter virum & vxorem. De insinuatione donationis inter virum & vxorem. De insinuatione donationis inter virum & vxorem.

De insinuatione donationis inter virum & vxorem. De insinuatione donationis inter virum & vxorem. De insinuatione donationis inter virum & vxorem.

De insinuatione donationis inter virum & vxorem. De insinuatione donationis inter virum & vxorem. De insinuatione donationis inter virum & vxorem.

De insinuatione donationis inter virum & vxorem. De insinuatione donationis inter virum & vxorem. De insinuatione donationis inter virum & vxorem.

De insinuatione donationis inter virum & vxorem. De insinuatione donationis inter virum & vxorem. De insinuatione donationis inter virum & vxorem.

De insinuatione donationis inter virum & vxorem. De insinuatione donationis inter virum & vxorem. De insinuatione donationis inter virum & vxorem.

* Nihil tam peculiare principis, q̄ humanitas.

vtroq; casu oporteat Augusto remedio causam dirimi cum nihil tam peculiare sit imperialis maiestatis, quam humanitas, per quam solam Dei seruatur imitatio: in ambobus casibus firmam esse donationem censemus. Dat. Kal. Dec. Lampadio & Oreste VV. CC. Confl. 530.

DE REPVDIIS, ET IVDICIO de moribus sublato,

Tit. XVII.

i. Imp. Alexand. A. Abutiniana.

MATRIMONIUM quidem deportatione, vel aqua & ignis interdictione non soluitur, si casus, in quem maritus incidit, non mutet vxoris affectionem. Ideoq; dotis exactio ipso iure non competit: sed indotatam eam esse, cuius laudandum propositum est, nec ratio æquitatis, nec exempla permittunt. PP. Nonis Nouemb. Alexand. A. III. & Dione Confl. 230.

2. Imp. Valerianus & Gallienus Augusti, & Valerian. Cæf. Paulina.

Liberum est filia tuæ, si sponsum suum post tres peregrinationis annos expectandum sibi vltra non putet, omiſſa spe huius coniunctionis, matrimonium nisi facere: ne oportunitate nubendi tempus amittat: cum morte dirimi possit nuntium remittere etiam si presente illo consilium mutare voluisset. PP. V. II. Kal. April. Emiliano & Basilio Confl. 260.

Diuortium fraudulentum non impedit pactum in casum mortis collatum. Bald.

3. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. Tullio.

Divortium non est, omnia omnino, quæ consilio recte geruntur, iure meritoq; effectu & firmitate niti. Quare si tu dotem pro muliere dedisti, & ex morte eius repetitionem stipulatus es, circumferendi autem tui causa ficto repudio matrimonium breui tempore rescissum est res dotales, quas ante nuptias obtulisti, præses prouincie recipere te non dubitabit. Certum est enim, daturum operam moderatorem prouincie, vt quæ contra fas gesta sunt, fructum calliditatis obtinere non possint: cum nobis huiusmodi commenta displiceant. Imaginarios enim nuntios, id est repudia, nullius esse momenti, siue nuptijs fingant se renuntiasse, siue sponsalibus, etiam veteribus iuris auctoribus placuit. Dat. II. Kal. Sept. Tyberiadē, AA. & CC. Confl.

4. Ijdem AA. & CC. Pisoni.

Filia diuortium in potestate matris non est. Dat. Kal. Ianuar. Sirmij, CC. Confl.

Diuortium filia non est in potestate patris, nisi ex magna & iusta causa. Et si fuerit emancipata tunc nullo modo. Bald.

5. Ijdem Augusti & CC. Schyroni.

Dissentientis patris, qui initio consensit matrimonio, cum marito concordante vxore filia familiaris, ratam non haberi voluntatem, diuus Marcus in iure pater noster, religiosissimus Imperator constituit: nisi sponsalibus ab-

sens per triennium & hic. * Opportunum nubendi tempus puellis non auferendum. Sponsalibus renuntari potest l. 2. §. 1. ff. eo. l. i. §. de spons. Effectus consilio gestu. Et l. 59. ff. solut. Nouell. 22. cap. 19. Fictum repudium, non impedit pactum in casum mortis collatum. Res ita habet. Stipulatus sum dotem tuæ vxoris mihi reddi in casum mortis, non diuortij. Matrimonium solutum est diuortio non morte, deficit conditio stipulationis. postea redintegratum est, An etiam redintegratur stipulatio? sic sanè, si fictum diuortium fuit, non verum l. 26. in fin. ff. de pactis dotalibus. quia nec tali diuortio soluitur matrimonium, nec extinguitur stipulatio. atque ideo ex morte committitur stipulatio, perinde ac si nullum diuortium intercessisset: adde Cuiac. 13. obs. 25. Calliditas, fructum non meretur. Imaginarij nuntij, seu imaginaria repudia nullius sunt momenti. Contiūs l. 1. §. 7. hoc addendum putat ex Græcis, vnde si iterum coniuncti fuerunt, non potest in secundis nuptijs locum habere stipulatio. quod Cuiacio displicet 13. obs. 25. l. 20. §. de inoff. idem in patre l. 5. §. 1. ff. eo. l. 32. §. 19. ff. de donat. int. vir. de matre dictum est lege superiore. Parens bene concordans matrimonium liberorum in potestate positorum dissolueri non potest d. l. 20. d. §. 19. l. 18. §. de inoff. leg. l. inf. ff. de liber. exhib. nisi sit magna causa. ideo rectè queritur filia apud Ennium in hunc modum. In iura abs te afficior indigna pater. Nam si improbum esse Cresphontem existimaueras, Cur me huic locabas nuptijs? Sin est probus, Cur talem inuitum inuitam cogis linquere? & in Plauti Stichō filia ad patrem, aut olim (nisi tibi placebat) non datum oportu-

magna & iusta causa interueniente hoc pater fecerit. Inuitam autem ad maritum redire, nulla iuris præcipit constitutio. Emancipata verò filia pater diuortium in arbitrio suo non habet. Dat. V. Kalend. Septemb. Nico-medie. CC. Confl.

Authen. ex Nouell. 22. c. 19.

E Contra si filij familias distrahant parente nolente, quid iuris sit, exprimit noua constitutio de nuptijs. scilicet ne matrimonia distrahantur in lesionem patris. ex quibus rentum, qui dotem vel ante nuptias donationem obtulerint aut susceperint soli, aut cum filijs: quia sicut in contrahendo matrimonio consensus parentum exigitur, ita & in dissoluen-

6. Ijdem AA. & CC. Phæbo.

Licet repudij libellus non fuerit traditus vel cognitus marito, dissoluitur matrimonium. Dat. XV. III. Kal. Ian. Nicom. CC. Confl.

7. Imperator Constantinus Augustus Dalmatio.

Vxor, quæ in militiam profecto marito, post interuentum annorum quatuor, nullum sospitatis eius potuit habere indicium, atq; ideo de nuptijs alij cogitauit, nec tamen ante nupsit, quam libello duces super hoc suo voto conuenit, non videtur nuptias iniuste furtiuas, nec dotis amissionem sustinere, nec capitali pœna esse obnoxia, quæ post tam magni temporis iugitatem non temerè, nec clanculo, sed publicè contestatione deposita nupsisse firmatur. Ideoque obseruandum est, vt, si adulterij suspicio nulla sit, nec coniunctio furtiua detegatur, nullum periculum ab his, quorum coniugio erant copulata, vereatur: cum, si conscientia maritalis tori furij esset violata, disciplina ratio pœnam congruam flagigaret. Dat. Nello Feliciano & Titiano Confl. 337.

Authen. ex Nouell. 117. ca. 11.

Hodie quantisunque annis maritus in expeditione manserit, mulier sustinere debet, licet neque literarum neque responsum ab eo acceperit. Sed si mortuum audiverit non prius nubat, quam per se vel per alium, eum, quo militabat, adiens interrogauerit, si pro veritate mortuus est: vt apud gesta deponatur cum iuraturando si mortuus sit: quo subsécuto, post annum nubat. Si vero præter hac nupsit: tam ipsa, quam qui eam duxerit, vel ut adulteri puniantur. Sed qui iurauerit, si falso iurasse conuincatur: militi nudatus, decem libras auri soluet illi, quem mortuum fuisse mentitus est: eo licentiam habente si voluerit suam vxorem recipere.

Matrimonium non potest ab altero coniugum dissolui sine causa legitima hic expressa. Salye.

8. Imp. Theodos. & Valent. AA. Hormisdæ præfecto prætorio.

Consensu licita matrimonia posse contrahi, contracta non nisi misso repudio dissolui præcipimus. solutionem etenim matrimonij difficiliorem debere esse, fauor imperat liberorum. 1. Causas autem repudij hæc saluberrima lege apertius designamus. Sic enim sine iusta causa dissolui matrimonia iusto limite prohibemus: ita aduersa necessitate pressum vel pressam, quamvis infausto, attamen necessario auxilio currimus liberari. 2. Si qua igitur maritum suum adulterum, in secesso & aut homicidam, aut veneficum, vel certè contra nostrum imperium aliquid molientem, vel falsitatis crimine condemnatum inuenierit, si sepulchrorum dissolutorem, si factis ædibus aliquid subtrahentem, si latronem, vel latronum susceptore, vel abactore, aut plagiarium, vel ad contemptum

mulier sit ingenua, claraque l. 3. ff. de cõcub. adde qua scripsi ad Non. Leo- nis 89. Græci nuptias clandestinas κλεπτικὰς vocant. l. 5. §. 16. §. de rei vxor. act. l. 30. ff. de reg. iur. Nouell. 117. ca. 10. Et simplici consensu Nouell. 140. adde l. 35. ff. de reg. iur. Plus est igitur, repudio dissolui matrimonium, quam consensu. Nuptias facile dissolui non permittit fauor liberorum. Libetis multum fauetur. De repudij causis adde Non. 22. c. 15. Nouell. 117. c. 8. 9. Matrimonia non possunt dissolui sine legitima causa. Interest, matrimonium dissolui, si id necessitas exigat. Diuortij infaustum auxilium. Quibus de causis maritus possit repudia-

l. d. in ad Nouellam 22. c. 15. §. 1. Nouell. 117. c. 9.

puta furoris & similibus l. 4. l. 5. ff. eo. d. Nouell. 22. ca. 19. in f. l. 22. §. 9. ff. soluto.

cui mulcè tribui solet a iudicibus l. r. in f. l. 26. §. 6. l. ff. ex quibus causis maior. §. l. 66. ff. de reg. iur.

Contra etiam ab emancipato matrimonio, pater dissolueri nullo modo potest. Cuius consensus requiritur in contrahendo ma-

trimonio, eius consensus etiam requiritur in dissoluen-

do. Factum filij patri non nocet.

Sufficit repudium mixtum per nuntium aut per libellum coniugi datum, missumve ad domum eius.

vide quæ dixi de huius loci abrogatione Nouell. 117. c. 11.

h. c. 1. §. 10. §. 11. Nouell. 22. quædam leges abrogant.

Furtiuæ nuptiæ: Furtiuarum nuptiarum pœna capitalis: hinc colligere possumus, Nuptias fieri

debere palam, teste populo. Apuleius 6. Nuptiæ in vil sine testibus legitime non possunt videri. In villa, est secreto l. 8. ff. de manumiss.

demnatu inuenierit, si sepulchrorum dissolutorem, si factis cubinatu idè vitium non notatur, nisi

de manumiss. In cõ- vitiū non notatur, nisi

¶ sui domusve suae ipsa inspiciente cum impudicis mulieribus (quod maxime etiam castas exasperat) coertum inuentem, si suae vitae veneno, aut gladio, aut alio simili modo insidiantem, si se verberibus (quae ingenuis aliena sunt) afficientem probauerit: tunc repudij auxilio uti necessario ei permittimus libertatem & causas dissidij legibus comprobare.

Authen. ex Nouell. 117. c. 9. al. c. 13.
 Ed nouo iure vir, qui sine causa hoc fecerit, ex alia substantia sua etiam constante matrimonio tantum dabit uxori, quantum tertia pars facit antenuptialis largitaris: sed matrimonium ob id non soluitur.

Finis Authentica.
 Sequitur textus Codicis.

3. Vir quoque pari sine claudetur, nec licebit ei sine causis apertius designatis propriam repudiare iugalem. Nec villo modo expellat nisi adulteram, vel veneficam aut homicidam, aut plagiariam, aut sepulchrorum dilutricem, aut ex sacris aedibus aliquid subtrahentem, aut latronum fauricem, aut extraneorum virorum, se ignorante vel nolente, conuiuia appetentem, aut ipso inuito sine iusta & probabili causa foris scilicet pernoctantem, vel circensibus vel theatralibus ludis, vel arcanarum spectaculis in ipsis locis, in quibus haec ad solent celebrari, se prohibente gaudentem, vel sibi veneno, vel gladio, aut alio simili modo insidiantem, vel contra nostrum imperium aliquid machinantibus consciam, seu falsitatis se crimini immiscens inuenerit, aut manus audaces sibi probauerit ingerentem. tunc enim necessario ei discedendi permittimus facultatem, & causas dissidij legibus comprobare.

4. Haec nisi vir & mulier obseruauerint, vltiue prouidentissimae legis poena plecentur. Nam mulier si contempta lege repudium mittendum esse tentauerit, suam dotem, & ante nuptias donationem amittat, nec intra quinquennium nubendi habeat denuo potestatem. aequum est enim, eam interim carere connubio, quo se monstrauit indignam. Quod si praeter haec nupserit, erit ipsa quidem infamis: connubium vero illud nolumus nuncupari. Insuper etiam arguendi hoc ipsum volenti concedimus libertatem. Si vero causam probauerit intentatam: tunc eam & dotem recuperare, & ante nuptias donationem lucro habere, aut legibus vindicare censemus, & nubendi post annum ei (ne quis de prole dubitet) permittimus facultatem.

5. Virum etiam, si mulierem interdicta arguerit attentantem, tam dotem, deponit in quam ante nuptias donationem sibi habere seu vindicando marito, vxoremque (si velit) statim ducere, hac iusta definitione sancimus. Sin autem aliter vxori suae renuntiare voluerit: dotem redhibeat, & ante nuptias donationem amittat.

6. Seruis etiam seu ancillis puberibus, si crimen adulterij vel maiestatis ingeritur, tam viri quam mulieris, ad examinandam causam repudij, quo veritas aut facilius eruatur, aut liquidius detegatur, si tamen alia documenta defecerint, quaestionibus subdendis. Super plagis etiam (ut dictum est) illatis ab alterutro commouendis, easdem probationes (quoniam non facile, intra annum quae domi geruntur, per alienos poterunt consisti) voluctus nubiti, lumus obseruari.

7. Si vero filio vel filijs, filia vel filijs, aut filibus extantibus, repudium missum est: omne, quicquid ex nuptijs lucratum est, filio seu filijs, filiae seu filijs, post mortem accipientis seruari, id est, si pater temere repudium miserit, donationem ante nuptias a matre seruati, si mater: dotem ipsam eidem vel eidem filio seu filiae patre moriente dimitti censemus. patri videlicet tur illi luctus vel matri in scribendis filijs haeredibus, si unum seu vnum: quin nam vel omnes scribere, vel vni ex his donare velit, ele-

& propter reuerentiam & memoriam mariti, quando quidem, etiam si intra annum peperit, annum luctus peragere debet, nisi hoc a principe impetrauerit leg. 10. ff. de his qui notant infam. id quod praegnantem nunquam concedit princeps Tacit. 1. Dion 48. 58. Plutarch. in Anton. E contrario remittitur luctus si maritus luctus sit indignus d. 1. adde Cuiac. 6. obser. 32. ubi de luctu mulierum & festinatis nuptijs tractat: & ad Nouell. 22. & ad cap. 20. de praescriptionibus. Quid si diuortio, aut bona gratia matrimonium sit solutum? l. 10. inf. j. Maritus secundam vxorem statim ducere potest, quocumque diuortio solutum sit matrimonium. l. 11. in ff. de adulterijs.

8. Seruis & ancillis creditur aduersus dominos certis criminibus l. 32. j. de adulterijs: l. 1. inf. de quaestionibus, & qua dixi ad Nouell. Leon. 49. d. l. 32. d. l. 1. d. l. 1. vide §. 2. s. eo. Domestici testes interdum admittuntur, interdum, id est, in domesticis factis, dixi ad Nouell. 90. ca. 1. adde l. 3. j. de naufragijs. l. 1. §. 1. i. Vers filijs autem j. eod. l. 9. in fi. s. de secund. nupr.

ctione seruata, nec vlla alienandi seu supponendi memoratas res permittimus facultatem. Sed si aliquis ex iisdem rebus defuerit: ab haeredibus seu earum detentoribus (si tamen non ipsos haeredes scripserit, aut scripti filij non adierint) refarciri praecipimus: ut etiam hoc modo incofulti animi a repudio mittendo detrimento retrahantur. 8. Paetiones sane, si quae aduersus praesentia scita nostrae maiestatis fuerint attentatae, tanquam legibus contrarias, nullam habere volumus firmitatem. Datum V. Id. Ian. Protogene & Astori Consl. 449.

Iure isto matrimonium potest dissolui mutuo consensu vxoris & mariti. Salyc.

9. Imp. Anastasius A. Theodoro praefecto pratorio.

SI constante matrimonio, communi consensu tam viri quam mulieris, repudium sit missum, quo nulla causa continetur, quae consultius constitutioni diuinae memoriae Theodosij & Valentiniani inserta est: licebit mulieri non quinquennium expectare, sed post annum ad secundas nuptias conuolare. Dat. XV. Kalend. Martij, Anastasio A. I. Consl. 497.

Authen. ex Nouell. 117. ca. 10.

Quod hodie non licet, nisi castitatis concupiscentia hoc fiat: tam dote, quam ante nuptias donatione filijs conseruatis. Quae si alias postea nuptias contrahere, vel luxuriose viuere inueniantur, liberi tradenda sunt earum facultates: delinquentibus earum proprietatem amittentibus, filijs autem non extantibus ius applicatur. Et qui talia deliquerint, legitimis subiiciantur poenis.

10. Imperator Iustinianus A. Menae P.P.

IN causis iam dudum specialiter definitis, ex quibus recte mittuntur repudia, illam addimus, ut, si maritus vxori ab initio matrimonij vsque ad duos annos continuos computandos coire minimè propter naturalem imbecillitatem valeat, possit mulier vel eius parentes sine periculo dotis amittenda repudium marito mittere: ita tamè, ut ante nuptias donatio eidem marito seruetur. Dat. III. Id. Decemb. DN. Iustiniano A. II. Consl. 528.

Authen. ex Nouell. 22. c. 6.

Ed hodie non biennium solum, sed triennium enumerari volumus ex ipso tempore copulationis computandum.

Solo consensu etiam absque dote contrahitur matrimonium. Salyc.

11. Idem A. Hermogeni magistro officiorum.

VBemus, ut quicumque mulierem cum voluntate parentum, aut si parentes non habuerit, sua voluntate maritali affectione in matrimonium acceperit: etiam si nubere? Cudotalia instrumenta non intercesserint, nec dos data fuerit: tanquam si cum instrumentis dotalibus tale matrimonium processisset, firmum coniugium eorum habeatur. non enim dotibus, sed adfectu matrimonia contrahuntur. Si quis autem eam, quam sine dote vxorem acceperat, ad coniugio suo repellere voluerit: non aliter ei hoc facere liceat, nisi talis culpa intercesserit, quae nostris legibus condemnatur. Si vero sine culpa trimonium seam reiecerit, vel ipse talem culpam contra innocentem mulierem commiserit: compellatur ei quartam partem propriae substantiae pro rata portione persolvere, ut si quidem quadringentarum librarum auri vel amplius consensu, seruitute, electione solitariae vitae: aliud fore, si morte matrimonium sit dissolutum.

¶ Imò licet Nouell. Iustini 140. hodie tres Nouell. 22. capit. 6. Authen. proxim. inf. dixi ad Nouell. 22. cap. 6. Nouell. 117. cap. 11. adde leg. 60. l. 61. l. 62. ff. de donat. inter vir. Causa ex qua mulier repudium mittit sine dote amissione. Dotalia instrumenta non sunt de effectu nuptiarum l. 20. Vers. quare supra de donationibus ante nupt. dixi ad l. 9. l. 13. l. 22. supra de nuptijs: & tamen Nouell. 74. ca. 5. Nouell. 117. ca. 3. c. 4. Matrimonium sine dote esse potest: adde Nouell. 22. c. 18. Affectu, non dotibus, matrimonia contrahuntur. Nouell. 74. c. 4. l. 30. ff. de regul. iur. Ob nullam acceptam dotem vxor a marito repudiari non potest Nouell. 22. capit. 18. Qui sola affectione indotatam vxorem accepit, discordiaque causam dedit, praestat coniugi quartam partem bonorum suorum, ita tamen ut non excedat ea pars centum libras auri. Vide Nouell. 22. cap. 18. Idem quadrans debetur coniugi superstiti egeno, vel egenae morte soluto matrimonio, siue extant liberi, siue non extant, Nouell. 53. c. 6. Nouell. 74. c. 5.

409
 vbi mod. vbi subdantur
 maxim. do. stei. & nihil
 is. Nouell. 22. possidet. si
 13. qui fuit substantia eius
 olin. decies facta pura. sub
 cretenorum mulieri datur
 m. n. m. m. quae indota
 17. in ff. de nomibus cogn
 18. Marti nocenti marit
 19. Con. C. Con. lance & eq
 20. decies qu. us. filij qui
 21. bi. de. do. petente. & d
 22. 17. i. uen. autem de de
 23. 17. i. uen. autem de de
 24. 17. i. uen. autem de de
 25. 17. i. uen. autem de de
 26. 17. i. uen. autem de de
 27. 17. i. uen. autem de de
 28. 17. i. uen. autem de de
 29. 17. i. uen. autem de de
 30. 17. i. uen. autem de de
 31. 17. i. uen. autem de de
 32. 17. i. uen. autem de de
 33. 17. i. uen. autem de de
 34. 17. i. uen. autem de de
 35. 17. i. uen. autem de de
 36. 17. i. uen. autem de de
 37. 17. i. uen. autem de de
 38. 17. i. uen. autem de de
 39. 17. i. uen. autem de de
 40. 17. i. uen. autem de de
 41. 17. i. uen. autem de de
 42. 17. i. uen. autem de de
 43. 17. i. uen. autem de de
 44. 17. i. uen. autem de de
 45. 17. i. uen. autem de de
 46. 17. i. uen. autem de de
 47. 17. i. uen. autem de de
 48. 17. i. uen. autem de de
 49. 17. i. uen. autem de de
 50. 17. i. uen. autem de de
 51. 17. i. uen. autem de de
 52. 17. i. uen. autem de de
 53. 17. i. uen. autem de de
 54. 17. i. uen. autem de de
 55. 17. i. uen. autem de de
 56. 17. i. uen. autem de de
 57. 17. i. uen. autem de de
 58. 17. i. uen. autem de de
 59. 17. i. uen. autem de de
 60. 17. i. uen. autem de de
 61. 17. i. uen. autem de de
 62. 17. i. uen. autem de de
 63. 17. i. uen. autem de de
 64. 17. i. uen. autem de de
 65. 17. i. uen. autem de de
 66. 17. i. uen. autem de de
 67. 17. i. uen. autem de de
 68. 17. i. uen. autem de de
 69. 17. i. uen. autem de de
 70. 17. i. uen. autem de de
 71. 17. i. uen. autem de de
 72. 17. i. uen. autem de de
 73. 17. i. uen. autem de de
 74. 17. i. uen. autem de de
 75. 17. i. uen. autem de de
 76. 17. i. uen. autem de de
 77. 17. i. uen. autem de de
 78. 17. i. uen. autem de de
 79. 17. i. uen. autem de de
 80. 17. i. uen. autem de de
 81. 17. i. uen. autem de de
 82. 17. i. uen. autem de de
 83. 17. i. uen. autem de de
 84. 17. i. uen. autem de de
 85. 17. i. uen. autem de de
 86. 17. i. uen. autem de de
 87. 17. i. uen. autem de de
 88. 17. i. uen. autem de de
 89. 17. i. uen. autem de de
 90. 17. i. uen. autem de de
 91. 17. i. uen. autem de de
 92. 17. i. uen. autem de de
 93. 17. i. uen. autem de de
 94. 17. i. uen. autem de de
 95. 17. i. uen. autem de de
 96. 17. i. uen. autem de de
 97. 17. i. uen. autem de de
 98. 17. i. uen. autem de de
 99. 17. i. uen. autem de de
 100. 17. i. uen. autem de de

⁴ Is est mod⁹ maxim⁹ doctis Nouell. 22. c. 18. qui fuit olim decies centenorum miliū nūmū l. 7. in f. ff. de iuris. Martialis. Centena decies que tibi dedit dotis. Iuuenal. Et ritu decies centena dabantur antiquo.

⁵ Verff. de rō s. eod.

⁶ i. solute gre alieno, vt Nouel. 22. alias, pura substantia est soluta tributis, l. 20. C. de agricolis & censuris.

⁷ Mulier indotata discor dia causam præstans, marito præstat quadrantem bonorū suorum seruandum liberis communib⁹.

⁸ Pœnarum aequitas. l. 8. §. 7. s. eo. l. 6. in f. s. de secund. nupt.

⁹ De vxore abortu procurante vide Nouellā Leonis 31. Nou. Justinian. 22. c. 6.

¹⁰ Mulier olim etiam poterat repudiari, si temerū bibisset. quæ scripsi ad Nouell. 22. ca. 16. C. ad l. xij. t. 2. lib. 2. tit. de nupt. §. 5.

¹¹ De vxore cum viris libidinis causa lauante & Nouell. 22. c. 16.

¹² De muliere, quæ viuo marito, alios de matrimonio cōpellat G. ca. 16. adde Nouellam Leonis 30.

¹³ Vlp. 6. §. 9. 12.

¹⁴ Actio de moribus pœnalis l. 5. §. 5. Verff. quid opus est iudicare ob mores retention. l. 5. ff. de pactis dot. alib. l. 15. §. 1. l. 39. ff. soluto. l. de moribus 4. C. Theod. de incest. nupt. l. 5. C. Theod. Vitium ciuiler agere criminaliter posse. Non dabatur hæredi & in hæredem d. l. 4. d. l. 15 §. 1. Mores alij erant grauiores, alij leuiore Vlp. d. loco §. 12. l. 2. C. Theod. de repud. ¹⁵ ex veteri interprete alia etiam circumferunt. ¹⁶ huius constitutionis meminit Justinianus Nouella 22. cap. 18. sumpta est autem ex libro 28. Κασιδικών.

¹⁷ Inst. de nupt. ¹⁸ Filij non possunt sine consensu patris matrimonia dirimere dicitur Nouella 22. c. 18. ¹⁹ dixi ad 24. ff. 3. ²⁰ Titia dedit marito ancillas æstimatas, ea lege, vt si soluto matrimonio extant, reddantur. Extant ancillæ, extant & earum partus, debentur etiam Titie partus debentur.

vir substantiam habeat, centum ¹ libras auri mulieri præstet, & nihil amplius, etsi quantamcunque substantiam possideat. Si verò minus quadringentis libris auri pura substantia eius fuerit, tunc quarta ² pars computatione facta puræ substantiæ eius vsq; ad minimam quantitatē mulieri detur. Eodem modo seruando & in mulieribus, quæ indotatæ constitutæ ³ sine culpa mariti constitutionibus cognita eos repudiauerint, vel ipsæ culpam innocenti marito præbuerint: vt ex ⁴ vtraque parte æqualitè & æquitas & pœna seruetur: Hoc lucro quartæ partem, filijs quidem non extantibus, ipsi viro & mulieri competentem, & ab his quomodo voluerint, disponendo: Filij autem & deinceps personis ex eodem matrimonio interuenientibus, eis seruando ad ⁵ similitudinem dotis, & propter nuptias donationis per omnia quæ super his statutæ sunt. ⁶ Inter culpas autem viri & vxoris constitutionibus enumeratas, & has adijcimus, si fortè vxor sua ope vel industria abortu ⁷ fecerit, vel ita luxuriosa ⁸ est, vt commune lauacrum ⁹ cum viri libidinis causa habeat: vel, dum ¹⁰ est in matrimonio, alium maritum sibi fieri conata fuerit, & in his enim casibus locum habere constitutiones sancim⁹, quæ de culpa tã mariti quã vxoris loquuntur, vt quemadmodum dos vel donatio propter nuptias perit, ita & mulieres indotatæ in quartam partem, quam & viris & mulieribus ex hac lege destinauimus, amissionis periculum sustineant: Iudicio de moribus ¹¹ (quod antea quidem in antiquis legibus positum erat, nõ aut frequētabatur) penitus abolito. Omnibus etenim causis requisitis, & perlectis, quas antiquitas introducebat, nihil validum præter eas, quas anteriores constitutiones, & præsens dispositio introduxit, inuenimus. Dat. 12. Cal. Dec. DN. Justiniano A. 2. Conf. 528.

Vlt⁹ constitutio ¹², neque sub potestate cōstitutos, neque sui iuris filios, neque masculos neque fœminas posse distrahere matrimonia in suorum læsionem patrum aut matrum, qui dotes aut antenuptiales donationes obtulerunt vel susceperunt. Sed sicut in contractu nuptiarum expectamus patrum ¹³ consensum, ita neque transigere ¹⁴ matrimonia sinimus in parentum læsionem citra illorum voluntatem. Sed & si mitatur repudium, competere contra eos exactionem pœnarum non sinimus, siue ipsi dederint hoc, vel susceperint, siue etiam cum alijs susceperint: parentem quidem contra voluntatem filij non posse transigere matrimonium, filijs autem permittere & in minori ætate constitutis, & neque quid vitale sit scientibus, citra patrum voluntatem soluere matrimonium, & ex hoc parentes lædere. Hoc autem bene quidem inchoans philosophissimus fanciuit Marcus: Diocletianus autem hunc secutus est: nos autem similiter ¹⁵ adprobauimus.

SOLUTO MATRIMONIO quemadmodum dos petatur,
Tit. XVIII.

Vbi ancilla in dotem data licet æstimata, debet restitui, nedum ipsa, sed etiam partus potest peti. Salyc.

1. Imp. Severus & Antoninus Augusti, Gemillæ.

Dvbium non est, post æstimationem dotis, partitione vel stipulatione interposita, vt ¹ si ipsæ res dissoluto matrimonio extarēt, vxori reddantur: & ancillas cum partu ex stipulatu iudicio restitui oportet. PP. 3. Id. April. Lateranensis & Rufino Conf. 198.

2. Iidem AA. Aquiliæ.

¹³ Actio de moribus pœnalis l. 5. §. 5. Verff. quid opus est iudicare ob mores retention. l. 5. ff. de pactis dot. alib. l. 15. §. 1. l. 39. ff. soluto. l. de moribus 4. C. Theod. de incest. nupt. l. 5. C. Theod. Vitium ciuiler agere criminaliter posse. Non dabatur hæredi & in hæredem d. l. 4. d. l. 15 §. 1. Mores alij erant grauiore, alij leuiore Vlp. d. loco §. 12. l. 2. C. Theod. de repud. ¹⁵ ex veteri interprete alia etiam circumferunt. ¹⁶ huius constitutionis meminit Justinianus Nouella 22. cap. 18. sumpta est autem ex libro 28. Κασιδικών. ¹⁷ Inst. de nupt. ¹⁸ Filij non possunt sine consensu patris matrimonia dirimere dicitur Nouella 22. c. 18. ¹⁹ dixi ad 24. ff. 3. ²⁰ Titia dedit marito ancillas æstimatas, ea lege, vt si soluto matrimonio extant, reddantur. Extant ancillæ, extant & earum partus, debentur etiam Titie partus debentur.

Secundum rationem iuris existimas restitui tibi debere dotem à fisco, qui bona damnati ¹ patris tui suscepit ². Licet enim viro quondam tuo pater tuus heres extiterit, attamen iuri tuo hoc derogare non potest: cum & ipse pater sine ³ voluntate tua nec exigere nec accipere dotem poterat. Dat. prid. Non. Apr. Apro & Maximo Conf. 208.

3. Imp. Antoninus A. Hostiliae
Signorans ⁴ statum Erotis, vt liberum duxisti, & dotem dedisti, isque postea seruus est iudicatus: dotem ex peculio recipies. & si quid præterea eum tibi debuisse apparuerit. Filij autem tui, vt ex libera nati, incerto tamē patre, spurij ⁵ ingenui intelliguntur. PP. 3. Cal. Sept. Læto & Cereale Conf. 216.

4. Imperator Alexand. A. Apollino.
Dos à patre profecta ⁶, si in matrimonio decesserit ⁷ mulier filiafamilias ⁸, ad ⁹ patrem redire debet. PP. 18. Cal. Sept. Fusco & Dextro Conf. 226.

5. Imp. Valerian. & Gallien. Augusti, & Valer. C. Tauro.
Si quidem viuit apud hostes vxor tua: nondum frater eius quasi heres dotem repetere potest. Si verò diem functa est ¹⁰, & hæreditatem eius possit vindicare: dotis quoque repetitio ei iure competit, cū ¹¹ instipulatū ducta sit. PP. 2. Non. Maij, Aemiliano & Basilo Conf. 260.

Tam marito quam vxori in rei dotalis æstimatione decepto succurritur. Salyc.

6. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Alexan. dræ & Neroni.
Si circūscripta matre vestra, viliori ¹² pretio dotales res æstimatæ sunt: quid super huiusmodi contractu vitio statutum sit, vulgo patet ¹³. Proinde si dolosis artibus mariti circumuentam matrem vestram, inque ea estimatione ¹⁴ circūscriptam, apud præsidem prouinciæ cui dentibus probationibus ostenderitis: quando vobis confidentibus ad obtinenda prædia etiam doli mali exceptio ¹⁵ potestatis opituletur: sciet quatenus religionem iudici sui temperare debeat. Sin autem etiam maritus qui liber esse ¹⁶ in æstimatione grauatum se alleget: veritate examinata, non amplius quàm pretium iustum restituere committitur, spurij ingenui. l. 6. §. 7.

¹⁷ de suis. ¹⁸ quid in aduentitia dicam in l. 5. §. 1. nullis relictis liberis. hanc additionem recepit vsus, vt mox dicam. ¹⁹ idem in matrefamilias (id est filia emancipata) obtinet, vt Theodorus adnotauit, facti l. 5. §. 11. ff. de iure dot. l. 5. ff. de duortijs. l. 10. l. 59. ff. soluto matrimonio. Quidam etiam hic expungunt vocē *familias*. ²⁰ Soluta morte filia matrimonio, pfecti tia dos ad patrem, qui eam dedit, redire debet l. 5. §. 1. commun. Verusq; indicij. l. 6. ff. de iure dot. quid si filia relictis liberis mortua: Bulgarius ad patrem, qui dotem dedit, dotem eo casu reuerti putat. Martinus negat: cuius opinio prævaluit, idque fauore liberorum quos interest ali. de ea quaestione dixi ad Vlp. 6. §. 4. His adde Forcatulum 7. Cupidm. 2. 3. 4. Quid si diuortio solutum est matrimonium: dixi ad Vlpianum d. loco. ²¹ sed quomodo probabitur defuncta? Bartolus ita distinguit, Qui fundat inquit intentionem suam ex vita alicuius, debet probare ipsum viuere: nec sufficit probare, ipsum iam fuisse viuum. Qui verò intentione fundat ex morte alicuius, debet probare mortem l. 2. §. 4. ff. de testamentis & quemadm. Possunt eo casu adduci testes, qui dicant se vidisse eum de

²² quo agitur, mortuum vel sepeliri. Potest etiam probari mors, si sit elapsum tempus annorum centum, ex quo idem non fuerit visus, ad hæc per famam ciuitatis vel loci in quo dicitur esse mortuum, mors probari potest. hæc ille. ²³ aliud ergo si in stipulatum non sit deducta, & ita dos aduentitia, mortua in matrimonio muliere, semper penes maritum remanet l. 1. §. 1. ff. aduort. dot. Vlp. 6. §. 5. l. 12. ff. de religiosis. l. 23. ff. de enuersionib. l. 20. ff. de conditionib. inst. l. 5. ff. de bon. damnator. Cornutus in Per sum. Dos, inquit, à ciue Romano data non patrio dicta nomine, si repudium non interuenerit, post mortem vxoris ad maritum pertinet, idque ipso iure l. 15. ff. de fundo dotali. nisi dos specialiter sit receptitia Vlp. d. loco. Vide Cuiac. 9. obs. 4. ²⁴ Deceptis in æstimatione dotis mulieribus, succurritur l. 12. ff. de iure dot. 28. Eclog. l. c. 3. ²⁵ datur enim beneficium legis 2. §. de rescind. vendit. Nam qui rem dat æstimatam, vendit: & æstimatio, venditio est. l. 1. ff. de æstimatoria. l. 5. §. 19. in f. s. de rei vxor. alt. ²⁶ Beneficium legis 2. §. de rescindenda. datur emptori vtriusq; C. l. 46. in f. ff. de solutionib. Emptori, inquam, seu marito, cui dos pluris æstimata data est. Nam qui rem æstimatam accipit, emptoris loco habendum est l. 2. ff. rev. amot. ar. Est enim æstimatio venditioni similis l. 7. §. 1. ff. de publician. Imò emptio est l. 12. §. 5. ff. de iure dot. his adde quæ dixi ad l. 1. §. 13. ff. si quid in fraud. patron. Sed tamen Cuiacius 17. obs. 1. negat simpliciter verum esse quod dicitur, Emptori dari beneficium legis 2. Concedit hoc nostrum casu dari restitutionem: in alijs, negat. notatque conomine hæc differentiam inter vendicionem simplicem & vendicionem dotis causa. datur enim hoc themate restitutio venditrici mulieri & emptori marito, nedum vltra dimidium, sed etiam modicè deceptis,

Vide eundem pelletur. Hæc rum locum habent, cū res in natura sunt. si tamen extincte sint: pre ium quod dotali instrumento in li um est, considerabitur PP 7. Calend. Nouemb. i. f. is AA. Confl.

Res in natu ra esse dici tur, quæ ex tat: alibi in re rum natura pfa: matrimonio autem dissoluto eadem multa: epe te lege 17. §. 2. ff. re non potes S. V. Id Febr. Sirmij, CC. Confl. Pinguior fortuna maris: facit quod potest de nuo conueniri ad del. 26. ff. de statu. Gal. liid etiā ob feru int, La chesæ est enco res en nature. b peculiū vt conuen endos non ambigatur: ne cum his soluendo fa in lege 31 § 2. Et s experiri non possis, superstitiof m geis solitudi nem. Dat. 13. Cal. Apr. Sirmij, CC. Confl.

7. Iidem AA. & CC. Erotio. Minime prohiberis. Nam si pro ea dotem dedisti: hæc constante matrimonio, ne consent ente quidem i rum natura pfa: matrimonio autem dissoluto eadem multa: epe te lege 17. §. 2. ff. re non potes S. V. Id Febr. Sirmij, CC. Confl. Pinguior fortuna maris: facit quod potest de nuo conueniri ad del. 26. ff. de statu. Gal. liid etiā ob feru int, La chesæ est enco res en nature. b peculiū vt conuen endos non ambigatur: ne cum his soluendo fa in lege 31 § 2. Et s experiri non possis, superstitiof m geis solitudi nem. Dat. 13. Cal. Apr. Sirmij, CC. Confl.

8. Iidem AA & CC Salustia. Nec maritus, licet post diuortium, in quantum fa cere possit, condemnandus est, postea idoneus fa ctus, qui non redderit integrum, residui probabi liter solutionem recusat. At cum eius hæredes in solidū conuenendos non ambigatur: ne cum his soluendo fa in lege 31 § 2. Et s experiri non possis, superstitiof m geis solitudi nem. Dat. 13. Cal. Apr. Sirmij, CC. Confl.

9. Iidem AA & CC. Martia. D Otis actione successorum meriti super eo, quod ei dotis nomine fuerat data, conuenire debes. In gredien li enim possessionem rerum dotalium, he redibus mariti non consentientibus, sine auctori a te com petentis iudicis, nullam habes facultatem. S. Dat. 8. Cal. Nouemb. CC. Confl.

10. Iidem Augusti & CC. Epigono. Si focerum filia tua dotem dedisti: licet in eius posi tus potestatem generi tuus rebus huminis exemptus sit: tamen non de peculio, sed in solidum a te, consen tiente filia, conuentum cum satisfacere oportet. S. 7. Id. Nou. Heraclie, CC. Confl.

11. Imp. Honor. & Theod. AA. Mar tiano P.P. Mortuo viro dos ex vxoris facultatibus profecta ad eam reuertitur. Si in constante matrimonio maritus fatali fuerit forte consumptus: dos, quæ data dicitur vel promissa, ex eius vxoris facultatibus, ad eandem reuertatur: nihil que sibi ex hoc defuncti heres audeat maritatis. Dat. Non. rita facit, vt Decemb. Rauennæ, Honorio VII. & Theodosio III. denuo possit AA. Confl. 409.

12. Imp. Honor. & Theod. Augusti Marina nio præfecto præ. Hic notatur in vet. lib. manser. Græcas constitutiones desiderari, quod etiam ex 28. lib. sua id. constat, cum vero earum sententia nondum sit nobis satis perspecta, nec etiam ordo: satius est expectare a Cuiacio ipsorum, quos habet, ad del. 63 §. 4. β2511100ν librorum editionem, ex quibus illa, vt aia plu ff. pro socio. res, quæ in hoc Codice desunt, peti poterunt.

SI DOS CONSTANTE MA trimonio soluta fuerit, Tit. XIX. 1. Imp. Honor. & Theod. Augusti Marina nio præfecto præ. I? constante matrimonio à marito vxori dos sine causa legitima refusa est: (quod le gibus stare non potest: quia donationis in itar perspicitur obtinere) eadem vxore de functa, ab eius hæredibus cum fructibus ex die refu sa dotis marito restituta: ita vt p. pietas eius de liberis trimonio, do minum rei dotalis reuertitur ipso iure, non possessio. h aliud erit, si præ fidi. lis iussio vel conuentio accessit l. 11 §. de pignorat. l. 3 §. de pignor. b. l. 5. ff. de adquirenda possessio. l. 6 §. 2. ff. de re iudica. a. Cōpetit de do te actio aduersus focerum cui dos data est: competit inquam, in soli dum non sine peculij l. 2 §. 12 ff. eod. l. 2. Codice Theodos. de do. s. b. s.

2. Codicis Theodo. de d. s. b. s. Lex superioris tituli, est de marito mortuo: hæc de vxore mortua. vel focerum l. 1 §. 9 ff. de dote præleg. Causas legitimæ vide in Nouel. 22 cap. 39 l. 73. §. 1. ff. de iure dot. l. 20 ff. soluro. l. 1 §. 9. ff. de dote prælegata. Manente matrimo nio, vir vxori donare nō pot. nō pot. igitur matrimonio constante dotē eidem refundere. T. his enim refusus donationis in itar obinet. d. ca. 30. extraneis scilicet: vt mulier hoc themate videatur extraneos hæredes fecisse liberis relicta portione legitima Cuiac. l. 1. Dos constan te ma trimonio refusa vxori, cum suis fructibus restituenda est marito, dicto capite trigesimo nono.

ex eadem sit scriptis comperens, alienari contra leges à de fideiussori bus dor. adde l. 7. ff. de exce ptionib. Hinc iul. Macrobij i. Saturn. 6. Cui prin cipe gentis Cornelie Sci pionu spon salia potere tur, asinum cum pecuniæ onere produ xit in totum, quapro spō so id prætes pignus.

NE FIDEIUSSORES vel mandatores do tui dentur, Tit. XX.

1. Imp. Gratian. Valent. & Theod. Augusti, Cynegio præfecto præ torio. Iue ex iure, siue ex consuetudine lex profi ciscitur, vt vir vxori fideiussorem seruanda dotis exhibeat: tamen eam iubemus abole ri Datum VII. Non. Septembr. Eucherio & Syagrio Confl. 354.

2. Imp. Iulianus Augustus Iuliano præfecto præ torio. Generali definitione constitutionem pristinam am pliances, sancimus nullam esse satisfactionem, vel mandatum pro dote exigendum vel à marito, vel à patre eius, vel ab omnibus, qui dotem suscipiunt. Si enim credendam mulier sese, suamque dotem pari mariti existimant: quare fideiussor, vel alius intercessor exi gitur, vt causa perfidie in connubio eorum generetur? Datum X. Calend. August. Lampadio & Oreste VV. CC. Confl. 350.

3. Iidem Augusti & CC. Quartino. De rebus, quas diuortij causa quondam vxorem tu am abstulisse proponis, rerum amota um actione contra successores eius non in solidum, sed in qua tum ad eos peruenit: quod si res exierit, domini vindic atione uti non prohiberis. Data V. Non. Decemb. ipsi AA. Confl.

RERVM AMOTARVM, Tit. XXI.

1. Imp. Alexand. A. Polydeuca. Compensationis equitatem iure postulas. non enim prius exolui quod debere te co stiterit, equum est, quam petitioni mu ua responsium fuerit: eo magis quod ea te persequi dicis, quæ diuortij causa mota quereris. Cum igitur apud competentem iudicem ex stipulata conueniaris: apud eundem doce tu iuris res ablatas esse. PP. Dat. V. Cal. Dec. Alexandro A. 3 & Dione Confl. 230.

Actio rerum amotarum non competit nisi soluta matrimonio. Bald. 2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Sereno.

Diuortij causa rebus vxoris à marito amotis, vel ab vxore mariti: rerum amotarum edicto perpetuo permittitur actio. Constante enim matrimo nio necuri eorum neque penalis neque famosa actio competit, sed de damno in factum datur actio. Dat. V. Cal. Octob. ipsi AA. Confl.

3. Iidem Augusti & CC. Quartino. De rebus, quas diuortij causa quondam vxorem tu am abstulisse proponis, rerum amota um actione contra successores eius non in solidum, sed in qua tum ad eos peruenit: quod si res exierit, domini vindic atione uti non prohiberis. Data V. Non. Decemb. ipsi AA. Confl.

NE PRO DOTE MULIE ris, bona quondam mariti addi cantur, in solidum dentur, Tit. XXII.

1. Imp. Dioclet. & Maxim. Augusti, Apollinariæ. Mutue petitionis obiectio, compensatio est. & proinde, quarum rerum inter se compen satio non est, nec retentio nec mutua petitio est. De mutuis petiti o nibus apud eundem iudicem, vide l. 11 §. 1. ff. de in iud. l. 34. ff. de proca ratoribus. l. 38. ff. mandati. l. 15. ff. de except. res iud. l. 1 in fine ff. de extra ord. cognitionibus. Nouella 96. Rerum amotarum actio datur post di uortium l. 16. in ff. de diuortijs. Actio rerum amotarum, datur etiam in maritum dixi ad Vlp. §. 2. promittitur Cuiac usita legit 17. obser. 6. l. 25 ff. eod. idque in simplicium. l. 1. ff. de seruo corrupto. l. 1. §. 1. ff. de furris. l. 27. §. 30 ff. ad leg. aquil. In hæredem conditio furriua penalis non datur, sed in id tantum quod la eū peruenit, qua de re vide Cuiacium 7. obseru. 37. & 12. obser. 37. si non exierit, condi tionur l. 17. §. secundo, l. 26. ff. eod. verbum præ oris. Ad dicere bona, est collocare penes alium, eumque bonorum possessorem facere.

116. in ff. de repudijs. l. 7. ff. eod. l. 24. §. 26 ff. soluro. Mutue petitionis obiectio, compensatio est. & proinde, quarum rerum inter se compen satio non est, nec retentio nec mutua petitio est. De mutuis petiti o nibus apud eundem iudicem, vide l. 11 §. 1. ff. de in iud. l. 34. ff. de proca ratoribus. l. 38. ff. mandati. l. 15. ff. de except. res iud. l. 1 in fine ff. de extra ord. cognitionibus. Nouella 96. Rerum amotarum actio datur post di uortium l. 16. in ff. de diuortijs. Actio rerum amotarum, datur etiam in maritum dixi ad Vlp. §. 2. promittitur Cuiac usita legit 17. obser. 6. l. 25 ff. eod. idque in simplicium. l. 1. ff. de seruo corrupto. l. 1. §. 1. ff. de furris. l. 27. §. 30 ff. ad leg. aquil. In hæredem conditio furriua penalis non datur, sed in id tantum quod la eū peruenit, qua de re vide Cuiacium 7. obseru. 37. & 12. obser. 37. si non exierit, condi tionur l. 17. §. secundo, l. 26. ff. eod. verbum præ oris. Ad dicere bona, est collocare penes alium, eumque bonorum possessorem facere.

dixi de hoc capite ad l. 6. j. de bon. au. th. iud. possid. l. 12. ff. de reb. auct. iud. dixi ad 23. ff. 5.

Vxori pro dote addicantur bona quondam mariti, iure prohibita est. Sanè si nullo relicto successore non idoneus decessit: secundum iuris formam quatenus successio- nis modus patitur, indemnitate tunc consule- re non prohiberis. Dar. V. Non. Dec. AA. Confli.

DE FVNDO DOTALI

Tit. XXIII.

1. Imp. Senerus & Antoninus Augusti, Didia.

Si estimata pradia in dotem data sunt, & conuenit vt electio mulieri seruetur: nihilo minus lex Iulia locum habet. Est autem alienatio, omnis actus per quem dominium transfertur. PP. Dat. 12. Cale. Mart. Antonino A. 4. & Balbino Col. 214. 20

2. Imp. Gordianus A. Domitia.

Mariti qui fundum communem cum alio in dotē inestimatum acceperunt, ad communi diuidendo iudicium prouocare non possunt licet ipsi pos- sint prouocari. PP. V. Non. Octob. Gordiano A. 2. & Po- peiano Confli. 242.

DIVORTIO FACTO APVD QVEM liberi morari vel educari debeant,

Tit. XXIII.

In arbitrio iudicis est, apud quem alentur liberi facti diuortio. Salyc.

1. Imp. Dioclet. & Maxim. Augusti & CC. Cælestina.

Let neque nostra, neque diuorum parentum nostrorum vlla constitutione caueatur, vt per sexum liberorum inter parentes diuisio cele- bretur, competens tamen iudex æstimabit v- trum apud patrem, an apud matrem matrimonio sepa- rato filij morari ac nutrirī debeant. S. 8. Cal. Iul. Veronæ. CC. Confli.

Auth. ex Nov. 17. c. 7.

Si pater causam diuortij prasterit, apud matrem ad se- cundas nuptias non venientem liberi nutriantur patris expensis. Si vero contrarium, tunc apud patrem, matris locu- pleris expensis, nisi pater minus idoneus sit, tunc n. apud ma- trem locupletem nutriantur. Nam quemadmodum locuple- tes filij matrem alere coguntur egeni: ita iustum decer- nimus & a matre filios pasci. Quod de matre & filijs indi- cibus dictum est, hoc quoque in omnibus ascendentibus & descendentibus personis vtriusque natura decernimus obseruari.

DE ALENDIS LIBERIS, ac parentibus,

Tit. XXV.

1. Imp. Antoninus Pius Augustus, Basso.

Parentum necessitatibus liberos succurre- re, iustum est. Sine die & consule.

2. Diui fratres & AA. Ce- leri.

Competens iudex a filio te ali iubeat, si in ca- scultate est, vt tibi alimenta præstare possit. Dat. Id. Apr. iipsis & Confli.

dixi ad 25. ff. 3. de agnos. & alend. libe. m. alimentis l. 2. j. l. 8. §. 5. j. de bon. qua. liber. l. 5. j. de patri. a. potest. Est. n. iniquissimum patrem indigere cum filius sit in fa- cultatibus l. 5. §. 13. ff. eo. l. 1. §. 4. ff. de rusela & rationib. Non cogitur tamē filius æs alienum patris dissoluere l. 5. §. 16. ff. eo. l. 2. 3. C. ne filius pro pa- tre. eum si pro patre in carcerem coniecto fidei iuramentum negare impu- ne non possit Nov. 115. c. 3. §. 8. An munera nuptialia parentib. pupilli tu- tores possint mittere v. l. 12. §. 3. ff. de administ. tutor. l. 1. §. 3. ff. de tutel. & v. ad. adde Forcatulana 2. n. l. 1. §. eo.

Mater agere potest contra maritum & aliat filium. Salyc.

3. Iidem Augusti, Titianæ.

Si cõpetenti iudici eum, quem te ex Claudio enixā esse dicis, filium eius esse probaueris: alimenta ei pro modo facultatum præberi iubebit. Idem, an apud e- um educari debeat, æstimabit. PP. 13. Cal. Mart. Romæ, Rusticò & Aquilino Confli.

4. Imp. Senerus & Antoninus AA. Sabino.

Si patrem tuum officio debito promerueris: pater- nam pietatem tibi non denegabit. Quod si sponte nõ fecerit: aditus competens iudex alimenta pro mo- do facultatum præstari tibi iubebit. Quod si patrem se- negabit: quaestionem istam in primis idem iudex exami- nabit. PP. Non. Febr. Laterano & Rufino Confli. 198.

DE CONCVBINIS

Tit. XXVI.

1. Imp. Constantinus Augustus, ad populum.

Emini licentia concedatur, constante ma- trimonio concubinam penes se habere. Dat. 18. Cal. Iul. Constantinis patre & filio Confli. 321. aut 324.

DE NATVRALIBVS LIBERIS, ET matribus eorum, & ex quibus causis iusti efficiantur,

Tit. XXVII.

1. Imp. Constantinus Augustus, ad Gregorium.

Enatores seu præfectos, vel quos in ci- uitatib. diuinitas, vel sacerdotij, id habet l. 8. l. 1. est Phœniciarchia, vel Syriarchia orna- menta condecorant, placet maculam sub manu missi- ire infamiae, & alienos a Romanis legibus fieri: si ex ancilla, vel ancilla filia, vel liber- ta, vel liberta filia, vel scenica, vel taber- naria, vel tabernaria filia, vel humili, vel abiecta, perso- na, vel lenonis, aut arenarij filia, vel qua mercimonij publice præfuit, susceptos filios in numero legitimorū habere voluerint aut proprio iudicio, aut nostri præro- gatiua rescripti: ita vt quicquid talibus liberis pater do- nauerit, (seu illos legitimos, seu naturales dixerit) totum multo min- us retractum legitimæ soboli reddatur, aut fratri, aut sorori, aut patri, aut matri. Sed & si vxori tali quodcumque vnorempore datum quolibet genere fuerit, vel emptione collatum, habere licet etiam hoc retractu reddi præcipimus ipsas etiam qua- rum venenis inficiuntur animi perditorum (si quid is: Leo Non. queritur, vel commedatum dicitur, quod his reddendū est, quibus iustissimus, aut fisco nostro tormentis subij- ci iubemus. Siue itaque per ipsum donatum est, qui pater generæ apud dicitur, vel per alium, siue per interpositam personam, si Harmenopu- ue ab eo emptum, vel ab alio, siue ipso: um nomine co- paratum: statim retractum reddatur, quibus iustissimus: f. præcisus a- aut, si non existant, fisci iuribus vindicetur. Quod si exi- git. Concubi- stant, & in presentia rerum constituti agere noluerint, natum n. pe- pacto vel iurando exclusi: totum sine mora fisco in- nitus dānat. Quibus tacentibus & dissimulantibus, ad defensi & verat. Que- onem fidelem duorum mensium tempora limitentur: cum eo con- intra quæ si non retraxerint, vel propter retrahendum re- suescit, qui- storem prouinciarum non interpellauerint quicquid talib. vxorem ha- bet, pellex di- citur l. 144. ff. de verb. signifi. de concubinis & Cuiac. 5. obs. 6. wpi. wald. 20. qvstion. 23. Eclog. 4. Naturales hic dicuntur, nati ex concubinis. di- xi ad Nouellam 79. 89. §. 4. Cod. Theo. 6. P. ap. 3. notat. 6. c. des legit. mari- ons. Nouell. 89. c. 15. id remissum senatorib. Nouell. 117. c. 4. Anrb. prox. j. k. perfe. tiffimos Hal. quam lectionem probat Antonius Augustin* lib. ad Modestim: & Cuiacius. ad 13. Plp. & ita extat in No uella quadam Marciani, de matrimonijs senatorū. Perfectissimos Graeci diaconj notat. 1. sacerdotiū Phœniciarchia & Syriarchia. dixi ad l. 5. de off. comit. Orient. Nouell. 89. c. 11. & adde l. 6. c. 13. ff. de excusat. tur. l. 8. ff. de vacat. muner. Quod de Syriarchis & Phœniciarchis dixit superior, postea displicuit Iustiniano Nouell. 89. c. 11. l. 7. in f. de incestis. Per rescri- ptū nõ datur licentia ad institutionē spuriorū, nisi fortē impetrata di- catur, non obstant lege. De reuocādis donationib. in concubinam factis, i. illecebris. Quod aufertur spurio, deficientib. quibusdā perso- nis applicatur fisco. Vt rerū expilatarū quantitas adgnoscat, cõcu- bina torquci potest. De emptionib. factis a patre spurij nomine.

* Liberalitas filijs vel vxoribus liberalitas impura contulerit, fiscus impura. noster inuadat, donatas vel commendatas res sub pœna
 Qui liberos quadrupli seuera quaestione perquirens. Dat. 12. Cal. Au-
 legitimos ha gust. Carthagine, Nepotiano & Facundo Coss. 336.
 bet, non pöt
 liberis natu-
 ralibus corü
 que matri v-
 na plus vnica
 relinquere
 & sic: soli ve
 ritas contrahere possunt, dum tamen liberae sint, cum quib.
 licet nuptias celebrare.

Auth. ex Nouell. 127. c. 4.

Sed nouo iure huiusmodi mulieres cum omnibus horni-
 nibus contrahere nuptias possunt, etiam cum præditis
 magnis dignitatibus, dum tamen dotalia instrumenta
 super hoc conficiantur ab illustribus. Reliqui vero citra eos,
 qui maioribus decorati sunt dignitatibus, solo adfectu nu-
 ptias contrahere possunt, dum tamen liberae sint, cum quib.
 licet nuptias celebrare.

2. Imp. Arcadio & Honorio Augusti, Anthemio
 præfecto pratorio,

Matre, vel legitimis filijs, vel nepotibus, aut pro-
 nepotibus, cuiuscumque sexus, vno pluribusve
 existentibus: bonorum suorum vnam tantum
 vnciam pater naturalibus filijs seu filiabus, eorumque
 genitrici, vel si sola sit concubina, femunciam largiendi
 vel relinquendi habeat potestatem. Quicquid vero ultra
 modum concessum relictum sit: legitimis filijs, vel ma-
 tri, vel cæteris successoribus iure reddatur. Dat. Id Noue.
 Stilichone 2. & Anthemio Coss. 405.

Auth. ex Nouell. 89. c. 12.

Nunc soli liberi naturales & legitimi ad hunc modum
 conuertant non etiam mater.

Per oblationem curia filius naturalis effici-
 tur legitimus.

3. Imp. Theodoro & Valente Augusti, ad Apollo-
 nium præfectum prætoris.

Si quis naturalem duntaxat fecunditatem sortiatur, //
 seu liber ipse, seu curia sit nexibus obligatus: & tradi-
 endi filios naturales, vel omnes vel quos quemve
 maluerit, eius ciuitatis curia: vnde ipse oritur, & in soli-
 dum hæredes scribendi liberam ei concedimus faculta-
 tem. Quod si cui non ex vrbe, sed ex vico vel possessione
 qualibet oriundo, naturales liberi contigerint, eosque ve-
 lit sub definitione prædicta curia splendore honestare,
 dentur esse & hæreditatis opibus adiunare: eius ciuitatis adscriben-
 transumpta di sunt ordini, sub qua vicus ille ac possessio censetur,
 (& perperam) Quod si alterutram regalium ciuitatum patriam fortia-
 tur: sit ei liberum susceptam ex inæquali coniugio sobole,
 Theodosij cuiuscumque ciuitatis decurionibus immiscere: dum-
 modo ciuitas que eligitur, totius prouinciæ teneat prin-
 cipatum. Indignum enim est, ut qui sacratissimæ vrbis v-
 bere gloriatur, naturales suos non illustri ordine ciuita-
 tis illuminet. Et hoc, siue postrema definiat voluntate //
 siue donatione cuiuslibet quantitatis in liberos natura-
 curiae liberi les pater conferat. Et quod de subeunda sorte curiali, seu
 sunt legiti-
 testamento seu actorum fide constituit, ita ratum esse, sta-
 mil. 9. in f. j. biliterque volumus obseruari, ut siue abstinendo ab hæ-
 re. Nouell. 89. reditibus, siue abdicando donationes naturales liberi
 c. i. c. 3. Instit. curialem voluerint curiare fortunam, posteaque pater-
 narum opum vel in solidum vel ex parte reperti fuerint
 offerrebantur possessores: licet eas alienauerint, omnimodo ad conditi-
 onem, in qua pater eos amplificatis opibus esse voluit, e-
 ciuitatis teste tiam inuiti cogantur accedere. Sed & si filiam naturalem,
 populo vel vel filias habuit, & eam vel eas curiali vel curialibus ciui-
 actis interue tatis, ex qua oriundus est, vel sub qua vicus vel possessio
 nientibus. vnde oritur, consistit, vel eius ciuitatis quæ principatum
 Inerest rei totius prouinciæ tenet, matrimonio collocauit: hæc ea
 publicæ, sub- dem in persona eius vel earum ad exemplum marium ob
 ditos esse lo- tinebunt. Quid enim interest, vtrum per filios, an per ge-
 cupletes. neros commoditatibus ciuitatum consulatur? & vtrum
 castru vel nouos? Lex faciat curiales, an foueat, quos inuenit? Dat.
 possessio pro 16. Cal. Ian. Constantino, Eudoxio & Dioscoto Coss. 442.

4. Imp. Leo & Anthemio AA. Ar-
 masio P.P.

Quoniam desiderio morientium ex arbitrio viuen-
 tiam non sine iusta ratione colligimus: & is, qui
 ff. de censib. Concubinatus, licita consuetudo l. 5. in f. j. ad Sc. Orphis. quin
 coniugium est, sed inæquale & sic inde concubina nuptias pōt. l. 5. n. 5. i. r. 80
 vxorem imitatur Iulianus adde Nouell. 18. nec superduci pōt. l. 5. n. 5. i. r. 80
 prox. tenetur quoq; lege Iulia de adulterijs l. 13. ff. de adulterijs: est & qua
 si nouerca, eiusq; coiunctio liberis concubinaris nō permittitur l. 4. 3. de nn.
 Nou. 89. c. 2. §. 3. ff. de nupt. Sunt n. generi, liberorū loco: vt & so-
 cieri parentū. Non minus fauentum est nouis quam antiquis ciuib.

naturalem filium habens, hortantibus legibus vltro ad
 instar legitimi filij municipalibus eum voluit aggregare
 muneribus, & donare patriæ principalem: manifestauit
 notumque fecit sine dubio professione certissima facultat-
 um suarum omnium elegisse se adfectione debita successe-
 forem: cum certè huiusmodi personis adeo sacratissi-
 ma constitutione subuentum sit, vt nec renunciandi eis,
 aut alienandi, vel repudiandi paternas hæreditates aut
 donationes in fraudem curia concedatur facultas, sed mu-
 neribus patriæ susceptis, patrimonialia subire cogantur: nul-
 lam è diuerso calumniarum vocem penitus patiemur
 admitti, sed ipsam Philocalum, & paternorum bonorum
 omniū ab intestato hæredem, & nostræ ciuitatis curia
 principalem iniuncta vel iniungenda sibi munera subire,
 ex eoque genitos vel nascituros filios similiter paternæ
 conditioni subiaccere præcipimus. Et huiusmodi formam
 in omnibus causis, que similiter in quocumque ciuitatis
 ordine curiaque contigerint, in posteru decernimus ob-
 seruari. Datum Cal. Ian. Constantinop. Jordane & Seuero
 Coss. 470.

Per subsequens matrimonium liberi ante nati,
 sunt legitimi.

5. Imp. Zeno A. Sebastiano præfecto
 pratorio.

Diu Constantini, qui veneranda Christianorum fi-
 de Romanum muniuit imperium, super ingenuis
 concubinibus ducendis vxoribus, filijs quin etiam ex
 eisdem vel ante matrimonium vel postea progenitis, su-
 is ac legitimis habendis, sacratissimam constitutionem
 renouantes, iubemus eos qui ante hanc legem, inge-
 nuarū mulierum nuptijs minimè intercedentibus, ele-
 cto contubernio, cuiuslibet sexus filios procreauerint:
 quibus nulla videlicet vxor est, nulla ex iusto matrimo-
 nio legitima proles suscepta: si voluerint eas vxores du-
 cere, quæ antea fuerant concubinæ: tam coniugium legi-
 tum cum huiusmodi mulieribus ingenuis (vt dictum
 est) posse contrahere, quam filios vtriusque sexus ex ea-
 rundem mulierum priore contubernio procreatos, mox
 postquam nuptias cum matribus eorum fuerint celebra-
 ta, suos patri, & in potestate fieri: & cum his qui postea
 ex eodē matrimonio suscepti fuerint, vel solos (si nullus
 alius deinde nascatur) tamen testamento volentibus pa-
 tribus etiam ex integro succedere, quam ab intestato pe-
 tere hæreditatem paternam, pactis, que matrimonij tē-
 pore super dotibus vel ante nuptias donationis reb. sub-
 secuta fuerint, etiam ad ipsorum personas pertinentibus:
 vt vnā cum fratribus suis postea ex eisdem parentib. for-
 tē progenitis, aut soli (si nullus alius sit procreatus) do-
 tis & ante nuptias donationis pro tenore legum, nec mi-
 nus partium emolumenta percipiant. Hi vero, qui tem-
 pore huius sacratissimæ iustionis necdum prolem ali-
 quam ex ingenuarum concubinarum consortio merue-
 rint, minimè huius legis beneficio perfruantur: cum lice-
 at easdem mulieres sibi prius iure matrimonij copulare,
 non extantibus legitimis liberis, aut vxorib. & legitimos
 filios (vt pote nuptijs præcedentibus) procreare: nec au-
 deant quos ex ingenua concubina dilato post hanc legem
 matrimonio nasci voluerint, vt iusti ac legitimi postea
 videantur, magnopere postulare. Dat. X. Cal. Mart. Basi-
 lio 2. & Armasio Coss. 476.

Per arrogationem potest filius naturalis
 legitimar.

6. Imp. Anastasio A. Sergio P.P.

Iubemus eos, quibus nullis legitimis existentibus libe-
 ris, in præfenti aliqua mulieres vxoris loco habentur, missū est na-
 ex his sibi progenitos seu procreandos, suos & in po-
 testate legitimisque habere: propriasque substantias ad ros adrogan-
 eos vel per vltimas voluntates, vel per donationes, seu a-
 do suos & le-
 lios legi cognitos titulos (si voluerint) transferre. ab in-
 testato quoque ad eorum hæreditatem vocandos, nec a-
 re. sed huic
 liquas quaestiones seu altercationes exercendi sub quali-
 bet astutia subtilique legum vel constitutionum occasi-
 one super his, vel agnatis seu cognatis genitorum eorum, 77. cod. Nou.
 vel quibusdam alijs superesse facultatem: in posterum in 89. c. 11. in fin.
 hilo minus quisquis huiusmodi mulierē vxoris loco do-
 videtur tamē
 talibus instrumentis confectis habuerit, pro eius sobole
 quasi reduci
 similem eandemque formam custodi: ne adimatur ei li
 centia sibi quodammodo per liberos proprium suum pa-
 trimonium acquirendi. Filios insuper & filias iam per di-
 uinos adfatus a patribus suis in arrogatione susceptos, per
 vel susceptas, huius prouidentissimæ nostræ legis bene-
 ficio & iunamine potiri censemus. Dat. Cal. April. Anastasio
 lio A. 4. & Agapito Coss. 508.

Acceptanz
 onus, intelli-
 gitur accepta
 re emolumē
 tum adnexū:
 Imò, hoc no-
 stro casu e-
 molumentū
 repudiari nō
 potest.

Bostræ. ita
 legitur Nou.
 89. c. 2. §. 1.

Renouatur
 lex Consttan-
 tini.

Nati in com-
 eubinatu ex
 ingenua mu-
 liere, concubi-
 natu in matrī
 moniū con-
 uerfo, sui &
 legitimi fiūt
 l. 6. j. cod. In-
 str. de nupt. in
 f. Nouell. 12.
 Noue. 47. c. 2.
 Nou. 89. c. 8.

cuius sit mē-
 tio l. 7. j.

hac lege p-
 missū est na-
 xales libe-
 do suos & le-
 gitimos face-
 re. sed huic
 constitutioni
 derogat lex
 77. cod. Nou.
 89. c. 11. in fin.

Anastasio
 Anasiliana,
 permittit legi-
 timatidē per
 adoptionem
 Non. 117. ca. 2.
 Anatolio.

Lex

417
 Lex
 pro ciu
 bus, vel
 genita
 celo
 sicut libe
 nem sacra
 eadem lex
 sentem di
 sus impro
 lege quad
 is emerit
 recordia
 Sicut itaq
 & inq
 itato qui
 de adoptio
 nes legit
 iusta
 descendit
 ter anter
 quo qu
 arrogatio
 quæ dixi ad
 d. l. licet
 cap. 2.
 gnis
 fidia nō sunt
 tero legis
 Euth
 pulan 6.
 Hv
 mat
 matrī
 præterea
 tione, id e
 itato nulli
 onem hab
 tatur et v
 turalis pa
 vt memo
 naturalib
 dat. qui d
 du, & do
 quas vlt
 miter
 Hac
 tuis vol
 libebat
 2. Conf.
 L
 iustit
 partem
 uti super
 tū quæ
 vt patet
 seruitu
 tam. qd
 det. de
 rem. de
 iustitia

Lex qua cassatur, intelligitur cassari quo ad futura, non quo ad praterita. Bald.

7. Imp. Iustinianus A. Marino praefecto praetorio.

L. 6. §. eod. abrogatur lex 6. §. eod. lex Anastasij in futurum abrogatur. Nov. 89. c. 7. Vt cumque in praeteritum legi Anastasij indulgeatur ius naturales liberos adoptandi, naturalium tamen nomine non intelligitur nati ex nefario & incestuoso coniugio. L. 16. ff. de decessoribus. Nov. 89. c. 7. c. 11. ff. In iustis desiderij venia denegatur. vide tamen quae dixi ad Nouell. 117. cap. 2. Flagitij praesidia non sunt querenda. c. 39. de regul. in 6.

8. Imp. Iustinianus A. Mennae praefecto praetorio.

HVmanitatis intuitu naturalibus patribus hoc indulgemus, vt liceat eis nulla legitima sobole vel matre subsistente, naturalem vel naturales filios, matremque eorum non tantum ex tribus vncijs, (quod praeteritae leges permittebant) sed etiam ex duplici portione, id est sex vncijs, haereditate scribere: vt licet ab intestato nullam communionem ad patris naturalis successione habent, ex suprae tamen eius voluntate permittatur eis vsque ad praedictas sex vncias (si hoc scilicet naturalis pater voluerit) haereditatem eius capere: ita tamen vt memoratim sex vnciarum quantitatem in omnibus naturalibus filiis & matre eorum minimè testator excedat. quae & in legatis & in fideicommissis eis relinquendis, & dotibus & donationibus tam alijs, quam ante nuptias vsque ad sex vnciarum aestimationem liberam similiter naturalibus eorum patribus damus potestatem. Haec autem in futuris tantummodo testamentis, vel vltimis voluntatibus, vel dotibus, vel donationibus locum habebunt. Dat. Cal. Ian. Constantinop. DN. Iustiniano A. 2. Consil. 528.

Auth. ex Nouell. 89. c. 12. §. c. 15.

Lex patris sine legitima prole seu parente, cui relinqui non potest, decedenti, naturalibus totam substantiam suam vel inter viuos latere, vel in testamento transmittere. Quod si parentes duntaxat ei supersint: legitima parte parentibus relicta, reliquum inter naturales distribui permittitur. Ab intestato vero cum desit soboles civilis, nec supersit coniunx legitima: si naturales ex concubina exstant, quae sola fuerit ei indubitato affectu coniuncta: in duas paterna substantia vncias succedant, & matri inter eos civilis portio (si supersit) detur. Huiusmodi enim naturales filios patris boni viri arbitrio est necesse: siue legitimi exstant, & succedunt: siue coniunx & una quilibet alij sint haeredit. Et ergo & parentibus parem praesent, si opus sit, praeratem. Sed qui ex damnato sunt coitu, omni prorsus beneficio recedant.

Filius legitimatus per oblationem curiae, soli patri efficitur legitimus successor, non alijs agnatis vel cognatis: nec e contra ipsi sibi. Salyc. b. Idem A. Mennae praef. praet.

COMMUNIUM rerum esse utilitatem rectè iudicantes, lucidis & omni ambiguitate segregatis legibus. vti nostro subiectos imperio, ad praesentem sanctionem venimus: per quam omni dubitatione amputata, quae vsque adhuc obtinebat, certissimum facimus, vt quotiens naturales filij curiali fortunae patri sui genitoris adsignantur vel adhuc viuentem patre, vel post eius obitum, pro dispositione testamenti ab eo conditi: & eo modo legitima iura in paterna successione adipiscantur, vt (quod rectè fieri minimè dubium est) licet illustrem dignitate, ex qua curialis fortunae liberatio competere non potest, naturales filij antea meruerint: ne permittatur eis contra substantiam ab eodem naturali patre descendenti, vel ascendenti, vel ex latere agnationis, vel cognationis iure eidem patri coniunctorum (licet ipsi legitimi successores eidem naturali patri per memoratam fortunam efficiantur) aliquod ius sibi vindicare. Quod & in his locum habebit qui iam a naturali patre curiali conditioni traditi, & adhuc superstites sunt: eodem scilicet modo nec illis contra substantiam eiusdem naturalis filij, vel ex eo descendenti, vel ascendenti, vel ex latere coniunctorum, aliquod sibi ius vindicare valentibus. Sed si quidem iste naturalis filius, siue postquam legitimus successor patri effectus sit, siue in antecedente tempore, filios ex legitimo matrimonio, vel alios descendentes liberos habeat: eos modis omnibus ad eius successionem, sine testamento morientis vocati, nec curiae locum esse, praeterquam si quarta portio bonorum eius eidem curiae debeat, eo quod nullus forte ex mortui liberis curialia munera peragere cogitur: illo videlicet obseruando, vt hi quos iuste naturalis filius posteaquam fortunam curiali datus est, procreauerit, & decuriones sine dubio sint, & curialia peragere munia compellantur. Si vero sine liberis cuiuscumque gradus intestatus decesserit: si quidem matre superstiti: tertiam quidem partem bonorum eius matrem habere, duas vero alias partes curiam cui a patre datus est. Sin autem mater quidem defuncti non superest, alij vero cognati ex materna linea descendentes, vel ascendentes, vel ex latere venientes ad eius vocentur successionem: tunc ea quidem quae a patre naturali ad eum perueniunt, eidem curiae competere. Si quid vero filio postea legitimo successori effecto, vel a matre sua, vel aliunde quocumque legitimo modo acquisitum sit: hoc ad proximos maternos eius cognatos peruenire. Illo videlicet obseruando, vt siue matre eius superstiti, siue ea ante filium mortua, aliquis ex eius genere eiusdem curiae fortunam subire paratus sit: liceat ei offerenti se eidem curiae, bona mortui, quae de substantia patris ad eum perueniunt, capere, muniaque peragere curialia: quo accidente, mater defuncti (si adhuc superstiti) non solum tertiam partem eorum quae extra paternam substantiam filius eius aliunde acquisiuerit, sed etiam omnia ea, vel ipsa sola, vel cum cohæredibus suis capiet. Ea vero quae de successione naturalis filij post curiale conditionem morientis constituimus, non tantum in his locum habere debent, qui postea a patre suo naturali curiae dati fuerint: sed etiam in illis qui iam dati sunt, si tamen adhuc superstiti sunt. Quod si ante praesentem sanctionem mortui sunt, minimè ad eorum successionem eandem nostram sanctionem extendimus. Et quoniam omnimodo fauendum est curijs ciuitatum: illud etiam in hanc partem addendum esse censemus, vt liceat patribus naturalibus filios curiae patri suae tradere, non solum nulla eis legitima sobole existente, sed etiam si filios, vel alios liberos ex legitimis matrimonijs procreatos habeant, & eo modo naturales quoque filios sibi legitimos successores efficere: ita tamen, vt minimè eidem patribus liceat per donationem, vel vltimam voluntatem amplius eidem filio naturali dare, vel relinquere, quam vni filio ex legitimo matrimonio procreato dederit, vel reliquerit, cui minima portio data vel relicta sit. Dat. Cal. Ian. DN. Iustiniano A. 2. Consil. 528.

Per matrimonium legitimantur liberi naturales primogeniti, & succedunt aequaliter cum liberis postea nascituris. Bal. & Salyc. Idem A. Demostheni praef. praet. Vm quis a muliere libera, & cuius matrimonium non est legibus interdictum, cuiusque consuetudine gaudebat, aliquos liberos habuerit, minimè dotibus instrumentis compositis, postea autè ex eadem affectione

Nouell. 89. c. 4. c. 5.

Qui legitimum matrimonium liberis iustis consanguineis sunt, at non ij qui per oblationem Curiae vt hic: & Nouell. 89.

haec verba delenda & Curiae 17. obs. 6. haec verba delenda esse Cuiacius monet 17. obs. 6.

est n. iniquum & falsum, patrem naturalem non succedere afeentibus. filijs naturalibus: hoc est patri suo vel proauo.

hoc iure patri facti curiali, liberi postea suscepti, sunt curiales: ante suscepti, non sunt. hodie etiam ante suscepti, curiales sunt. haec constitutio locum non habet in iam mortuis sed morituris.

L. 3. §. eod. Habens legitimos liberos naturales, potest eos Curiae offerre: sed & eis relinquere & donare, non plus tamen quam vni liberorum cui minus dederit.

Nouell. 89. c. 2. Nonell. 74. & ita derogatur Nouella Theodosij de bonis de curia.

419

si. u. 7. cod. l. 419. de verborum significati- ne etiam ad nuptialia peruenit instrumenta, & alios...

Novell. 19. Persequens matrimonium filij nati ex concubina legitima...

11. Idem A. Iuliano P. P.

Nuper legem conscripsimus, qua iussimus, si quis mulierem in suo contubernio collocauerit, non ab initio adfectione...

Auth. ex Nouell. 12. c. 3. Quod ius locum habet et si ante hoc consortium legitimum...

Auth. ex Nouell. 18. c. 8. Sed noua constitutio non permittit hoc in ancilla, nisi ei, qui sine legitimis alijs reperitur...

Auth. ex Nouell. 78. c. 3. Noua alia constitutio hoc generaliter inducere videtur...

Auth. ex Nouell. 74. Patere qui legitimam non habet prolem, sed ex huiusmodi consuetudine duntaxat naturalem...

De legitimitate per testamentum. Si pater filium naturale...

Auth. ex Nouell. 74. c. 2.

Item sine legitimis decedens in testamento scribens vel se naturales filios fore legitimos successores...

Auth. ex Nouell. 13. c. 2.

Si quis liberos habens naturales ex muliere libera, quos exor ei poterat esse, dicat in instrumento siue publico...

12. Idem A. Iohanni P. P.

vidam, qui iustum filium habebat, nepos accessit naturalis. Si nepotis nomen huiusmodi soboli legitimum...

DE TESTAMENTARIA TUTELA

Tit. XXVIII

1. Imp. Severus et Antoninus Augusti, Speratae.

Quem dicit tibi tutorem in testamento patris non datum, si administratione se non immixit...

gestorum

gestorum potes. PP. Kalend. August. Apro & Maximo Conf. 208.

2. Imp. Antonin. A. Sabiniano.

Quæ eodē tempore cōfirmantur, si simul fieri videntur Bald. nihil prius aut posterius æstimatur in his quæ sūt eodem tempore. & ita pater dando posteriore tutorem, non intelligitur remouere priorem Bald. vel sic, tutor testamentarius non excluditur per eodē cillarem, sed simul tutores sunt. Saly. cet. adde l. si in ff. eod.

3. Imp. Alexander A. Gordio & alijs. Si tutores testamento vobis dati sunt quanquā vnus vestrum suæ ætatis factus sit id est pupillarem ætatem excefferit, tutela tamen vestra ad eum non pertinet. Dat. 5. Kal. Ian. Maximo II. & Aeliano Conf. 224.

4. Idem A. Felicianæ

Mater testamento filijs tutores dare non potest, nisi eos heredes instituerit, quando autem eos heredes non instituerit, solet ex voluntate defuncti datus tutor à præsidibus confirmari. Nullo verò ex his interueniente, si res pupillares, qui dati sunt, administrauerint: protutela adione tenentur. PP. 7. Kal. Iun. Iuliano II. & Crispino Conf. 225.

5. Imp. Valerian. & Gallien. Augusti. Daphnæ. Si pupillorum pater alienum seruum, de quo postulas, & tutorem esse voluerit & liberum, manente tamen alio tutore pupillis ante dato: & redimi & manumitti hunc apud præsidem prouinciæ, & curatorem adiungi oportet. PP. 3. Kalend. Martij, Seculari & Donato Conf. 261.

Tutor rectè datus, tenetur etiam de negligentia. Saly.

6. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Donnæ.

Si tibi pater auunculum testamento rectè tutorem dedit, nec is excusatus est: eum tutelæ iudicio tam de administratis, quam de neglectis (cum administrari deberent) apud competentem iudicem cōueni, secundum suæ ætatis bonam fidem tibi satisfacere iussurum. Subscripta Non. April. Sirmij, CC. Consulibus.

Tutor rectè datur testamento, non curator, licet confirmetur. Saly.

7. Idem AA. & CC. Triphenæ.

Tutela actione contra tutorem mota, quem in testamento patris, in cuius fuisse potestate, datum proponis: reddi tibi, si quid debetur, competens iudex aditus iubebit. Curatorem enim inutiliter in testamento dari non ambigitur. Dat. 17. Kal. Maij, Sirmij, CC. Conf.

8. Imp. Theod. & Valent. AA. Florentio P.P.

Tutores etiam Græcis verbis licet in testamentis relinquere: vt ita tutores dati videantur, ac si legitimis verbis eos testator dedisset. Dat. Prid. Id. Sept. Theodosio A. 17. & Festo Conf. 439.

DE CONFIRMANDO tutore,

Tit. XXIX.

1. Imp. Alexander A. Prisco.

ESTAMENTO matris tutores dati, excusare se necesse non habent, nisi decreto secundum voluntatem defunctæ, & quidem inquisitione habita, dati fuerint. PP. 3. Non. Mart. Iuliano II. & Crispino Conf. 225.

Nunquam enim tutor datur à matre, nisi instituto d. l. 4. l. 69. §. secundo, ff. de legatis 2. l. 39. §. nono, ff. de administr. tutor. Si seruus alienus cum libertate tutor datur, seruus redimendus est, & vt curator vel tutor alteri adiungitur Saly. Tutor tenetur de negligentia. l. 2. §. si tutor. non gesserit. l. 60. §. 3. ff. de iur. l. i. ff. de administr. Curator testamento inutiliter datur, licet confirmetur l. 1. in fin. ff. de confirmando tutor: l. 6. §. de negot. gest. Vide Cuiacium 7. obs. 6. Tutor Græcis verbis dari potest vt hic. Quinam actus Græcis verbis fieri possint, dixi ad l. ii. ff. de legat. 3. 26. ff. 3. & ita inutiliter l. 2. ff. eodem. Tutor inutiliter datus excusatione non indiget, nisi à die confirmationis. Cur magis inquiritur tutor à matre datus quam à patre: matris, vt & omnium mulierum, consilium fragile l. 4. ff. de testam. tut.

2. Idem A. Valerio. Neque per epistolam, neque ex imperfecto testamento tutorem rectè dari, indubitati iuris est. Sed voluntas patris in constituendis tutoribus vel curatoribus in huiusmodi casibus à iudice, ad cuius officium hæc res pertinet, seruari solet. Secundum quæ vereri nõ debes, ne tempus, antequam confirmareris, tibi cesserit. PP. 7. Id. August. Alexandro A. II. & Marcello Conf. 227.

10 Tutor confirmandus non impedit quin interim alius possit dari: & dato potest confirmandus adiungi. Bald.

3. Idem A. Sossiano P.P.

SI (vt proponis) pupillo, cuius meministi, pater inutiliter testamento tutores dedit, & priusquã hi confirmarentur, alij ab eo, cuius interest, dati sunt: id quidem, quod iure gestum est, reuocari non potest. An autem qui iudicium patris habent, curatores eidem pupillo constitui debeant, aditus competens iudex per sepe utiilitatibus eius æstimabit PP. 3. Idib. April. Modesto & Probo Conf. 229.

4. Imp. Iulianus A. Iuliano præfecto prætorio.

Naturalibus liberis prouidentes, damus licentiam patribus eorum in his rebus, quas quocunq; modo eis dederint, vel reliquerint (scilicet intra prænitum nostris legibus modum) & tutorem eis relinquere: qui debet apud competentem iudicem confirmari, & ita res gerere pupillares. Dat. 15. Kal. April. Constantino. Lampadio & Oreste Conf. 330.

DE LEGITIMA tutela,

Tit. XXX.

1. Imp. Dioclet. & Maxim. Augusti Firminæ.

AD auunculos nec masculorum tutela ex lege duodecim tabularum deferuntur: cum solimmodo patris, si non se excusauerint, id eius tributum sit. PP. 8. Kalend. Iun. ipsis AA. 1111. & 111. Conf. 296.

Auth. ex Nouell. 118. c. 5.

SIcut hereditas agnatione non inspecta proximis deferuntur, & tutela onus comitatur emolumentum, si masculi & perfectæ sint ætatis, & nulla lege prohibeantur suscipere. Quod si plures sint eiusdem gradus, & ad tutelam vocantur: iubemus communiter apud iudicem conueniuntibus, vnum vel plures eligi: & eum vel eos administrare: vt magis idoneo vel idoneis committatur tutela, periculo tutelæ omnibus imminente, qui ad tutelam vocantur: & substitutis eorum minoribus tacite substituentibus pro huiusmodi gubernatione.

2. Idem AA. & CC. Aselepiodoto.

AD agnatos pupilli iure legitimo sollicitudinem tutelæ pertinere, nisi capitis deminutione sustinuerint, manifestissimum est. S. 3. Non. April. AA. Conf. firmadus nõ impedit quin

3. Imp. Leo A. Erythrio P.P.

CONstitutione diuæ memoriæ Constantini, lege alius possit dari. Claudia sublata, pro antiqui iuris auctoritate, saluo manente agnationis iure, tam consanguineus, id est frater, quam patruus, cæteri que legitimi ad pupillarum feminarum tutelam vocantur. Dat. Kal. Iul. Martiano & Zenone Conf. 469.

Tutor confirmandus, dato à iudicibus tutori vt curator adiungi potest. Confirmatio tutoris in iudicis deliberatione consistit. Pater naturalibus liberis tutorem dare potest, confirmandum tamen à iudice l. 3. in fin. quando mul. tut. Nouell. 89. c. 14. dicitur ad 26. ff. 4. 1. Inst. 15. 11. Vlpian. 2. 3. & sequi. Legitimæ tutelæ deferuntur ad agnatos & ita ad patruos, non ad auunculos §. 1. Inst. eod. l. 1. l. 6. ff. eod. Hodie cognati, si modo proximiores sint, tutelam obtinent. Authent. prox. 5. Nouell. 118. c. 5. Minima capitis deminutio agnatum excludit à tutela l. 5. in fin. ff. eod. §. de Inst. eod. l. 2. Cod. Theodos. de tutor. & curator. creand. de qua vide Vlpian. 11. §. 8. in fin. Vide Vlp. d. loco. id est tantisper, dum manet ius agnationis l. 2. §. eodem. Lex 2. Cod. Theodos. de tutorib. ita habet, in feminis tutelam legitimam consanguineus patruus non recusat.

Per epistolam dari tutor non potest, vt hic: vt nec hereditas (nam epistola ne vim quidem codicillorum habet l. 17. ff. de iure codicil.) sic epistola qua quis sibi cohæredem cauit, petitio nem non habet l. 52. ff. de pactis: fideiusor tamen epistola dari potest l. 22. §. de fideiusor. Quin epistola nonnunquam vicem instrumenti obtinent l. 29 ff. de probationib. Ratio dubitandi ea esse potuit, quod imperfectum patris testamentum inter liberos valeat l. 21. §. 1. §. de testamentis. Excusationis tempus non cedit tutori inutiliter dato, antequam cõfirmetur l. 1. l. 3. ff. eod. l. 58 §. 2. ff. de adm. tutor. Antequam tutor inutiliter à patre datus confirmetur, potest per iudicem alius dari: interim dum tutor confirmetur, potest per iudicem alius dari: in iudice. Legitimè facta non reuocantur. à iudice.

Frater emancipatus est legitimus tutor alterius fratris, & filiorum eius. Bald.

4. Imperator Anastasius, Aug. Polycarpo praefecto praetorio.

Frater emancipatus, qui in germani sui vel sororis successione omnes inferiores seu prolixiores gradus non tantum cognatorum, sed etiam agnatorum antecedere a nobis pro nostra dispositione iustus est, etiam ad legitimam fratrum & sororum, necnon liberorum fratrum tutelam, quasi minimè patris potestate per ius emancipationis relaxatus, si non alia iuri cognita excusatione munitus sit, vocari: nec sub praetextu capitis demissionis alienum ab huiusmodi onere semetipsum esse contendere sancimus. Dat. Kal. April. Ioanne & Paulino Conf. 498.

ex constitutione Anastasii §. 1. Instit. de success. cognator. §. 1. in fine, Instit. de servili cognat. l. 1. §. 1. de legitim. haeredib.

Qui non est legitima aetatis, tutor esse non potest: Et a successione propter hanc causam non repellitur.

5. Imperator Iustinianus Aug. Demostheni praefecto praetorio.

Nemo neque frater, neque alius legitimus in tutelam siue ingenui siue liberti vocetur, antequam quintum & vicefimum suae aetatis annum impleat. Im-

quo vocamineat enim cuique pro sua tantummodo administratione periculum, ne alieno onere alius praegravetur. Sic etenim & pupillis & adultis competens gubernatio inferatur, & naturalis ordo per omnia conseruabitur. Cui resque ex eodem ferendum est eundem esse tutorem, & sub tutela de patre pro-

gnati, proagere? Haec certe & nominum & rerum foeda confusio gnatave, videtur. Discretis itaque omnibus, vel datui, vel legitimi fiat de Cuiac. II. tutores vel curatores hi, qui talis aetatis sunt, cui suarum rerum administratio committitur, quorumque res possunt plenissimo iure hypothecarum teneri. Omnibus gntiquinq; que de successione tam ingenuorum, quam libertorum prioribus legibus disposita sunt, in suo robore duris aut curaturis, nec aliquam imminutionem ex praesentis legis sanctione accepturis: maximè in libertorum successio-

fungi non potest §. 13. Instit. non veniunt, successione emolumentum amittere. Recitata septies in nouo consistorio palatii Iustiniani. Datum 3. Cal. Nouemb. Decio V. C. Conf. 529.

Quisq; suae administrationis causa obligatur. Onere alieno nemo graatur. Naturalis ordo conseruandus. Inciuile est, eundem esse tutorem & alterius tutelae constitui.

QUI PETANT TUTORES vel curatores,

Tit. XXXI.

1. Imperator Antoninus Aug. Chrysanthae.

DMONE adolescentem, aduersus quem consistere vis, ut curatores sibi dari postulet, cum quibus secundum iuris formam consistas. qui si in petendis his cessabit: potes tu competentem iudicem adire, ut in dandis curatoribus officio suo fungatur. PP. 2. Non. Febr. Messala & Sabino Conf. 215.

2. Idem A. Epaphrodito. Patroni tui filij si eius aetatis sunt, ut res eorum per tutores administrari debeant: cura adire praetorem, & nomina edere, ex quibus tutores constituantur: ne, si cessaueris, obsequij deserti periculum subeas. PP. 3. Non. Jul. Messala & Sabino Conf. 215.

3. Idem A. Atalantae. IN locum tutoris defuncti, vel in perpetuum relegati, alium dari tutorem filijs tuis idoneum ex eadem provincia à iudice competente postula: qui secundum officium suum utilitatibus eorum prouidebit. PP. 4. Idib. Jul. Lato II. & Cereale Conf. 216.

Alij si decreto iudicis gesserit obligari putant: alij eo tantum casu, quo tutelae gestionem suscepit sacramento interposito. Bona tutoris pupillo tacè obligata. §. 1. Instit. de legitima patron. tut. Vbi onus tutelae, ibi successione emolumentum. §. 7. de iure dot. 26. ff. 6. 3. Cod. Theodos. 18. Minor moneri debet uti curatorem ad lites postulet: qui si monitus non petat, etiam absenti eidem & inuito dabitur Baldus. lege 2. §. 4. ff. eodem. id est, ut etiam inuito curator derur. Libertus omittens petere tutores filijs patroni, subiacet periculo deserti obsequij Salyc. l. 2. §. 1. ff. eodem: l. 19. ff. de iure patronat. lege 7. §. penultimo j. de curator. furiosi. de matre vide l. 6. §. eodem. lege 3. §. qui dare tutor: lege 3. ff. de tutoribus & curatoribus datis ab his: lege prima in fine. lege decima tertia in fine, ff. de excusationibus tutorum.

4. Idem A. Domnino.

SI filijs debitoris tui non sunt necessarii, qui tutores petant: potes & ipse curare, ut accipiant, per quos legitime defendantur. PP. 3. Id. Jul. Lato II. & Cereale Conf. 216.

5. Imperator Alexander A. Fuscianae.

Mita tutores petere filijs fratris sui non prohibetur. PP. V. Kal. Jul. Maximo II. & Aeliano Conf. 224.

6. Idem A. Otaciliae.

MATRIS pietas instruere te potest, quos tutores filio tuo petere debes. Sed & obseruare, nequid feceris quam oportet, in re filij tui pupilli agatur. Petendi autem filijs curatores necessitas matribus imposita non est: cum puberes minores annis viginti quinque ipsi sibi curatores, si res eorum exigit, petere debeat. PP. X. Kal. Octob. Iuliano II. & Crespino Conf. 225.

7. Imperator Gordianus A. Dionysio.

ADMONE eam, quae quondam pupilla tua fuit, cum eam non tantum viripotentem esse, sed etiam nupersse proponas, ut sibi petat curatorem. Quod si ea petere neglexerit: quod maturius possis rationem reddere administrationis, adito eo, cuius super ea re nouo est, petere curatorem non veraberis. PP. VI. Id. Ianuar. Gordiano A. & Auiola Conf. 240.

8. Imp. Dioclet. & Maximianus AA. Musico.

VM à matribus sedulum petendi tutoris officium exigatur, nec fortuiti casus impedimentis adscribatur, proponasque procuratorem, qui ad petendum pupillo tutorem à matre fuerat constitutus, à latronibus interfectum, petitionem ex necessitate demoratum esse: ab hereditatis successione matrem repellit, cuius nullum vitium intercessisse asseris, perquam duium est. PP. V. Id. Mart. Tiberiano & Dione Conf. 291.

9. Idem AA. Aesclepiodoto.

VM iure habenti tutorem tutorem dari non possit: intelligis matrem non officium pietatis in petendo tutorem deseruisse, sed iure munitam merito filio suo tutorem non postulare. S. 3. Non. April. Byzantij, AA. Conf.

10. Idem AA. & CC. Prisco.

NEPOTIBUS fratris tui, si eorum mater in petendis tutoribus debito non fungatur officio, petere tutores solenniter potes. S. prid. Kal. Maij, Sirmij, CC. Conf.

11. Imperator Zeno A. Dioscoro praefecto praetorio.

MATRES naturalibus etiam filijs ad similitudinem eorum, qui ex iustis ac legitimis nuptijs sunt procreati, petendorum tutorum necessitati subiacent: nulla eis ignorantia iuris ad euitanda legibus vel sacris constitutionibus definita, si petitionem tutorum minus curauerint, profutura. Datum Kalend. Septembr. Constantinop. Zenone, A. II. Conf. 479.

VBI PETANTUR TUTORES, vel curatores,

Tit. XXXII.

1. Imp. Antoninus A. Aristobulae.

Tutoris ad tutorem petendum missi, matrem excusat Salyc. Ei qui adhibuit diligentiam quam debuit adhibere, casus fortuitus non debet obesse, Bald. lege 2. §. 43. ff. ad Tertullianum. Non punitur qui nullo vitio laborat. lege 3. §. 1. ff. de tutoribus vel curatoribus illustr. l. 9. §. qui dare tutor. l. 4. §. in quibus causis tutor habenti: l. 27. ff. de administratione tutorum: l. 13. §. quinto, ff. de excusationibus tutorum: §. quinto. Instit. de curatoribus. curator tamen dari potest lege vigesima in fine, ff. de tutoribus dat. Non imputatur matri, si tutorem non petierit filio tutorem iam habenti. Negligente matre, patruus magnus potest petere tutorem dari facit lege secunda, ff. eodem. Mater naturalibus liberis, sicuti & legitimis, tutorem petere debet: alias eis non succedit. Error iuris matrem non excusat, lege secunda supra de in ius vocando. 26. ff. 6.

MAGI-

Depupillo qui origine petentem habet in una ciuitate in alia perpetuo in alia patri origine monium: Si matrimonio quaeras quis gntim index sit co- Condo petentia da do ei tutore, vel curatore, Scelenio, O. gntim ac do- mialij simul iudicem com petentem ef- & ita hic, gntim vo- abulum ac- cio, vt & in lege 17. §. 4. ff. de admi- nistrat. l. 2. §. 23. ff. ad Ter tullian.

De pupillo
qui originē
paternam ha-
bet in vna ci-
uitate, in alia
domicilium,
in alia patri-
monium: Si
queras quis
iudex sit cō-
petens in dan-
do ei tutore,
vel curatore?
Sic sentio, O-
riginis ac do-
micilij simul
iudicem com-
petentem esse.
& ita hie,
originis vo-
cabulum acci-
pio, vt & in
lege 17. §. 4. ff.
ad municipa-

DE TUTORIBVS VEL CVRATO-
ribus illustrium⁶ vel clarissimarum⁴
personarum,
Tit. XXXIII.
1. Imp. Valentinian. Theod. & Arcad. Augusti,
Proculo præfecto vrbi.

LLVSTRIBVS præfectis vrbi⁶ adhibitis de-
cem⁵ viris è numero senatus amplissimi & præ-
tore⁴ clarissimo viro, qui tutelariis cogni-
tionibus præsidet, tutores⁴ curatoresve⁴ ex
quolibet ordine idoneos faciat referari: & sanè id libero
iudicio, expertesque damni constituent iudicantes. Et si
in regendis pupillaribus substantijs singuli creandum
pares esse non possunt, plures¹ ad hoc¹ secundum vete-
res leges¹ conueniet aduocari: vt² quem cæuis ille admi-
nistrandis negotijs pupillorum dignissimum iudicabit,
sola sententia obtineat præfecturæ, super cuius nomine
solennitate seruata postea per prætorē interponatur de-
cretum. Ita que hoc modo remoti à metu, qui consilio
affuerint, permanebunt: & paruulis adultisq; clarissimis
iusta defensione sub hac prudentium deliberatione perue-
niet. Quod tamen circa eorum personas censuisse nos pa-
lam est, quibus³ neque testamentarij defensores, neque
legitimi, vita, ætate, facultatibus suppetūt. Nam vbi for-
tè huiusmodi homines offeruntur: si nihil ad defensionē
suis priuilegijs comparabunt, vt teneri possint, iure præ-
scribimus. Cæterum alia, quæ in causis minorum anti-
quis legibus cauta sunt, manere intemerata decernimus.
In prouincijs³ autem curiales in nominandis tutoribus
& curatoribus clarissimarum personarum exhibeant de-
bitam cautionem, & discriminis sui memores cognoscāt
indemnitati minorum obnoxias etiam suas deinceps esse
facultates. Dat. 3. Cal. Ianuar. Mediolani, Timalio & Pro-
lario fideiussoribus.
moti Consil. 389.

Occupati circa maiora, non vocantur ad minima. Bald.
2. Imp. Valentinian. Theod. & Arcad. Au-
gusti, Aureliano præfecto vrbi.

Generali lege prospectum est, ne^o qui ad illustrium⁶
senatorum tutelam curialibus occupati necessita-
tibus vocentur. Dat. 8. Cal. Aug. Theodosio A. 3. &
Abundantio Consil. 393.

Occupati circa maiora, non vocantur ad minima. Bald.
2. Imp. Valentinian. Theod. & Arcad. Au-
gusti, Aureliano præfecto vrbi.

Generalis lege prospectum est, ne^o qui ad illustrium⁶
senatorum tutelam curialibus occupati necessita-
tibus vocentur. Dat. 8. Cal. Aug. Theodosio A. 3. &
Abundantio Consil. 393.

Occupati circa maiora, non vocantur ad minima. Bald.
2. Imp. Valentinian. Theod. & Arcad. Au-
gusti, Aureliano præfecto vrbi.

Generalis lege prospectum est, ne^o qui ad illustrium⁶
senatorum tutelam curialibus occupati necessita-
tibus vocentur. Dat. 8. Cal. Aug. Theodosio A. 3. &
Abundantio Consil. 393.

Generalis lege prospectum est, ne^o qui ad illustrium⁶
senatorum tutelam curialibus occupati necessita-
tibus vocentur. Dat. 8. Cal. Aug. Theodosio A. 3. &
Abundantio Consil. 393.

Generalis lege prospectum est, ne^o qui ad illustrium⁶
senatorum tutelam curialibus occupati necessita-
tibus vocentur. Dat. 8. Cal. Aug. Theodosio A. 3. &
Abundantio Consil. 393.

QVI DARE Tutores vel Cv-
ratores possunt, & qui dari non possunt,
Tit. XXXIII.

1. Imp. Alexander A. Amphibulo.
VM tibi in ea ætate constituto, vt si de statu
tuo constaret, per tutores siue curatores
negocia tua administrari deberent, libertatis
controuersiam fieri alleges: non ideo oportet
magis liberali causa ordinata, quia in-
terim pro libero habebaris, curator tibi daretur, per que
defendi causa tua potest. PP. Kal. Nouemb. Alexandro
A. Conf. 225.

2. Idem A. Artemisia.
Marius^o etsi rebus vxoris suæ debet affectionē, ta-
men curator ei¹ creari non potest. PP. Kal. Iulij,
Fusco II. & Dextro Consil. 226.
Carens visus non potest esse curator. Bald.

3. Imp. Philippus A. Dolenti.
VM inibus⁶ eaptum curatorem haberi debere fal-
sum tibi persuasum est. PP. 13. Kal. Augusti. Peregrino
& AEmiliano Consil. 245.

4. Idem A. Emerito.
Militia¹ armatae muneribus occupatus, neque si le-
gitimus sit, neque si ex testamento datus fuerit,
potest. sed si errore ductus, res administrauerit: negotio-
rum gestorum actione conuenitur. PP. X. Kal. Augusti.
Peregrino & AEmiliano Consil. 245.

5. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. &
CC. AEmilianæ.
Neque à præside alterius¹ prouinciæ, neque à ma-
gistratibus municipalibus tutorem ortum ex alia
ciuitate, nec domicilium, vbi nominatur, habetē
iure dari posse ab eo, cuius iurisdictioni subiectus non
est, certissimi iuris est. Neque cessatio iniuncti perperam
officii, ad periculū eius pertinet. S. 12. Kal. Maij, AA. Cōf.
6. Idem AA. & CC. Leontio.

Vod dicitur matrē² filijs tutores nolle petere, super prætor
hac re ad præsidem prouinciæ, qui si eam neglexit,
se perspexerit, etiam ipse magistratus dare tutores,
vel nomina³ mittere, vt ab ipso decreto tribui possint,
iubere non prohibetur. PP. 2. Kal. Maij, AA. Conf.
Seruus non potest dari à iudice tutor vel curator. Saly.

7. Idem AA. & CC. Rufo.
In seruilij⁶ conditione constitutum tutorem, vel cu-
ratorē à præside⁷ dari non posse, nullam habet
iurisdictionē. S. 2. Non. Iul. Philippopolis, AA. Confil.
*Iure isto creditor potest esse tutor debitoris: Et
sibi soluere tutela durante. Saly.*

8. Idem AA. & CC. Euelpisto.
Creditorē debitoribus⁶ tutorem datum, non tā-
tū petitionē nō amittere, sed etiā ipsum sibi pos-
se soluere, nō ambigitur. PP. 5. Non. Iul. CC. Cōfil.

rator esse non potest §. 14. Inst. de excusatione: adde l. 8. ff. de excusat. tutor:
procurator. l. 31. §. de locato: l. 13. l. 8. §. de legatis. Qui pro tutore negotia
gestit, etiam negotiorū gestorū actione conueniri potest, Paul. v. sent.
4. §. de l. 1. m. f. de rest. am. tut. l. 6. §. de negot. l. 3. §. 10. ff. de negotijs. In
tutore dando, magistratum seruare oportet finem territorij & iurisdic-
tionis suæ l. 3. ff. de tutorib. dat. l. 3. §. qui perant tutores: Si tamē defuerint
idonei, potest magistratus ex vicinis ciuitatibus honestissimū quemq;
inquirere, & nonē præsidii prouinciæ mittere, non ipsum dandi arbi-
triu vindicare l. 6. §. de l. 2. ff. de tutorib. Et curatorib. dat. interdū etiam
non municeps dari potest l. 10. ff. de tutelis. Fallit etiā lex nostra in testa-
mentario tutore. Possumus. n. alienæ ciuitatis ciuem liberis tutorem
dare l. 32. ff. de rest. am. tut. quāquam & eo casu tutorei dato competit ex-
cusatio l. 11. §. de excusat. tutor. l. 1. §. de rest. am. tut. l. 8. ff. de fideiuss. tut.
*dixi ad l. 3. l. 6. l. 8. §. qui perant tut. l. 2. §. 23. ff. ad Trebell. §. l. 2. §. ff. de
tutorib. dat. Servius non potest dari à iudice tutor vel curator. Nam
à testatore potest §. 1. Inst. qui rest. am. dat. tut. poss. Olim creditor de-
bitori tutor dari poterat vt hic: l. 7. §. de excusat. tut. l. 78. §. 1. ff. de contrah.
empt. l. 9. §. ff. de administ. tutor. vt & is qui litem habebat cum pupillo
vel adolescente, nisi lis esset de omnibus bonis, vel maxima parte, vel
de statu l. 6. §. 18. l. 20. l. 21. ff. de excusat. tut. §. 4. Inst. de excusat. tut. Hodie hu-
iufmodi personæ nedū excusantur, sed remouētur, nisi sit mater & auia
Nov. 94. etiam si post susceptam administrationē adquirat obligationē
aduersus pupillū. Quo nomine intelligas nō permissi tutorib⁹ vel cura-
torib⁹ celsissimū iure, obligationes in pupillū adquirere, vt olim licuit
l. 12. ff. de reb. eor. qui sub int. d. Nou. 72. In Gallia creditor vel debitor cō-
ditionē suā euulgare nō cogitur, si à testatore tutor datus fuerit, & ita
iudicatum à Gratiano politico Senatu anno 1461. Februarij 6. refert Bū-
gnonius in legibus abrogatis. Debitor potest etiam tutor esse pupilli
creditoris l. 3. §. 4. ff. de administ. tutor. §. d. §. 5.*

¹ Nec. n. om-
nium iudicā
est tutores dā
re v. 26. ff. §. de
tutorib. Et cū
ratorib. dat.

² ab his qui ius
dāsi habent
l. 7. in f. ff. de
confirm. tut.
d. l. 7. in fin.
Novell. 72.

³ §. l. 17. ff. de
tutorib. datis.
⁴ id est, quō-
minis: Cuia-
cius ita inter
pretatur vt
scripsi ad l. 7.

⁵ §. 2. ff. pro em-
ptore.
⁶ De tutela
feminarū di-
ctum est aliās
in l. 3. §. de le-
nec alio modo, etsi
voluerit, tutor vel
curator fieri girm. tut. §.

⁷ ad l. 11. §. 11
de excusat. tut.
adde Cuiac. 7
obser. 11. adde
quād. ex l. 2.
§. de procura-
toribus.

⁸ l. 4. §. de ex-
cusationib. 110
§. 19. Inst. de
excusat. tut.
puta furiosā
l. 14. ff. de cu-
ratorib. fur.

⁹ quia si vir
ret, tacitē mu-
lier ei negli-
gentiam rem-
mitteret.

¹⁰ Vtroque o-
culo orbat⁹,
curator esse
non potest, l.
§. j. qui mor-
bo: vno po-
tēst l. 9. §. de
excusat. tutor:
Miles arma-
ta militie, ciu-

† & ita abrogatur d. §. 4.

† & ita abrogatur d. §. 5. d. l. 7. d. §. 1. l. §. 1. §. 1. §. 1. §. 1. §. 1.

Authent. ex Nouell. 72. c. 2.

M Inoris debitor, vel is cui minor tenetur, aut qui minoris res tenet, a curatione prohibetur. Nam & ante curatorem, si minoris creditor efficiatur, non sine adiuncto curatore administrabit. Hoc autem ab initio vel...

10. ff. de no solutione inuabitur. Sed si ad rem cessionem & aduer...

9. Iidem AA. & CC. Maximiano.

9. Iidem AA. & CC. Maximiano. Tutoris tunc filiius tutore legitimo patruo constituto, nec villo excusato priuilegio, tutor datus es: cum habenti tutorem, alium dari iura prohibeant: necessimiles ne vdatem administrationis ad eum pertinere, nec te datione teneri, non ambigitur. S. 3. Kalen. Febr. Sirmij. CC. Consl.

10. Iidem Augusti, & CC. Florentino

10. Iidem Augusti, & CC. Florentino. Tutorum ad habenti neque adiungi nisi causa cognita, neque in locum eius alium substitui, nisi ante priore remoto, ambigui iuris non est, te quoque absfuturum, damni, quod medio tempore negotijs puillariibus contigit, esse succedaneum: cum actorem perimendat 17. obf. 6. Idque in absentia tua alium creasse, certum est. PP. 3. Kal. April. 30. Cæsariibus Consl.

11. Imp. Constans A. & Constantin. Cæs. ad Bassum prefectum vrbi.

11. Imp. Constans A. & Constantin. Cæs. ad Bassum prefectum vrbi. In vniuersis litibus placet non prius puberem iustā habere personam, nisi interposito decreto, aut administrandi patrimoni gratia, aut in litem fuerit curator datus: vt iuxta precedentia nostre pietatis statuta legitime initiatae litem agitata in iudicij contouersia finiatur. Dat. 3. Id. Octob. Aquileie, Cōstant. A. & Licinio Cōf. 312.

12. Imp. Valentinianus, Gratian. & Theod. Augusti, Eutropio.

12. Imp. Valentinianus, Gratian. & Theod. Augusti, Eutropio. Curator adolescenti ordinatus, post inchoatam litē non potest sub pretestu specialis curatoris se fe nominati aut litem contestatam deserere, aut ab administratione se subtrahere. Dat. 4. Kal. Octob. Constantinop. Eucherio & Syagrion Consl. 351.

Principis colonus aliusve priuilegiatus tutor dari non debet.

13. Imp. Honor. & Theod. AA. Monaxio prefecto vrbi.

13. Imp. Honor. & Theod. AA. Monaxio prefecto vrbi. Ne magistratum vterius procedat licentia: plenius designamus, ne patrimonialem colonum, siue alium, qui priuilegio ab hac nuncupatione defenditur, tutela muneris adstringat officium. Dat. Honorio VIII. & Theodosio III. AA. Consl. 409.

QUANDO MULIER TUTE... lae officio fungi potest,

Tit. XXXV.

Mulier de iure communi non potest tutela officio fungi. Salye.

1. Imp. Alexander A. Otaciliae.

1. ff. de tut. & curatorib. datis, quatenus in ea fuerit, id est absuerit & Cur. d. loco. §. 1. §. 1. §. 1. §. 1.

TUTELAM administrare, virile munus est, & vltra sexum foemineae infirmitatis tale officium est. PP. X. Kalend. Octobr. Iuliano II. & Crispino Consl. 225.

2. Imp. Valentinianus, Theod. & Arcad. AAA. Tatiano P. P.

2. Imp. Valentinianus, Theod. & Arcad. AAA. Tatiano P. P. Mater: quae amissis viris tutelam administrando: rum negotiorum in liberos postulant: priusquam confirmatio officij talis in eas iure eueniat, fateatur actis sacramento prestitito, ad alias nuptias non venire. Sanē in optione huiusmodi nulla cogatur, sed liberā in conditiones, quas prestitum, voluntate descēdit. nam si maluit alia aptare matrimonia, tutelam administrare non debent. Sed ne sit facilis in eas post tutelam tra fidem iure susceptam irruptio: bona eius primitus, qui tutelam risurandi ite gerentis affectauerit nuptias, in obligationem venire, & teneri obnoxia rationibus paruulorum praecipimus: non redditus ne quid incuria, ne quid fraude depercat. His illud adiun: rationibus, gimus, vt mulier, si aetate maior est, tunc demum peten: nec petito ad: datē tutelae ius habeat, cum tutor vel testamētarius vel filio tutore, si legitimus defuerit, vel priuilegio a tutela excusetur, hii habent ta: vel suspecti genere summo uetur, vel ne suis quidē pro: citam hypo: animi aut corporis valetudine administradis facultatib' thecam, tana idoneus inueniatur. Quod si foeminae tutelae refugerint, in vitrici q̄ in & praoptauerint nuptias: tunc demum vir illustris pre: matrisbonis. factus vrbi, accito praetore, qui impertiendis tutoribus Id hodie ab praesidet, siue iudices, qui in prouincijs iura restituunt, rogatur. pre: de alio ordine per inquisitionem dari minoribus defen: feruntur. n. sores iubebunt. Dat. 12. Kal. Febr. Mediolani, Valentinia: matres & a: no A. IIII. & Neotherio Consl. 373. uia: tutorib' datus & legiti: timis Auth. matri & a:

Authent. ex Nouell. 118. cap. 5.

MATER & ANNA secundum ordinem tutelam etiam viri. Ma: te agnatos subire permittimus, si inter gesta nup: prijs alijs & senatusconsulti Velleiani auxilio renu: tor illius. ciauerit: solis testamentarijs tutoribus eas procedentibus, & ampliatu: legitimis & datus postpositis. Defuncti namq; voluntate: tem praeponi volumus. Praterhas autem alijs mulieribus eod. ad aut. u. interdicimus officium tutela subire.

Authent. ex Nouell. 94. c. 2.

Authent. ex Nouell. 94. c. 2. SACRAMENTUM quidem non exigitur, sed contractus se: cundis nuptijs expelli eam a tutela conuenit: salua mi: noribus omni alia (prout iuris est) cautela.

Authent. ex Nouell. 94.

Authent. ex Nouell. 94. AD HAC ESSE debitum inter ipsam & filios quoquomo: do vertitur: tutela materna non ideo minus admissi: tur, debito in sua natura durante. Potest etiam ma: ter naturalium filiorum tutelam agere, omnia agens quae: cunque in legitimis definita sunt filijs.

3. Imp. Iustinianus A. Iuliano praefecto pratorio.

3. Imp. Iustinianus A. Iuliano praefecto pratorio. SI pater secundum nostram constitutionem naturali: bus liberis in his rebus, quae ab eo in eos profecte admistrat. sunt, tutorem non reliquerit: mater autem voluerit Etiam filijs eorum, (siue masculi sint, siue foeminae) subire tutelam: naturalibus ad exemplum legitimae sobolis liceat ei hoc facere, quae: matres post: tenus actis sub competenti iudice interuenientibus, iu: sunt esse tu: ramentum antea praestet, quod ad nuptias non peruē: trices l. vlt. §. niat, sed pudicitiam suam intactam conferuet: & renun: de confirmā: ciet senatusconsulti Velleiani praesidio, omnique alio do tutore: No: legitimo auxilio suamque substantiam supponat: & ita uell. 89.

Mater tutelam liberorū adfectans, renunciare Velleiano cogitur Nouel. 118. c. 5. In Gallia id locū non habet. & ita placito senatus Burdegalensis sancimus, anno 1321. Iulij 26. vt Bugnonius refert in legibus abrogatis. §. Nota de renunciatione quaē fit omni legū auxilio & iuri introducto in fauorem sexus: qua renunciatione rediguntur mulieres ad iura cōmunia masculorum, nec habent aliquod beneficiū in prauidicium pupillarū. Quid si talis renunciatio fuerit omissa? Baldus in Authent. Matri & Annā §. negat valere decretum interpositū super tutela matris & auia: nec eas praesumi renunciasse, ideoque iuuari iuris ignorantia l. vlt. §. de iuris & factis, quod durius videtur. AE quiores existimo, quibus id placet, Mulieres suscipiendo tutelam, tacite videri fecisse has renunciations & ea omnia quibus ad tutelam peruenitur. facti l. 77. ff. de adquis. heredit. l. 30. ff. de verbor. obligat. Addit Rolandus à Valle t. Consl. 13. num. 6. & sequentib. ad 22. à multis existimari ea clausula videri renunciatum legi 6. 12. ff. de transact. de non visis & cognitis verbis testamenti (quam tamen opinionem non probat num. 26.) ad hęc beneficii iuris municipalis, ne in solidum conueniantur, beneficio inuentarij, cedeendarum, excutionis, ordinis, diuisionis, beneficio non abstrahendi de domo reuocandae donationis ob non factam insinuationem, beneficio non incarcemandi, simulationis. Ad hęc tolli purgationem morae, conducto ri denegari remissionem occasione belli superuenientis & similibus. filiorum

causis & l. filiorum suorum vel filiarum naturalium tutricem eam existerere sancimus. Omnibus quae pro matribus & l. beris carum & l. 4. j. cod. ex legitimo matrimonio progenitis, diuilibus constitutibus. 9. s. qui per-tionibus cauta sunt, in huiusmodi matribus obseruandis. **Tutor: l. 1.** Si enim in filiis iustis, in quibus & testamentaria & legibus. 5. qui dare tima sunt tutela, & tamen matribus his deficientibus ad tutorem. **providentiam filiorum suorum venire conceditur: mul-** **d. 10. j.** qui to magis in his casibus, ubi legitima tutela euanciscit, saltē daret: l. 20. in alias eis dare humanissimum est. Dat. 15. Kal. April. Conf. ff. de iuris-stantinop. Lampadio & Oreste VV. CC. Conf. 530. rib. d. aris.

In locum absentis rei publicae causa, licetis tutor esse non desinat alius tutor dari potest. (haec lex exceptio est ad l. 4. j. cod.)

IN QUIBUS CASIBUS TUTOREM vel curatorem habenti, tutor vel curator dari potest,

Tit. XXXVI.

Curator datus in locum absentis, eo reuerso deponit officium. Bald.

1. Imp. Antoninus A. Tiberiano & Rufo.

S I in locum eius tutoris ad tempus dati essis, qui reipublicae causa aberat: sique iam finito munere, quod ei iniunctum est, abesse desit: quin ad eius officium curamque pertineant excusationibus. ceritis, si praesidem provinciae virum clarissimum adieris, ut is ad administrationem tutelae compellatur. PP. 8. & rationibus. Kal. Augusti. Antonino A. III. & Balbino Conf. 214. **disfrabendis.**

Curator in locum absentis excusati tutoris, licet pupillos alios quoscunque habeat, eo reuertor cum alijs in locum excusati tutoris substitutus sit: absentia detamen periculo administrationis ultra pubertatis tempore non adstringeris. PP. V. Id. Iun. Modesto & Probo facit l. 14. §. 1. Conf. 229.

Curator adiungitur tutori causa cognita. Bald.

3. Idem A. Hyla.

In locum tutoris excusati, potest curator dari. aliquos curatores oporteat praesides provinciae, si te non sufficiat, an tibi tutelam administranti adiungi. 4. inf. j. cod. l. 1. aliquos curatores oporteat praesides provinciae, si te non sufficiat, an tibi tutelam administranti adiungi. 11. §. 1. l. 28. ff. sufficientem de prebenedictis, estimabit. PP. 8. Id. Decemb. de testament. Pompeiano & Peligno Conf. 232.

4. Imp. Valer & Gallien. Augusti Euploio.

L icet tutorem habenti tutor dari non potest: tamen ex causis alius idoneus substituitur sententia competentis iudicis solet in locum suspecti, qui conuictus ac remotus est, & in locum excusati, vel de do tutores vel functi, vel delegati tutoris. PP. Idib. Mart. Seculare II. **curatores: l. & Donato Conf. 261.**

5. Imp. Dioclet. & Maximian. Augusti & CC. Zenoni.

C um ob augmentum facultatum curatores adiungi soleant, non prius dati tutores ab administratione eorum liberantur. Sanè si is, qui administrat, uir, tempore finitae tutelae fuit soluendo: secuti temporis periculum ad te pertinere non potuisse manifestum monum, tu est. Dat. 3. Kal. April. CC. Conf. **toti curator**

adiungi potest. Haec lex exceptio est ad l. 4. j. cod. l. 11. inf. j. de excusat. tutor. l. 9. §. qui perant tutores: l. 9. §. qui dare tutor. Paul. 4. sent. 13. §. 3. Curatorem habenti, potest l. 20. inf. ff. de tutor. & curat. d. aris. Cur tam variè? An quia datio tutoris est ex inquisitione atque decreto, a-ctus autem legitimus semel fiat: An quia pupillus est in tutoris potestate, & nemo possit esse in duorum potestate, ita ut sit potestas cuiusque in solidum, nisi pro vno habeantur, ut cum sunt conianctim dati duo, pluresve. Curatoris autem nulla est potestas in personam. puta in locum absentis reipublicae causa, l. 1. excusati propter diffusum patrimonium l. 2. §. 3. cod. rerum aliarum l. 21. inf. ff. de excusat. tutor: in locum surdi, muti, furiosi l. 17. ff. de tutel. adde & casum legis 15. ff. de tutel. & alium ex l. 17. inf. ff. de appellat. l. 1. §. 1. ff. de tutel. l. 10. j. de curatore surrosi. l. 2. §. cod. l. 11. §. 1. ff. de testament. tutela. l. 3. §. qui perant tutores. Relegatio, excusationis species d. l. 3. d. l. 11. inf. l. 3. §. 9. ff. de legit. tutorib. Cuius emendatio deportati, nisi forte vox Relegati hic accipienda sit pro Deportati, Cuius ad l. 8. §. ff. de excusat. tutor: ab ea tamen emendatione discedit adde Paul. 2. sent. 25. §. 8. Propter augmentum facultatum tutori curator solet adiungi l. 9. inf. ff. de adm. ist. tutor. Licet alius tutor adiungatur, prior non liberatur. l. 39. inf. ff. de adm. ist. tutor. Cur ita? collige ex l. 1. inf. j. de diuident. da tut.

DE ADMINISTRATIONE TUTORUM, vel curatorum, & pecunia pupillari forn-randa, vel deponenda,

Tit. XXXVII.

Authent. ex Nouell. 72. c. 6.

N OVISSIME cautum est, a curatore pecuniam pupillarem non esse seueranda, quod si fecerit, minus subiacet periculo, nisi mobilis sit eius substantia, cuius cura administratur, tunc enim curator illud solum mutare cogatur, quod ad dispositionem sufficit adolefcentis, eiusque rebus, quod verius plus est, caute recondatur: vel nisi ex necessitate hoc fecerit, veluti propter expensas in pupillum faciendas.

Vnus officialis non tenetur de eo quod fecit alius in alio officio, & non eodem. Bald.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Modesto.

R ustra times administrare res adolefcentis, cuius curator es, ne ex hoc aliquis existimet commune periculum prioris temporis te recepisse: sed ea, quae agenda putas, age: & (quod magis interest omnium partium) iusta, ut in dex inter te & tutores datus, quae primum partibus suis fugatur. PP. 12. Kal. Octo. Albino & Aemiliano Conf. 207.

2. Idem Augusti Timoni & Elpidophoro.

A dversus curatorem adolefcentis, cui collegae dati estis, quae diu administratio communis durat, exerceri iudicium non potest. PP. 2. Kalen. Maij, Apro & Maximo Conf. 208.

3. Imp. Antoninus A. Eumoso.

S vmpus in pupillum tuum necessariò & ex iustis honoribusq; causis iudici, qui super eare cognitur est, si probabuntur facti, accepto feretur, etiam si pretoris decretum, de dandis eis non sit interpositum id nomen, quod a tutoribus siue curatoribus bona fide erogatur, potius iustitia, quam aliena auctoritate firmatur. PP. 14. Kal. Septemb. Duobus & Aspris Conf. 213.

4. Idem A. Proculæ.

N isi eam pecuniam, quam constiterit liberti patrum tutoris filiae rationi eius debere, vel deponerit, vel in praediorum conuersionem conuertitur: remittitur ad praefectum urbi, secundum ea, quae constituta sunt, arbitrio eius puniendus. PP. 12. Kal. Octob. Antonino A. III. & Balbino Conf. 214.

5. Idem Augustus Rufino.

R ustra tutores quondam adolefcentium, quorum curam administras, iudicium facere detrectant, cum exacta pecunia possit auctoritate praesidis in depositum causam haberi. PP. Kal. Iun. Laeto II. & Cereale Conf. 216.

Subpraetextu vel Selamine officij non debet calumnia committi. Bald.

6. Imp. Alexander A. Pacionio.

N on est ignotum tutores vel curatores adolefcentium, si non in pupillorum vel adultorum scientes calumniosas instituant actiones, eo nomine condemnari oportere: ne sub praetextu nominis eorum propter suas similitudines seculares lites suas exercere posse existimet. PP. 6. Id. Maij, Maximo II. & Aeliano Conf. 224.

7. Idem Augustus Valerio.

T utelam pupillorum tuorum sic administrare debes, ut ne ad iudicium, quod hic relictum est contra formam alienandi testamenti datam vendas. PP. VI. Id. Iul. Maximo II. & Aeliano Conf. 224.

S umma liquida, non potest tuto solui minori propter restitutionis l. 1. Cod. si aduersus solui non tamen eo praetextu potest tutor aut alius debitor pupilli vel minoris retinere pecuniam penes se. Cogitur enim pecuniam deponere vel consignare l. 5. l. 7. §. 7. ff. cod. l. 73. inf. ff. de procuratoribus l. 55. §. 1. ff. mandati l. 64. ff. de iudicioribus §. Moliniam de Sfar. quest. 39. num. 298. Tutor calumniosam, vel superuacaneam actionem intendens, proprio nomine obligatur l. 9. §. 6. inf. ff. cod. l. 78. ff. de legat. 2. bonam mouere cogitur & appellare l. 11. j. eodem. Praetextu officij calumniam committit, non oportet securi existimentur. Contra formam datam a testatore, non debet tutor rem pupilli vendere l. 8. §. de reb. alien. Imò potest vendere, & ea in re patris praetextum negligere l. 5. §. 9. ff. cod.

26. ff. 7. 3. C. Theodos. 19. Nouell. 72. c. 6. §. 7.

id est ex Nouella 72. c. 6.

Curator aucti non tenetur pro tutoribus ante cedentibus, nisi negligentia in exigendo possit ei imputari. j. quando ex facta tutoris.

datos.

Cum plures tutela geruntur, inco-tutorem non datur actio l. 12. l. 18. l. 32. inf. ff. cod. Pro vniuersali curatione non potest agi, nisi si finitio officio Bald: & Curac. 17. obs. 7. inf.

l. 33. in fin. ff. cod. Potest

ne tutor salarium exigere? potest d. l. 33. inf. §. 1. Curac. 17. obs. 7. inf. §. 1. putà in aliment. pupill. nam expedit quodecunque non interponi d. l. 2. Quod confirmatur per iustitiam naturalem, non eget alia confirmatione. Bald.

l. 10. j. cod. Tutor debitor pecuniam debitam pupillo deponere debet ad praediorum comparationem. Minus est deponuisse, quae comparabile.

men exigitur & h. i. ad l. 5. §. 4. ff. cod.

* De rebus immobilibus in patrimonio minorum permanere: nul-
 lumq; edificij genus, q; integrum hæreditas dabit, col-
 pupillorum lapsus tutoris fraude depereat. Sed & si patris vel ille
 non alienan- cuiuscumq; hæres est minor, reliquerit deformatum ædi-
 dis sine decre- ficium: tutor testificatione operis ipsius, & multorum fi-
 to & hie: & id, id reficere cogatur. ita enim annui redditus plus mino-
 ribus conferent, quam per fraudes pretia deminuta. Serui
 * Quemad- etiam, qui aliqua sunt arte præditi, operas suas commo-
 modum tuto do minoris inferant: & reliqui qui in usu minoris domini
 res seruis pu- esse non poterunt, quibusq; ars nulla est, partim labore
 pillaribus uti suo, partim alimoniarum taxatione pascantur. lex enim
 debeant. non solum contra tutores, sed etiam contra foeminas
 * Tutorum immoderatas atq; intemperantes prospexit minoribus:
 nomine hac quæ plerumq; nouis maritis non solum res filiorum, sed
 lege intelli- etiam vitam adducit. Huic accedit, quod ipsius pecu-
 guntur ma- nix (in qua robur omne patrimoniorum veteres posue-
 res tutelam runt) fœnerandi vsus vix diuturnus, vix continuus & sta-
 filiorum ad- bilis est: quo subsecuto, intercedente sæpe pecunia, ad ni-
 ministrantes. hilum minorum patrimonia deducuntur. Iam ergo ven-
 * eorum se. ditio tutoris nulla sit sine interpositione decreti: exce-
 sed & suam l. ptis his dumtaxat vestibus, quæ detrita vsu, seu corruptæ
 12. j. qui pō- seruando seruari non potuerint. Animalia quoq; super-
 rior. uacua, quanuis minorum, quin veniant, non vetamus.
 * De pecuniæ Dat. Id. Mart. Constant. A. V. II. & Constantino C. C. 531.
 vtilitate dixi Tempus soluendi canonem, ipso iure non currit
 ad Nouell. minorib. Bald.
 Leonis 52. 23. Idem Augustus Felici.
 f. Fœnerandi Sⁱ tutoris vel curatoris culpa vel dolo, eo quod vesti-
 vsus vix diu- gal prædio emphyteutico impositum minimè depē-
 turnus, vix cō- dere voluissent, minoris prædij fuerit amissum: dam-
 tinuus; vix num, quod ei contigit, ex substantia eorum refarciri necesse est. Dat. 13. Kal. Maij, Constantinop. Dalmatio & Xe-
 stabilis. nophilo Consil. 333.
 5. Nulla mi- 24. Imp. Arcad. & Honorius Augusti Eutylichiano
 norum bona præfecto prætorio.
 vèdi possunt
 sine decreto, sicut præsentia publicarum personarum inuenta-
 siue mobilia rium rerum omnium & instrumentorum solemniter
 fiat siue im- ter facere curabunt. Aurum, argentumque, & quicquid
 mobilia: nisi veritate temporis non mutatur, si in pupilli substantia
 talia dixeris reperiatur, in tutissima custodia collocentur: tamen vt
 vt diu com- modè seruari ex mobilibus aut prædia idonea comparentur: aut si for-
 modè seruari tē (vt ad solet) idonea non potuerint inueniri, iuxta anti-
 non possint: vt sunt vestes qui iuris formam vsurarum crescat accessio: quarum
 vt sunt vestes qui iuris formam vsurarum crescat accessio: quarum
 detractæ & si- exactio ad periculum tutorum pertinet. Dat. 7. K. Mart.
 miles: ad hæc Constantin. Arcad. IIII. & Honorio III. AA. Consil. 396.
 animalia sup Debitor pupilli solvens tutori ex præcepto iudicij, plenissi-
 uacua j. eod. mam consequitur liberationem. Sal.
 h. l. 4. j. quæ in- 25. Imp. Iustinianus Augustus Ioanni præ-
 do de cr. opus fectio prætorio:
 non est. l. 52. ff. Ancimus, creatione tutorum & curatorum cum omni
 de hæredit. pe- procedente cautela, licere debitoribus pupillorum vel
 tit. adultorum ad eos solutionem facere: ita tamen, vt prius
 l. 57. ff. de ad sententia iudicialis sine omni damno celebrata hoc per
 ministr. tutor. miserit. quo subsecuto, si & iudex hoc pronunciauerit, &
 l. 3. C. Theo. debitor soluerit: sequitur huiusmodi causam plenissima
 eod. securitas, vt nemo in posterum inquietetur. Non enim
 l. Imp. putatur debet quod ritè & secundum leges ab initio actum est, ex
 tutori, si res
 emphyteutica propter canonem non solutum, ad dominum redierit. fa-
 cit l. 5. §. 9. ff. de eo. l. 78. §. 2. ff. de legat. 2. m. l. 4. C. Theod. eo. De inuen-
 tario a tutoribus & curatoribus. faciend. l. 7. ff. eo. l. 27. §. de episc. aud. l. 11. j.
 arbitr. tut. l. 7. §. 6. ff. de curat. furiosis. Nou. 94. id est cum primum po-
 terunt Accurs. 6. hic eis ω τριών μηνών μετά την τελευτήν Harmeno. 11. c.
 ω εει ω ερημίσω εω ω τριών μηνών. Idem tempus hæredi præfenti ad inuen-
 tarium faciendum præferibitur: absentibus annis l. 5. ff. de iure deliberan-
 di. Idem spatium 3. mensium datur à Leone Nou. 110. inuentario rerum
 dotalium faciend. Quo tempore inuentarium rerum minoris à tu-
 toribus & curatoribus fieri oporteat. Quibus presentibus inuenta-
 rium pupillare fieri oporteat. i. tabulariorum l. 3. §. de episcopis. Ergo
 plures requiruntur tabelliones: Accursus vnicum sufficere ait. In inuen-
 tario hæredis præter tabularium tres requiruntur Nouell. 1. Quarum
 rerum fieri debeat inuentarium. alioquin vt suspecti remouentur, a-
 liisque penis subiacent: nisi testator inuentarij confectionem speciali-
 ter remiserit l. 5. ff. arbitr. tutela. dixi ad l. 22. ff. de eo. pecunia pupil-
 lare que commodè seruari possunt, custodiendæ à tutoribus, vt prædia
 idonea comparentur, vel fœnori occupentur. De prædijs ex pecunia
 pupillari comparandis. De pecunijs pupillaribus fœnori occupandis.
 Hodie tutores non coguntur pecunias pupillares fœnori dare Auth.
 nouissimè s. eo. Nou. 74. c. 6. Quomodo periculum nominum ad tuto-
 res pertineat & l. 16. ff. de eo. Iudicij decreto quauis pecunia solui po-
 test & l. 1. sibi, vt prius iudicialis sententia. Inst. quib. alienare licet: l. 7. §.
 2. ff. de minorib. adde s. si aduers. solui.

alio euentu refuscitari. Non autem hanc legem extendi-
 mus etiam in his solutionibus, quæ vel ex redditibus vel
 ex pensionibus, vel alijs huiusmodi causis pupillo vel ad-
 ulto accedunt: sed si extraneus debitor ex fœneratitia for-
 sitan cautione, vel alijs similibus causis solutionem face-
 re, & se liberare desiderat. tunc enim eam subtilitatem ob-
 seruari censemus. Dat. 10. Kal. Mart. Constantinop. post
 consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.
 Licet tutor interponat auctoritatem, & vel curator adu-
 lus tamen suum non perdit. Bal.
 26. Idem Augustus Ioanni P. P.
 C^{um} quædam mulier testamento condito filium su-
 um præterisset, idem autem filius, qui præteritus
 erat, vel fratris vel extranei esset tutor vel curator,
 qui scriptus à matre tutoris fuerat hæres: in præfenti spe-
 cie manifestissimum erat, stare tutorem vel curatorem in
 præcipiti loco siue enim auctoritatem suam vel con-
 sensum de aduenda hæreditate præstare pupillo aut ad-
 ulto minimè voluerit, ne ex hac causa sua iura aliquod
 20 patiantur præiudicium, (satis enim imminet periculum
 tutelæ, vel vtilis negotiorum gestorum actionis, ne pu-
 pillus vel adultus, vt pote ex illius tarditate læsus, litem ei
 ingerat) siue huiusmodi timore perterritus auctor fuerit
 pupillo vel adulto, periculum emergebat. dum enim alij
 consentirent, ipse sua iura perdit. videbatur etenim confir-
 mare matris suæ iudicium, quod oppugnandum esse exi-
 stimabat. & multæ aliæ insuper species oriuntur, ex qui-
 bus verendum est tutorem vel curatorem circa suas res præi-
 udicium parari puta in hypothecis, & alijs varijs causis.
 Inuenimus autem generaliter definitum, post officium
 depositum omnes actiones, quas tutor vel curator ex ne-
 cessitate officij subierit, in quodam pupillum vel adul-
 tum transferri. quare tam optimo exemplo argumen-
 tati, necnon & alijs omnibus casibus, in quibus vere-
 tur tutor vel curator, ne præiudicium ei aliquod fiat, ti-
 morem eius remouemus. Damus igitur eis cum summa
 fiducia res pupillorum vel adultorum gubernare: scituris,
 quod lex nostra sua eis iura immutata reseruat, nihil ex
 huiusmodi auctoritate vel consensu præiudicij subituris.
 40 Dat. 10. Kal. Septem. Constantinop. post consulatū Lam-
 padij & Orestis VV. CC. 531.
 27. Idem A. Ioanni præfecto prætorio.
 C^{on}stitutionem, quam nuper fecimus disponetes,
 quemadmodum debent solutiones in contractibus
 minorum fieri, siue ex redditibus, siue ex pensionibus,
 siue ex alijs similibus causis, etiam in vsuras extendimus:
 quæ tamen non summam neque ex multis annis colle-
 ctæ iam debentur, biennales metas, & centum solidorum
 quantitate minimè excedentes. Dat. 10. Kal. Nou. Con-
 stant. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.
 28. Idem A. Ioanni præfecto prætorio.
 S^{ancimus} neminem tutorum vel curatorum pupilli,
 vel adulti, vel furiosi, aliarumq; personarum, quibus
 tam ex veteribus quam ex nostris legibus vel consti-
 tutionibus creantur curatores, defensionem, quam pro-
 lite susceperint, recusare: sed ab initio litis modis omni-
 bus memoratas personas defendere, & litem præparatam
 secundum leges instruere: scientes, quod hoc munus ne-
 cessarium est tam tutelæ, quam curationi. Et si hoc re-
 cusauerint, vel subire distulerint: non solum vt pote sus-
 pecti amoueantur, amissa eorum existimatione: Sed etiam
 ex substantia sua omne detrimentum, quod antelate per-
 sonæ ex recusatione defensionis sustinent, refarcire cog-
 60 gantur. i. §. Sed & si quis ex quadam interpellatione ad-
 monitus pro litis instructione consuetam cautelam ex-
 posuerit, vel post litem contestatam, quam per se, non per
 procuratorem susceperit, vel demens vel furiosus factus
 fuerit: sancimus continuo curatorem ei in competenti
 iudicio ordinari, cura & prouisione tam iudicij sub quo
 lis vertitur, quam cognatorum & propinquorum, & acto-
 ris, si voluerit: vt non ab eo instituta lis diutius protraha-
 k obserua hanc sententiam l. 1. j. quando ex facto tutoris. l. 5. ff. si quis
 cautionib. Necesse est officij excusat. sic aduocato non nocet accusatio l.
 5. ff. de postulando. l. 14. §. 6. ff. de bon. liberr. m. l. 4. §. 1. ff. de re iudicat. Argumentum ita ducitur, Finita tutela vel cura transeunt actiones in pu-
 pillum & adultum. Potest itaq; pupillus vel adultus à suo tutore vel cu-
 ratore, post finitam tutelam, conueniri. Licet tutor consentiat vt tu-
 tor, non tenetur tamen iure proprio l. 14. §. 9. ff. de bon. liberr. l. 1.
 25. §. eod. d. l. 25. ff. Tutor pupillum defendere tenetur l.
 30. ff. eod. d. l. 30. Pena tutoris vel curatoris pupillos vel ad-
 ultos suos non defendentis. Lite etiam cœpta, curator ad litem
 indigentibus datur.

Ad curam eius, qui tene- tur pupillis postulare tu- tores, perti- net, ut a tuto- ribus pupilli defendantur, & si fuerint remoti, alij cōstituuntur.

Matris offi- cio atq; mu- neri incumbit, nedū tu- tores petere, sed etiam ex- qui, vt per eos pupilli re- cte defendan- tur. adde No- uell. 115. c. 1.

Cautio, qua de hic agitur nō praestatur a matribus, testamenta- rijs & legitimi- mis tutorib. gerentibus, sed datiuis.

l. 10. j. qui petant tutor.

l. 4. j. qui pe- tant tutor.

l. 1. j. qui petant tutor.

Tutor de- fensionē pu- pilli promit- tens, non cogit- tur satisfda- re iudicatum solui, aut de- rato: sed tan- tum iudicio fisti l. 1. §. 2. ff. eod. eoq; no- mine immo- bilia pupilli sine decreto obligare.

obserua ca- sum in quo per tutorem & curatorem possunt im- mobilia pu- pilli & adulti- citra decretū obligari. que nā cau- tio exigitur a tutoribus creandis.

tutores vel curatores possunt fru- ctu pupillares sine decreto distrahere p- tijs tamen fo- rensi⁹, id est vltatis eo lo- co in quo di- strahuntur. adde l. 2. §. de res. m. id est foren- si precio l. 63. ff. ad l. Falc. 27. ff. 7. Non. 113. c. 5. m. f. Tutor notitia causa dat⁹, licet nō administrat, te- nentur tamē, si cōtutores nō instruxit, aut suspectos postulauit. Notitia causa datur plerūq; liberti q; actores fuere, vt instruat tutores & curato- res de fortunis pupilli l. 32. §. 1. ff. de res. a. tut. l. 14. §. 1. §. 6. ff. de solutio. Tutor vni- uersi pui- nciae, nō tenetur de facto tutoris alterius, pui- nciae Bald. Si administratio est diuisa a testatore vel a iudice, periculum vni- uersi non spe- ctat ad aliu Sabo- cor. l. 2. §. de diuis. tut. l. 4. l. 47. m. ff. de administ. tut.

tur: necessitatem habente creato curatore defensionem subire, & cætera liti adimplere. 2 ¶ Personis etiam, quæ periculo proprio vel suæ substantie tutores vel cura- tores petierunt (sive matres⁹ fortè fuerint, sive quidam alij) compellendis eos, quos ordinauerint tutores vel cu- ratores, preparare talem subire defensionem, vel, si illi noluerint hoc facere, & propter huiusmodi defensionis recusationem a tutela vel curatione remoueantur: neces- sitatem imponimus memoratis personis alios tutores vel curatores ordinare in ipsis gestis, in quibus tutores vel curatores creantur, ex sua confessione declarantes talem subire defensionem. Ne autem tales personæ sine proui- sione debita relinquantur, vel contra eos agentium iura diutius protelentur: sancimus, continud, id est post recu- sationem defensionis, in casibus videlicet, in quibus (fi- cut dictum est) hoc fieri possit, creationem aliorum tuto- rum vel curatorum celebrari: cognatis⁹, aliisque propin- quis & adfinibus, vel creditoribus⁹, vel alijs quorum⁹ in- terest, aduentibus, vel admonentibus eos, qui secundum leges ius habet tutores vel curatores cōstituere. 3 ¶ De- fensionem autem, & nomen eius in hoc casu apertius de- clarantes, ne fortè putauerint tutores vel curatores gra- uamen sibi imponi, illam decernimus defensionem eos subire, quæ non⁹ satisfatione pro euentu litis consti- tuitur, sed vt tantum modò litem secundum legum ordi- nem pro pupillo vel adulto alijsque personis instruant, li- centiam ex hac nostra auctoritate habentes, sine⁹ decre- to, quarum gubernationem gerunt, pro cautela litis subsignare. 4 ¶ Omnem autem dubitationem pro de- fensione pupillorum & adultorum, aliarumque perso- narum penitus amputantes, sancimus⁹, omnes tutores vel curatores non alias creati, nisi prius cum alijs solen- nibus verbis, quæ pro gubernatione rerum tam in gestis quam in cautionibus ab his conscribuntur, & hoc spe- cialiter expresse sint, quod omnimodo sine vlla dilatione defensionem pro pupillis & adultis alijsque supra memo- ratis personis subire eos necessè est. 5 ¶ Hicque adijci- mus, nullam neque in hoc capitulo ambiguitatem re- linquentes, tutoribus & omnibus curatoribus licere⁹ fru- ctus, siue qui ex redditibus prædiorum colliguntur, siue qui ex substantia personarum, quarum gubernationem habent, inueni fuerint, (id est, vinum, oleum, & frumen- tum, vel cuiuscumque speciei sunt) sine decreto distrahere iusto⁹ pretio q; in his⁹ locis in quibus venditio celebra- tur, tunc temporis noscitur obtinere: & quæ ex venditio- ne eorundem fructuum colliguntur pecuniæ, cum alia pupillorum vel adultorum aliarumque personarum sub- stantia administrantur. Dat. 12. Kal. Nouemb. Constant. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 33.

DE PERICULO TUTORVM ET curatorum, Tit. XXXVIII.

Etiam ad tutorem datum causa notitia pertinet periculum si alios administratores non instruxit, vel suspectos gerere permisit.

1. Imp. Alexander A. Quarto.

T qui notitia⁹ causa liberti tutores dantur: quamvis soli administrandorum negotiorū pupillorum siue adultorum facultatem inter- dam non accipiant propter tenuitatem sui patrimonij, periculo tamen omnes sunt obligati: siue ea quæ scire debent, ex utilitate eorum tutores siue curato- res dissimulauerint, siue fraudem aliquam adhibuerint, vel cum alijs participauerint, aut cum suspectos facere deberent, vel in officio muneris, vel debito obsequio ces- sauerint. PP. 9. Kalend. Februar. Alexand. A. II. & Marcello Cons. 227.

2. Idem A. Saturo.

A Deos, qui in alia⁹ prouincia tutelam administrant, periculum administrationis ex persona tutorū qui in alia prouincia res pupilli gerunt, non porrigitur. PP. Non. Iul. Alexandro A. II. & Marcello Cons. 227.

adde l. 2. §. de res. m. id est foren- si precio l. 63. ff. ad l. Falc. 27. ff. 7. Non. 113. c. 5. m. f. Tutor notitia causa dat⁹, licet nō administrat, te- nentur tamē, si cōtutores nō instruxit, aut suspectos postulauit. Notitia causa datur plerūq; liberti q; actores fuere, vt instruat tutores & curato- res de fortunis pupilli l. 32. §. 1. ff. de res. a. tut. l. 14. §. 1. §. 6. ff. de solutio. Tutor vni- uersi pui- nciae, nō tenetur de facto tutoris alterius, pui- nciae Bald. Si administratio est diuisa a testatore vel a iudice, periculum vni- uersi non spe- ctat ad aliu Sabo- cor. l. 2. §. de diuis. tut. l. 4. l. 47. m. ff. de administ. tut.

Tutor qui seruauit non seruanda, tenetur de periculo casus fornicari. Bald.

3. Imp. Philippus A. & Philippus Cæs. Gratiano.

Si res pupillares, quas in horreo conditas habere, aut etiam reuandare debuisti, in hospitio tuo (vt adle- ueras) vi ignis absumptæ sunt: culpam seu segnitiam tuam non ad tuum damnum, sed ad pupilli tui spectare dispendium, minus probabiliter deponis. PP. 3. Kal. Apr. Philippo A. & Titiano Cons. 246.

4. Idem A. & C. Floro.

Tutoribus vel curatoribus fortuitos casus, aduersus quos cauere non potuit, imputari non oportere, sicut per scriptum est. PP. 12. Kal. Sept. Philippo A. & Titiano Cons. 246.

Probationes iuris & de iure sunt liquida. Bal.

5. Imp. Dioclet. & Maximian. Augusti Seucro.

Si tutor petitus, vel testamento datus, tutorem te con- stitutum esse, non ex remissioris negligentie vitio, sed iusta⁹ ignorationis⁹ ratione non didicisti, idq; liqui- dis probationibus ostenderit: periculo eius temporis, quod ignorante te transmissum est, non teneberis. PP. 3. Id. Septemb. ipsis IIII. & IIII. A. A. Cons. 290.

6. Idem AA. & CC. Epicteto.

Temporis, quod insequitur post tutelæ translatio- nem, administrationis officio finito, ad eos, qui fue- runt tutores, gerendæ rei non pertinere periculum, rationis est. S. j. Kal. Decemb. Cæsaribus Cons.

QUANDO EX FACTO TUTORIS VEL curatoris minores agere vel conueniri possunt, Tit. XXXIX.

1. Imp. Antoninus A. Septimio.

VLIANA, cuius tibi⁹ tutores condemnati sunt, si viciesimum quintum annum ætatis e- gressa est: actio⁹ iudicati utilis aduersus ipsam bonâq; eius tibi⁹ exercenda est. Nam tuto- res curatoresq; finito officio non esse conueniendos ex administratione pupillorum vel adolescentium, sæpe de- cretum est. PP. 8. Kal. Iul. Romæ, Antonino A. IIII. & Bal- bino Cons. 214.

2. Imp. Alexander A. Sorarcho.

ET si tutores tui cum pecuniam pupillarem crede- rent, ipsi stipulati⁹ sunt: utilis actio tibi dabitur.

3. Imp. Gordianus A. Prudentiano.

Si in rem minoris pecunia profecta sit, quæ curatori- vel tutori eius nomine minoris mutuò data est: meri- tō personalis in eundem minoris actio danda est. PP. Non. Septemb. Gordiano A. & Auiola Cons. 240.

4. Imp. Dioclet. & Maximianus AA. & CC. Maximianæ.

Si hi qui te in pupillari ætate constituta tutores fuerint, postea⁹ in administratione perseverantes, vel curato- res constituti, tua prædia locauerunt: eos competenter conueni. sed & ex eorum contractu utilis tibi queri po- tuit contra successores conductoris actio. S. j. Non. Mar. AA. Cons.

5. Idem AA. & CC. Onesimæ.

PER tutorem pupillo actio, nisi certis ex causis⁹ queri non potest. Dat. Id. Decemb. Cæsaribus Cons.

1 Si tutor minoris condemnatur, minor conuenitur iudicati actione l. 2. ff. de administ. tut. Finito officio, tutor vel curator conuenitur ex administratione. Ex tutoris stipulatione in rem pupillarem, pupillo queritur utilis actio. Agunt maiores actione ex stipulatu de pecunia sua a tutore vel curatore credita. Ex mutuo a tutore ac- cepto & in rem pupilli verso, datur in pupillum utilis actio l. 2. j. de cu- rat. furiosi. l. 4. §. eodem. Si finito officio tutor perseverat in ad- ministratione, ipse obligatur. Agunt minores actione locati, ex locatione prædiorum suorum a tutore facta. Regulariter pupillo per tutorem non queritur actio l. 11. §. 6. ff. de pignor. actia. ex quibus queritur utilis actio l. 2. l. 4. §. eodem: l. 2. ff. de administ. tut.

Tutor qui seruauit non seruanda, tenetur de casu alias non tenetur l. 4. j. eod.

Tutor cogi- tur res pupilli tuto loco deponere l. 9. de pignor. ar. l. 27. ff. de ad- ministr. tut. l. 34. ff. de dano. Tutor de ca- su fortuito non tenetur l. 32. §. 1. l. 50. ff. de administ. tut.

Iusta est i- gnorantia, que cuius cō- muniter acci- dere solet. Al- ias scientia arguitur ex ijs que com- muniter fieri solent & Ro- land. à Valle l. 1. cons. 19. nu. 38. ad 44.

Negligētia non adscribi- tur ignorati l. 8. §. de admn- istr. tut.

Onus pro- bandi hic in- iungitur tuto- ri quod tamē pupillo iniū- gitur in lege 6. ff. de adm- istr. tut.

Periculum temporis i- gnoti non praestatur.

Tutela fini- ta, finitur pe- riculum ad- ministratio- nis l. 11. j. ar- bit. tutela.

26. ff. 9.

vt alij in locum eorum petantur, non prohiberis. PP. Id. Ianuar. Alexand. A. III. & Dione Confl. 230.

4. Idem A. Thalida.

Etiam testamento patris tutorem datum suspectum postulare potes, si fraudem tutoris argueris. PP. 3. Kal. Ianuar. Maximo II. & Paterno Confl. 234.

5. Idem A. Asclepiadi.

In postulandis suspectis tutoribus seu curatoribus non vires matrimoniorum principaliter, sed an nihil scigniter, nihil fraudulenter geratur, perpendi oportet. PP. 6. Kal. Ianuar. Maximo II. & Paterno Confl. 234.

Accusatio de suspecto est publica. Bald.

6. Imp. Gordian. A. Felici.

Pietatis fungeris munere, qui fratris tui filios (vt necessitudo sanguinis suadet) protegere conaris. Si igitur tutores vel curatores eorum non recte administrant suspectis eis postulatis atque ostensis, vt alij in locum eorum constituatur, facile impetrabis. Quod si nihil in fraudem egerunt, vtum ita egeni sunt, vt in eorum administratione fratris tui filiorum substantia periclitetur: an eis adiungendus sit curator qui idoneus facultatibus sit, rector prouinciae estimabit. Remouendi autem licentia non solum parentibus vtriusque sexus, sed etiam cognatis, & extraneis, & affinis, & ipsi cuius res administrantur, si non impubes sit, arbitrio cognatorum bonae opinionis constitutorum conceditur. PP. 5. Idus Nouemb. Pio & Pontiano Confl. 239.

7. Idem A. Gorgoniae.

Vm, quem vt suspectum tutorem vel curatorem accusas, pendente causa cognitionis abstinere ab administratione rerum tuarum, donec causa finiatur, praesens prouinciae iubebit. Alius tamen interea in locum eius in administratione rerum ordinandus est. PP. 7. Kal. Mart. Sabino II. & Venusto Confl. 241.

8. Imp. Philippus A. & Philippus Caes. Proculo.

Si non suspectum contutorem tuum postulare, ac remouere ab administratione bonorum pupilli curaueris: admitti nequaquam potest ratio desiderij tui, iam nunc postulantis tutelam tibi nomine eiusdem pupilli restitui. PP. 14. Kalend. Nouemb. Peregrino & Emiliano Confl. 245.

9. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Ammiano.

Suspectos tutores ex dolo, non etiam eos, qui ob negligentiam remoti sunt, infames fieri, manifestum est. 8. Kal. Maij, CC. Confl.

DE IN LITEM DANDO TUTORE vel curatore,

Tit. XLIII.

Tutor potest agere contra pupillum alio contutore auctore. Salyc.

1. Imp. Antoninus A. Miltiadi.

Si quas petitiones aduersus pupillos tuos habes: dirigere eas potes ad assentibus causamque defendentibus contutoribus tuis: cum & si alios tutores non haberent, ad hoc genus litis defendendae curatores accipere deberent. PP. 13. Kal. Aug. Antonino A. III. & Balbino Confl. 214.

2. Imp. Alexander A. Euaestio.

An tibi partem fundi paterni vindicatio competat: is cuius de ea re notio est, aestimabit. Respicere autem debes officium in quo te esse tutorem dicis: ne obdium administrationis petitionem euictione secuta, ultra pretij quantum auctoris heredem pupillum tuum oneres, qui laudatus per te defendi debeat: cum aut compensationis

l. 32. in ff. de administr. tut. §. 6. In ff. eod. l. 7. §. 1. ff. eodem. l. 19. ff. de auctor. tutor. §. 1. In ff. de auct. tutor. Vlpian. II. §. 24. Hodie curator datur, non tutor praetorius vt olim dict. §. 3. dict. §. 24. Altero tutore auctore, cum altero agi potest. Est igitur eo casu superuacuum posci curatorem litis causa l. 3. §. 2. ff. de tutel. §. 1. 24. ff. de restam. tutela. Res ita habet, Tuus frater fundum communem vendidit, & de duplo emptori repromisit. Frater mortuo tibi, tutori liberorum eius, emptor partem fundi venditi euicit. Emptor ad duplum experitur in pupillo quibus defensionem debes, Quid iuris? Praestat te compensatione uti, ne alioquin tui pupilli in penam dupli incidant. Sin minus, curator in litem pupillis eligendus est, qui eos in casu euictionis defendat. i. venditoris fratris.

rationem habere, aut contratio tutelae iudicio experiri possis. Sed ne tuum ius (si quod habes) impediatur: ad eam rem defendendam, qua aduersus te vindicantem agenda erit, curatores pupillo petantur. PP. 12. Kal. Maij, Iuliano II. & Crispino Confl. 225.

3. Imp. Gallenus A. Valerio.

Ad protegendam causam tutor siue curator datus, conueniri non potest administrationis periculo, cum sola suscepti negotij tutela mandata est. Si nihil igitur (vt allegas) praeter negotium gessisti, frustra conueniris. PP. Kal. Aprilis, Valeriano & Luciano Confl. 266.

4. Idem Augustus Irenaeo.

Ad litem datus tutor, si quid bona fide erogasti, a contutoribus more solito exigere potes. PP. Kal. Nouemb. Paterno & Arcefilao Confl. 263.

Vbi tutor testamentarius vel legitimus est cum pupillo litigaturus, debet ei de curatore ad litem facere prouideri. Salyc.

5. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Tigrani.

Sue ex testamento, siue ex iure legitimo, fratris tuorum filiorum tutelae orus ad te perueniat, vereri non debes de his questionibus, quas aduersus fratrem tuum quondam tibi fuisse dicis: cum si qua emerferit lis procuratore dato, & illis curatore ad litem constituto, & solennitatis iuris (vbi tutor exigitur) & indemnitati vtriusque prospici possit. Script. 4. Kal. Maij, CC. Confl.

DE EO QUI PRO TUTORE negotia gessit,

Tit. XLV.

1. Imp. Valerianus & Gallienus Augusti Marcello.

Etiam mulieres si res pupillares pro tutore administrauerint, ad praestandam rationem tenentur. PP. Emiliano & Ballo Confl. 260.

2. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Marco.

Non vtiliter nominatus tutor pupillorum nomine agendo, licet ex eorum persona iniunctas impleat intentiones, exceptione (si tutor non est) summo uetur. D. Non. Decemb. CC. Confl.

SI MATER INDEMNITATEM promisit,

Tit. XLVI.

1. Imp. Alexand. A. Brutice.

Suo potius periculo magistratus tutores, quos petisti, dederunt: quam tu contra seculum conditionem alicui ex ea obligatione obstricta es, quod tuo periculo tutores filijs tuis dari postulasti. PP. 3. Idus Martij, Maximo III. & Urbano Confl. 225.

2. Imp. Philippus A. & Philippus C. Asclepiadi & Menandro.

Quodam pupillorum vestrorum a matre, itemque auo materno administrata, eorumque nomine indemnitate vobis promissam adseueratis. Quae si ita sunt, & ijdem pupilli legitime a tatis effecti, non aduersus matrem suam, neque auum, sed contra vos congruere sunt: non immerito indemnitate ab his praestari desiderabitis, quos & administrationem suo periculo praeferatis, quos & administrationem suo periculo praeferatis, quos & administrationem suo periculo praeferatis.

3. Imp. Dioclet. & Maximianus Augusti Catano.

Si ff. ad Vel. nisi specialiter decreto comprehensum sit, Periculo matris, qua tutorem petit tutorem dari. Vt. j. eodem. Aliud futurum est, si vt re ipsa tutelam filiorum administraret, tutoribus filiorum repromisit. Sui enim non alterius causa repromisit d. l. 6. in pr. Haloander, & recte. Cui tutor permisit Cui matri & auo materno rerum pupillarum administrationem exacta ab eis cautione indemnitate. Quid dicendum? Est in arbitrio pupilli agere aduersus tutorem: ergo aduersus matrem? utique: non tamen ex stipulatu tutoris l. 9. j. arbitr. tutela: sed negotiorum gestorum actione, lege 24. supra de suris. & ita intelligendus est Paulus 2. sentent. II. §. secundo.

dixi ad l. i. s. eod.

Quemadmodum iudex tutorem confirmare solet, quem mater liberis heredibus institutis dederit, l. 4. s. de testam. tut. ita reprobare solet quem mater repbauit & hic. cui conuenit lex 21. §. 2. ff. de tutoribus dat.

Fraudis in tutela conuictus, notatur l. 1. ff. de his qui notant. l. 2. s. de tut. vel curat. qui non satis d. l. s. de suspect.

Causa dubitandi ea esse potuit, Tutela pubertate finitur, ideoque post pubertatem causa adesse tutor non cogitur.

Causa decidendi ea est, Etiam si tutela pubertate finitur, periculum tamen ad administrationem non ante finitur, quam si rationes redditae sint a tutore. Non dum rationes reddidisse intelligitur, qui licet instrumeta retinet.

Tutor omnem rationem curator non restituit, qui nondum transfuit instrumenta litis suo consilio ceptae facit di. §. 6. h. 27. ff. 2. id est, patre orbati, ut hic titulus differat a titulo, Diuortio facto apud quem liberi morari & educari debeant. Is enim titulus est de liberis habentibus patrem.

Non. 22. cap. 38. Nam ut Maenander ait, εἰς τὴν δὲ μήτηρ φιλότεχνος μάλλον πατὴρ δὲ ἢ μὲν γὰρ αὐτῆς οἰδὲν οἶδεν ὅδε αἰεταί. id est, si secundas non contrahat nuptias Nouell. 22. & tamen vitrico priuigni educatio & tutela permitti potest l. s. l. i. s. de contrar. iud. tut. l. 32. in fine ff. de adoptionibus. sic Caius Octavius apud vitricum educatus Dion. De educatione, Bartolo, Baldo & Speculatori & VVurmsler non conuenit, vide VVurmsler. 1. pract. 38. cap. 4. Cuiacius 6. obseruat. 29. contra putat recte argumentari a tutela ad educationem l. 1. §. s. l. i. s. de exemplo tutoris ff. s. ubi pupilli: at non e contra. Nam iure antiquo matri tutela filij non per mittebatur, nisi a principe impetrasset: educatio, permittebatur. Seneca de consolatione, ad Maximimum. Pupillus relictus sub tutoris custodia usque ad 14. annum fuit sub matris custodia. quaedam dixi ad l. 18. s. de nuptijs. Iudex non decernit temere educatorem eum, qui pupilli successione sperat l. 1. §. 2. in fine ff. eod. licet eadem ratione ad eum redierit tutela legitima. huc referenda est pars postrema epigraphes tituli, ubi pupillus educari vel morari debeat, & de alimentis ei praestandis.

OB tutorem non idoneum a matre petitem, frustra vobis cam teneri contenditis, cum non nisi specialiter eius periculo dari decreto fuerit comprehensum, ex ea obligatione obstricta sit. S. Kal. Decembr. AA. Confl.

SI CONTRA MATRIS VOLUNTATEM TUTOR DATUS SIT,

Tit. XLVII.

Contra matris voluntatem tutor filio dari non potest. Bald.

1. Imp. Senerius & Antoninus, Augusti, Tertio.

CONTRA matris vltimam voluntatem Fusciniū filio communi tutorē datum probaueris: cum sine damno existimationis a tutela remouendum praetor decernet. quae rescriptio, si in frau de conuictus fuerit, non suffragabitur. PP. 13. Kal. Martias, Laterano & Rufino Confl. 198.

VT CAUSAE POST PVBERTATEM ADIT TUTOR,

Tit. XLVIII.

1. Imp. Philippus A. Dextro.

TUTORES qui necdum administrationem ad curatores transtulerunt, defensionem causarum pupillarum adfistere oportere, saepe rescriptum est. Et ideo si (vt proponis) instrumenta quibus asseri possunt causae prouocationis, etiamnum hi quorum meministi, apud se detinent: aditus praes provinciae periculi sui eos admoneri praecipiet. PP. 12. Kal. Nouemb. Philippo A. & Titiano Confl. 246.

VBI PUPILLI EDUCARI DEBEANT,

Tit. XLIX.

Pupilli educari debent apud matrem, nisi ad secunda vota transferit. Bald.

1. Imperator Alexander A. Dionysodoro.

EDUCATIO pupillorum tuorum nulli magis quam matri eorum, si non vitricum eis induxerit, committenda est. Quando autem inter eam & cognatos & tutores super hoc orta fuerit dubitatio: aditus praes provinciae, inspecta personarum qualitate & coniunctione, perpendet ubi puer educari debeat. Sin autem aestimauerit apud quem educari debeat: is necessitatem habebit hoc facere, quod praes iusserit. PP. 7. Id. Februa. Maximo II. & Aeliano Confl. 224.

2. Imp. Diocletianus & Maximianus, AA. & CC. Grata.

VTrum nepos tuus ex filia apud te, an apud patrum suum morari debeat, ex singulorum affectione, & qui magis ad suspicionem ex spe successione prior sit, aestimabitur. S. 18. Kal. Nouemb. Nicomedia, CC. Confl.

DE ALIMENTIS PUPILLO

praestandis,

Tit. L.

IMP. ANTONINUS A. FAUSTINO. PUPILLVS, si ei alimenta a tutore suo non praestantur, praesidem provinciae adeat: qui, ne in alimentorum praestacione mora fiat, partibus suis fungetur. Idem est & si de statu pupilli seu adulti, & de bonis eius controuersia pendeat. PP. 6. Id. Iul. Roma, Laeto II. & Cereale Confl. 216. Pupillus praesumitur alimentatus a tutore, & non praesumitur de nihilo vixisse, vel sine sumptibus studuisse. Bal.

1. Imp. Antoninus A. Faustino. PUPILLVS, si ei alimenta a tutore suo non praestantur, praesidem provinciae adeat: qui, ne in alimentorum praestacione mora fiat, partibus suis fungetur. Idem est & si de statu pupilli seu adulti, & de bonis eius controuersia pendeat. PP. 6. Id. Iul. Roma, Laeto II. & Cereale Confl. 216. Pupillus praesumitur alimentatus a tutore, & non praesumitur de nihilo vixisse, vel sine sumptibus studuisse. Bal.

2. Imp. Alexander A. Euphido. QVOD plerumque postulat, vt arbitrio praetoris alimenta pro modo facultatum pupillis vel iuuenibus constituantur: pro officio suo, qui aliena negotia gerunt, ne apud iudicem controuersia habeant, faciunt. Caterum si bonus vir & innocens tutor arbitrio suo aluit pupillos (quod interdum etiam necesse est fieri, ne secreta patrimonij & suspectum as alienum pandatur: quod melius est interim taceri, quam cum de modo bonorum quaeritur, vltro proferri, & apud acta ius dicentis contra vtilitatem pupillorum designari) non dubie accepto ferre debent ea quae vir bonus arbitratur merito ad exhibitionem educationis, ministeria, studiaque, erogata esse. Nec ferendus est iuuenis, qui cum praesens esset, studijsque eruditus atque alitus esset: si ea per alium se consecutum non probet: sumptus recuset, quali vento vixerit, aut nullo liberi hominis studio imbui meruerit. PP. Nonas Decemb. Maximo II. & Aeliano Confl. 224.

1. Imperator Antoninus Augustus Leoni. VM tutela administrata ratio a te peti ceperit: neque veritati, neque iustis probationibus officit, quod (vt in dicitis) testator modum patrimonij sui verbis testamenti ampliauit vel minuit. PP. 5. Kal. Octobr. Duobus & Aspris Confl. 213. In exigendis nominibus debitorum tutor tenetur tantum de lata culpa. Salye.

2. Idem Augustus Praesentino. NOMINA paternorum debitorum si idonea fuerint initio susceptae tutelae, & per latam culpam tutoris minus idonea tempore tutelae esse ceperunt: iudex, qui super ea re datus fuerit, dispiciet: & si palam dolo tutoris vel manifesta negligentia cessatum est, tutelae iudicio damnum quod ex cessacione accidisset, pupillo praestandum esse, statuere curabit. PP. Non. Iul. Antonino A. IIII. & Balbino Confl. 214.

ARBITRIUM TUTELAE, Tit. LI.

1. Imperator Antoninus Augustus Leoni.

IN dubio praesumitur pupillus alimenta a tutore percipisse. Nemo praesumitur venio vixisse vide de Aeliano i. praesumpt. 50. id est, de actione tutelae. Cui respondet titulus ff. de tutela & rationibus distrahendis, & vtili curacionis causa actione lib. 27. tit. 3. Hanc actionem vocationis Arbitrii, quod omnis huius iudicij potestas sit in arbitrio iudicantis, qui excussis tutelae rationibus, ex bona fide statuit, quae tutore pupillo praestare aut reputare oporteat. Eidem contraria actio opponitur, de qua j. tit. 58. Veritati, & heredibus suis vel extraneis, nihil officit, quod defuncti modum patrimonij sui declarauerit l. 10. s. bona & veritas, iudicij. l. 6. s. de probationibus. l. 6. j. de testam. l. 81. §. 4. ff. de legatis l. 1. §. 77. §. 30. ff. de legat. 2. l. 15. in fine ff. ad legem Falcidianam: nisi defunctus iurauerit. Descriptione enim defuncti cogitur sequi, nisi malint hereditate multari. dixi ad Nou. 1. Nou. 48. Quod de heredibus dictum est ad creditores non pertinet ad Nou. 48. Non secundum testatoris assumptionem, sed secundum veritatem, tutor reddere rationem tenetur. Vide Nouel. 48. de eo qui moriens iurauit quantum haberet in bonis. De nominibus, paternis, De nominibus, contractis a tutore agitur in lege 18. l. 21. s. de administrat. tut. l. 7. §. 2. ff. de administrat. tut. adde l. 35. ff. de rebus credit. Voluntates defuncti dispositivae seruatur, non enunciatiuae l. 6. j. de testam. nisi sit iuratum dista Nou. 48. In nominibus, paternis exigendis tutor tenetur tantum de lata culpa. l. 57. ff. de administrat. tut. Quidam daturne directae tutelae actio in curatorem vniuersalem saltem protulit: sic videtur, quia tutoris vicem sustinet. Thalelaeus hic putat τὸν τῷ ἀνίστου κηράτωρα τῆς τῆς τελευτῆς κατέχευεσθαι. quod Vlpiani sententiae repugnat l. 1. §. 7. ff. de eo qui pro tut. Minoris est electio, vtrum petat rem emptam ex sua pecunia (licet non suo nomine) an pecuniam ipsam cum usuris centesimis Salyce. De usuris pupillaribus vide l. 7. §. 10. ff. de administrat. tut. lege prima j. de usuris pupillaribus.

2. Idem Augustus Praesentino.

3. Idem Augustus Vitalio. SECURATOR post decretum praesidis, sublata pecunia, quae ad comparationem possessionis fuerat deposita, sibi praedium comparauit: elige, vtrum malis in emptio- ne negotium tibi cum gessisse, an, quia in usus suos pecuniae conuersae sunt, legitimas vsuras ab eo accipere: secundum quae iudex tutelae iudicio redditus, partem reliquionis implebit. PP. 3. Kalend. Iul. Laeto II. & Cereale Confl. 216.

40

60

70

80

l. 3. ff. eod. §. 9. Instit. de suspect. lege 3. §. 14. ff. de suspectis. Alimenta pupillo decernuntur, etiam si de statu bonis patris sit ei controuersia. l. 3. in p. inc. §. 1. ff. eod. & ita sine decreto l. 3. §. de administrat. tut. d. l. 3. Interest pupilli, secreta patrimonij, eius asque suspectum alienum non euulgari apud acta. d. l. 3. l. 2. ff. eod.

In dubio praesumitur pupillus alimenta a tutore percipisse. Nemo praesumitur venio vixisse vide de Aeliano i. praesumpt. 50.

id est, de actione tutelae. Cui respondet titulus ff. de tutela & rationibus distrahendis, & vtili curacionis causa actione lib. 27. tit. 3. Hanc actionem vocationis Arbitrii, quod omnis huius iudicij potestas sit in arbitrio iudicantis, qui excussis tutelae rationibus, ex bona fide statuit, quae tutore pupillo praestare aut reputare oporteat. Eidem contraria actio opponitur, de qua j. tit. 58. Veritati, & heredibus suis vel extraneis, nihil officit, quod defuncti modum patrimonij sui declarauerit l. 10. s. bona & veritas, iudicij. l. 6. s. de probationibus. l. 6. j. de testam. l. 81. §. 4. ff. de legatis l. 1. §. 77. §. 30. ff. de legat. 2. l. 15. in fine ff. ad legem Falcidianam: nisi defunctus iurauerit. Descriptione enim defuncti cogitur sequi, nisi malint hereditate multari. dixi ad Nou. 1. Nou. 48. Quod de heredibus dictum est ad creditores non pertinet ad Nou. 48. Non secundum testatoris assumptionem, sed secundum veritatem, tutor reddere rationem tenetur. Vide Nouel. 48. de eo qui moriens iurauit quantum haberet in bonis. De nominibus, paternis, De nominibus, contractis a tutore agitur in lege 18. l. 21. s. de administrat. tut. l. 7. §. 2. ff. de administrat. tut. adde l. 35. ff. de rebus credit. Voluntates defuncti dispositivae seruatur, non enunciatiuae l. 6. j. de testam. nisi sit iuratum dista Nou. 48. In nominibus, paternis exigendis tutor tenetur tantum de lata culpa. l. 57. ff. de administrat. tut. Quidam daturne directae tutelae actio in curatorem vniuersalem saltem protulit: sic videtur, quia tutoris vicem sustinet. Thalelaeus hic putat τὸν τῷ ἀνίστου κηράτωρα τῆς τῆς τελευτῆς κατέχευεσθαι. quod Vlpiani sententiae repugnat l. 1. §. 7. ff. de eo qui pro tut. Minoris est electio, vtrum petat rem emptam ex sua pecunia (licet non suo nomine) an pecuniam ipsam cum usuris centesimis Salyce. De usuris pupillaribus vide l. 7. §. 10. ff. de administrat. tut. lege prima j. de usuris pupillaribus.

4. Imp. Alexander A. Aglaio.

Utrum, qui bonis paternis secundum edicti formā absentus est, hereditarijs actionibus conueniri nulla ratio suadet. Nec ad rem facit, quod aduersus curatores vel tutores, si non consulte absentus sit, actio ei competat. Nihil quippe in ea actione, quæ ex officio gesta sunt vel geri debent, veniet: sed culpa solum modo, quantuq; interfuit eius non fuisse absentum, æstimatorum. Cui consequens est, ut si propter eam causam transgessit cum tutoribus vel curatoribus, nulla aduersus te creditoribus patris tui petitio competat. PP. 3. Kal. Maij, Alexandro A. Conf. 223.

* l. 4. §. quod cum eo: l. 3. §. de renouand. his qua in fraud. credit. l. 18. ff. de iur. Et rationib. l. 20. §. 4. ff. de ad quir. heredit.

* In actione tutela venit id quod inter est pupilli vel adulti non fuisse absentum, adde l. 1. l. 2. §. si per omisam.

* Quod quis transactionis causa confectur a tutore vel curatore, ob infultam hereditatis paternæ absentionem, non videtur confectus nominis hæreditatis, ideoque non poterit conueniri a creditoribus paternis. Baldus. Quod filius, inquit, qui ex contractu, vel quasi, non cum facit hæredem patris. Filius transfagens de patris nece, non propterea se immisceat.

5. Imp. Gordianus A. Victorino.

Omnes tutores, seu hæredes eorum, qui administrauerunt tutelam, ad eundem iudicem ire debere, iam pridem constitutum est. Cum igitur patrem tuum cum alio tutelam administrasse alleges: præses provincie eundem iudicem aduersus te atque hæredes tutorum patris tui dare debeat, quatenus quisq; condemnari debeat, examinaturum. PP. 10. Kalen. Augusti, Pio & Pontiano Conf. 239.

Minor potest approbare contractum, qui non tenet, si non vult, et ad reliqua pretia agere contra administratorem. Bal. 6. Imp. Dioclet. et Maximian. AA. & CC.

Cononi & alijs.

Utrum interdicitur venditionis vitium, etiam pretij fraude tutor vester cumulasse proponatur: non dubitabit præses provincie, quando venditionem confirmare voluistis, residuum pretium cum usuris venditorum tutelæ possessionis celeriter vobis restituere. Quod autem petit ab hæredibus eius qui vendidit, pretium vobis exolui, superfluum est a nobis desideratis: quia nec prædis experientiam possit hoc latere, tutores qui gesserunt, siue eorum hæredes ob ea negotia quæ per eos administrata sunt, principali loco conueniri debere: ceteris ob culpæ rationem non seruati detrimenti periculo substituitur: vel si pariter administrasse doceantur, etiam aduersus unum, liberum experiundi arbitrium competere: ita ut actiones quas aduersus alios habetis, ad electum transferantur. PP. 4. K. Septem. ijs III. & III. AA. Conf. 290.

7. Iidem AA. & CC. Alexandro.

Quicquid tutoris dolo vel lata culpa, aut leui, seu curatoris, minores amiserint, vel cum possent, non adquisierint: hoc in tutela seu negotiorum gestorum vitium iudicium venire non est incerti iuris. S. prid. Idus Aprilis, AA. Conf.

8. Iidem AA. & CC. Dalmatio.

Tutores tutelæ conueniri, longi temporis præscriptio non prohibet. Vnde si his transactione vel nouatione aut acceptilatione liberatione non præstitisset: apud rectorem provincie, quæcumque tibi debentur, repetere non prohiberis. S. 14. Kal. Maij, AA. Conf.

Solet ad eundem iudicem ire, si plures sint tutores, et hic: l. 6. §. 1. in fine. ff. de edendo. l. 2. ff. de quibus reb. ad eundem: quemadmodum si inter plures agitur familia ereciscunde, communi diuidundo, finium regundorum. l. 1. ff. de quibus reb. ad eundem: si plures correi eiusdem pecunie. Nouell. 96. si plures vindicent serui dominium lege 8. §. primo, lege 9. ff. de liber. caus. si mutue sunt petitiones, dixi ad l. 1. §. rerum amouarum. ne causæ continentia diuidatur. l. 1. 2. ff. de quibus reb. ad eundem. lege 1. ff. de reb. eorum. Tutor fraudem fraudi cumulat, qui nedum prædia pupilli sine decreto distrahit, sed etiam iniurio pretio. In electione minoris positum est, ratam habere venditionem inualidam a tutore factam. Si minor venditionem tutoris inualidam confirmauit, potest pretium iuste petere ab ipso tutore. In his quæ iure communi sunt permessa, principis scriptura superuacua est. Tutor qui gessit, eiusque hæredes principali loco conueniuntur ab his qui non gesserunt, vide §. de diuid. tut. qui non gesserunt scilicet, vide l. 1. §. si tutor. non gesser. Quemadmodum sit agendum aduersus eos qui pariter tutelam administrant melius explicatur in lege prima, §. 10. II. 12. Et sequens ff. de tut. Et rationibus distrah. lege 2. §. eodem. lege 6. ff. de adm. instr. tut. l. 23. ff. de regulis iuris. l. 21. §. de adm. instr. tuto. lege 4. ff. quando ex factis tut. In amissis, damnatum in non quaesitis, lucrum consideratur, utrumque tutor pupillo præstat, quantum minori absit, quantumque lucrari potuit. l. 13. ff. rat. rem. dicta l. 21. l. 15. in fine, l. 16. l. 17. l. 18. ff. locati. Actio tutelæ non præscribitur, id est, tutelæ actio perpetuatur lege 5. in fine, §. quibus non obijciuntur: lege 3. in fine ff. de con. tr. ar. tut. Hodie præscribitur annis triginta l. 3. in fine §. de præscripr. 30. lege 2. §. de constit. dicitur per a de ceteris, xai d'woxms, libri Basilicôn, apud Cuiacium 17. obseruat. 6. in fine: Haloander legit, transactione atque acceptilatione.

9. Iidem AA. & CC. Iuliano.

Tutorem quondam, ut tam rationem, quam si quid reliquorum nomine debet, reddat, apud prætorem conuenire potes. quamuis enim matrem tuam susceptis bonis vestris indemnitate pro hac administratione tutorem se præstituram promississe proponatur: tam aduersus tutorem tibi tutelæ, non aduersus matris successores ex stipulatu competit actio. S. prid. Kal. Ian. AA. Conf.

10. Iidem AA. & CC. Pomponio.

Si defunctus tutelam vestram administrauit: non rerum eius dominium vindicare vel tenere potes, sed tutelæ contra eius successores tibi competit actio. Debitum autem alijs indicijs comprobari oportet. nam quod neque ipse neque vxor eius quicquam ante administrationem habuerunt: non idoneum huius continet indicij. Nec enim pauperibus industria vel augmentum patrimonij, quod laboribus & multis casibus quaeritur, interdendum est. S. 10. Kalen. Februar. Sirmij, Casaribus Conf.

11. Iidem AA. & CC. Chrusiano.

Tutor post puberem ætatem puellæ, si in administratione connexa perseuauerit: tutelæ actione totius temporis rationem præstare cogitur. Sin autem post finitam administrationem in iisdem rebus minimè se immiscuerit: temporis quod insequitur, periculum ad eum non pertinet. S. Kal. Decemb. Anchialo, Casaribus Conf.

12. Iidem AA. & CC. Quintilla.

Tutelæ actio tam hæredibus quam etiam contra successores competit. S. 10. Kalen. Decemb. Sirmij, Casaribus Conf.

Confessio profitentis maiorem esse quantitatem patrimonij pupilli, quam sit, non præiudicat sibi, nisi inuentarij fecerit scribi. Sal.

13. Imp. Instianus Augustus Iuliano P.P.

Veteris iuris dubitationem decidentis, sancimus, si bona admini quidem tutor vel curator pro substantia pupilli stet, non præ vel adulti aliquid vbiicumque dixerit ad maiorem quantitatem eam reducens, siue pro utilitate pupilli vel adulti, siue per suam simplicitatem, siue per auaritiam quamcumque causam, nihil veritati præiudicare, uisus, sed ex sed hoc obtinere, quod ipse rei inducit natura, & mentis pupillaris vel adulti ostendit substantiæ. Sin autem quod in tuto inuentario publicè factò res pupillares vel adulti inscripserit: & ipse per huiusmodi scripturam confessus fuerit administratorem amplio rem quantitatem substantiæ: non esse aliud inspicendum, nisi hoc, quod inscripserit, & secundum videretur. An etiam res eiusdem scripturæ patrimonium pupilli vel adulti in matre tutrice? Alexander

der consil. 2. 6. Solimine 4. ita putat. Nam ut lex non distinguit, ita videtur ad omnes omnino tutores pertinere. Idque euidentius apparet ex his quæ de bonis a vidua post mariti mortem quaesitis, diximus ad l. 6. in f. §. de donationibus int. vir. Corrasius vero 3. Miscell. 5. num. 7. negat locum habere in ea matre, cui nulla fuit industria nullumque patrimonium. Eo enim casu honestissimum esse, euitandi turpis quaestus gratia, eam præsumi adquisisse ex eorum bonis quorum tutelam administrauit.

Nec obstat legem 1. §. si quis alteri vel sibi: quæ liberis negat vindicationem rei traditione matri quaesita, post mortem mariti, cum mater eo casu traditione dominium adquisierit. Superiorem opinionem confirmari, quod Accursius ad l. 6. §. de iure ff. & Baldus in lege 1. §. de hæreditat. vel act. vendita, scribit, Regios officarios, præsumi res suas de bonis fiscali quaesuisse, non idoneum iudicium. §. sensus est, quemque præsumi sua potius industria, quam alienis bonis ditari, qua de præsumptione vide Alciatum 2. præsumpt. 27. numero 3. facit l. 4. §. 1. ff. de muneribus.

Administrata post tutelam finitam prioribus connexa, veniunt in actionem tutelæ et hic: adde legem vnic. §. de causa post pubertatem: lege 17. ff. de negot. lege quinta §. quinto ff. de adm. instr. tut. lege 13. ff. de tutelis Et rationibus distrahend. lege 27. ff. de appellacionibus. Tutor, vel curator tenetur perseuare in connexis ante translationem non post. Vide l. 6. §. de periculo tutorum. l. 1. §. 17. ff. de tutela Et rationibus: l. 2. §. com. de success. l. 1. §. 16. l. 7. ff. de tutela Et rationibus: lege 42. §. quinto in fine, §. de episcop. l. 3. §. de hæredibus tutorum. Confessio tutoris profitentis (circa inuentarium tamen) maiorem quantitatem patrimonij pupilli, non præiudicat veritati.

Confessio rerum pupilli in inuentario facta a tutore ad eum tutori præiudicat, ut non possit contraria probatione vri. Quid si res proprias in inuentario pupilli adscripsit? Salyceus existimat præsumptionem iuris & de iure esse, quod sint pupilli, aut saltem eas donasse & propterea, si tutor in inuentario descripserit rem sibi a patre pupilli legatam, videri renuntiasse legato, quod Alciato omnimodo non placet: quem vide parte secunda præsumptionum num. 11. aliud erit, si co ignorantem tale quid adscriptum.

Minoribus competit in tutores actio ad rationes & reliqua, vide l. 82. in fine ff. de condit. Et demonstratio nibus.

Contra tutorem debet pupillus agere, non aduersus eum qui indemnitate promissit.

Quod tutor acquirit sibi in dubio adquisisse intelligitur, non pupillo.

Nec hodie nec semper recte pauper præsumitur qui olim pauper fuit, vide Alciat. 2. præsumpt. 27. numero 3. Ideoque licet inops diuitis

quidem tutor vel curator pro substantia pupilli stet, non præ vel adulti aliquid vbiicumque dixerit ad maiorem quantitatem eam reducens, siue pro utilitate pupilli vel adulti, siue per suam simplicitatem, siue per auaritiam quamcumque causam, nihil veritati præiudicare, uisus, sed ex sed hoc obtinere, quod ipse rei inducit natura, & mentis pupillaris vel adulti ostendit substantiæ. Sin autem quod in tuto inuentario publicè factò res pupillares vel adulti inscripserit: & ipse per huiusmodi scripturam confessus fuerit administratorem amplio rem quantitatem substantiæ: non esse aliud inspicendum, nisi hoc, quod inscripserit, & secundum videretur. An etiam res eiusdem scripturæ patrimonium pupilli vel adulti in matre tutrice? Alexander

der consil. 2. 6. Solimine 4. ita putat. Nam ut lex non distinguit, ita videtur ad omnes omnino tutores pertinere. Idque euidentius apparet ex his quæ de bonis a vidua post mariti mortem quaesitis, diximus ad l. 6. in f. §. de donationibus int. vir. Corrasius vero 3. Miscell. 5. num. 7. negat locum habere in ea matre, cui nulla fuit industria nullumque patrimonium. Eo enim casu honestissimum esse, euitandi turpis quaestus gratia, eam præsumi adquisisse ex eorum bonis quorum tutelam administrauit.

Nec obstat legem 1. §. si quis alteri vel sibi: quæ liberis negat vindicationem rei traditione matri quaesita, post mortem mariti, cum mater eo casu traditione dominium adquisierit. Superiorem opinionem confirmari, quod Accursius ad l. 6. §. de iure ff. & Baldus in lege 1. §. de hæreditat. vel act. vendita, scribit, Regios officarios, præsumi res suas de bonis fiscali quaesuisse, non idoneum iudicium. §. sensus est, quemque præsumi sua potius industria, quam alienis bonis ditari, qua de præsumptione vide Alciatum 2. præsumpt. 27. numero 3. facit l. 4. §. 1. ff. de muneribus.

Administrata post tutelam finitam prioribus connexa, veniunt in actionem tutelæ et hic: adde legem vnic. §. de causa post pubertatem: lege 17. ff. de negot. lege quinta §. quinto ff. de adm. instr. tut. lege 13. ff. de tutelis Et rationibus distrahend. lege 27. ff. de appellacionibus. Tutor, vel curator tenetur perseuare in connexis ante translationem non post. Vide l. 6. §. de periculo tutorum. l. 1. §. 17. ff. de tutela Et rationibus: l. 2. §. com. de success. l. 1. §. 16. l. 7. ff. de tutela Et rationibus: lege 42. §. quinto in fine, §. de episcop. l. 3. §. de hæredibus tutorum. Confessio tutoris profitentis (circa inuentarium tamen) maiorem quantitatem patrimonij pupilli, non præiudicat veritati.

Confessio rerum pupilli in inuentario facta a tutore ad eum tutori præiudicat, ut non possit contraria probatione vri. Quid si res proprias in inuentario pupilli adscripsit? Salyceus existimat præsumptionem iuris & de iure esse, quod sint pupilli, aut saltem eas donasse & propterea, si tutor in inuentario descripserit rem sibi a patre pupilli legatam, videri renuntiasse legato, quod Alciato omnimodo non placet: quem vide parte secunda præsumptionum num. 11. aliud erit, si co ignorantem tale quid adscriptum.

exigi.

adde qua exigi neque enim sic homo simplex (immo magis stultus) inuenitur, ut in publico inventario scribi contra se a scriba vel liquidariatur. I. Illo proculdubio obseruando, ut non audeat tutor vel curator res pupillares vel adultas aliter attingere, vel vllam sibi communionem ad eas vin dicare, nisi prius inventario publico facto, secundum modum solitum res ei tradantur: nisi testatores qui substantiam transmittunt, specialiter inventarium conscribi venterint: Scituris tutoribus & curatoribus, quod si in testamento uentarium facere neglexerint: & quasi suspecti ab officio remouebuntur, & pœnis legitimis quæ contra eos interminatae sunt, subiacent: & postea perpetua macula infamiae notabuntur, neque ab imperiali beneficio procedit siue absolutioe huius notæ fruiuri. Dat. Idib. August. Constantinop. Lampadio & Oreste VV. CC. Confl. 530.

DE DIVIDENDA TUTELA, ET PRO qua parte quisquis tutorum conueniatur,

Tit. L I I.

Si tutor qui tenebatur, tempore officij depositus est soluendo, collega non tenetur. Bald.

1. Imp. Gordianus A. Optato.

Ipost finitum administrationis officium, collega tui indemnitati præstanda idonei fuerint, posteaque dum non conueniantur: minus idonei effecti sunt: vitium aliena cessationis ad dispendium tuum pertinere, iuris ratio non patitur. PP. 6. Id. Martij, Gordiano A. II. & Pompeiano Confl. 242.

2. Imp. Carinus & Numerianus AA. Primigenio.

Si diuisio administrationis inter tutores siue curatores in eodem loco seu prouincia constitutos facta necdum fuerit: licentiam habet adolefcens & vnum eorum eligere, & totum debitum exigere: cessione videlicet ab eo aduersus ceteros tutores seu curatores actionum te, poteritne ei competentium faciendâ. In diuisionem autem admittitur, si ministratio deducta, siue a præside, siue testatoris voluntate: vnumquemque pro sua administratione conuenire dire animaduertere, periculum inuicem tutoribus seu curatoribus non sustinentibus: nisi per dolum aut culpam suspectum re cogere ad non remouerunt, vel tardè suspitionis rationem mouerunt, cum alter eorum non soluendo effectus sit, vel suspitionis causam agendo sua sponte iura pupilli prodiderunt. Nec prodest eis dicentibus eum contutorem suum non administrasse res pupillares. Sin verò ipsi inter communem serues administrationis diuiserunt: non prohibetur adolefcens vnum ex his in solidum conuenire, ita ut actiones ne refert Clarus aduersus alios habet, ad electam trãserat. PP. emiserus dict. loco. la 12. Kal. April. Carino II. & Numeriano AA. Confl. 284.

Quid, usufructuario potestne remitti à testatore onus inventarij conficiendi? dixi ad l. 1. de usufructu. Quid, hæredi potestne remittere? Possit ait Cuiacius ad Nou. 1. in f. Clarus paulò aliter distinguit, in præiudicium creditorum non posse. In legatariorum, fideicommissariorum & cohæredum præiudicium, posse. & id pro communi opinione aduersus Baldum Clarus defendit d. loco Vers. quod ad primum. l. 1. ff. de adm. tut. Pœna tutoris non confidentis inuentarium ea est, ut remoueat tanquam suspectus: & pœnis legitimis subiacet & infamiae. l. 7. eo. Iuratur etiã aduersus eum in litem d. l. 7. Vvurm. l. 1. pr. alt. 38. un. 8. grautori animaduersioni. l. 1. §. 7. ff. de off. præf. Svb. adde l. 3. §. 15. in f. ff. de suspectis. in vincula detrudi posse Vvurm. l. 1. d. loco, si modo humilis conditionis. d. §. 7. l. 10. de fideiussorib. Tutor non tenetur ex facto contutoris qui fuit soluendo tempore finitæ tutelæ, l. 3. de probat. l. 5. in quib. caus. tutor. habent. l. 39. §. 10. l. 53. ff. de adm. tut. l. 1. §. 10. l. 53. ff. de adm. tut. l. 1. §. 10. l. 53. ff. de adm. tut. Diuisione nondum inter tutores facta, potest pupillus in solidum vnum eligere, cessis actionibus aduersus alios l. 6. in f. supr. tit. prox. l. 2. de contr. ar. iudicio tutela. l. 1. §. 18. ff. de tut. & rat. Si diuisa est tutela administratio in partes, seu regiones, vel prouincias, a iudice vel testatore, pro ea quisque parte tantum conuenitur quæ ei attributa est, non pro parte collegarum, nisi dolum aut magna culpa arguatur, quod collegam suspectum non fecerit, aut fecerit quidem, sed vel lusorie vel eueris iam facultatibus. Tutor de ea re que extra suam regionem est, ad iudicium vocari non potest, l. 51. ff. de adm. tut. l. 2. supr. de periculo. puta eueris tutoris facultatibus. id est, actione suspecti. Si diuisa sit tutela, sola tutorum conuentione sine iudice, singuli tenentur in solidum cum hac conditione, ut quem pupillus elegerit, ei cedat actiones suas aduersus alios, adde l. 5. ff. de magistratib. conuentendis.

3. Imperatores Dioclet. & Maximia. AA. & CC. Zotico. **I**cer tutorum conuentione mutuum periculum minime finiatur: tamen cum qui administravit, si solvendo sit primo loco, eiusque successores conueniendos esse, non ambigitur. S. 4. Kal. Octob. CC. Confl.

DE IN LITEM IURANDO,

Tit. L I I I.

Contra hæredem tutoris ob dolum vel latam culpam instrumenta non restituentem, iuratur in litem. Salyc.

2. Imperatores Senece & Antoninus Augusti Asclepio.

DVERSUS hæredes tutoris ad transferendam tutelam iudicem accipiens, tempore litis instrumenta ad puberem pertinentia restituere desiderabis. Quod si dolo non exhibeantur: in litem iurandi tibi facultas erit, modò si quondam pupillo debitam adfectionem ad vincula quoque religionis extendere volueris. PP. Kalen. August. Antonino II. & Geta II. Confl. 206.

2. Imp. Antonin. A. Seueró.

Is, qui rationem tutelæ seu curæ reposcit, inuitus in litem iurare compelli non potest: sed volens ita demum audiendus est, si hæres per longam successionem tutoris instrumenta pupillaria dolo vel circumueniendi pupilli gratia exhibere non vult. Sin verò neque dolum, neque lata culpa, neque fraus hæredis conuincitur: ommissa iurandi facultate, iudex de veritate cognoscet: quæ etiam argumentis liquidis inuestigari potest. PP. II. Kal. Octob. Duob. & Aspris Confl. 213.

Pupillus vel adultus non potest liquidum debitum gratis remittere. Bald.

3. Idem A. Prisciano.

Symma sententia comprehensa, quam cessantibus curatoribus quondam tuis iudex secutus, iurifurandi te prolari religionem in condemnationem deduxit, minui pacto non potuit. PP. Kalen. Iul. Læto II. & Cereale Confl. 216.

4. Imp. Gordianus A. Mutiano.

Alio iure est tutor, alio hæres eius. Tutor enim inuentarium ceteraque instrumenta si non proferat, in litem iurandum aduersus se potestmittere: ar enim hæres eius ita demum, si reperta in hereditate, dolo malo non exhibeat. Sed eum aduersus ipsum tutorem litem contestatam esse dicatis: transferentibus vobis in hæredes eius actione, præses prouinciæ partes suas exhibebit: non ignorans, nisi exhibeantur instrumenta, quatenus iuxta formam constitutionum partes suas debeat moderari. PP. 7. Kalend. Octobr. Pio & Pontiano Confl. 239.

Propter dolum defuncti non iuratur contra hæredes. Bald.

5. Imperatores Dioclet. & Maximia. AA. & CC. Artemidoro.

Icer aduersus hæredes ob non factum inuentarium iurandum in actione tutelæ prætermitti placuerit: iudicem tamen datum velut ex dolo tutoris alij indicij instructum, aduersus eos ferre sententiã conuenit. S. 8. Kal. Ianuar. Nicomedie, CC. Confl.

DE HÆREDIBVS TUTORVM vel curatorum,

Tit. L I I I I.

Hæredes tutoris non tenentur ex leui culpa tutoris. Bald.

Icer aduersus hæredes ob non factum inuentarium iurandum in actione tutelæ prætermitti placuerit: iudicem tamen datum velut ex dolo tutoris alij indicij instructum, aduersus eos ferre sententiã conuenit. S. 8. Kal. Ianuar. Nicomedie, CC. Confl. Res ita habet, In tutorem semper, id est, etiam ex leui culpa, in litem iurari ob non exhibita instrumenta. In hæredem tutoris ob non exhibita instrumenta nunquam iurari in litem, nisi dolo proprio vel lata culpa, l. 1. de hæred. tutor. l. 4. §. 1. ff. de fideiussorib. tutor. instrumenta non exhibeat. Ex dolo defuncti non iurari, nisi lis contestata fuerit cum defuncto. An & ex leui culpa tutoris, lite eum eodem contestata in hæredem iurabitur? Salycetus ait. Effectus litis contestatæ, l. 1. §. 1. tit. proximo. in litem. S. 1. de l. 1. tit. proximo. huc refer partem tituli de fideiussoribus & nominatoribus & hæredibus tutorum vel curatorum, 27. ff. 7.

Conuentio tutorum non potest in fraudem pupilli diuidere officium tutelæ, periculumque commune, l. 25. l. 26. supra de pactis. l. 1. §. 8. ff. de adm. tut. ver.

Pacto tutorum non obstante, prius conuenitur gerens & eius hæredes, quæ non gestit, l. 8. supra de adm. tut. l. 2. §. si tutor non gesserit. l. 6. supra tit. prox. l. 55. ff. de adm. tut. ver.

Contra hæredem tutorem iurari in litem potest, ob non restituta instrumenta, l. 2. §. cod. l. 10. ff. eod.

Inuitus nemo iurat in litem, sed qua notans ad l. 156. ff. de regu. iur.

Contra hæredem tutorem, etiam si sit hæres hæredis, iurari potest in litem; si sit in dolo vel lata culpa l. 1. §. cod. l. 3. §. 3. ff. eod.

Contra hæredem tutoris, etiam si sit hæres hæredis, iurari potest in litem; si sit in dolo vel lata culpa l. 1. §. cod. l. 3. §. 3. ff. eod.

Res ita habet, In tutorem semper, id est, etiam ex leui culpa, in litem iurari ob non exhibita instrumenta. In hæredem tutoris ob non exhibita instrumenta nunquam iurari in litem, nisi dolo proprio vel lata culpa, l. 1. de hæred. tutor. l. 4. §. 1. ff. de fideiussorib. tutor. instrumenta non exhibeat. Ex dolo defuncti non iurari, nisi lis contestata fuerit cum defuncto. An & ex leui culpa tutoris, lite eum eodem contestata in hæredem iurabitur? Salycetus ait. Effectus litis contestatæ, l. 1. §. 1. tit. proximo. in litem. S. 1. de l. 1. tit. proximo. huc refer partem tituli de fideiussoribus & nominatoribus & hæredibus tutorum vel curatorum, 27. ff. 7.

De auctori- tate tutoru i. 21. de au- ditoritate & consensu tu- toru 26. ff. 8. ...

DE AVCTORITATE PRÆSTANDA, Tit. LIX.

i. Imperatores Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Antoniano.

N **E**que tutoris neque curatoris absentia quicquam stipulationi pro pupillo vel adulto habitatio nocet. Sine die, AA. Confl.

Neque actiones sine tutoris auctoritate in ætate pupillari constituta remittendo, quicquam amittere poteris. S. 17. Kal. Maij, CC. Confl.

Vm, qui a pupillo sine tutoris auctoritate distrahen- te comparavit, longi temporis spatium non defen- det. S. 3. Kalen. Decemb. CC. Confl.

Larum posteritati facientes, sancimus omnino de- bere & agentibus & pulsatis in criminalibus causis minoribus viginquinque annis adesse tutores vel curatores, in quibus casibus adultos & pupillos le- ges accusari concedunt: cum cautius & melius sit cum iustatione perfectissima & responsa facere minores, litem- que inferre, ne ex sua impericia vel iuuenili calore aliquid vel dicant vel taceant, quod si fuisset prolatum vel non expressum, prodesse eis poterat, & a deteriore calculo eos eripere. Dat. 10. Kalend. Mart. Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

In omnibus actibus sufficiat auctoritas vnius tutoris, nisi administratio sit diuisa. Bald.

V **E**terem dubitationem amputantes, per quam testa- mentarij quidem vel per inquisitionem dati tuto- ris & vnius auctoritas sufficiebat, licet plures fue- rant, non tamen diuersis regionib. destinati, legitimi autem vel simpliciter dati omnino consentire compelleban- tur: sancimus, si plures tutores fuerint ordinati, siue in testamento paterno, siue ex lege vocati, siue a iudice vel ex inquisitione vel simpliciter dati, vnius tutoris au- thoritatem pro omnibus tutoribus sufficere, vbi non- dum diuisa est administratio vel pro regionibus, vel pro substantiæ partibus. ibi etenim necesse est singulos pro suis partibus vel regionibus auctoritatem pupillo præ- stare: quia in hoc casu non absimiles esse testamentarijs, & per inquisitionem datis legitimos, & simpliciter datos iubemus, eo quod fidei iussio onere prægrauantur, & subsidiariæ actionis adminiculum speratur. Sed hæc omnia ita accipienda sunt, si non res quæ agitur, solutio- nem faciat ipsius tutelæ: vt puta si pupillus in arto- gationem se dare desiderat. Etenim absurdum est solui tutelam non consentiente, sed forsitan ignorante eo qui tu- tor fuerat ordinatus. Tunc etenim, siue testamentarij, siue per inquisitionem dati, siue legitimi, siue simpliciter creati sunt: necesse est omnes suam auctoritatem præsta- re: vt quod omnes similiter tangit, ab omnibus compro- betur. Quæ omnia simili modo & in curatoribus obser-uari oportet. Dat. Kalend. Septemb. Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

pro maiore, præcipuè si delictum constiterit. Bostius tit. de confessis. nu. 69. Potest tamen ætas prodesse ad elevationem pœnæ Clar. 5. sent. §. 5. l. 7. de adult. l. 2. §. 1. ff. de accusat. Paul. 5. sent. l. 2. §. 4. In criminali causa pupillis tu- tor: adultis, curator: minoribus tutor & curator datur Bald. tutores testamentarij. Legitimi tutores, a lege vocantur. Dantur tutores a iudicibus vel ex inquisitione vel simpliciter. In omnibus causis, suf- ficit vnius tutoris vel curatoris auctoritas: nisi auctoritas sit diuisa, aut sit actus quo tutela finiatur. l. 4. ff. de ad. v. l. 1. §. 2. 5. ff. de pluribus. l. 3. l. 2. 4. ff. de administ. tut. l. 7. in fin. ff. de curat. fur. l. 5. §. 7. ff. iudicat. solui. adde Cuiac. 17. obs. 13. Prima exceptio. olim erant ab similes vide. v. l. 11. §. 26. in magistratus municipales. Secunda exceptio. l. 8. ff. de adop. l. 2. ff. de tutel. §. 1. Inst. quib. mod. tut. finit. facti l. 8. ff. de aqua plus. e. quod gmnos extra de reg. iur.

... de ad. v. l. 1. §. 2. 5. ff. de pluribus. l. 3. l. 2. 4. ff. de administ. tut. l. 7. in fin. ff. de curat. fur. l. 5. §. 7. ff. iudicat. solui. adde Cuiac. 17. obs. 13. Prima exceptio. olim erant ab similes vide. v. l. 11. §. 26. in magistratus municipales. Secunda exceptio. l. 8. ff. de adop. l. 2. ff. de tutel. §. 1. Inst. quib. mod. tut. finit. facti l. 8. ff. de aqua plus. e. quod gmnos extra de reg. iur.

QUANDO Tutores vel CV- ratores esse desinant, Tit. LX.

Finitur officium adiuncti simul cum officio eius cui adiungitur. Bald. i. Imp. Antoninus A. Hernulæ.

Curatores tutoribus adiuncti sunt: puber- tate pupilli, tam tutorum quam curatorum adiunctorum officium finiri, ideoque alios propter ætatis infirmitatē curatores esse dan- dos, manifestissimum est. PP. 4. Kalen. August. Romæ, An- tonino A. IIII. & Balbino Confl. 214. Pupillus non potest cassare tutorem. Salycet.

T **V**toris officium ex sola voluntate pupilli non finiri, certissimum est. S. 13. Kalen. Febr. Cæsarius Confl. 2. Imp. Iulianus. A. Menna præfecto prætor.

Indecorum obseruationem in examinanda matium pubertate refecantes, iubemus quemadmodum fœmi- na post impletos duodecim annos omnimodo pu- bescere iudicantur, ita & mares post excessum quatuor- decim annorum puberes existimantur: indagatione corporis in honesta cessante. Datum 8. Idus Aprilis, Con- stantinop. Decio V. C. Confl. 529.

DE ACTORE A TUTORE seu curatore dando, Tit. LXI.

Etiam pater tutor filij non constituit procuratorem, sed actorem ante litem contestatam. Bald. i. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Alphocracioni. I sui iuris constituti filij tui, matri successerunt: licet a tutorem eorum esse probetur, tamen non per procuratorem, sed actorem de iure constitutum a te, res eorum te absente peti conuenit. S. Non. Ian. Sirmij, CC. Confl.

S **I** sui iuris constituti filij tui, matri successerunt: licet a tutorem eorum esse probetur, tamen non per procuratorem, sed actorem de iure constitutum a te, res eorum te absente peti conuenit. S. Non. Ian. Sirmij, CC. Confl. tum modis, ijsq; per legem introductis finitur, facit l. 20. ff. de off. pro- curat. & inuiti tutela continentur. de qua mox dicam. l. 13. ff. de tu- torib. d. 1. quod quamquam Iustinianus sibi adrogat: videtur tamen aliunde sumpisse. Tertullianus lib. de velandis virginibus. Tempus, in- quit, Ethnici obseruarunt, vt ex lege naturæ iura tua ætatibus reddant. Nam fœminas quidem a 12. annis, masculos a duob. amplius annis ad negotia mittunt. fuit & id quoque deriuatum aliunde ex Proculi sc- schola, v. l. §. 5. Idq; etiam testatur Tertullianus lib. de anima. c. 20. Pubertatem, inquit, animalæ cum carnali dicimus conuenire: pariterq; & illam suggestu sensuum, & istam processu membrorum exurgere a 14. ferè anno. non quia Alelepiades inde sapietiam supputat, nec quia iura ciuilia ab hinc agendis rebus obtemperant: sed quod & hæc de primor- dio ratio est. & hanc definitionem fuisse pubertatis iure receptam, Ma- crobius etiam refert. Saturnal. 7. idem l. in somnium 6. Post annos bis septem ipsa ætas necessitate pubescit. Ideo tutela pueris quasi virile iam robur absoluitur, de qua tamen fœmine propter vorturū selesitationem maturius biennio legibus liberantur. Pubertas igitur in masculino 14. in fœmina 12. annis definitur, vt hic: §. 1. ff. qui testam. l. 2. ff. de vulga- ri. §. 1. ff. de nupr. Nou. 119. v. l. §. 4. Tertull. lib. de anima. c. 20. & lib. de veland. virginit. Macrob. l. in somn. 6. & 7. Saturnal. 7. Huius definitio- nis cognitio utilis est: quippe, Impubes nuptias contrahere non potest, vt hic: testat. l. 4. §. qui testam. testimonium dicere l. 19. in ff. de testib. tor- queri l. 10. ff. de quaest. obligari sine tutoris auctoritate l. 3. §. de au- thor. Plena verò pubertas in masculino 18. in fœmina 14. anno finitur, l. 40. §. 1. ff. de adoptionib. l. 1. §. 3. ff. de postulato. l. 14. §. 1. ff. de alimentis. l. 57. ff. de re iudic. §. 3. §. 4. Inst. quib. ex caus. manumit. Nou. 115. c. 3. in f. l. 19. C. Theod. de decurionib. Plena verò ætas in masculino 20. anni: in fœmina 18. l. 2. in pr. §. 1. C. de his qui ven. arat. Nou. Leon. 28. olim pubertas proba- batur ex habitu v. l. §. 1. Inst. eod. in pr. vel aspectu l. 3. §. si minor se ma- ior. l. 32. ff. de minorib. ex aspectu, vt Cuiac. putat d. tit. si minor. necessariæ partis Aristophanes σφίτες ἀίδων δουμάζοντων ἀιδία πάλσι δὲ δὲ- πλοτο x1. legum. τὴν τὴ τὸν γάμον ἔχον συμμειλάντε ἠ ἀμετελάτ- ὄ δὲ δίδασ ὄνο πῶν, κρινέτω γάμον μὲν τὸς ἀγενας, γυμνὰς δὲ ὄμοιὰς μὲ γυμνὰς τὰς ἐν λέας. Quintilianus decl. mar. 279. Postea nuda- ri filium atq; in conspectu iudicis constitui cogit. Idem in Inst. qua- sitionem hæc centumviralem esse ait, pubertas annis an habitu æsimetur. Habitum Diocletianus videtur appellare vigoris vestigiū, l. 4. §. qui

restam. n. Tutor propter absentiam, non dat curatorem sed actorem, l. 10. in f. §. qui dare tutor. qui & adiutor, l. 13. in ff. de tutel. ita appellatur, quia plerunq; litis causa datur, qui rei nomine datur, actor l. 10. §. de appellat. l. 31. §. 6. ff. de negoy. l. 2. 4. ff. de administ. tut. l. 6. ff. quon- do ex factis tutoris. §. 4. Inst. de curatorib.

quibus mo- dis tutela fi- nitur. Inst. 22.

Tutela pu- bertate fini- tur, vt hic: §. Inst. eod. in princ. l. 2. §. in quib. cas. tut. habenti. l. 25. ff. de tutorib. d. 1. §. 4. ff. de tutela & ra- tionibus. Sed tamen gene- rali quadam locorum cō- suetudine, p- fertim in Ger- mania, offi- cium admini- stratoris, & p- cōsequens e- ius periculū, ad legitimā vsq; ætatē adutorū, pu- ta 25. annum continuatur, cuius consue- tudinis ratio nē vide apud Gayllum 2. pract. 96.

Finito prin- cipalis offi- cium, finitur of- ficium admini- culi. certis. n. tā-

Finito prin- cipalis offi- cium, finitur of- ficium admini- culi. certis. n. tā-

DE EXCUSATIONIBVS ¶ **TUTORUM & CURATORUM,** & de temporibus eorum, Tit. LXII.

1. Imp. *Seuerus & Antoninus* AA. Auiolæ. **E**LSA suasione credis te propterea quod spado sis, immunitatem a tutelis habere. PP. Kal. Maij, Chilone & Libone Conf. 205.

2. Iidem AA. Habentiano & Cosconio. **S**I curatores dati estis generaliter, nec decreto significatum est Italicarum tantum rerum vobis munus iniunctum: adire debetis competentem iudicem, ut vos tamen facile à provinciali administratione liberet. quod si factum ab illis obtulerit, petent sibi in provincia curatores adolefcetes. PP. 8. Kalen. Septemb. Chilone & Libone Conf. 205.

3. Iidem AA. Crispino. **E**Xcusationis quidem tuæ, si ingenuus libertino tutor datus es, certa causa est. Sed cum te præses provincie audiendum non putauerit propter prescriptionem, quasi tardius adires, nec à decreto prouocaueris: intelligis parendum esse sententiae. PP. Idibus Mart. Albino & Eliano Conf. 207.

4. Imp. *Antoninus A. Agatho* ¶ *Dæmoni*. **A**mplissimi ordinis consulto, qui pupillam suam uxorem ducit, nuptias contrahere non intelligitur, & tamen infamis constituitur. Sed si tu Demetriae, cum eam in matrimonio haberes, absens & ignorans curatore constitutus es: potes esse securus, dum tamen alius substituitur. Non enim debet ignorantia maritorum, amplissimi ordinis consulto fraus quaeri. PP. II. Kal. Iul. Sabino & Æmiliano Conf. 207.

5. Imp. *Alexander A. Basilio*. **L**ibertos à tutela vel cura liberorum patroni seu patronæ nullam excusationem impetrare possit, amplissimus ordo, auctore Diuo Marco, cœtuit. Et ideo nec illud eis prodesse debet, quo minus curatores etiam inuiti, patroni seu patronæ liberis dentur, quod eorundem tutelam administrauerunt.

6. Idem A. Maximiano. **Q**uinquaginta dies, qui præfinitii sunt ad professionem excusationis ijs, qui tutores seu curatores dati sunt, ex eo die cedere, ex quo decretum prætoris, aut testamentum parentis notum factum fuerit ei qui ad munus vocatus fuerit, ipsa constitutio, quæ hoc induxit, sanxit. Sed si quis in eius temporis computatione ab eo, cuius de ea re notio fuerit, iniuriam passus, non prouocauerit: acquiescere iudicatis debet. PP. III. Non. Maij, Iuliano II. & Crispino Conf. 225.

Iure isto debitum vel creditum non excusat à tutela, sed alium facit adiungi. Salyc.

7. Idem A. Antonio. **N**eque à tutela, neque à cura ideo quis excusatur, quod creditor siue debitor eius est, cui tutor siue curator datus est: sed participem in munere habere debet, ut si res exegerit, is qui alieno auxilio eget, defendatur. PP. 3. Idus Iul. Iuliano II. & Crispino Conf. 225.

8. Idem A. Maximo. **C**oloni, id est, conductores prædiorum ad fiscum pertinentium, hoc nomine excusationem à muneribus ciuilibus non habent: ideoque iniunctæ tutelæ munere fungi debent. PP. 4. Kalend. Februar. *Fumen Paul. 2. sco & Dextro Conf. 226.*

9. Idem A. Romano. **R**ater tuus non ideo à tutela vel cura excusari debet, quod oculum amisit. proinde intelligis munus susceptum eum deserere non posse. PP. Kalend. Febr. Modesto & Probo Conf. 229.

10. Idem A. Crispino. **E**xactores tributorum tanto tempore, quanto rationem tributariam tractauerint, non solum ab oneribus, sed etiam à tutelis vacationem habere, dubitare Hodie creditores & debitores pupilli excusantur ab eius tutela, *Nonell. 72. c. 1. 2. l. 1. §. 1. qui dare tutor. adde l. n. §. ne tutor vel curat. de leg. 1.* Aliud in conductore uel agiali ciuitatis alicuius, *l. 15. §. 10. ff. eo. l. 1. §. 1. ff. de sacat. muner.* in alijs liberantur, *l. 5. §. 1. ff. de iur. immunitatis.* Dicamus muneribus fungi posse, sed tamen sine damno fisci, quod ut fieri recte possit, præfides notionem esse, *l. 1. §. 1. ff. ad municip. l. 1. §. 1. ff. de iur. d. §. 11. qui dare tutores. aliud in cæco, l. 40. ff. eo. l. 1. §. 1. qui morbo. facit l. 22. in fin. l. 41. ff. eo. §. 1. Instit. eo.*

non debuisti. Dat. Id. August. Alexandro A. III. & Dione Conf. 230.

11. Idem A. Hylæ. **T**estamento tutor datus, ut à bonis his excusareri, administrare quæ pupilli tui in alia provincia, quam unde es, uel biq; moraris, possident: intra quinquagesimū diem postulare debuisti. Quod si facere cessasti: excusatio quidem temporis prescriptione summouetur: sed propter quæ si ab his latè diffusum patrimonium, an tibi adiungi aliquos curatores oporteat, præses provincie, si te insufficienter prehenderit, assumabit. PP. 8. Id. Decemb. Pompeiano & Peligno Conf. 232.

12. Imp. *Gordianus A. Valentino*. **V**oluntariae tutelæ munera priuilegijs nihil derogat. PP. II. Kal. Nouem. Pio & Pontiano Conf. 239.

13. Idem A. Apollinari. **N**e senatorum quidem liberti, nedum cæterorum, propterea quia patronorum negotia gerunt, à muneribus ciuilibus habent immunitatem. tantummodo etenim vnus senatoris libertus, qui patroni negotia gerit, à tutela siue cura vacationem habet. PP. 10. Kal. Februar. Gordiano A. & Auiola Conf. 240.

14. Idem A. Heraclida. **S**euiter præses provincie exequetur, si animaduertit auunculum tuum propterea nominari tutorem, ut metu huiusmodi creationis à magistratibus iniuriam redimat. Quin etiam si aliqua ei excusatio competit, & non alia causa nominatus est, quam ut lite fatigaret: quod in eam rem absumptum fuerit, is, qui eum nominauit, iuxta formam constitutionum ei reddere cogetur. PP. Idibus Septemb. Gordiano A. & Auiola Conf. 240.

15. Idem A. Tauro. **Q**uamquam in tutela detentus, eo quod excusatio, se excusare, quam obijciebas, non est admittenda, prouocationis auxilium flagitaueris: & in medio tempore hi, quorum meministi, in adulta ætate agere ceperint: tamen non eo minus causa interposita prouocationis propter periculum administrationis eius temporis iudiciorum examinanda est. PP. 8. Kalen. Nouemb. Ariano & Papirio Conf. 244.

16. Imp. *Philippus A. Theodoto*. **S**i (ut allegas) tutor his datus es, cum quibus disceptationem hereditatis tibi esse proponis, & tempora antiquitus excusationibus præstituta etiam nunc optulatur: adire præfide[m] provincie potes, formæ super ea statutorum principum obtemperari pro sua grauitate iussurum. PP. 10. Kalend. August. Peregrino & Æmiliano Conf. 245.

Datus curator nurui sua, debet se excusare, alias incidit in infamiam. Salyc.

17. Imperatores *Gallienus & Valerian.* AA. Epagatho. **L**icet orationis sub Diuo Marco habitæ uerba deficiant: tamen, qui post contractas nuptias nurui suæ curator datur, excusare se debet, ne manifestam sententiam eius offendat, & labem pudoris contrahat. Dat. 6. Id. Ian. Valeriano II. & Luciano Conf. 256.

18. Imp. *Diocletianus & Maximianus* AA. & CC. Sabino & alijs. **T**utores nominatos appellationem interponere necesse non habere, certissimi iuris est. Quapropter licet non appellasti: si quæ te excusationem habere commasculus. & fides, intra tempus, quod Diui Marci constitutione præstitum, vnus tantum excusatur.

Quid si libertus ius aureorum annulorum impetrauit, non excusabitur, etiam si patroni gerat negotium, ut eodem iure censetur quo reliqui ingenui. *l. 43. l. 44. in ff. eo. l. 17. §. 1. ff. ad municip. l. 1. §. 1. ff. de iur. d. §. 11. ff. de iur. d. §. 11.* Idem dicendum, si filiorum patroni tutelam gerunt. *l. 43. ff. eo. l. 1. §. 1. ff. de iur. d. §. 11.* eadem ratio erit, si plurium patronorum gerant negotia. Qui nominat aliquem ad munera, eo fini ut se à nominatione redimat, criminaliter tenetur, *l. 3. l. 4. ff. repetundar. l. 1. Qui nominat aliquem ad tutelam ut lite fatigaret, tenetur ad expensas. Potest appellari, si iudex non admittit admittenda. Bald. l. 1. §. 1. ff. de iur. d. §. 11.* Etiam si lis principalis intereat: accessoria tamen litis incepta terminanda sunt. *l. 20. ff. de admist. tutor. l. 21. ff. eo. §. 4. Instit. eo. l. 1. §. 1. ff. de iur. d. §. 11.* Datus curator nurui, debet se excusare, *l. 3. §. 1. de interd. l. 1. §. 1. ff. de iur. d. §. 11.* Vbi eadem æquitas, ibi idem ius. Lucillo, Cassiodorus & omnes factorum auctores. A creatione tutoris non appellatur, sed excusatio proponitur, *l. 13. ff. eo. §. 16. Instit. eo. l. 1. §. 1. ff. de iur. d. §. 11.* sed tamen Cuiacius ad *l. 4. ff. eo. de datione tutelæ appellari posse putat: nominato excusationem permitti: excusationem non recepta, dicit. §. 1. l. 16. ff. eo. de iur. d. §. 11.* appellatur iure antiquo. hodie excusatio nuda sufficit sine appellatione. aut potius appellationis genere excusatio proponitur, *dixi ad legem quartam ff. eo. de iur. d. §. 11.*

Inopia p... scriptum est, hac apud praesidem provinciae vti non propilli non ex- hiberis. Nam quod omnium bonorum patrem pupul- culat a tute- livsum fructum reliquisse quon- dam vxoris suae proponis: la. Salyet. ad excusandos vos a tutela non est idoneum. Dat. Non. vt hoc p2- April. CC. Confl.

19. Iidem AA. & CC. Dionysio Nusitatam rem desideras, de tutela filiae te dimitti pot- stulas, quod te posse contrario tutelae iudicio matrem eius conuenire contendis. Sine die & Confl.

20. Iidem AA. & CC. Cratino. C V rator adultis nominatus, quorum tutor antea fue- ras, inuitus in administratione teneri non potes. Proinde si dies excusationibus praefinitus non dum excessit, vti competenti defensione potes. S. X. Kalen. De- excusatur a tutela, quod cum harum diuisio curatore dato fieri possit. S. 18. Kal. Ianuar. Nicomediae, CC. Confl.

21. Iidem AA. & CC. Parammoni. Q V o d res cum vterinis fratribus tibi communes esse proficere, ad excusationem tutelae non est idoneum: cum harum diuisio curatore dato fieri possit. S. 18. Kal. Ianuar. Nicomediae, CC. Confl.

22. Iidem Augusti & Caesares Hermodoro. S I tutor nominatus decreto praesidis, habens excusa- tionem absolutus es: ad te non pertinere periculum administrationis, manifestum est. Dat. 13. Kal. Ian. Ni- comediae, CC. Confl.

23. Iidem AA. & CC. Neophyto. H V manitatis ac religionis ratio non permittit, vt ad- uerfus sororem, vel filios sororis actionum neces- sitates tutelae occasione suscipias: cum & ipsius etia pupilli, cui tutor datus es, aliud exigere videatur utilitas: scilicet vt eum tutorem potius habeat, qui ad defensi- nem eius non inhibeat adfectu. Juxta formam igitur, quam consulti dedimus, praetorem adiri oportet: vt & iu- sto desiderio, & pupilli ipsius commodi consulatur. S. 6. Kal. Febr. Sirnii, Tulco & Anulino Confl. 295.

24. Imp. Arcad. & Honor. AA. Flauiano P. P. E X cusationem nauicularijs tutela siue curae haec- nus ipsis tribuimus, vt in huiusmodi officijs minori- bus sui tantum corporis obligentur. Datum 3. Non. Mart. Mediolani, AA. Confl.

25. Imp. Anasta. Augustus Antiocho pra- posito sacri cubiculi. V iros clarissimos sacri nostri palatij silentarios circa latus nostrum militantes, de tutelae & cura- tionibus excusari sancimus. Dat. Kal. Ian. Ioanne & Asclepione Confl. 500.

SITUTORVELCVRATORFAL- sis allegationibus excusatus sit, Tit. LXIII.

1. Imp. Alexand. A. Symmacho & Diotimo.

Absentibus necessarijs personis, vel his, qui sua sponte vos defendere volebant, non com- petentibus allegationibus, qui vobis tutores aut curatores dati erant, liberati esse a mune- re iussi sunt, ne eis circumuenisse iudicis religionem pro- fitere praesides provinciae audierit vos: & si iniustum decretum extorsisse eos apparuerit, exinde ad eos periculum admini- strationis pertinere pronuntiabit, ex quo dati sunt. PP. 12. Kalend. Maij, Maximo II. & Aeliano Confl. 224.

Post sumptam administrationem frustra se quis excusat. Salye.

2. Imp. Philippus A. & Philippus C. Aulizano.

Tutores, quos postea quam bona pupillorum ad- ministraverunt, a praeside provinciae quasi re inte- gra excusari se impetrasse adseueras, periculum ad- ministrations euitare minime posse, manifestum est. PP. 14. Kalend. Iun. Philippo A. & Titiano Confl. 246.

Nauicula- rij, a tutelae extraneis, id est, non nauiculariorum excusantur, facit l. 17. §. 2. l. 41. in fi. ff. eod. Silentiarij excusantur a tutelae & curationibus. Nou. 53. c. 4. l. 5. l. 8. l. 9. de silentarijs. §. 8. l. 1. in fi. ff. de re iudicata. In iustis iudicis decreto excusatus tenetur de periculo tutelae, l. 37. ff. eod. l. 11. §. 2. ff. de minoribus. Suscepta iam administratione frustra quis se excusat, l. 17. §. 5. ff. de excusat. facit l. 12. §. 1. in prox. excipe legem vlt. §. lege 30. l. 40. ff. de excusat. l. 11. §. 2. ff. de minoribus. l. 1. in fi. ff. eod. §. 19. in fi. ff. eod. l. 2. §. qui dare. Sid. V. surmiser. 1. pra. §. 38. obseruat. 7. Sententia contra ius minoris lata minori non praedudicat, l. 2. §. eod. l. 6. §. 1. in prox.

3. Iidem A. & C. Octauio. S I (vt proponis) pars diuersa ab administratione tute- lae seu cura tuae, itemque fratris tui, ambitione potius quam iuris ratione se excusauit: periculo iniun- cti muneris minime liberata est. Sine die & consule.

SI TUTOR VEL CVRATOR REL- publica causa aberit, Tit. LXIII.

1. Imp. Gordianus A. Guttio.

V i tutores vel curatores dati, reipublicae causa abfuturi sunt, ad tempus se excusare de- queat a tutela, ne etiam medij temporis pe- riculo obstringantur. Quod quidem si tu fecisti: eius interualli quo abfuiti, periculum non debes pertimescere. Quod si id praetermissi, vt priore loco is conueniatur qui administravit, de iure postulabis. PP. Id. Mart. Gordiano Aug. & Auiola Confl. 240.

2. Idem A. Reginio.

C Errum est eos, qui reipublicae causa abesse dese- runt, ab omni noua tutela anno vacare debere. PP. V. Kalend. Mart. Gordiano A. II. & Pompeiano Confl. 242.

DE EXCVSATIONIBVS veteranorum, Tit. LXV.

1. Imp. Antoninus A. Saturnino.

V i caularia missione sacramento post vi- ginti annorum stipendia soluuntur, & in- tegram famam retinent: ad publica priuile- gia veteranis concessa pertinent. PP. 7. Id. August. Antonino A. IIII. & Balbino Confl. 214.

2. Imp. Gordianus A. Celesii Veterano.

Q uod placuit veteranos tantummodo conueterani filiorum seu militum, & quidem vnam tutelam seu curam eodem tempore administrare compelli: eod pertinet, vt, si alijs dati fuerint, intra solenia tempora causas excusationis ad competentem iudicem deferant. PP. 3. Kal. Iul. Gordiano August. & Auiola Confl. 240.

QVI NUMERO LIBERORVM se excusant, Tit. LXVI.

1. Imp. Senecus & Antoninus AA. Herodiano.

V i ad tutelam vel curam vocantur, Romae qui- dem trium liberorum incolumium numero, de quorum etiam statu non ambigitur: in Ita- lia vero quatuor, in provincijs autem quinque habent excusationem. PP. Non. April. Geta & Plautiano Confl. 204.

2. Imp. Antoninus A. Marcello. N eque filia amissa numero prodest ad declinanda municipalia munera, neque nepotes numerantur, quorum pater superest: cum suo nomine patri pro- sint. Dat. Id. Iun. Antonino A. IIII. & Balbino Confl. 214.

QVI MORBO, Tit. LXVII.

1. Imp. Philippus A. & Philippus C. Sabino.

V M IN I B V S captus, aut surdus, aut mutus, aut furiosus, aut perpetua valitudine cecus, tutelae seu cure excusationem habet. PP. 14. Kal. April. Praesente & Albino Confl. 247.

QVI AETATE, Tit. LXVIII.

P dixi ad l. 3. §. qui dare tutores. l. 9. §. de excus. l. 1. §. qui morbo se excus. l. 40. ff. de excus. l. 16. ff. de aut. praes. de furdo ad l. 7. §. 1. ff. de muner. l. 10. §. 8. l. 1. ff. de iur. iur. §. in infam. l. 11. Verus furor ff. de excus. l. 10. II. §. 12. ff. de exc. §. 7. Inst. de excus. tut. §. 13. Inst. de excus. l. 2. ff. eod. l. 74. §. 1. ff. ad Treb.

Ambitiose excusatio non excusat, adde. l. 4. ff. de decr. ab ordine.

§. 2. Inst. de excus. l. 3. §. 2. ff. de suspen- dit.

Absens rei- publica cau- sa, periculo medij tempo- ris non ob- stringitur, si se excusauit §. qui dixi ad l. 10. §. qui da- re tutor.

Absentes reipublicae causa reuerfi a noua tute- la suscipienda habent anni vacationem. l. 10. ff. de ex- cusat. tut. d. l. 10.

l. 4. §. qui da- re tutor. qui- nam veterani §. l. 8. §. 6. ff. de excus. tut. §. 11. §. de Se- reranis. l. 9. §. quando pro- noc. no est ne- cess.

l. 2. §. 2. ff. de his qui not. te- l. 1. §. 2. ff. de iustu tempus militiae (20. annorum sc.) praestat mu- nerum excu- sationem, d. l. 9. l. 8. §. 2. ff. de excusa. l. 3. §. de his qui non explet. l. 1. c. de profes- sorib.

v. ff. de vete- ranis, seu de priuilegijs ve- teranorum. nota genus priuilegij ve- teranis dati. nota aliud genus priuilegij vetera- nis dati.

l. 2. §. 1. ff. de excus. Inst. de excusa. tut. in pr. adde qua notant ad l. 7. §. 3. ff. de bon. damnat.

d. §. 1. Inst. eo. d. loco. adde l. 3. §. de his qui num. liber. §. l. 2. §. 4. ff. de excus. Inst. de excus. tut. Verus si ante superstitus.

Anni 70. excusant a muneribus...

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Severo. PATR tuus si maior est annis septuaginta...

QUI NUMERO TUTELARVM Tit. LXIX.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Pompeiano.

Si tres tutelae vel curae eodem tempore non defunctorie susceptae...

DE CVRATORE FVRIOSI, vel prodigi Tit. LXX.

1. Imp. Antoninus A. Maritianae.

Curatores impleta legitima aetate prodigis vel furiosis solent tribui...

In a loquentia de minoribus, extenduntur ad furiosos & prodigos. Bald.

2. Imp. Gordianus A. Aviteo.

Rationis divi Severi beneficium, quo possessiones rusticas sine decreto praedidis pupillorum...

Ad petitionem filij datur curator patri mente capto. Bald.

3. Idem A. Aureliae.

Si pater tuus mentis compos non est, pete ei curatores, per quos, si quid gestum est, quod reuocari oporteat...

4. Imp. Dioclet. & Maximiana AA. Aselepiodoto.

Ym repudiante furiosa sui iuris constituta matrem furiosam marito quondam eius instrumenta confectis significas...

5. Imp. Anastasius A. ad populum.

Ne lucrum quidem antea indebita successione emancipato vel emancipatis deputasse, nihil verò de oneribus tutelae prospexisse videamur...

adgnatos. Hal. Res furiosi alienari ab eius adgnato tutore non possunt...

Qui tutor non est, res pupilli distrahere non potest. Materius administrationis honorum liberis competentium non habet...

Curator furiosi habentis dilucida intervalla, dicitur curator, etiam dum iste habet dilucida intervalla, tamen administrare non potest.

6. Imp. Iustinianus A. Iuliano praefecto pretorio.

Ym alius quidem hominibus continuum furoris infortunium accidat, alios autem morbus non sine laxamento aggradiatur...

Furioso in potestate patri constituto non datur curator, sed eius pater est legitimus administrator...

7. Idem A. Iuliano P. P.

Ym furiosus, quem morbus detinet perpetuus, in sacris parentis sui constitutus est: indubitate curatorum habere non potest...

Si autem parentes ab hac luce decedere contigerint: nostra constitutio, quam promulgavimus...

de furore perpetuo dixi ad l. 6. de eo. Sacris perpetuis parentis Hal. Filij familias in sacris parentum erant...

Vertical column of marginalia text on the right edge of the page.

sua deuoluitur, nulla est iuri veterum dubitatio: cum
 1.8. j. de in- ilico^a appareat, & suus hæres existat suis parentibus.
 re deliber. 3 ¶ Sin autem ex alia quacunque causa hæreditas ad cum
 Si hæreditas vel successio perueniat: tunc magna & inextricabilis ve-
 extranei de- tustissimo iuri dubitatio exorta est: siue adire hæredita-
 lata est furio tem, vel bonorum possessionem petere furiosus possit, si-
 fo, furiosus ue non, & si curator eius ad bonorum possessionem pe-
 non petit bo- tendam admitti debeat. & iuris auctores ex vtroque la-
 norum pos- tere magnum habere certamen. Nos itaque vtranque
 sessionem sed auctorum aciem certo fœdere compescentes, sancimus
 eius curator. furiosum^b quidē nullo modo posse vel hæreditatē adire,
 Idem in pu- vel bonorum possessionem agnoscere: curator autē eius
 pillo l. 9. § 3: licentiā damus, (immō magis necessitatē imponimus) si
 l. 11. ff. de auct. vtilē ei esse successione existimauerit, eam bonorū pos-
 tur. §. 1. Instr. sessionē agnoscere, quæ antea ex decreto dabatur, & ad
 de auctor. tut. similitudinē bonorū possessionis habere: cū peritio bo-
 formularis notū possessionis Constantiniana^a lege sublata^a sit, & ab
 scilicet. eo introducta obseruatio, ¶ q̄ pro antiqua sufficit peti-
 1.8. l. 8. j. tione. 4 ¶ Sed cū antiquitas in curatore furiosi mul-
 qui admitti tas ambages constituit, quemadmodum ab eo cautio
 ad bonor. poss. vel satisfactio detur, vel pro quibus rebus, & quibus per-
 §. 4. Instr. sonis, & si omnis curator talem præstet cautelam: neces-
 de bonor. poss. sarium nobis visum est, vt humano generi consulentes,
 §. d. l. 8. omnem quidem obscuritatem, & inextricabilem circui-
 fit. n. malè tum^f tollamus, compendioso autem & dilucido reme-
 per plura q̄ dio totum complectamur. Et prius de creatione cura-
 potuit fieri toris, qui furiosis vtriusque sexus datur, sancientes, tunc
 per paucio- & alijs certum finem imponemus. 5 ¶ Et si quidem pa-
 ra. rens^g curatorem furioso vel furiosæ in vltimo elogio he-
 5 Parens, li- redibus institutis vel exhæredatis dederit, vbi & fideiuf-
 beris maiori- sionem^h cessare necesse est, paternoⁱ testimonio pro
 bus 25. annis ius || satisfactioe sufficiente: ipse, qui datus est, ad cura-
 furiosis, testa tionem perueniat: ita^k tamen, vt in hac florentissima
 mento cura- ciuitate apud vrbicariam præfecturam deducatur: in pro-
 potest. dare uincia autem apud præsidem eius, præsentē etiam tam
 viro religiosissimo locorum antistite, quā tribus pri-
 Curator te- matibus: & actis interuenientibus, tactis sacrosanctis
 stamētarius euangelij, edicat omnia se rectè & cum vtilitate furiosi
 furiosi nō sa- agere, & neque prætermittere ea, quæ vtilia furioso esse
 tisdar l. 27. putauerit, neq; admittē, quæ inuilia existimauerit. ---
 §. de episcop. aud.

Authen. ex Nouell. 72. cap. 5. l. t.

Quod nunc generale est circa omnes curatores, vt in-
 vent quidem, non tamen à ratiocinijs sint exempti.
 Idem est in tutore.

Sequitur textus Codicis.

¶ Et || inuentario^l cum omni subtilitate publicè scri-
 ptum, res suscipiat, & eas secundum sui opinionem dispo-
 nat sub hypotheca rerum ad eum pertinentium, ad simi-
 litudinem tutorum & curatorum adulti. 6 ¶ Sin au-
 tem testamentum quidem parens || eius || non confece-
 rit, lex^m autem curatorem vtpote agnatum vocauerit,
 Lege XII. vel eo cessante, aut non idoneo forsitan existente, ex iu-
 tabularū fu- dicialiⁿ electione curatorem ei dare necesse fuerit: tunc
 riosi sunt in secundum præfatam diuisionem in hac quidem floren-
 adgnatorum tissima ciuitate apud gloriosissimam vrbicariam præfe-
 cturæ l. 27. Eturam creatio procedat. Sed si quidem nobilis^o sit fu-
 riosi persona: etiam florentissimo lenatu^p conuocando,
 dixi ad leges vt ex inquisitione curator optimæ atque integre opinio-
 nis nominetur. Sin verò non talis persona sit: etiam so-
 lib. 2. tit. de lo viro gloriosissimo præfecto vrbis præsidente hoc pos-
 cedat. Et si quidem curator substantiam idoneam^q pos-
 ratoribus, & fideat: eo sufficiente ad fidem gubernationis, & sine ali-
 de curatore qua satisfactioe nominationem eius procedere. Sin au-
 furiosi. tem non talis eius census^r inueniatur: & tunc fideiuf-
 Post testa- sio^s, in quantum possibile est, ab eo exploretur, crea-
 mentarios §. tione omnimodo sacris scripturis^t propositis in omni
 §. 5. eod. legi- causa celebranda: ipso autem curatore, cuiuscunque
 timos §. eod. vel substantiæ vel dignitatis est, præfatum sacramentum
 datiui succe- pro vtiliter rebus gerendis præstante, & inuentarium^x
 dunt curato- publicè conscribente, quatenus possint vndique res fu-
 res. riosi vtiliter gubernari. In prouincijs etiam his omnibus
 §. l. 5. nica, obseruandis, vt apud præsidem cuiuscunque prouinciæ,
 §. de tutorib. & virum religiosissimum episcopum ciuitatis, necnon
 Vel curator. tres primates, memorata creatio procedat: eadem ob-
 illustr.

¶ Id vt fiat Vide d. l. 5. nica. in prin. ¶ Idoneus atque honestus non sa-
 tisdar l. 15. ff. qui satisdar. ¶ Censur pro bonis hic accipitur. ¶ Fidei-
 iubent datiui curatores, quibus non est idonea persona. ¶ Creatur
 curator sacris scripturis propositis. ¶ Curatores iurant de recta ad-
 ministratiōe & re pupilli salua. ¶ Curator furiosi de inuentario pu-
 blicè conscribendo tenetur Verf. in prouincijs in fin. j. l. 27. in f. §. de epi-
 scop. aud. l. 24. §. de administ. tut. l. 13. §. 1. §. arbitr. tut. l. 7. ff. de admi-
 nist. tut. Nouell. 94. in fine.

seruatione & pro iureiurando, & pro inuentario, & sa-
 tisfactione & hypotheca^a rerum curatoris, modis omni-
 bus adhibenda. 7 ¶ Tali itaque ordinatione in cura-
 tore furiosi disposita, si quid postea ad furiosum perue-
 nerit, siue ex hæreditate^b, vel successione, vel legato, vel
 fideicommissio, vel alio quocunque modo, hoc furioso tam habent
 accedat: & cum alia eius substantia manibus curatoris hypothecam
 tradatur, inuentario etiam super^c his omnibus rebus d. l. 27. in f. l.
 || scilicet || faciendo: & sub eius cura custodiatur, quate-
 nus si quidem respuerit furiosus, & acquisitionem ad-
 miserit, ipsi restituatur. 8 ¶ Sin autem in furore dicitur^d Curator de
 suum fuerit, vel ad suam sanitate perueniens eam re-
 pudiauerit^e: si quidem successio est, ad eos referatur (vobis
 fideicommissio tamen) id est vel ad substitutum^f, vel ab inte-
 rato hæredes, vel ad nostrum ararium^g: eo scilicet ob-
 agnoscere. seruando, vt hi veniant ad successione, qui mortis^h tem-
 Curator in- pore furiosi propinquiores existant ei ad cuius bono-
 uentario te- cabuntur, si non in medio esset furiosus: omni satisfac-
 netur addere tione vel cautione quam per inextricabilem ¶ circui-
 nouas hære- tum veteris iuris auctores induxerunt, radicitus excisa:
 ditates furio legatis^k autem proculdubio & fideicommissis, cæteris-
 so delatas, fa que acquisitionibus furioso acquirendis, & substantiæ
 cit. l. 9. §. 5. ff. eius aggregandis. 9 ¶ Sin autem ipse respuerit, & ea de
 adm. tut. admittē noluerit & apertè hæc respuerit, vel hæres^l e-
 d Furiosus si ius hoc fecerit: à substantia eius ilico separandis, quasi respuerit a-
 nec fuerit ab initio ad eum deuoluta: & per legitimū gnitam hare-
 ditatem à cu tramitem ambulantiibus, substantiam furiosi neque præ-
 ditatem à cu grauantibus, neque adiuantibus. 10 ¶ Sin autem cu-
 ratore repu- rator furiosi secundum nostram legem nominatus de-
 diare vel ad- cesserit: sub eodem modo, eademque obseruatione a-
 mittere pot- lius^m creabitur: quemadmodum & si suspectusⁿ repe-
 est, & hic: & riat^o, alter furrogetur. quod & veteribus legibus pla-
 §. 8. j. cuit. ¶ Hæc autem omnia, quæ de creationibus pu-
 §. 7. §. eod. ratorum per nouam definitionem introducta sunt, fu-
 §. 1. 16. j. do turis^p casibus imponantur: & neque antea facti curato-
 iure deliber. res remoueantur, neque aliquid eis nouum accedat, sed
 l. 51. ff. de antiquo ordine statuti in antiquos (quantum ad crea-
 hered. petit. tionem) permaneant terminos, cautione videlicet^q h. §. l. 12. in fi.
 §. l. 12. in fi. satisfactioe, quæ antiquitus fuerat introducta, super ff. de bonor.
 40 postea venientibus ad furiosos successioneibus minimè
 præstanda. Dat. Kalen. Sept. Constantinop. Lampadio &
 Oreste VV. CC. Confl. 330. ¶ vt quis pro-
 ximus dicatur, mortis
 tempus spectatur §. 6. In-
 str. de legitima adgnat.
 dixi ad leges XII. tabular.
 tit. de hæreditatib. ab in-
 rest.

DE PRÆDIIS ET ALIIS RE-
 bus minorum sine decreto non alienan-
 dis^a vel obligandis^b,
 Tit. LXXI

Secundo decreto possunt adulti res alienari.
 1. Imp. Antoninus Aug. Minutiano.

ENDITIO quidem prædij, quod iure pi-
 gnoris^a vel in causa iudicati^b captum & dis-
 tractum est, ad senatusconsultum^c, quod de
 ¶ & ita ab- non alienandis prædijs pupillorum vel ado-
 rogatur pars leicentium, nisi auctore prætorē vel præside prouinciæ legis i. ff. de
 factum est, non pertinet. sed si etiamnum in ea arate es, bonor. possess.
 cui subueniri solet: aditus competens iudex, an te in in- fur. §. 5.
 tegrum restituere debeat, præsentē^d diuersa parte, cau- k Furiosus
 fa^e cognita dispiciet. PP. XIII. Kal. Decemb. Duobus legata sibi
 60 & Aspris Confl. 213. delata recta
 via ab inte-
 2. Imp. Gordianus Aug. Clearcho & alijs. via ab inte-
 NON est vobis necessaria^f in integrum restitutio, stato trans-
 sitores^g vel curatores vestri possessionem, li- mittit ad hæ-
 cet pignori nexam, vendiderunt || sine decreto. || redes: hære-
 Quod si creditores^h id fecerunt: ita demum iuxta for- ditatem nisi
 mam edicti beneficium tibi impertietur, si fraudulen- aditam non
 transmitit.

Ratio esse potest, recta via dominium quaerit l. 64. in fi. ff. de furis: in
 adeunda hæreditate animo opus est Instr. de hæred. qual. in f. ¶ Hæ-
 res furiosi, res eidem delatas repudiare potest. ¶ In locum mortui cu-
 ratoris furiosi, creatur alius adde l. 3. §. qui petant tut. l. 4. §. in quibusca-
 70 sib. tut. hab. ¶ l. 2. l. 3. l. 6. ff. de suspensis. ¶ dixi ad l. 7. §. de legib. adde l.
 §. l. §. mandati: Nouell. 158. cap. 1. ¶ 27. ff. 9. ¶ rusticis, suburbanis
 l. 1. ff. eod. ¶ puta prædijs vrbis l. 22. §. de administ. tut. mancipijs vr-
 banis & rusticis, mobilibus preciosis dixi ad d. l. 22. ¶ l. 11. j. eod. ¶ l. 4.
 j. eod. ¶ l. 1. l. 2. j. eod. ¶ contracti à patre. ¶ Prohibitio alienatio-
 nis rerum pupillarium ad venditiones necessarias non pertinet l. 1. §. 2.
 l. 3. §. 1. ff. eodem: l. 9. ff. de minorib: l. 1. §. si aduers. vendit. pign. ¶ cuius
 fit mentio in lege i. §. 1. §. 2. ff. eodem. ¶ l. 13. in fin. prin. ff. de minoribus.
 80 ¶ l. 11. §. 3. ff. de minoribus. ¶ Quoties venditio ipso iure nulla est, re-
 stitutio minori non est necessaria l. 11. j. eodem. ¶ Rem pupilli credi-
 toribus obligatam, tutori vel curatori vendere sine decreto non licet.
 ¶ Creditor rem minoris sibi obligatam iure potest vendere leg. prima,
 §. 2. l. 7. §. 1. ff. eodem.

aut si citra fraudem multū detrimen- ti passi sint minores l. 1.

si advers. vend. pig. l. 4. de reb. alie.

Fraudulen- taveditio est, quoties ven- ditō cū em- ptore collu- dit l. 9. ff. eod. §. l. 46. ff. de fideiussorib.

Curator (et iam si pater sit) filij præ- dia alienare sine decreto non potest l. 7. §. 2. ff. eod.

Curator re- pupilli, nomi- ne pupillari sine decreto alienare non potest: mul- to min⁹ pro- prio nomine vindicatio l. 2. §. si quis ignorans rem.

Alienatio- nis verbo cō- tinetur traf- actio, pmuta- tio, donatio add. l. 28. l. 67. ff. de verb. sig. Cui non licet de prædio transigere,

Rædia rustica, quæ contra senatusconsultum data aut permu- tare, eidem prædiū dona- ri non licet. etiam pro- pter nuptias,

si is, quem prædium rusticum minoris distraxisse affirmas, curatoris officio functus id fecit: venditio tamen contra diui Seueri orationē facta, præsidis sententia non immeritò rescissa est. Pignora sanè, quæ ob emittionis periculū idem curator ex rebus proprijs tibi potest sine decreto l. 1. §. si maior fact. alien. l. 1. §. non de restitu.

Quæ minor alienare non potest sine decreto, eadem repudiare sine decreto non potest. Cautio prædij donati, res immobilis: rei verò mobilis, inter mobilia refertur. Et ita cautio, cautio, obligatio & instrumentum, res mobilis vel immobilis dici potest, respectu rei quæ in obligationem deducitur.

Immobilia mino- ris vendi non possunt l. 4. §. eo. possunt tamen donari propter nuptias cum decreto prætoris l. 22. §. de admin. tut. l. §. si maior fact. vend. sine decreto non possunt: Et hic: adde qua dixi ad l. 3. §. de donat. prop. nupt. Quid mobilia, possuntne donari propter nuptias sine decreto? possunt: moderatè tamen. & ita accipe legem l. §. aduers. donat. Quippe d. lex cum nostra lege, vnius constitutionis dux sunt partes: quarum hæc est de prædijs: altera de rebus mobilibus, cui etiam congruit lex i. Cod. Gregoriano, si advers. donat. spons. fac. his etiam addi potest, Minori xxv. annis permitti donationem, eius, à quo hæres institutus est, ab hoste redimendi causa Nouell. 115: adde Cuiac. 7. obser. 25. l. 1. ff. eod.

Tutor rem pupilli sine decreto alienans, venditionis nomine res pro- prias obligat. Pupillus eo casu rem suam rectè euincit: nec tamen cura- toris obligatio dissolvitur, vnde colligitur, Accessorium non sequi suum principale, vbi in accessorio non est eadem ratio.

obligavit, non prohiberis persequi. PP. Non. Nouemb. Diocletiano & Aristobolo Confl. 285.

10. Idem AA. Grato.

Prædiorum, quæ sine decreto alienata sunt, dominiū tibi persequenti præses opem feret: apud quem si il- luxerit, non vniuersa precia, quæ curatoris tuo data sunt, in patrimonium tuum processisse, pro ea duntaxat pecuniæ parte te conveniri permittet, quam in facultates tuas erogatum esse constiterit. S. V. Id. Aug. ipsi AA. Confl.

Vbi contractus peccat in solemnitate, non est tractan- dum de precij paritate: secus vbi omnia sunt solemniter acta. Bald.

11. Idem AA. Trophimo.

Si quid sine decreto minor annis patronus tuus rusticum prædiū vendidit: supertuacū est de vili precio tractare, cum senatusconsulti auctoritas retento do- minio alienandi viam obstruxerit. Si verò iure interpo- sito decreto venditionem vili precio eius possessionis, cuius vires ignorabat, fecit: iuxta perpetui edicti aucto- ritatem in integrum restitutio, causa tamen cognita, præbetur. S. XII. Kal. Decemb. ipsi AA. & Confl.

12. Idem AA. & CC. Leontio.

Ob æs alienum tantū causa cognita præfidali de- creto prædiū rusticū minoris provinciale distrahi permittitur. D. 2. Kal. Maij, Heraclia, CC. Confl.

13. Idem AA. & CC. Zenophila.

Etiam vectigale vel patrimoniale siue emphy- teuticū prædium sine decreto præfidis distrahi nō licet. Dat. 8. Kal. Septemb. Sirmij, CC. Confl.

14. Idem AA. & CC. Phrominio.

Vtere viri prudentissimi Papiniani responso, cætero- rumq; quorū precibus fecisti mentionem, sententij, ac doli mali exceptionem oppone, precium ob corū debitū solutum, pbans, si sortè cum vsuris, quæ fisco deberentur, pupilli non offerentes, fundos provinciales citra decretum præfidis vendutos cum fructibus petant. Dat. IX. Kal. Decemb. ipsi CC. Confl.

15. Idem AA. & CC. Sabino.

Si minor viginti quinque annis prædium rusticum, cum alio deberes, sine decreto in solutum dedisti: do- minium te discedere non permittit senatusconsulti auctoritas. Dat. 8. Kalend. Decemb. CC. Confl.

Minor qui ex precio fundi venditi soluit onera & tributa, prædium non recipiat, nisi resti- tuat quod acceperit.

16. Idem AA. & CC. Eutychie.

Prædium rusticum vel suburbanum (quod ab vr- banis non loco, sed qualitate seceratur) in pu- pillari ætate cōstituta, tutore auctore: vel adulta sine decreto præfidis provincie, in qua sitū est, vendidisti:

Quoties venditio solemnitate destituitur, non consideratur pretij dati utilitas: sed ipsius tantum venditionis vitium. §. l. 2. §. eo. Venditori, priori quam secundo casu restitui vtilius est. Aliud est, venditionem iure non fieri: aliud, minore precio. Minor adversus venditionem restituitur l. 27. §. 1. Verum item ex diverso ff. de minorib. §. l. 1. l. 2. §. si advers. vendit. l. §. l. §. §. 9. §. 14. ff. eo.

Imò, non sufficit vt sit æs tantum alienum, sed etiam requiritur, vt creditores cum effectu solutione vergeant, vt vsura ratio id exigat, vt iudici constet minori non extare res alias ex quibus satisfieri possit d. §. 9: vt res minus damnosa distrahantur: ne res magni momenti pro exi- guo debito vendatur l. 7. §. 8. ff. de minor: tutoris quoq; autoritas re- quiritur l. 2. l. 3. §. de aucto. causa cognitio l. 6. §. eo. decretū iudicis l. 2. §. de admin. tut. post decretū interueniunt subhastationes l. 8. §. ff. de mi- norib. legitimo tempore facte arg. Auth. Hoc ius porrectum §. de sacrosac- cle. l. 4. §. de fide & iure hastes. §. Rol. à Valle l. cons. 33.

Id est, nedū mi- norum propria prædia, sed & à ciuitate & principe accepta, sine decre- to alienari non possunt. Vectigalia prædia, ciuitatum prædia, em- phyteuticaria. Patrimoniales fundi, qui ad principis patrimonium pertinent §. de fund. patrimonial. quorum alij dantur in emphyteusim, alij locantur. Emphyteuticarij fundi, qui emphyteutico iure dan- tur, qui & patrimoniales sunt l. 12. §. de fundis patrimonial. Doli mali exceptio datur interdum adversus pupillum l. 16. in ff. §. eod.

Si tutor ex precio fundi pupilli creditoribus satisfecit, fundum alienatum pu- pillus vendicare non potest, nisi sortem cum vsuris emptori restituat l. penult. in fin. ff. eodem. Id est pupillorum. l. 13. in ff. ff. eodem.

quod scil. pupillo profuit. l. 16. in fin. §. eod. l. 4. in fin. supra eod.

Immobilia pro alio debito non possunt in solutum dari sine decreto l. 4. supra eod.

Qui soluit, alienat. Prædium rusticum ab vr- bano differt, non loco sed qualitate. Quæ & materia §. l. 198. ff. de verb. signif. §. 2. Eclog. 2. c. 197. genus §. l. 166. ff. de verborum signific. obscure, dicendum apertius, Qualitas est, qua quales dicimur. id fit non ex omnibus, sed his tantum quæ facile non mutantur. Aucto-

secun-

id est ver- sam fuisse.

Minor vin- dicas sua præ- dia non iure alienata, re- netur resti- tuere pretiū, quaten⁹ probatur in eius utilitate ver- sū l. 31. §. 4. ff. de admin. tut.

Verum fu- isse, probare emptor tene- tur. nō fuisse versum dice- re, ipsi mino- ri satis est.

adde l. 16. §. e. Apertius di- cendum est, Emptori on⁹ probationis incumbere, quoties tuto- ri vel curato- ri & hic: nō si ipsi pupillo pecunia est soluta l. 16. §. 7. l. 9. §. 4. ff. de iureiurando.

Quod de em- ptore dictū est, locū non habet in cre- ditore, cui si- ne distinctio- ne probandi onus incumbit l. 1. l. 2. §. si advers. cred. Placet & il- lud, si corra- ctus ipso iure nullus fuit, creditoris ef- fectū probatio- nem: si iure valuit, mino- ris & Molin. de sur. quest. 38. nu. 284.

Quoties venditio solemnitate destituitur, non consideratur pretij dati utilitas: sed ipsius tantum venditionis vitium.

Aliud est, venditionem iure non fieri: aliud, minore precio.

Minor adversus venditionem restituitur l. 27. §. 1. Verum item ex diverso ff. de minorib. §. l. 1. l. 2. §. si advers. vendit. l. §. l. §. §. 9. §. 14. ff. eo.

Imò, non sufficit vt sit æs tantum alienum, sed etiam requiritur, vt creditores cum effectu solutione vergeant, vt vsura ratio id exigat, vt iudici constet minori non extare res alias ex quibus satisfieri possit d. §. 9: vt res minus damnosa distrahantur: ne res magni momenti pro exi- guo debito vendatur l. 7. §. 8. ff. de minor: tutoris quoq; autoritas re- quiritur l. 2. l. 3. §. de aucto. causa cognitio l. 6. §. eo. decretū iudicis l. 2. §. de admin. tut. post decretū interueniunt subhastationes l. 8. §. ff. de mi- norib. legitimo tempore facte arg. Auth. Hoc ius porrectum §. de sacrosac- cle. l. 4. §. de fide & iure hastes. §. Rol. à Valle l. cons. 33.

Id est, nedū mi- norum propria prædia, sed & à ciuitate & principe accepta, sine decre- to alienari non possunt.

Vectigalia prædia, ciuitatum prædia, em- phyteuticaria. Patrimoniales fundi, qui ad principis patrimonium pertinent §. de fund. patrimonial. quorum alij dantur in emphyteusim, alij locantur.

Emphyteuticarij fundi, qui emphyteutico iure dan- tur, qui & patrimoniales sunt l. 12. §. de fundis patrimonial. Doli mali exceptio datur interdum adversus pupillum l. 16. in ff. §. eod.

Si tutor ex precio fundi pupilli creditoribus satisfecit, fundum alienatum pu- pillus vendicare non potest, nisi sortem cum vsuris emptori restituat l. penult. in fin. ff. eodem.

Id est pupillorum. l. 13. in ff. ff. eodem.

quod scil. pupillo profuit. l. 16. in fin. §. eod. l. 4. in fin. supra eod.

Immobilia pro alio debito non possunt in solutum dari sine decreto l. 4. supra eod.

Qui soluit, alienat. Prædium rusticum ab vr- bano differt, non loco sed qualitate. Quæ & materia §. l. 198. ff. de verb. signif. §. 2. Eclog. 2. c. 197. genus §. l. 166. ff. de verborum signific. obscure, dicendum apertius, Qualitas est, qua quales dicimur. id fit non ex omnibus, sed his tantum quæ facile non mutantur. Aucto-

secun-

461 id est ver- sam fuisse. Minor vin- dicas sua præ- dia non iure alienata, re- netur resti- tuere pretiū, quaten⁹ probatur in eius utilitate ver- sū l. 31. §. 4. ff. de admin. tut. Verum fu- isse, probare emptor tene- tur. nō fuisse versum dice- re, ipsi mino- ri satis est. adde l. 16. §. e. Apertius di- cendum est, Emptori on⁹ probationis incumbere, quoties tuto- ri vel curato- ri & hic: nō si ipsi pupillo pecunia est soluta l. 16. §. 7. l. 9. §. 4. ff. de iureiurando. Quod de em- ptore dictū est, locū non habet in cre- ditore, cui si- ne distinctio- ne probandi onus incumbit l. 1. l. 2. §. si advers. cred. Placet & il- lud, si corra- ctus ipso iure nullus fuit, creditoris ef- fectū probatio- nem: si iure valuit, mino- ris & Molin. de sur. quest. 38. nu. 284. Quoties venditio solemnitate destituitur, non consideratur pretij dati utilitas: sed ipsius tantum venditionis vitium. Aliud est, venditionem iure non fieri: aliud, minore precio. Minor adversus venditionem restituitur l. 27. §. 1. Verum item ex diverso ff. de minorib. §. l. 1. l. 2. §. si advers. vendit. l. §. l. §. §. 9. §. 14. ff. eo. Imò, non sufficit vt sit æs tantum alienum, sed etiam requiritur, vt creditores cum effectu solutione vergeant, vt vsura ratio id exigat, vt iudici constet minori non extare res alias ex quibus satisfieri possit d. §. 9: vt res minus damnosa distrahantur: ne res magni momenti pro exi- guo debito vendatur l. 7. §. 8. ff. de minor: tutoris quoq; autoritas re- quiritur l. 2. l. 3. §. de aucto. causa cognitio l. 6. §. eo. decretū iudicis l. 2. §. de admin. tut. post decretū interueniunt subhastationes l. 8. §. ff. de mi- norib. legitimo tempore facte arg. Auth. Hoc ius porrectum §. de sacrosac- cle. l. 4. §. de fide & iure hastes. §. Rol. à Valle l. cons. 33. Id est, nedū mi- norum propria prædia, sed & à ciuitate & principe accepta, sine decre- to alienari non possunt. Vectigalia prædia, ciuitatum prædia, em- phyteuticaria. Patrimoniales fundi, qui ad principis patrimonium pertinent §. de fund. patrimonial. quorum alij dantur in emphyteusim, alij locantur. Emphyteuticarij fundi, qui emphyteutico iure dan- tur, qui & patrimoniales sunt l. 12. §. de fundis patrimonial. Doli mali exceptio datur interdum adversus pupillum l. 16. in ff. §. eod. Si tutor ex precio fundi pupilli creditoribus satisfecit, fundum alienatum pu- pillus vendicare non potest, nisi sortem cum vsuris emptori restituat l. penult. in fin. ff. eodem. Id est pupillorum. l. 13. in ff. ff. eodem. quod scil. pupillo profuit. l. 16. in fin. §. eod. l. 4. in fin. supra eod. Immobilia pro alio debito non possunt in solutum dari sine decreto l. 4. supra eod. Qui soluit, alienat. Prædium rusticum ab vr- bano differt, non loco sed qualitate. Quæ & materia §. l. 198. ff. de verb. signif. §. 2. Eclog. 2. c. 197. genus §. l. 166. ff. de verborum signific. obscure, dicendum apertius, Qualitas est, qua quales dicimur. id fit non ex omnibus, sed his tantum quæ facile non mutantur. Aucto-

ritas interpo secunda sententiam senatusconsulti dominium eius, nenda est per siue ius a te discedere non potuit, sed vindicationem iudicem, ubi eius, & fructuum, vel his non existentibus, condictiones sita est, in nem competere constitit. Emptor autem si probare potuerit ex ceteris facultatibus obedire te muneribus, cit interpositi siue oneribus non potuisse, ad utilitates, praeterea tuas ta a iudice cessisse pecuniam, quam pretij nomine sumpteras: doli domicilij l. 5. exceptionis auxilio precium cum usuris, quas praestitura §. 12. ff. eod. esses, & sumptus meliorati praedij servare tantummodo potest. Dat. 6. Idus April. Anchialo CC. Confl.

17. Idem AA. & CC. Philippo. Nter omnes minores nec commune praedium sine decreto praedidis sententia senatusconsulti distrahi patitur. nam ad divisionis causam prouocante tantummodo maiore socio, eius alienationem & sine decreto fieri iam pridem obtinuit. Datum VII. Idus Decemb. CC. Confl.

18. Imp. Constant. A. & Constant. C. ad Senatam. S I minores vel ex patris nomine vel ex suo, debitis duntaxat, fiscalibus vrgentibus, vel ex priuatis contractibus reperiantur obnoxij: decreti interpositio a Constantiniano praetore celebranda est, probatis examinatisque causis: vt patefacta rerum fide, firma venditio perseueret. Dat. 3. Kal. Ianuar. Probiano & Iuliano Confl. 322.

QUANDO DECRETO opus non est, Tit. LXXII.

1. Imp. Senerius & Antoninus, AA. Valentino.

SI probare potes patrem pupilli, cuius tutores conuenisti, consensisse, vt reddito tibi praedio precium reciperet: id, quod conuenit, seruabitur. Neque enim in ea re actio- ritas praedidis necessaria est, vt tutorum sollicitudini consulatur, si voluntati defuncti pareant. Datum 6. Kalend. Ian. Antonino & Geta Confl. 206.

2. Imperator Aurelianus A. Pulchro.

Illud requirendum est, an adito principe Saturninus vir clarissimus specialiter ius venditionis acceperit. Ad instar enim praedialis decreti concessio principalis accedit. Dat. Id. Ianuarij. Alienatio facta ex patris voluntate vel restatoris, valet sine decreto. Salyc.

3. Imp. Diocletianus & Maximianus, AA. & CC. Stratoniciano.

Pradium rusticum vel suburbanum a minore viginti quinque annis alienari sine decreto praedidis, nisi parentis voluntas, vel testatoris, ex cuius bonis ad minorem peruenit, super alienando eo aliquid mandasse deprehendatur, nulla ratione potest. Dat. 12. Kalend. April. Nicomediae, AA. Confl. Vestes detrita & animalia superuacua possunt alienari sine decreto. Salyc.

4. Imperator Constantinus, A. ad populum.

ET sine interpositione decreti tutores & curatores quarumcunque personarum vestes detritas, & superuacua animalia vendere permitimus. Dat. Id. Mart. Constantinop. A. VII. & Constantio Cae. IIII. §. co. tantum. Confl.

SI QVIS IGNORANS rem minori esse, sine decreto comparauerit, Tit. LXXIII.

1. Imp. Gordianus A. Felici.

SI ea, quae in iura tutoris hereditario vel honorario titulo successit, possessionem tuam vendiderit: si vt pupillarem distraxit, emptor, qui sciens a tutoris haerede mercatus est, cum officium morte finiatur, alienam rem comparando, nebat ad Constantianu. Conuentione patris, fundus hereditarius reuendi potest sine decreto l. 3. j. eod. l. 7. §. de pactis int. empt. l. 5. §. 6. ff. de rebus eoru qui sub tut. Speciali principis permissione, res pupillaris pot distrahi. hinc Baldus, Idem operatur rescriptum principis, quod decretum inferioris solemniter enunciatum: & Salycetus, Concessio principis specialis, habet vim decreti, adde l. 2. ff. eod. l. 1. §. eod. Valer alienatio sine decreto facta testatoris voluntate. Pars legis 22. inf. §. de adm. inf. tut. Qui rem minoris, tanquam minoris, emit, non praescribit: si tanquam maioris & bona fide, quinquennio praescribit: Officium morte finiatur l. 17. §. de negotijs:

de temporis interuallo nullam potuit acquirere defensionem. Si vero vt suam distraxit, ignoransque rem alienam emptor comparauit, neque statim per traditione possessionis dominus effectus est, sed tantummodo aduersus te statuti temporis (cum te legitima aetatis esse non distiteatis) potest vt praescriptione. Dat. V. Id. Septembr. Pio & Pontiano Confl. 239.

2. Idem A. Crispinae.

10. **S**I contra amplissimi ordinis decretum possessiones tuae distractae sunt, conueni earum possessorem, vt (si ita probaueris gestum) & possessio retrahatur, & fructus vniuersi reuocentur, si non bona fide emptorem fuisse, qui emit, constiterit. Datum XVI. Kalend. Gordiano A. II. & Pompeiano Confl. 242.

3. Imp. Diocletianus & Maximianus, AA. Agathae.

20. **P**ossessiones tuae rusticae vel suburbanae sine cognitione cause & interpositione decreti contra senatusconsultum alienatae, nec a secundo emptore recte tenentur, nisi statutum temporis spatium intercesserit. Datum Id. Febru. Nicomediae. CC. Confl.

4. Idem AA. & CC. Alexandro.

Quoniam aduersus emptorem, ad quem ex persona eius, cui contra senatusconsultum donata res est, iusto titulo interueniente ea res, de qua lis est, transitum fecit: requirere oportebit, an praesente priore domino, & maiore effecto, sine controuersia bona fide decennio, vel absente viginti annis, qui quaestionem patitur, possessor fuisse monstretur. Quod si apud grauitatem tuam manifeste constiterit: sine vlla cunctatione, habita longi temporis praescriptione, petitorum oportebit excludi. Dat. VI. Id. Iun. Dorostoli, CC. Confl.

SI MAIOR FACTVS ALIENATIONEM factam sine decreto ratam habuerit, Tit. LXXIII.

1. Imperator Gordianus Augustus Licinia.

VM proponas curatorem patris tui non interposito praedidis decreto praedium rusticum haeredi creditoris seu tutori eius destinasse vendundare, eamque venditionem deceptum patrem tuum ratam habuisse, si minore precio distractum est praedium, & inconsulto errore lapsum patrem tuum, perperam venditionis consensum dedisse constiterit, non abs re erit superfluum pretij in compensationem deduci, quod praedidis prouisione fieri conuenit, cuius solertia congruum est, si diuersa pars bonam fidem non amplectatur, in arbitrio eius ponere, an velit possessionem cum fructibus restituere, ita vt foenebris pecunia cum competentibus usuris restituatur. Datum Non. Octobris, Pio & Pontiano Confl. 239.

2. Idem A. Alexandro.

60. **S**I sine decreto praedidis praedia tua a tutore tuo alienata sunt, nec speciali confirmatione, vel (si bona fide possessor fuisset) statuti temporis excursu id, quod perperam est actum, fuerat stabilitum, praes pro- uinciae possessionem in ius tuum retrahet. Dat. 7. Kalend. Ianuar. Pio & Pontiano Confl. 239.

hic enim titulus est de causis quae ipso iure nullae sunt: ille de his quae nisi rata habeantur rescindi possunt. venditionem Hal. & ita hic titulus pertinet ad causas quae ipso iure nullae sunt. Venditori- bus competit beneficium legis 2. & 8. supra de rescind. Beneficium dicta legis 2. competit haeredibus. Res ita habet, Patris mei curator fundum dignum 40. paterno creditori, cum ei tantum decem deberentur, in solutum dedit. Pater maior factus, venditionem ratam habuit, mox decessit. possum eo casu aduersus creditorem agere, vel ad supplementum iusti precij: vel vt fundus cum fructibus restituatur, refusa ei sorte foenebris, eiusque usuris. & ita patris ratihabito venditionem ipso iure nullam confirmare potuit. Patris confirmatio potestatem mihi ademit agendi iure minoris: iure maioris non ademit. non dico venditionem omnino nullam, ius illud est minoris. Dico patrem deceptum fuisse ultra dimidiam iusti precij: quod cuius maiori licet dicere. dixi ad leg. 2. supra de rescind. §. leg. prima, supra eodem. l. 15. titul. prox. l. 1. l. 3. §. tit. prox. quinquen- hij l. 3. j. eodem.

Qui rem alienam ignorans comparat, non fit statim dominus.

l. 10. ff. de acquir. rer. l. 2. j. titul. prox. i. quinquenni, §. de l. 3. j. titul. prox.

Rem suam sine decreto alienatam, minor cum fructibus vindicat, nisi emptor bonae fidei. Is enim fructus lucratur, etiam si praescriptionis tempus non impleuerit l. 48. ff. de adquirend. rer.

Minus legitime alienata vindicatur minor etiam a secundo emptore, nisi sit munitus praescriptione.

quinquenni §. l. i. inf. supra eodem: l. 2. l. 3. inf. tit. prox.

Qui ab eo comparat, cui minor donauit sine decreto, contra minorem praescribit, a die qua maior factus est: decennio eo praesente: vicennio, eo absente l. 3. inf. j. ff. maior fact. alienat.

adde lib. 2. tit. 46. supra: differunt tamen inter se.

3. Imp. Iustinianus A. Mennæ præfecto prætorio.

SI quando sine decreto, minorum, vel adhuc sub curatoribus constitutorum, vel per veniam ætatis eorum curam excedentiũ, res alienantur vel supponuntur, & ad perfectam ætatem iidem minores proeecti, longo silentio querelam huiusmodi tradiderint, ut inutilis alienatio vel suppositio diuturno silentio roboretur, esse censemus. Ideoque præcipimus, si per quinque continuos annos post impletam minorem ætatem, id est post viginti quinque annos connumerandos, nihil conquestus est super tali alienatione vel suppositione is qui eam fecit, vel hæres eius: minimè posse retractari eã occasione prætermissionis decreti, sed sic tenere, quæ si ab initio legitimo decreto fuisset res alienata vel supposita. Cum autem donationes à minoribus nec cum decreto celebrari possint, si minor vel post veniam ætatis rem immobilem donationis titulo in alium (excepta propter nuptias donatione) transcripserit, non aliter hoc firmitatem habeat, nisi post viginti quinque annos impletos, inter presentes quidem decennium, inter absentes autem vicennium donatore acquiescente effluxerit: ut tamen in hæredis persona illud tantummodo tempus accedat, quod post eiusdem hæredis minoris ætatem silentio transactum sit. Dat. Idibus April. Decio V. C. Conf. 529.

Longum silentiũ quinque anni & hic.

Tacitus consensu supplet defectũ decreti.

Præscriptio quinquennij minori currit ab anno 25. adimpleto.

Hinc colligunt, simplicem querelam coram vicinis impedire ratihibitionem.

Minor, ne quidem cum decreto, donare nõ potest vide exceptionem infra eodem l. 16. §. 1. ff. de minoribus.

Prima exceptio regulæ minor donante propter nuptias ut possit, dixi ad l. 8. §. de præreuoatis que cum in fraudem alienasse constiterit, dixi. An & do indemnitate tuæ in solidum satisfieri non potuit. Quamvis causa dixi si exercearis: mandatis tibi ab eis actionibus aduersus fideiussores quos acceperunt, consistere potes, licet uti iure dot.

Secunda exceptio, Donatio facta à minore confirmatur silentio longi temporis, id est decennio inter presentes: vicennio inter absentes computando à maiori ætate donatoris. Silentium hæredis idem operatur quod silentium defuncti. eiusdem ætatem hæredis minoris silentio &c. & ita legit Accursius. q̄ ita Græci rectè hic interpretantur ἴνα τὸ λοιπὸν τῷ χρόνῳ δὲ ἀσήμε δρᾶμ τῷ κληρονομίᾳ ἀπὸ σιωπῶντι. Vide Cuiacium apud Paul. l. sent. 9. §. 4. §. 27. ff. 8. † non est hic titulus vsitatus apud Gallos vide Bugnon. in legibus abrogat. duobus locis. Hinc colligunt, eum non intelligi iudicem corrumpere, qui eum immuncem conseruauit: Potest enim iudex indemnitate sibi stipulari.

DE MAGISTRATIBVS conueniendis †,

Tit. LXXV.

1. Imp. Antoninus A. Mutiano.

SI magistratus à tutoribus seu curatoribus quos tibi dederint seu nominauerint, stipulati sunt se eo nomine indemnes futuros, & si quid præstiterint, repetituros inque eam rem fideiussores acceperunt: extra rem saluam fore satisfactionem, actio, quam aduersus tutores seu curatores tuos instituisi, alienam obligationem non resoluit. Sed aduersus magistratus qui curatorem dederunt, actio possit, dixi ad l. 8. §. de præreuoatis que cum in fraudem alienasse constiterit, dixi. An & do indemnitate tuæ in solidum satisfieri non potuit. Quamvis causa dixi si exercearis: mandatis tibi ab eis actionibus aduersus fideiussores quos acceperunt, consistere potes, licet uti iure dot.

lem actionem sine cessione habeas. Accepta Non. Ian. a Duobus & Aspris Conf. 213.

2. Imp. Alexand. A. Paterno.

IN hæredes magistratus, cuius non lata culpa idonee cautum pupillo non est, non solet actio dari. PP. III. Non. Iul. Iuliano II. & Crispino Conf. 225.

Magistratus qui sunt soluendo, habent beneficium divisionis.

3. Imp. Gordianus A. Probianò.

SI tu & collega tuus cum magistratu fungeremini, minus idoneum tutorem dedistis, cautionemque idoneam non exegistis, nec alias seruari pupillo indemnitas potest, & utique soluendo estis, pro virili parte in vos actionem dari non iniuria postulabis. Dat. VIII. Kalend. Nouemb. Pio & Pontiano Conf. 239.

Contra magistratum agitur in subsidium, id est, excussis tutoribus collegis & fideiussoribus. Sal.

4. Idem A. Aruntiano.

ADuersus nominatorem tutoris vel curatoris minus idonei non ante perueniri potest, quam si bonis nominati itemque fideiussoris eius, nec non collegarum ad quorum periculum consortium administrationis spectat, excussis, non sit indemnitate pupilli vel adulti satisfactum. PP. Idibus Martij, Attico & Prætextato Conf. 243.

Sufficit tutores fuisse soluendo tempore depositi officij, ut ad magistratum non possit perueniri.

5. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. Eugenæ.

IN magistratus municipales tutorum nominatores, si administrationis finito tempore non fuerint soluendo, nec ex cautione fideiussionis solidum exigere possit, pupillis quondam in subsidium indemnitate nomine actionem vtilem competere ex senatusconsulto quod auctore Diuo Traiano parente nostro factum est, constituit. Dat. 7. Idus Decemb. ipsiis & Conf.

6. Imp. Zeno A. Heliano præfecto prætorio.

CVm sit adiecta prætoris sententia generalem curatori administrationem mandatis, & quod eam pro more sequitur decretum pariter sit compositum: manifestum est non curatoris dationem fuisse inuadendam, sed in æstimanda aduicæ substantia, scribæ vitium, qui tamquam non amplius ducentis libris auri patrimonium valeret, fideiussore acceperat, intercessisse. in quo casu non curatoris erit ratio reprehendenda, si qua læsio rebus minoris illata fuisse aduersus legum ordinem comprobetur, sed super negligentia vel dolo scribæ, qui veram substantiam taxationem passus est occultari, legibus erit agendum. Dat. 5. Kal. Ian. Basilio V. C. Conf. 476.

EXPLICITVS EST FOELICITER LIB. V.

rium composuit) minorem æstimationem fecit, & ex ea fideiussorem recepit, tenebitur minori actione in factum, neque eouitiatur datio curatoris. facit l. 1. §. 8. ff. eod. dixi ad l. 28. §. de iure dot. præfidis vel prætoris sc. non cuiusvis iudicis: clarissimus enim appellatur in Nouella 94: & euidentius in Nouella Constantini Porphyrogenetæ ἡδὲ τὸ σκελετὰ vide Cuiac. 16. obs. 14.

Si scriba (qui inuenta

magistratus non possit perueniri. Sufficit tutores fuisse soluendo tempore depositi officij, ut ad magistratum non possit perueniri: adde l. 5. in ff. de confirm. tut. l. 4. §. eod. Si scriba (qui inuenta

CODI-

Handwritten notes in a cursive script, likely a marginal gloss or commentary, starting with 'Scriba' and mentioning 'magistratus' and 'officij'.

465 CO... Handwritten notes on the right edge of the page, including '465', 'CO...', and various fragments of text from the adjacent page.